T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇMENLERİN KÜLTÜREL ENTEGRASYON DENEYİMİ: ERİTME KAZANI VE SALATA KASESİ MODELLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Beyza ŞİMŞEK

Danışman
Prof. Dr. Yıldız AKPOLAT

2025

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇMENLERİN KÜLTÜREL ENTEGRASYON DENEYİMİ: ERİTME KAZANI VE SALATA KASESİ MODELLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Beyza ŞİMŞEK

Danışman
Prof. Dr. Yıldız AKPOLAT

İZMİR - 2025

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Adı ve Soyadı : BEYZA ŞİMŞEK

Öğrenci No : 2022800109

Tez Başlığı : Türkiye' de Suriyeli Göçmenlerin Kültürel Entegrasyon Deneyimi: Eritme Kazanı ve Salata Kasesi Modellerinin Karşılaştırılması

Savunma Tarihi : 16.09.2025

Danışmanı : Prof.Dr. Yıldız AKPOLAT

JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı	Üniversitesi	İmza
Prof.Dr. Yıldız AKPOLAT	- Dokuz Eylül Üniversitesi	.....
Prof.Dr.Gül ÖZATEŞLER ÜLKÜCAN	- Dokuz Eylül Üniversitesi	.....
Prof.Dr.Emre ÖZTÜRK	- Bakırçay Üniivertesi	.....

BEYZA ŞİMŞEK tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği( ) / oy çokluğu( ) ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Erhan DEMİRELİ
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Suriyeli Göçmenlerin Kültürel Entegrasyon Deneyimi: Eritme Kazanı ve Salata Kasesi Modellerinin Karşılaştırılması’’ adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16.09.2025

Beyza ŞİMŞEK

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması, T.C. TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) tarafından 2210-A Yurt İçi Genel Yüksek Lisans Burs Programı kapsamında desteklenmiştir.

Tez sürecinde, varlıklarıyla günlerimi güzelleştiren ve huzur veren can yoldaşlarım, sevgili kedilerim Bulut ve Mars'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca, sevgileri ve desteğiyle daima yanımda olan aileme gönülden teşekkür ederim. Onların yanımda olması, bu süreci daha anlamlı kıldı.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türkiye'de Suriyeli Göçmenlerin Kültürel Entegrasyon Deneyimi: Eritme Kazanı ve Salata Kasesi Modellerinin Karşılaştırılması

Beyza ŞİMŞEK

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Bu çalışma, Ankara'nın Keçiören ilçesinde ikamet eden göçmen bireylerin kültürel entegrasyon süreçlerini, toplumsal yapılarla kurdukları ilişkiler bağlamında derinlemesine analiz etmeyi hedeflemektedir. Göçmenlerin yerleşik halkla geliştirdikleri sosyal ilişkiler, kimlik oluşum süreçleri ve aidiyet algıları hem bireysel düzeydeki faillik kapasiteleri hem de toplumsal yapılarla etkileşimleri doğrultusunda ele alınmıştır. Bu çerçevede, Anthony Giddens'ın Yapılaşma Kuramı kuramsal bir temel olarak benimsenmiş, bireylerin eylem gücü ile yapısal kısıtlamalar arasındaki karşılıklı etkileşim, kültürel entegrasyonun çok katmanlı doğasını kavramaya yönelik bir çerçeve sunmuştur. Nitel yönteme dayanan araştırmada, Keçiören'de yaşayan 15 göçmenle derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu görüşmeler aracılığıyla göçmenlerin sosyal uyum deneyimleri, temel hizmetlere erişimleri, ekonomik yaşam koşulları, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyleri ile politik katılım eğilimleri detaylı biçimde incelenmiştir. Ayrıca göçmenlerin karşılaştığı yapısal fırsatlar ve engeller kapsamlı biçimde analiz edilmiştir. Bu bağlamda, kültürel entegrasyona ilişkin literatürde sıklıkla başvurulan "eritme kazanı" ve "salata kasesi" modelleri yerel düzlemde karşılaştırmalı olarak ele alınmış, göçmenlerin kültürel kimliklerini koruma ya da yeniden inşa etme yönündeki eğilimleri bu iki yaklaşım ışığında değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, yalnızca kuramsal katkılar sunmakla kalmayıp, yerel ve ulusal düzeyde kültürel entegrasyon politikalarının geliştirilmesine

yönelik somut öneriler sunmayı ve çokkültürlülük, toplumsal uyum ve göç politikaları alanındaki akademik tartışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Entegrasyon, Yapılaşma Kuramı, Anthony Giddens, Yapı, Fail, Eritme Kazanı, Salata Kasesi, Keçiören

ABSTRACT

Master's Thesis

The Cultural Integration Experience of Syrian Migrants in Turkey: A Comparative Study of the Melting Pot and Salad Bowl Models

Beyza ŞİMŞEK

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Sociology

Sociology Thesis MA Program

This study aims to conduct an in-depth analysis of the cultural integration processes of migrant individuals residing in the Keçiören district of Ankara, focusing on their interactions with societal structures. The social relationships migrants establish with the local population, their identity formation processes, and senses of belonging are examined through the lens of both individual agency and structural interactions. Within this framework, Anthony Giddens' Structuration Theory has been adopted as the theoretical foundation, offering a framework to understand the multidimensional nature of cultural integration through the interplay between individual agency and structural constraints. Based on a qualitative research design, the study involved in-depth semi-structured interviews with 15 migrants living in Keçiören. Through these interviews, the study explores migrants' experiences of social cohesion, their access to basic services, economic conditions, utilization of education and healthcare services, and tendencies toward political participation. Furthermore, the structural opportunities and barriers faced by migrants have been thoroughly analyzed. In this context, the widely referenced "melting pot" and "salad bowl" models of cultural integration in the literature have been evaluated comparatively at the local level. Migrants' tendencies either to preserve or reconstruct their cultural identities have been interpreted within the framework of these two models. The findings of the study are intended not only to contribute theoretically but also to offer concrete policy recommendations for improving

cultural integration at both local and national levels, thereby enriching academic discussions on multiculturalism, social cohesion, and migration policy.

Keywords: Cultural Integration, Structuration Theory, Anthony Giddens, Structure, Agency, Melting Pot, Salad Bowl, Keçiören

TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇMENLERİN KÜLTÜREL ENTEGRASYON DENEYİMİ: ERİTME KAZANI VE SALATA KASESİ MODELLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii
YEMİN METNİ iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
KISALTMALAR xv
TABLOLAR LİSTESİ xvi
EKLER LİSTESİ xvii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU 4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE KAPSAMI 6
1.3.1. Çalışmanın Katkıları 7
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI 8
1.5. ARAŞTIRMA SORULARI 8
1.6. TEZİN YAPISI 9

İKİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. SOSYO-KÜLTÜREL ENTEGRASYON: KAVRAMLAR VE TANIMLAR 11
2.1.1. Entegrasyon Kavramı (Integration) 12

2.1.2. Entegrasyon Boyutları 14
2.1.3. Sosyo-Kültürel Entegrasyonun Anlaşılmasına Katkı Sunan Temel Kavramlar 16
2.1.3.1. Kimlik ve Aidiyet (Identify and Belonging) 16
2.1.3.2. Kültürleşme, Kültürlenme (Acculturation) 18
2.2. SOSYO-KÜLTÜREL ENTEGRASYONA SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR 19
2.2.1. Asimilasyon (Assimilation) 20
2.2.2. Çokkültürlülük (Multiculturalism) 22
2.2.3. Yapısalcılık 23
2.3. GÖÇ VE YERLEŞİK TOPLUMLAR: SOSYOLOJİK PERSPEKTİF 24
2.3.1. Karşılıklılık (Reciprocity) 25
2.4. ANTHONY GIDDENS VE YAPILAŞMA TEORİSİ 26
2.4.1. Yapı ve Fail İlişkisi 26
2.4.1.1. Fail (Agency) 28
2.4.1.2. Yapı (Structure) 30
2.4.2. Zaman ve Mekânın Toplumsal Etkileşimdeki Rolü 32
2.4.3. Yapıların Çift Yönlü Doğası 33
2.5. KÜLTÜREL ENTEGRASYON YAKLAŞIMLARI: "ERİTME KAZANI" VE "SALATA KASESİ" MODELLERİ 36
2.5.1. Eritme Kazanı (Melting Pot) 36
2.5.1.1. Tanım ve Kavramsal Arka Planı 37
2.5.1.2. Temel Özellikler ve İşleyiş Mekanizması 38
2.5.1.3. Tarihsel Uygulamalar ve Eleştiriler 39
2.5.2. Salata Kasesi (Salad Bowl) 41
2.5.2.1. Kavramsal Tanım ve Ortaya Çıkışı 42
2.5.2.2. Temel İlkeler ve Teorik Temeller 42
2.5.2.3. Uygulama Örnekleri ve Eleştiriler 43
2.5.3. Kültürel Entegrasyon Modellerinin Kavramsal Karşılaştırması 45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ALANYAZIN TARAMASI

3.1. GÖÇ VE KÜLTÜREL ENTEGRASYON LİTERATÜRÜ 47

3.1.1. Göç Olgusunun Tanımı ve Tarihsel Arka Planı 47
3.1.1.1. Göçün Tanımı 48
3.1.1.2. İç Göçün Tanımı 50
3.1.1.3. Dış Göçün Tanımı 50
3.1.1.4. Zorunlu Göçün Tanımı 51
3.1.1.5. Gönüllü Göçün Tanımı 52
3.1.1.6. Dünya'da ve Türkiye'de Göçün Tarihsel Seyri 52
3.1.1.7. Modern Çağdaki Göç Hareketlerinin Nedenleri 54
3.1.2. Kültürel Entegrasyonun Anlamı 56
3.1.2.1. Kültürel Entegrasyon 57
3.1.2.2. Entegrasyon Karşıtı Kavramlar 59
3.1.3. Entegrasyon Teorileri 60
3.1.4. Entegrasyonun Eleştirileri ve Tartışmaları 63
3.1.5. Göç Kuramları 64
3.2. TÜRKİYE'DE GÖÇMENLER VE YERLEŞİKLER ARASINDAKİ SOSYAL İLİŞKİLER 67
3.2.1. Türkiye'nin Göç Tarihi 67
3.2.2. Yerleşik Halk ve Göçmenler Arasında Temasın Alanları 72
3.2.3. Toplumsal Algılar, Karşılıklı Tutumlar ve Kültürel Entegrasyon Süreci 73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

4.1. ARAŞTIRMA MODELİ VE YÖNTEMİ 79
4.1.1. Nitel Araştırma Yöntemleri 80
4.1.2. Veri Toplama Teknikleri: Görüşmeler ve Gözlemler 83
4.1.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Tanımı ve Tercih Edilme Nedeni 83
4.1.2.2. Görüşme Sorularının Hazırlanması 84
4.1.2.3. Saha Uygulaması: Yer, Katılımcı, Süreçler 85
4.1.3. Nirengi (Benchmarking) 85
4.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ 87

4.2.1. Araştırmanın Katılımcıları 89
4.3. VERİ ANALİZİ SÜRECİ 91
4.4. ETİK İLKELERE UYUM 94
4.5. GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİK STRATEJİLERİ 95

BEŞİNCİ BÖLÜM
BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1. KEÇİÖREN'DE GÖÇMEN VE YERLEŞİK TOPLUM ARASINDAKİ SOSYAL İLİŞKİLER 100
5.1.1. Yerleşik Halkın Göçmenlere Yönelik Tutumları 100
5.1.1.1. Yardımlaşma 101
5.1.1.2. Ayrımcılık/Dışlanma/Önyargılar 103
5.1.1.3. Kabul Görmeme 106
5.1.1.4. Toplumsal Kabul Görme 107
5.1.2. Sosyal Yardımlaşma ve Destek Ağları 109
5.1.3. Günlük Yaşamda Sosyal Temas ve İlişkiler 111
5.1.3.1. Ev Sahibi Toplumla Pozitif İlişkiler 111
5.1.3.2. Karşılıklı Saygı Temelli İlişkiler 112
5.1.3.3. Sınırlı Sosyal Etkileşim 114
5.2. ERİTME KAZANI YAKLAŞIMININ KEÇİÖREN'DEKİ GÖRÜNÜMLERİ 115
5.2.1. Kültürel Uyum ve Benzeşme Eğilimleri 116
5.2.1.1. Kültürel Uyum 116
5.2.1.2. Kültürel Benzerlikler 117
5.2.1.3. Ev Sahibi Topluma Dahil Olma 119
5.2.1.4. Kültürel Etkinliklere Katılım 120
5.2.2. Kimlik ve Aidiyetin Dönüşümü 120
5.2.2.1. Kimlik ve Aidiyet Hissi 121
5.2.2.2. Kültürel Kimlik ve Aidiyet 122
5.2.3. Dilsel Asimilasyon ve Tek Tipleşme 123
5.2.3.1. Dil Yeterliliği 124
5.2.3.2. Dilsel Uyum ve Faillik 125

5.3. SALATA KASESİ YAKLAŞIMININ KEÇİÖREN'DEKİ GÖRÜNÜMLERİ 126
5.3.1. Kültürel Çeşitliliğin Görünür Kılınması 127
5.3.1.1. Kültürel Farklılıklar 127
5.3.1.2. Kültürel Kimliği Koruma Çabası 129
5.3.2. Farklı Kimliklerin Yan Yana Var Olması 130
5.3.2.1. Göçmenlerin Kendi Topluluklarına Yönelik Algısı 130
5.3.2.2. Türkiye'ye Dair Algı 132
5.3.3. Dilsel Çoğulluk 133
5.3.3.1. Dil Kullanımı 133
5.3.3.2. Ana Dil Kullanımından Kaçınma 134
5.3.4. Sosyal Ağlarda Etnik Dayanışma 135
5.4. YAPI VE FAİLİN KARŞILIKLI ETKİLEŞİMİ: GÖÇMENLERİN VE YERLEŞİKLERİN ROLLERİ 136
5.4.1. Yapısal Kısıtlamalar ve Sistemle Karşılaşma 137
5.4.1.1. Hizmetlere Erişim 137
5.4.1.2. Bürokratik Zorluklar 138
5.4.1.3. Eğitim ve Sağlık Sistemlerine Erişim 140
5.4.1.4. Ekonomik Zorluklar 141
5.4.1.5. Dil Bariyeri 142
5.4.1.6. Yapıların Faile Müdahalesi 144
5.4.2. Göçmenlerin Failliği ve Öznel Dayanıklılık 145
5.4.2.1. Kendi Çözüm Üretme 145
5.4.2.2. Uyum Sağlama Kapasitesi 147
5.4.2.3. Mesleki Becerilerin Rolü 148
5.4.3. Ekonomik Yaşamda Yapı-Fail Etkileşimi 149
5.4.3.1. İş Bulma Güçlüğü 150
5.4.3.2. Sosyal Yardımlar 151
5.4.3.3. Kayıt Dışı İstihdam ve Geçici İşler 152
5.4.3.4. Ekonomik Güvencesizlik 154
5.5. YAPILAŞMA TEORİSİ IŞIĞINDA KÜLTÜREL ENTEGRASYONUN DEĞERLENDİRİLMESİ 155
5.5.1. Siyasi Katılım ve Politik Bilinç 155

5.5.1.1. Siyasi Katılım ve Tutumlar 156
5.5.1.2. Politik Bilinç 157
5.5.2. Toplumsal Cinsiyet ve Aile Dinamikleri 158
5.5.3. Zaman, Mekân ve Gelecek Perspektifi 159
5.5.3.1. Gelecek Planları ve Dönüş Niyeti 160
5.5.3.2. Göçmenlerin Kendi Ülkelerine Dair Algıları 161

SONUÇ VE ÖNERİLER 163
KAYNAKÇA 169
EKLER

KISALTMALAR

IOM	Uluslararası Göç Örgütü
OECD	Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Görüşme Yapılan Suriyeli Mültecilerin Demografik Bilgileri s. 90
Tablo 2: MAXQDA Aracılığı ile Oluşturulan Kodların Listesi s. 92
Tablo 3: Kodların Görüşmelerdeki Temsil Düzeyi s. 97
Tablo 4: Kodların Katılımcılar Arasındaki Dağılımı s. 99

EKLER LİSTESİ

EK 1: Gönüllü Katılımcı Onam Formu ek s. 1
EK 2: Etik Kurul İzni ek s. 3
EK 3: Araştırma İzni **ek s. 4**

GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi boyunca toplumların şekillenmesinde ve yeniden yapılanmasında merkezi bir rol oynamış olan çok katmanlı bir olgudur. Bireylerin farklı nedenlerle yer değiştirmesi, yalnızca fiziksel bir hareketlilikten ibaret olmayıp, aynı zamanda kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik etkileşimlerin de taşıyıcısı niteliğindedir (De Haas ve diğerleri, 2019: 1-15). Bu yönüyle göç, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde dönüşüm süreçlerini tetikleyen önemli bir dinamik olarak değerlendirilmelidir. Yer değiştirme eyleminin ardında yatan nedenler tarihsel dönemlere göre değişiklik gösterse de, günümüzde göç hareketlerinin karmaşık ve çok boyutlu bir karaktere büründüğü açıkça gözlemlenmektedir.

Modern çağda göçün kapsamı, yalnızca bir ülkeden diğerine yapılan hareketlerle sınırlı değildir, aksine göç, bireylerin kimlikleriyle, aidiyet algılarıyla, toplumsal konumlarıyla ve kültürel pratikleriyle doğrudan ilişkilidir (Vertovec, 2007: 1025-1027). Küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte, insanlar artık yalnızca daha iyi yaşam koşulları arayışıyla değil, aynı zamanda savaş, siyasi baskı, çevresel felaketler gibi zorlayıcı nedenlerle de göç etmektedirler. Neoliberal ekonomik yapıların derinleştirdiği eşitsizlikler, güvenlik krizleri ve iklim değişikliği gibi küresel sorunlar da göçün nedenlerini daha karmaşık hale getirmiştir (Sassen, 2002: 3-49). Bu nedenle göç, sadece nüfus hareketi olarak değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin, kültürel kimliklerin ve siyasi yapıların yeniden üretildiği bir alan olarak ele alınmalıdır (Schiller ve diğerleri, 1992: 16-18).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) güncel verilerine göre, dünya genelinde doğduğu ülke dışında yaşayan insan sayısı 67 milyonu aşmış durumdadır ve bu sayının önümüzdeki yıllarda daha da artacağı öngörülmektedir. Söz konusu hareketlilik özellikle Orta Doğu, Afrika ve Güney Asya gibi kriz bölgelerinden Avrupa, Kuzey Amerika ve bazı Asya ülkelerine yönelmektedir (aktaran Canpolat ve Arıner, 2012: 4). Bu göç dalgaları, göç veren ülkelerde demografik ve ekonomik etkiler yaratırken, göç alan ülkelerde de toplumsal yapının yeniden şekillenmesine neden olmaktadır (De Haas ve diğerleri, 2019: 1-15). Bu bağlamda göç, yalnızca bireysel bir karar ya da zorunluluk değil, aynı zamanda küresel düzeyde ele alınması gereken yapısal bir meseledir.

Türkiye, coğrafi ve stratejik konumu itibarıyla tarih boyunca göç yollarının kesişim noktasında yer almış ve hem göç veren hem de göç alan bir ülke olarak önemli deneyimler yaşamıştır. Son yirmi yıl içinde Türkiye, özellikle Suriye iç savaşının ardından kitlesel göç akınlarına maruz kalmış ve bu durum ülkenin demografik, kültürel ve sosyal yapısında ciddi değişimlere yol açmıştır. Türkiye'deki büyükşehirler, göçmenlerin yoğun olarak yerleştikleri bölgeler haline gelmiş, bu durum da yerel düzeyde entegrasyon süreçlerini ön plana çıkarmıştır. Ankara, bu büyükşehirlerden biri olarak hem iç göçün hem de dış göçün etkilerini derinlemesine yaşayan bir kenttir. Başkent olması sebebiyle idari ve sosyal kaynaklara erişim olanaklarının görece daha fazla olması, göçmenlerin bu bölgeye yönelmesinde etkili olmuştur.

Ankara'nın Keçiören ilçesi, geçmişte yoğun iç göç alan bir bölge olarak bilinirken, günümüzde başta Suriyeliler olmak üzere farklı etnik ve kültürel gruplardan dış göçmenlerin de yerleşim yeri haline gelmiştir. Keçiören'in çok katmanlı sosyal yapısı, farklı toplulukların bir arada yaşamasına imkân tanımaktadır. Bu durum ise entegrasyonun toplumsal düzeyde nasıl işlediğini anlamak açısından önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Mahalle bazlı çeşitlilik, topluluklar arası ilişkilerin doğrudan gözlemlenmesine olanak tanırken, göçmenlerin gündelik yaşam pratikleri üzerinden entegrasyonun dinamiklerini incelemek de mümkün hale gelmektedir.

Bu tez çalışması, Keçiören ilçesinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin yerleşik halkla kurdukları sosyal ilişkileri, kültürel etkileşim biçimlerini ve içinde bulundukları entegrasyon süreçlerini anlamaya yönelik bir çaba olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın temel amacı, göçmen bireylerin sadece kültürel değerlerini ne ölçüde koruyabildiklerini değil, aynı zamanda bu değerlerin ev sahibi toplumla nasıl bir etkileşim içine girdiğini de analiz etmektir. Bu doğrultuda çalışma, iki temel kuramsal çerçeveden beslenmektedir.

Birincisi, Anthony Giddens'ın yapılaşma kuramıdır. Giddens'a göre toplumsal yapı, bireylerin eylemlerini belirleyen bir çerçeve olmakla birlikte, bireyler de kendi faillikleri aracılığıyla bu yapıyı sürekli olarak yeniden üretmektedir (Giddens, 1984: 5-14). Bu bağlamda göçmenlerin entegrasyon süreci, yalnızca yapısal faktörlerin etkisiyle şekillenen pasif bir süreç değildir. Aynı zamanda göçmenlerin özne olarak aktif biçimde bu sürece katıldıkları bir toplumsal etkileşim alanıdır (Kivisto ve Faist,

2010: 37-39). Bu etkileşimde göçmenlerin stratejileri, direniş biçimleri ve uyum pratikleri, onların içinde bulundukları yapıları dönüştürme potansiyeline sahiptir.

İkinci kuramsal dayanak ise çokkültürlülük bağlamında geliştirilen "eritme kazanı" (melting pot) ve "salata kasesi" (salad bowl) modelleridir. Eritme kazanı modeli, farklı kültürel unsurların zamanla kaynaşarak homojen bir bütün oluşturduğunu öne sürerken, salata kasesi modeli kültürel çeşitliliğin korunarak bir arada yaşama pratiğini destekler (Berry, 2011: 2.7-2.17). Bu iki yaklaşım, göçmenlerin ve yerleşik halkın karşılıklı etkileşimlerini anlamak açısından önemli çerçeveler sunmaktadır. Keçiören bağlamında bu modellerin ne ölçüde geçerli olduğu, saha verileriyle değerlendirilerek analiz edilecektir.

Araştırma, nitel bir yöntemle tasarlanmış olup, Keçiören'de yaşayan 15 Suriyeli göçmenle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Görüşmeler, katılımcıların gündelik yaşam pratiklerini, sosyal ilişki ağlarını, kültürel uyum stratejilerini ve karşılaştıkları zorlukları anlamaya dönük olarak yapılandırılmıştır. Ayrıca görüşme soruları, eritme kazanı ve salata kasesi modellerinin dinamiklerini gözlemleyebilecek şekilde hazırlanmıştır. Böylelikle saha verileri, kuramsal çerçeveyle uyumlu biçimde yorumlanabilmiştir.

Bu çalışmanın kuramsal katkısı, kültürel entegrasyonun yalnızca makro politikalar üzerinden değil, aynı zamanda mikro düzeydeki bireysel ve toplumsal etkileşimlerle birlikte değerlendirilmesine olanak tanıyan bütüncül bir analiz sunmasıdır. Uygulamalı katkısı ise, yerel yönetimler, politika yapıcılar ve sivil toplum aktörleri için sahaya dayalı bilgi üretmesi ve bu bilgilerin entegrasyon politikalarının geliştirilmesinde kullanılmasıdır. Özellikle çokkültürlü yapıya sahip kent bölgelerinde sosyal uyumun sağlanabilmesi için göçmenlerin sesine kulak verilmesi gerektiği bu çalışma ile bir kez daha vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak bu tez, göçmenlerin kültürel entegrasyon sürecini hem bireysel özne olarak hem de yapısal etmenlerle etkileşim içinde değerlendiren bir yaklaşımı benimsemektedir. Günümüz toplumlarında kültürel çoğulculuk giderek artmaktadır. Bu durum, yalnızca birlikte yaşama alışkanlıklarını değil, aynı zamanda sosyal uyum politikalarının da yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Göçmenlerin deneyimlerini görünür kılmak ve bu deneyimleri akademik bilgi üretiminin merkezine yerleştirmek, daha kapsayıcı ve adil toplumların inşası için önemlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırma, Keçiören ilçesinde göçmenler ve yerleşik halk arasındaki kültürel etkileşimleri ve göçmenlerin entegrasyon süreçlerini incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, kültürel entegrasyonun yerel düzeydeki dinamiklerini anlamak ve bu süreçlerin göçmenlerin topluma katılımına nasıl etki ettiğini ortaya koymaktır. Göçmenlerin entegrasyon sürecinde karşılaştıkları bireysel ve yapısal engeller ile yerleşik halkın tutum ve davranışlarının bu süreçlere olan etkisi detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Çalışma ayrıca, "eritme kazanı" ve "salata kasesi" gibi entegrasyon modellerinin bu bağlamda nasıl uygulandığını ve bu modellerin yerel düzeydeki yansımalarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, araştırma, hem teorik hem de pratik düzeyde katkılar sağlamayı amaçlayarak kültürel entegrasyon süreçlerine yönelik akademik literatürdeki boşlukları doldurmayı ve yerel entegrasyon politikalarına rehberlik edecek somut öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma, Ankara'nın Keçiören ilçesinde göçmenlerin yerleşik halk ile arasındaki kültürel entegrasyon süreçlerini Anthony Giddens'ın yapılaşma teorisi (1984) çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Kültürel entegrasyonun dinamiklerini analiz ederken, "eritme kazanı" ve "salata kasesi" modellerinin, göçmenlerin toplumsal aidiyet ve kimlik oluşumu üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak ele alacaktır. Bu çalışmanın temel amacı, göçmenlerin entegrasyon süreçlerini yalnızca kültürel etkileşim bağlamında değil, aynı zamanda faillik ile toplumsal yapılar arasındaki ilişkiler açısından anlamaktır.

Anthony Giddens'ın yapılaşma teorisi, toplumun bireyler aracılığıyla şekillendiğini ve bireylerin de toplumun yapılarından etkilenerek kendi eylemlerini gerçekleştirdiğini savunur. Giddens, bu etkileşimin faillik (bireylerin eylemlerindeki

özgür irade) ve yapı (toplumun düzenleyici kuralları ve normları) arasındaki bir diyalektik ilişki olarak tanımlanır (Giddens, 1984: 17). Bu kuram, göçmenlerin toplumsal yapılar içinde nasıl hareket ettiklerini ve bu yapıların, bireylerin kültürel kimliklerini nasıl şekillendirdiğini anlamak için önemli bir teorik araçtır.

Bu araştırma, Keçiören'deki kültürel entegrasyon süreçlerini, fail **ve** yapı kavramları ışığında değerlendirecek ve bu sürecin göçmenlerin kimliklerini ve sosyal bağlarını nasıl şekillendirdiğini derinlemesine inceleyecektir. Ayrıca, bu bağlamda "eritme kazanı" (göçmenlerin kültürel kimliklerinin zamanla tek bir ana kültürde erimesi) ve "salata kasesi"(göçmenlerin kendi kültürlerini korurken yerel kültürle bir çeşit zenginleşmiş etkileşime girmesi) modellerinin etkilerini karşılaştıracaktır. Bu modeller, göçmenlerin toplumla nasıl entegre olduklarını ve kültürel kimliklerinin nasıl evrildiğini anlamamıza yardımcı olacaktır.

Bu bağlamda araştırmanın başlıca hedeflerini yapı ve fail ilişkisi, eritme kazanı ve salata kasesi modellerinin etkileri kuramsal katkı, temel hizmetlere erişim düzeyleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın yapı ve fail ilişkisine dair hedefi, Giddens'ın yapı-fail teorisini kullanarak, Keçiören'deki göçmenlerin kültürel entegrasyon süreçlerini, bireysel failliklerinin toplumsal yapılarla nasıl etkileşime girdiğini incelemek. Göçmenlerin, kültürel pratiklerini sürdürülebilir kılmaya çalışırken toplumsal yapılarla nasıl ilişki kurduğunu ve bu süreçte failliklerinin rolünü anlamak.

"Eritme kazanı" ve "salata kasesi" modellerinin etkilerine dair hedef ise Keçiören'deki göçmenlerin kimlik ve entegrasyon süreçlerine uygulayarak, her iki modelin entegrasyon üzerinde nasıl farklı etkiler yarattığını karşılaştırmaktır. Göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini nasıl koruduğunu ve yerel halkla nasıl bir sosyal bağ kurduğunu belirlemek bu noktada önemlidir.

Araştırmanın kuramsal katkısına dair hedefi, Giddens'ın yapılaşma teorisinin kültürel entegrasyon bağlamındaki uygulamalarına dair yeni bir perspektif geliştirmek, sosyal yapıların ve failliğin, göçmenlerin kültürel kimliklerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyarak bu alandaki literatüre katkı sağlamaktır.

Son olarak çalışmanın sosyal hizmetlere dair amacını ise Keçiören'deki entegrasyon süreçlerini etkileyen temel hizmetlere erişim düzeylerinin entegrasyon üzerindeki etkilerini değerlendirmektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE KAPSAMI

Giddens'ın yapılaşma teorisinin bu tezdeki kullanımı, entegrasyon süreçlerinin yalnızca kültürel pratikler düzeyinde değil, aynı zamanda toplumsal yapılarla nasıl şekillendiğini vurgular. Bu bakış açısı, Keçiören'deki göçmenlerin kültürel kimliklerini sadece failliğine değil, aynı zamanda toplumsal yapılar tarafından dayatılan normlara ve sosyal sistemlere de nasıl entegre ettiklerini anlamamıza olanak tanır. Tez, bu teoriyi göçmen entegrasyonu gibi somut bir olguya uygulayarak, sosyolojik literatüre önemli bir katkı yapmayı hedeflemektedir.

Giddens'ın yapı ve fail etkileşimine odaklanan yaklaşımı, bireylerin toplumsal yapılarla ilişkisini ve bu ilişkilerin entegrasyon süreçlerindeki rolünü analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Araştırma, "eritme kazanı" ve "salata kasesi" modellerini bu teorik çerçevede ele alarak, kültürel entegrasyonun dinamiklerini mikro düzeyde incelemeyi hedefler. Bu kapsamda kültürel kimlik, toplumsal aidiyet, sosyal uyum, kültürlerarası bağlar ve yapısal engeller ve gibi temalar ele alınacaktır. Özellikle, göçmenlerin karşılaştıkları dil bariyerleri ve ekonomik eşitsizlik gibi yapısal sorunlar, failliğin şekillenmesi üzerindeki etkileriyle birlikte değerlendirilecektir.

Keçiören'in tarihsel olarak farklı göç dalgalarına ev sahipliği yapmış, kültürel çeşitliliği yüksek bir bölge olması, çalışmayı özgün kılmaktadır. Bölgenin toplumsal yapıları ve yerleşik halkın göçmenlere yönelik tutumları, entegrasyon modellerinin yerel düzeyde nasıl şekillendiğini anlamak için zengin bir veri kaynağı sunmaktadır.

Araştırma nitel bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Keçiören ilçesinde, 15 göçmen ile birebir görüşmeler yapılacaktır. Görüşmeler, yarı yapılandırılmış sorular kullanılarak derinlemesine veri toplamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, elde edilen veriler, eritme kazanı ve salata kasesi modellerinin pratikteki yansımalarını karşılaştırmalı olarak ortaya koyacaktır.

1.3.1. Çalışmanın Katkıları

Bu araştırma, hem kuramsal hem de uygulamaya dönük düzeyde anlamlı katkılar sağlamayı hedeflemektedir. Öncelikle, Anthony Giddens'ın yapılaşma teorisinin Türkiye bağlamında kültürel entegrasyon süreçlerine uygulanması, alan yazında görece ihmal edilmiş olan bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Sosyal yapı ile faillik arasındaki etkileşimin entegrasyon üzerindeki yansımalarını özgün bir perspektifle ele alan bu çalışma, yapılaşma kuramının göç bağlamında nasıl işlediğine dair önemli bir kuramsal açılım sunmaktadır.

Araştırma, aynı zamanda yerel düzeydeki toplumsal dinamiklere odaklanarak Keçiören gibi çok kültürlü bir kentsel mekânda göçmenlerin entegrasyon süreçlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede elde edilecek bulgular, yalnızca Keçiören ile sınırlı kalmayıp, benzer sosyo-kültürel özelliklere sahip diğer kentler için de örnek teşkil edebilecek nitelikte olacaktır. Böylelikle çalışma, yerel düzeyde göç ve entegrasyon politikalarına ilişkin daha geniş kapsamlı değerlendirmelere zemin sunacaktır.

Bunun yanı sıra, çalışmanın pratik boyutu da dikkate değerdir. Araştırma bulguları doğrultusunda, sosyal hizmetlerin, eğitim politikalarının ve yerel yönetim uygulamalarının entegrasyon üzerindeki etkilerine dair somut ve uygulanabilir öneriler geliştirilecektir. Bu öneriler, gerek yerel yönetimler gerekse ulusal düzeyde politika yapıcılar için yol gösterici nitelikte olacağı umulmaktadır.

Toplumsal düzeyde ise, göçmenler ile yerleşik halk arasındaki kültürel etkileşimlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayarak, sosyal uyumu destekleyecek ve kültürlerarası çatışmaların önlenmesine yönelik stratejik yaklaşımların geliştirilmesine zemin hazırlayacaktır. Bu bağlamda, çalışmanın sadece akademik bir değerlendirme değil, aynı zamanda toplumsal barışa katkı sunan bir yönü de bulunmaktadır.

Son olarak, eritme kazanı ve salata kasesi gibi entegrasyon modellerinin Türkiye'deki göç bağlamında yeniden değerlendirilmesi, bu kuramların farklı kültürel alanlarda nasıl işlediğine dair uluslararası literatüre de katkı sağlayacaktır. Böylece araştırma, sadece yerel değil, aynı zamanda küresel ölçekte de kültürel entegrasyon tartışmalarına yeni bir boyut kazandırmayı hedeflemektedir. Tüm bu yönleriyle çalışma, Keçiören örneğinde entegrasyon dinamiklerini derinlemesine analiz ederek,

göç ve kültürel uyum süreçlerini çok boyutlu bir yaklaşımla değerlendiren özgün bir katkı niteliğindedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma, belirli sınırlılıklar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, çalışmanın coğrafi kapsamı yalnızca Keçiören ilçesi ile sınırlandırılmıştır; bu nedenle, elde edilen bulgular, genel olarak Türkiye'deki diğer bölgeler için genellenemez. Ayrıca, veri toplama sürecinde kullanılan yöntemler, örneklem büyüklüğü ve temsiliyeti ile sınırlı olabilir. Özellikle nitel yöntemler, derinlemesine bilgi sunmasına rağmen, bulguların geniş bir popülasyonu yansıtma kapasitesini sınırlayabilir. Çalışma, kültürel entegrasyon süreçlerini incelerken belirli teorik çerçeveleri temel almıştır ve bu çerçeveler dışında kalan olası perspektifler araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Ayrıca, katılımcıların bireysel beyanlarına dayanan veriler, subjektif unsurlar içerebilir ve bu durum, elde edilen sonuçların doğruluğunu etkileyebilir. Son olarak, araştırma belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir, dolayısıyla, uzun vadeli kültürel entegrasyon süreçlerini değerlendirmek yerine, mevcut durumun bir kesitini sunmaktadır. Bu sınırlılıklar, araştırma bulgularının yorumlanması ve uygulanması sürecinde dikkate alınmalıdır.

1.5. ARAŞTIRMA SORULARI

Çalışmanın kuramsal altyapısını oluşturan yapılaşma kuramı ve kültürel entegrasyon modelleri doğrultusunda çeşitli alt sorular geliştirilmiştir.

Araştırma öncelikle, göçmen bireylerin failliğinin Keçiören'in toplumsal yapıları ile nasıl bir etkileşim içerisinde olduğunu sorgulamaktadır. Bu bağlamda, Giddens'ın yapılaşma teorisinin, kültürel entegrasyon süreçlerini açıklamada nasıl bir kuramsal perspektif sunduğu irdelenmektedir. Göçmenlerin yerleşik toplumsal yapılar içerisinde nasıl konumlandığı, bu yapılara karşı nasıl bir etkileşim geliştirdiği ve kendi kültürel kimliklerini bu süreçte nasıl yeniden tanımladığı temel sorular arasında yer almaktadır. Yapı ve fail arasında kurulan bu diyalektik ilişki, kültürel entegrasyonun

yalnızca dışsal bir uyum süreci olmadığını, aynı zamanda göçmenlerin aktif katılımı ve direnişiyle biçimlenen çok katmanlı bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada ayrıca, kültürel entegrasyonun "eritme kazanı" ve "salata kasesi" metaforları üzerinden nasıl bir seyir izlediği de sorgulanmaktadır. Keçiören bağlamında bu iki modelin ne ölçüde geçerli olduğu, göçmenlerin kimliklerini sürdürme ya da dönüştürme eğilimleri ile nasıl örtüştüğü, yerleşik halkla kurdukları sosyal ilişkilerde hangi entegrasyon biçiminin baskın hale geldiği değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme sayesinde, iki modelin pratikte nasıl işlediği ve göçmenlerin toplumsal aidiyet duygularını nasıl etkilediği analiz edilecektir.

Araştırmanın bir diğer önemli boyutu, yerel bağlamın kültürel entegrasyon üzerindeki etkilerini anlamaktır. Keçiören'deki toplumsal yapılar göçmenlerin topluma katılım süreçlerini ne şekilde kolaylaştırmakta ya da zorlaştırmaktadır? Yerleşik halkın göçmenlere karşı tutumu, sosyal bağ kurma biçimleri ve birlikte yaşam kültürü gibi faktörlerin entegrasyon modellerine nasıl yön verdiği bu kapsamda ele alınacaktır. Aynı zamanda, Keçiören'in artan kültürel çeşitliliğinin sosyal uyum ve dayanışma üzerinde birleştirici mi yoksa ayrıştırıcı mı bir etki yarattığı da sorgulanacaktır.

Son olarak, çalışmada politik ve yapısal faktörlerin entegrasyon sürecine etkisi üzerinde durulmaktadır. Temel hizmetlere erişim düzeyleri, yerel yönetimlerin uygulamaları, sosyal hizmetler ve göçmenlerin karşılaştıkları yapısal engeller entegrasyon sürecinde belirleyici unsurlar olarak ele alınacaktır. Bu faktörlerin göçmenlerin failliğini nasıl etkilediği ve bu etkinin kültürel entegrasyona nasıl yansıdığı detaylı biçimde analiz edilecektir. Böylelikle, Keçiören bağlamında yürütülen yerel entegrasyon politikalarının ne ölçüde kapsayıcı olduğu ve sosyal uyuma katkı sağlama potansiyeli değerlendirilmiş olacaktır.

1.6. TEZİN YAPISI

Tez, okuyucunun konuyu bütüncül bir şekilde anlamasına olanak tanıyacak şekilde yapılandırılmıştır. Çalışmanın temel bölümleri, araştırmanın teorik çerçevesini, kullanılan yöntemleri ve elde edilen bulguları açıklığa kavuşturmak üzere tasarlanmıştır.

Tez, bir giriş bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümde, araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve temel araştırma soruları tanımlanmıştır. Ayrıca, tezin teorik temelleri ve Keçiören örneğinin seçilme nedenleri özetlenmiştir. Giriş bölümü, çalışmanın genel hatlarını sunarak okuyucuyu araştırma bağlamına hazırlamayı hedeflemektedir.

İkinci bölümde, literatür taraması yer almaktadır. Bu bölümde, kültürel entegrasyon ve göç konularındaki mevcut çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Özellikle Giddens'ın yapılaşma teorisi ve "eritme kazanı" ile "salata kasesi" modelleri üzerine odaklanılmıştır. Literatür taraması, bu çalışmanın hangi teorik ve ampirik boşlukları doldurduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Üçüncü bölüm, araştırmanın alan yazın taramasına ayrılmıştır. Bu bölümde, göç kavramı, göç türleri, göç kuramları ve entegrasyon literatürü yer almaktadır. Ayrıca, Keçiören bağlamında bu teorinin nasıl kullanılacağına dair açıklamalar sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, araştırmanın yöntemi ve alanı açıklanmaktadır. Bu bölümde, nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yapılan derinlemesine görüşmelerin tasarımı ve uygulanışı hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın örneklemi olan Keçiören'deki 15 göçmen ile yapılan görüşmelerin detayları ve veri analizi süreçleri bu bölümde yer almaktadır.

Beşinci bölümde, araştırma bulguları ve tartışmalar sunulmaktadır. Bu bölümde, elde edilen veriler, Giddens'ın yapılaşma teorisi ve entegrasyon modelleri çerçevesinde analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bulgular, teorik çerçeve ile ilişkilendirilerek araştırma sorularına yanıtlar aranmaktadır.

Son olarak, altıncı bölümde, araştırmanın sonuçları ve öneriler yer almaktadır. Bu bölümde, araştırmanın genel çıkarımları sunulmuş, kuramsal ve pratik katkılar vurgulanmış ve sosyal uyum ile kültürel entegrasyona yönelik somut öneriler geliştirilmiştir.

Tez, kaynakça bölümü ile sonlandırılmıştır. Bu bölümde, araştırmada kullanılan tüm kaynaklar okuyucuların erişimine sunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. SOSYO-KÜLTÜREL ENTEGRASYON: KAVRAMLAR VE TANIMLAR

Kültürel entegrasyon, göçmenler ve yerleşik toplumlar arasındaki karşılıklı etkileşim süreçlerini anlamaya yönelik önemli bir kavramdır. Göç, bireylerin ve toplulukların yalnızca fiziksel olarak bir yerden farklı bir alana yer değiştirmesi değil, aynı zamanda kültürel pratikler, normlar ve kimliklerin yeniden şekillenmesine yol açan karmaşık ve karşılıklı etkileşimi içeren bir süreçtir. Kültürel entegrasyon, bu sürecin toplumsal düzeydeki yansıması olarak, bireylerin farklı kültürel bağlamlarda kendilerini ifade etme, uyum sağlama ve toplumsal yapıya katılım biçimlerini tanımlar.

Bu kavram, sosyal bilimlerde farklı teorik yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmıştır. Milton Gordon gibi öncüler, entegrasyonu asimilasyon kavramıyla ilişkilendirirken, daha çağdaş yaklaşımlar, John W. Berry'nin çok kültürlü adaptasyon modelinde olduğu gibi karşılıklı etkileşim ve çokkültürlülüğü vurgular. Giddens'ın yapı-fail teorisi, bireylerin toplumsal yapılarla olan etkileşimini ele alarak, entegrasyon süreçlerinin yalnızca bireylere değil, aynı zamanda toplumsal yapılara bağlı olarak şekillendiğini ifade eder.

Kültürel entegrasyonun tanımları, bireylerin veya grupların eritme kazanı gibi homojenleştirici modellerle tamamen yerleşik kültüre asimile edilmesinden, salata kasesi modelinde olduğu gibi farklılıklarını koruyarak ortak bir toplumsal zeminde birleşmelerine kadar uzanan bir spektrumda ele alınabilir.

Bu başlık altında, kültürel entegrasyon kavramının tarihsel kökenleri, akademik literatürdeki tanımları ve farklı teorik yaklaşımlar ele alınarak, bu kavramın göçmenler ve yerleşik halk arasındaki kültürel ilişkileri anlamadaki rolü detaylandırılacaktır. Aynı zamanda, bu süreçte karşılaşılan sosyal, psikolojik ve yapısal dinamikler de incelenecektir. Bu analiz, kültürel entegrasyonun yalnızca bireyler arasındaki bir uyum süreci olmadığını, aynı zamanda bir toplumun kendini yeniden yapılandırmasını gerektiren daha geniş bir toplumsal dönüşüm olduğunu gösterecektir.

2.1.1. Entegrasyon Kavramı (Integration)

Entegrasyon, kelime anlamı olarak ‘’birleşme, bütünleşme ve uyum sağlama’’ şeklinde ifade edilmektedir. Akademik literatürde, entegrasyon kavramına paralel olarak farklı terimlere de sıklıkla yer verilmektedir. Bu kavramlar arasında en yaygın kullanılanlar "asimilasyon" ve "akkültürasyon" (kültürel uyum) terimleridir. Günümüzde ise özellikle "çokkültürlülük" kavramı, artan kültürel çeşitlilikle birlikte giderek daha fazla öne çıkmaktadır. (Cebeci, 2015: 148)

Entegrasyon kavramı, göç literatüründe sıkça tartışılmasına rağmen, tanımlanmasındaki sınırların net olmadığı görülmektedir. Bu kavram, toplumun tüm bireylerinin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda etkili bir şekilde katılımını öngörmekte ve gruplar arasındaki ilişkilerin karşılıklılık ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesini içermektedir. Entegrasyon kavramının tercih edilmesi, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini koruma konusunda artan farkındalıkla doğrudan ilişkilidir (Cebeci, 2015: 149).

Berry’e göre entegrasyon, göçmenlerin yerel toplumla ilişkilerini kurma ve bu toplumun kültürel değerlerine uyum sağlama süreci olarak tanımlanır. Bu süreç, göçmenlerin kendi kültürlerini korurken, aynı zamanda ev sahibi toplumun norm ve değerleriyle etkileşime girip, toplumsal yaşamın çeşitli alanlarına katılmalarını içerir. Entegrasyon, bir yönüyle göçmenlerin iki kültür arasında bir denge kurmalarını, diğer yandan da toplumsal katılım için gerekli olan fırsatları elde etmelerini gerektirir. Berry'nin tanımında, entegrasyon, göçmenlerin hem kendi kültürlerini sürdürmesi hem de ev sahibi toplumla uyumlu bir şekilde etkileşimde bulunmalarına olanak tanır. Bu, karşılıklı bir etkileşim sürecini ifade eder ve göçmenlerin yalnızca ev sahibi toplumdan uyum beklemek yerine, bu süreçte her iki tarafın da birbirine katkı sağladığı bir anlayışı benimser (Berry, 1997: 491-511).

Esser’e göre entegrasyon “sistematik bir bütün içinde parçaların birleşmesidir ve bu kavramı iki ana kategoriye ayırarak ele almaktadır: sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu.

Sistem entegrasyonu, aktörlerin sürece müdahale etmediği bir yapı içerisinde gerçekleşir ve toplumsal yapının temel mekanizmaları aracılığıyla sağlanır. Esser, bu süreçte yasal sistemler, piyasalar, şirketler ve devlet gibi kurumların entegrasyonun gerçekleşmesinde belirleyici faktörler olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda,

göçmenler, geldikleri yeni toplumda, temel hukuki kurallara uyarak, finansal sisteme dahil olarak, oturum hakları kazanarak ve vergi gereksinimini sağlayarak sistem entegrasyonunu tamamlamış olurlar. Ancak, bu tür bir entegrasyon modelinde, göçmenlerin yerel kültürü benimsemesi, ev sahibi toplumla doğrudan iletişime geçmesi ya da o toplumun dilini öğrenmesi gibi şartlar gerekli değildir. Esser'in vurguladığı üzere, sistem entegrasyonu ağırlıklı olarak yasal ve ekonomik boyutlarıyla tanımlanırken, kültürel entegrasyon bu süreçte ikincil bir rol oynamaktadır. Sosyal entegrasyonu ise kültürleşme, yerleşim, etkileşim ve özdeşleşme olmak üzere dört kategoriye ayırmaktadır (aktaran Sağlam, 2017: 151).

Robert Park ve Ernest Burgess, ise "Introduction to the Science of Sociology" adlı eserlerinde entegrasyonu, daha çok asimilasyon süreci çerçevesinde ele almışlardır. Onlara göre göçmenlerin yeni bir topluma katılımı, belirli aşamalar üzerinden gerçekleşir: Önce temas kurulur, ardından rekabet ortaya çıkar, zamanla bu durum uyum ile dengelenir ve nihayetinde uzun vadede asimilasyon gerçekleşir. Bu bakış açısına göre entegrasyon, göçmenlerin ev sahibi toplumun kurumlarını, değerlerini ve yaşam biçimlerini benimseyerek o toplumun bir parçası haline gelmesiyle mümkün olur. Park ve Burgess, bu süreci şehir mekânı üzerinden de açıklamış; göçmenlerin genellikle kentin merkezindeki yoğun ve düşük gelirli bölgelerde yaşamaya başladığını, zamanla dış çeperlere yayılarak topluma daha fazla entegre olduklarını belirtmiştir (Park ve Burgess, 1924: 161-223).

Entegrasyonla ilişkili olarak literatürde kullanılan bir diğer kavram uyumlaştırmadır (harmonization). Uyumlaştırma, göçmenlerin yeni bir topluma entegrasyon sürecini desteklemek amacıyla genellikle hukuki ve politik düzenlemelere odaklanan bir kavramdır. Bu kavram, göç eden bireylerin gittikleri toplumda karşılaşacakları sosyal ve kültürel süreçlerin daha uyumlu hale gelmesini sağlamayı amaçlar. Göçmenlerin ev sahibi toplumda sorunsuz bir şekilde yaşamlarına devam edebilmesi için yapılan düzenlemeler, çoğunlukla toplumsal uyum politikalarını içermektedir (Çevik, 2022: 17).

Bu bağlamda, farklı araştırmalarda ve literatürde, göçmenlerin adaptasyon sürecini inceleyen ve çeşitli boyutlarda tartışan farklı kavramsal çerçeveler bulunmaktadır. Bu kavramlar, uyumlaştırma sürecinin yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal dinamikler ve politikalar açısından da ele alınması gerektiğine işaret

etmektedir. Böylece, göçmenlerin hem kendi kültürel kimliklerini koruyabilecekleri hem de ev sahibi toplumla uyum içinde yaşayabilecekleri bir ortamın oluşturulması hedeflenir (Çevik, 2022: 17).

Sosyal uyum (social adaptation) kavramı ile karşılaştırıldığında, entegrasyon daha geniş ve çift yönlü bir süreci temsil etmektedir. Sosyal uyum, göçmenlerin psikolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutlarda yerel topluma tek taraflı olarak adapte olmasını ifade ederken, entegrasyon hem göç edenlerin hem de ev sahibi halkın karşılıklı etkileşim ve değişim içerisinde olduğu bir süreci kapsar. Bu bağlamda entegrasyon, yerel toplum ve göçmen gruplar arasında iletişim ve iş birliğini teşvik eden, kültürel farklılıkların korunmasını ve toplumsal katılımın artırılmasını hedefleyen bir yaklaşımı temsil etmektedir (Çevik, 2022: 16).

Sosyal kültürel entegrasyonla ilişkili literatürde geçen diğer kavramlar ise kültürel entegrasyon ve toplumsal entegrasyondur. Kültürel entegrasyon, bir yandan göçmen bireylerin ve toplulukların ev sahibi toplumun yerleşik değerleri, normları ve davranış biçimleriyle uyum sağlayabilme süreçlerini ifade ederken, diğer yandan da ev sahibi toplumun göçmenlerin kültürel uygulamalarına ve kimliklerine karşı geliştirdiği tutum ve tepkilerle ilgilidir. Bu kavram, karşılıklı bir etkileşim sürecini ve iki taraflı bir uyumu gerektirir. Öte yandan toplumsal entegrasyon, farklı kültürel, dini ve etnik toplulukların uzun sürede de bir arada yaşayabilmesini, bu gruplar arasında bir uyum oluşturulmasını ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasını ifade etmektedir (Cebeci, 2015: 149).

Sonuç olarak Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 'Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre "Entegrasyon", farklı ülkelerde ve bağlamlarda çeşitli anlamlarda kullanılmakla birlikte, genel olarak göçmenlerin birey ya da grup olarak bir topluma kabul edildiği ve o toplumun bir parçası olarak görüldüğü bir süreçtir. Bu süreç, genellikle göç edenler ile ev sahibi toplum arasındaki çift yönlü bir ilişkiye işaret eder. Yerel halkın, göçmenlerin entegrasyonuna yönelik sunduğu somut koşullar ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 30).

2.1.2. Entegrasyon Boyutları

Entegrasyon, çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir. Bu süreç, hem sosyal hem de kültürel alanlardaki farklı dinamikleri kapsar ve bu nedenle tanımlanması,

ölçülmesi ve değerlendirilmesi oldukça zordur. Özünde göreceli olguların yoğun bir şekilde var olduğu bir alanı temsil ederken, üzerine yapılan araştırmalar, çok yönlü ve katmanlı bir düşünce yapısını gerektirir. Bu süreçte, sosyal bağların kurulması, kültürel farklılıkların aşılması ve yeni bir toplumsal uyumun inşa edilmesi, entegrasyonun temel dinamikleri olarak öne çıkar (Çevik, 2022: 16).

Esser'in toplumsal entegrasyonu dört temel biçimde tanımlar: kültürleşme, yerleşim, etkileşim ve özdeşleşme. Bu kavramlar, göçmen entegrasyonunun boyutlarını anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Kültürleşme (Culturation), bireylerin sosyal hayatta başarılı şekilde etkileşim kurabilmesi için gerekli bilgi, kültürel normlar ve yetkinliklerin edinilmesi ve aktarılması sürecidir. Diğer bir deyişle, kültürleşme, sosyalizasyon kavramına benzeyen ve bireyin topluma adaptasyonu için ön koşul olan bir öğrenme sürecidir. Yerleşim (Placement)**,** bireylerin eğitim sistemi, ekonomi, meslekler veya vatandaşlık gibi toplumdaki önemli pozisyonlara erişimi ve bu pozisyonlarda yer edinmesi anlamına gelir. Yerleşim, bireylere belirli haklar kazandırır ve bu haklar, bireylerin toplumsal ilişkiler kurmasına, kültürel, sosyal ve ekonomik sermaye biriktirmesine olanak tanır. Yerleşim sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi, genellikle kültürleşme sürecinin tamamlanmasına bağlıdır. Etkileşim (Interaction), bireylerin karşılıklı sosyal etkileşimlerde bulunması ve ilişkiler ile ağlar oluşturmasıdır. Etkileşim yoluyla gerçekleşen sosyal entegrasyon örnekleri arasında dostluklar, romantik ilişkiler, evlilikler veya genel anlamda birincil gruplara üyelik gibi durumlar bulunmaktadır. Bu süreç, bireylerin topluma daha derinlemesine bağlanmasına hizmet eder. Özdeşleşme (Identification) ise bireyin kendisini bir sosyal sistemin parçası olarak görmesini ifade eder. Bu süreç, bireyin bir kolektif yapı ile bilişsel ve duygusal düzeyde bağ kurması sonucunda bir "biz duygusu" geliştirmesiyle sonuçlanır. Özdeşleşme, bireyin kendini bir grup ya da toplulukla ilişkilendirmesini içerir ve toplumsal aidiyet hissini güçlendirir. Esser'in bu dört entegrasyon boyutu, bireylerin toplumsal hayata nasıl dahil olduklarını ve bu süreçlerin hangi dinamiklerle şekillendiğini anlamada önemli bir yol gösterici sunmaktadır (aktaran Heckmann, 2005: 9-277).

Entzinger ve Biezeveld (2003), entegrasyonu dört temel boyutta ele alır: ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel entegrasyon. Ekonomik entegrasyon, göçmenlerin iş gücü piyasasına katılımını ve ekonomik bağımsızlık kazanma

süreçlerini kapsar. Sosyal entegrasyon, göçmenlerin yerel toplumla sosyal ilişkiler kurma ve toplumsal eşitlik sağlama süreçlerini ifade eder. Siyasal entegrasyon, göçmenlerin siyasal haklarını kullanma, yerel seçimlere katılma ve demokratik süreçlere dahil olma düzeyini içerir. Kültürel entegrasyon ise göçmenlerin yerel kültüre uyum sağlarken kendi kültürlerini koruyabilmesi, dil öğrenme ve yerel geleneklere uyum gibi süreçleri kapsar. Sonuç olarak bu boyutlar, entegrasyonun çok yönlü doğasını ve kompleks bir süreç olduğunu ortaya koyar (Entzinger ve Biezeveld, 2003: 128-145.).

2.1.3. Sosyo-Kültürel Entegrasyonun Anlaşılmasına Katkı Sunan Temel Kavramlar

Sosyo-kültürel entegrasyon, göçmenlerin bulundukları yeni topluma uyum sağlama süreçlerinin en önemli boyutlarından birini oluşturur. Bu süreç, sadece bireylerin yasal ve ekonomik anlamda toplumun bir parçası haline gelmesiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda kültürel, toplumsal ve sosyal bağlamda da derinlemesine bir etkileşim gerektirir. Sosyo-kültürel entegrasyon, göçmenlerin yerel kültür ve toplumla etkileşimde bulunarak kendi kimliklerini ve yaşam biçimlerini yeni toplumsal yapıya adapte etmelerini içerir. Bu entegrasyon süreci, birçok farklı kavramla ilişkili olup, her bir kavram toplumların farklı kültürel yapıları ve göçmen gruplarının benimsedikleri yaşam biçimlerine göre değişkenlik gösterebilir.

Bu başlık altında, sosyo-kültürel entegrasyonu tanımlamak için kullanılan kavramlar üzerinde durulacaktır. Kültürel uyum, asimilasyon, entegrasyon, çok kültürlülük gibi kavramlar, sosyo-kültürel entegrasyon sürecinin dinamiklerini anlamak için temel kavramsal araçlar olarak öne çıkmaktadır. Bu kavramların her biri, göçmenlerin yerel toplumla etkileşim biçimlerine, kültürel kimliklerini nasıl koruduklarına veya dönüştürdüklerine dair farklı bakış açıları sunmaktadır. Dolayısıyla, sosyo-kültürel entegrasyonun çok boyutlu yapısının daha iyi kavranabilmesi için bu kavramların incelikli bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

2.1.3.1. Kimlik ve Aidiyet (Identify and Belonging)

Giddens'a göre, kimlik ve aidiyet, göçmenlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kendilerini nasıl tanımladıkları ve bulundukları topluma ne derece bağlı hissettiklerini ifade eden kavramlardır. Göç olgusu, nedeni ne olursa olsun, göç alan toplumların ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal yapıları üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Göç, birçok toplumda yalnızca kültürel ve etnik çeşitliliği artırmakla kalmaz; aynı zamanda demografik yapı ile ekonomik ve toplumsal süreçlerin şekillenmesine de katkı sunar. Göçmenler, yeni bir topluma entegre olma sürecinde, kendi kültürel kökenleri ile yerel halkın değerleri arasında köprü kurmaya çalışır. Bu süreçte, kimlik ve aidiyet duygularının güçlenmesi, bireylerin toplumla daha etkin bir şekilde bütünleşmesine katkı sağlar. Ancak bu durum, göçmenlerin karşılaştıkları dışlanma veya ötekileştirme deneyimlerinden de etkilenebilir (Giddens, 2012: 258).

Giddens ve Sutton'a göre kimlik kavramının kapsamlı ve çok boyutlu yapısı, analiz kolaylığı sağlamak amacıyla genellikle belirli kategorilere ayrılarak incelenir. Bu bağlamda kimlikler, birincil ve ikincil olmak üzere iki gruba ayrılır**.** Birincil kimlikler, bireyin iradesi dışında, doğuştan itibaren sahip olduğu ve yaşamın erken evrelerinde şekillenen kimlik unsurlarını kapsar. Etnik köken, cinsiyet gibi unsurlar bu kategoriye örnek olarak verilebilir. Buna karşın, ikincil kimlikler, bireyin toplumsal yaşam içerisindeki etkileşimleri ve deneyimleri sonucunda zamanla şekillenen, daha esnek ve değişime açık nitelikteki kimlik bileşenleridir. Sosyal roller ve statüler bu kapsama girer. Göç literatüründe ise, entegrasyon süreci çoğunlukla ikincil kimliklerin dönüşümü üzerinden değerlendirilmekte ve hem göç edenler hem de yerel halk için bu kimlik boyutlarında değişimin beklenebilir olduğu kabul edilmektedir (aktaran Çevik, 2022: 20-21).

Kimlik kavramı, bireyin toplum içindeki aidiyet duygusunu ve kendini nerede konumlandırdığını ifade eder. Esser, entegrasyonu dört temel düzeyde ele alarak açıklamaktadır: etnik kültür, etnik grup, ev sahibi toplum ve bu toplumun kültürel yapısı. Bu düzeyler dikkate alındığında entegrasyonun dört temel tipi ortaya çıkmıştır. Her iki kültürle de etkileşim kurmaya işaret eden **çoklu entegrasyon**, bireyin kendi kültürel kökenine bağlılığının ağır bastığı segrasyon, yeni topluma uyumun ön planda olduğu **asimilasyon** ve hem eski hem de yeni kültürle bağ kurmaktan kaçınan **marjinalleşme**. Esser'e göre özellikle **sosyal entegrasyon** süreçlerinde en sık karşılaşılan biçimler asimilasyon ve segrasyon olmaktadır (Şahin, 2008: 230).

2.1.3.2. Kültürleşme, Kültürlenme (Acculturation)

Kültürleşme, farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerin ve grupların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan karşılıklı değişim süreçlerini ifade eder. Bu süreçte bireyler, yeni bir kültüre uyum sağlamak amacıyla belirli davranış, değer ve normları benimserken, kendi kültürel kimliklerini de koruma çabası içinde olabilirler. John W. Berry'nin çalışmaları, kültürleşme stratejilerini açıklayarak bireylerin entegrasyon, asimilasyon, ayrışma ve marjinalleşme gibi yaklaşımlarını tanımlamaktadır. Kültürleşme, yalnızca bireysel bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal dinamikleri de etkileyen karmaşık bir olgudur.

Kültürleşme sürecini açıklayabilmek adına iki farklı model ortaya konulmuştur. İlki Gordon'ın ''Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli'' iken diğeri Berry'nin ''İki Boyutlu Kültürleşme Modeli''dir. Bu yaklaşımlardan ilki, tek boyutlu kültürleşme modeli olarak bilinir ve 1964 yılında Milton M. Gordon tarafından ortaya konmuştur. Bu modele göre, bireylerin kendi kültürel kimliklerini koruma düzeyleri ile yeni toplumun kültürel yapısına uyum sağlama dereceleri arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Yani, bireyler yeni bir kültürel çevreye entegre olmaya çalışırken, kendi değer yargılarını, alışkanlıklarını ve kültürel özelliklerini terk etmeleri beklenir. Bu yaklaşım, özellikle azınlık grupların ya da göçmenlerin, kültürleşme sürecinde yalnızca asimilasyon yoluyla ilerleyebileceğini savunur. Bu çerçevede, baskın kültüre uyum sağlamak, kültürleşme sürecinin doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak kabul edilir. Her ne kadar bu model göçmenlerin topluma uyum süreçlerini açıklamak için uzun yıllar boyunca kullanılmış olsa da, ev sahibi toplumun da göçle birlikte dönüşüme uğrayabileceğini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Çünkü kültürel etkileşimler, sadece bir tarafın dönüşümünü değil, karşılıklı değişim ve etkileşimi de içerir. Kültürel farklılıklar, tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de tamamen ortadan kalkmamakta; aksine farklı kültürler varlıklarını sürdürmeye devam etmektedir (Zafer, 2016: 78-79).

İki boyutlu kültürleşme modeli, göçmen bireylerin kültürel uyum süreçlerini açıklarken yalnızca ev sahibi toplumun değil, aynı zamanda göçmen kültürünün de bu süreçteki yerini ve etkisini dikkate alan bir yaklaşımdır. Bu modele göre, bireylerin geldikleri kültürü sürdürme istekleri ile ev sahibi toplumla etkileşim kurma düzeyleri

birbirinden bağımsız olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşımın öncülerinden olan John W. Berry, kültürleşme sürecinde iki temel sorunun ele alınması gerektiğini vurgular: bireyin kendi kültürel kökenlerini sürdürmek isteyip istememesi ve yeni toplumla ilişki kurma eğiliminde olup olmaması. İki boyutlu model, kültürel değişimin tek yönlü bir asimilasyon süreci olmadığını, aksine, hem göçmen bireylerin hem de ev sahibi toplumun kültürel kimliklerinin birbirinden bağımsız olarak şekillenebileceğini savunur. Bu çerçevede bireylerin birden fazla kültürel kimliğe sahip olabilecekleri ve bu kimliklerin bir arada var olabileceği kabul edilmektedir (Zafer, 2016: 79-80).

Asimilasyon, Berry'nin geliştirdiği "İki Boyutlu Kültürleşme Modeli"nin temel bileşenlerinden biridir. Berry'ye göre kültürleşme (acculturation), hem baskın toplumun hem de farklı kültürel grupların günlük yaşamlarında karşılaştıkları yeni etkileşim biçimleriyle başa çıkmak zorunda kalan bireylerin yaşadığı kişisel bir süreçtir. Bununla birlikte, kültürleşmenin esas olarak daha çok baskın olmayan yani azınlık gruplar içinde gerçekleşir. Çoğulcu toplum yapıları ve bireyler açısından uygulanabilir dört temel kültürleşme stratejisi vardır: entegrasyon, asimilasyon, ayrılma **ve** marjinallik**.** Bu stratejilerden biri olan asimilasyon, baskın grubun diğer gruplar üzerindeki etkisiyle, azınlık grupların kendi kimliklerini terk ederek baskın grubun özelliklerine uyum sağlaması biçiminde tanımlanır. Bu durum, tıpkı "eritme kazanı" yaklaşımında olduğu gibi, homojen bir toplum yapısının oluşmasına yol açar (Berry, 1992: 77).

2.2. SOSYO-KÜLTÜREL ENTEGRASYONA SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Sosyo-kültürel entegrasyon, bireylerin ve grupların toplumsal yapı içerisindeki yerlerini belirlerken sosyal ilişkiler ve kültürel normlar arasında bir denge kurmayı hedefleyen çok boyutlu bir süreçtir. Sosyolojik yaklaşımlar, bu sürecin dinamiklerini anlamak ve açıklamak için çeşitli teorik çerçeveler sunar. Bu yaklaşımlar, hem bireylerin hem de grupların sosyal sistem içerisindeki etkileşimlerini, güç dengelerini ve kimlik oluşum süreçlerini ele alır. Özellikle göç olgusu bağlamında, sosyo-kültürel entegrasyon, göçmenlerin ev sahibi toplumla olan ilişkilerinin biçimlenişini ve bu ilişkilerin toplumsal düzene katkısını değerlendiren önemli bir kavramsal çatı sunar. Bu nedenle, sosyo-kültürel entegrasyonu anlamak, yalnızca bireysel ve toplumsal

etkileşimlerin değil, aynı zamanda bu süreçleri şekillendiren yapısal faktörlerin de dikkate alınmasını gerektirir.

2.2.1. Asimilasyon (Assimilation)

"Asimilasyon" kelimesi, Latince "similis" (benzer) sözcüğünden türemiş olup, Fransızca ve İngilizce dillerinde ortak bir terim olarak kullanılmaktadır. Sözlük anlamı, bir şeyin değişerek başka bir şeye benzemesi ya da bir şeyi değiştirerek kendine benzetmesi olarak ifade edilmektedir. Türkçede "özümleme" veya "özümseme" olarak çevrilmiş olsa da, bu ifadelerin Latince kökenle doğrudan bir bağlantısı olmadığı belirtilmektedir. Asimilasyon kavramının tarihsel gelişimini ve kapsamını net bir şekilde tanımlamak oldukça güçtür (Haksever, 2014: 25).

Asimilasyon, bir grubun ya da bireyin başka bir grubun kültürel özelliklerini tamamen benimsemesi ve kendi kültürel kimliğinden ödün vermesi sürecidir. Genellikle göçmen grupların, ev sahibi toplumun baskın kültürüne uyum sağlamasıyla ilişkilendirilir. Bu süreç, dil, değerler, normlar ve sosyal pratikler gibi alanlarda değişimlere yol açar. Ancak asimilasyon, çoğunlukla tek taraflı bir süreç olarak görülür ve göçmenlerin kendi kültürel zenginliklerini kaybetme riski taşıdığı için eleştirilere de konu olmuştur.

Robert Park ve Ernest Burgess**,** "Introduction to the Science of Sociology" (1924) adlı eserlerinde asimilasyonu, "gruplar arasındaki temas ve etkileşimler sonucunda kültürel farklılıkların azalması ve bir grubun diğerine benzer hale gelmesi süreci" olarak tanımlamışlardır. Onlara göre, asimilasyon, bir toplumun farklı unsurlarının zamanla daha uyumlu hale geldiği ve bu süreçte gruplar arası ilişkilerin güçlendiği bir dönüşüm sürecidir. Bu tanım, göçmenlerin yeni bir topluma entegre olurken kendi kültürel özelliklerini yitirmesi ve baskın kültüre uyum sağlaması fikrini içerir (Park ve Burgess, 1924: 734-783).

John W. Berry, asimilasyonu birey ya da grubun kendi kültürel değerlerini, inançlarını ve kimliğini kaybederek tamamen ev sahibi toplumun kültürel normlarına ve yaşam tarzına uyum sağladığı bir süreç olarak tanımlar. Berry'nin çalışmalarına göre, asimilasyon, kültürel değişimin tek yönlü bir biçimidir ve bu süreçte göçmenlerin kendi kültürlerinden vazgeçmeleri beklenir. Asimilasyon, bireylerin ev sahibi

toplumun sosyal ve kültürel yapısına tam anlamıyla dahil olmasıyla sonuçlanır ve diğer stratejilerden, özellikle entegrasyondan, bu yönüyle ayrılır (Berry, 1997: 7-12).

Asimilasyon teorisyenlerinden biri olan Robert E. Gordon, asimilasyonu, göçmen grupların, başlangıçta yabancı oldukları bir toplumda zamanla kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan ana topluma entegre olma süreci olarak tanımlar. Gordon, asimilasyonun çok aşamalı bir süreç olduğunu ve göçmenlerin yerel toplumla kaynaşarak kimliklerini, dil ve davranış biçimlerini toplumun normlarına göre şekillendirmelerini içerdiğini belirtir. Asimilasyon süreci boyunca göçmenler, eğitim, iş gücü, siyasi katılım gibi alanlarda yerel toplumla uyum sağlarlar ve sonunda farklılıkları ortadan kalkarak toplumun homojen bir parçası haline gelirler. Ancak bu süreç, kültürel değerlerin kaybını ve göçmen kimliğinin gerilemesini beraberinde getirebilir (Gordon, 1964: 223-245).

Göç üzerine kritik çalışmaları olan Castles ve Miller, asimilasyonu, göçmenlerin geldikleri toplumda zamanla kültürel ve sosyal olarak uyum sağlamalarını ve yerel toplumun değerlerini benimsemelerini içeren bir süreç olarak tanımlar. Ancak, onlar bu sürecin her zaman tek yönlü ve zorlayıcı olmadığını, aynı zamanda iki taraflı bir etkileşim olduğunu belirtirler. Asimilasyon, göçmenlerin yalnızca yerel toplumun normlarına uyması değil, aynı zamanda bu normlarla karşılıklı etkileşim sonucu değişimlere uğraması anlamına gelir. Göçmenlerin toplumda ekonomik, sosyal ve politik anlamda da kabul edilmesi gerektiği vurgulanır. Ayrıca, asimilasyonun yalnızca kültürel düzeyde değil, iş gücü piyasasında da görünür olacağını ifade ederler (Castles ve Miller, 2008: 245-252).

Nihayetinde, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç terimleri sözlüğüne göre ise asimilasyon, bir etnik ya da sosyal grubun, genellikle azınlık olan bir grubun, başka bir grupla uyum sağlayarak daha geniş bir sosyal yapıya entegre olması olarak tanımlanır. Bu süreç, dil, gelenekler, değerler ve davranışlar gibi çeşitli alanlarda değişim anlamına gelebilir. Her ne kadar grup kendi geleneksel kültürel uygulamalarını tamamen bırakmasa da, asimilasyon genellikle grubun, sosyal bağlamda diğer gruplardan ayırt edilemez hale gelmesine yol açar. Bu durum, kültürel özelliklerin kaybolması ve bireylerin yeni bir sosyal yapıya tam anlamıyla entegre olmasıyla sonuçlanabilir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 10).

2.2.2. Çokkültürlülük (Multiculturalism)

Genel itibariyle çokkültürlülük, toplumda farklı kültürel grupların bir arada yaşamasını ve kendi kimliklerini korurken eşit haklara sahip olmasını savunan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, kültürel çeşitliliğin toplumsal bir zenginlik olarak kabul edilmesini ve farklılıkların uyum içinde yönetilmesini hedefler. Çokkültürlülük politikaları, bireylerin hem kendi kültürlerine bağlı kalabilmesini hem de ortak bir toplumsal yaşam kurabilmesini mümkün kılacak düzenlemeler içerir. Bu bağlamda, kültürel kimliklerin korunmasıyla birlikte sosyal entegrasyonun da teşvik edilmesi amaçlanır.

Berry'e göre kültürel çeşitlilik tüm farklı etnokültürel grupları içeren bir bütün olarak toplumun bir özelliği olduğunda buna çokkültürlülük denir. Çokkültürlülüğün hedeflerine ulaşabilmesi için, bir arada yaşayan grupların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla toplumsal değişim gereklidir. Tüm gruplar, birlikte yaşama biçimlerini sürekli olarak gözden geçirmeli ve uzlaşmaya açık olmalıdır. Bu süreçte, yalnızca bir grubun değişim göstermesi yerine, karşılıklı uyum sağlanması esastır. Bu uyum, baskın grubun veya daha geniş toplumun kurumlarının tüm grupların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde evrim geçirmesini gerektirir. Aynı zamanda, baskın olmayan grupların da geniş toplumun temel değerlerini benimsemeleri ve mevcut toplumsal kurumlara ve yapılara uyum sağlamaları beklenir (Berry, 2011: 2.2-2.7). Özetle Berry'e göre çokkültürlülük, bir toplumda çeşitli kültürlerin bir arada bulunmasını destekleyen bir anlayıştır. Bu yaklaşım, bireylerin güçlü kimlikler geliştirmelerine ve gruplar arası olumlu ilişkiler kurmalarına olanak tanıyan bir sosyo-politik ortam oluşturmayı hedefler (Berry, 1991: 26).

Çokkültürlülük üzerine önemli çalışmaları olan Brikhu Parekh, söz konusu kavramı ahlaki, siyasal ve toplumsal bir zeminde incelemektedir. Özellikle ''Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory'' isimli eseri, alandaki temel metinlerden biri olarak kabul edilir. Parekh'e göre kültürel çeşitlilik mevcut toplumun zenginliğini oluşturur ve bu çeşitlilik, bireylerin kendilerini ifade etmek özgürlüğü açısında değerli kabul edilir. Farklı kültürlerin bir arada var olması toplumun gelişmesine katkıda bulunur. Ona göre, kültürler statik değil, dinamik

yapıdadır ve birbirleriyle etkileşim kurarak kendilerini dönüştürdükleri gibi ortak bir kamusal alan yaratma gücüne sahiptirler. (Parekh, 2001: 109-115).

Bhikhu Parekh, çokkültürlülüğü bireysel haklar ve evrensel değerleri reddetmeyen, ancak bu değerlerin her kültürün kendi bağlamında anlamlandırılmasını savunan bir yaklaşım olarak ele alır. Ona göre, çokkültürlü bir devlette yönetim tarafsız olmalı ve sadece çoğunluğun değerlerini yansıtmak yerine tüm kültürlerin ihtiyaçlarına duyarlı bir yapı oluşturmalıdır. Parekh, kültürel çatışmaların kaçınılmaz olduğunu kabul etmekle birlikte, bu çatışmaların demokratik müzakere ve öğrenme fırsatı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Ayrıca, bireylerin hem grup kimliklerini hem de bireysel kimliklerini koruyabilmeleri için bu iki kimlik arasında bir denge sağlanmasının önemine dikkat çeker (Parekh, 2001: 109-115).

Ahlen ve Boräng, "Immigration Control in Disguise?: Civic Integration Policies and Immigrant Admission" isimli çalışmalarında, çokkültürlülüğü tartışırken, bu politik yaklaşımın tarihsel olarak göçmenlerin çeşitliliğini kabul etmek ve desteklemek üzerine şekillendiğini belirtirler. Ancak, günümüzde çokkültürlülüğün eleştirilere maruz kaldığını ve özellikle entegrasyon politikalarının söz konusu yaklaşımı sınırlandırma eğiliminde olduğunu ifade ederler. Onlara göre çokkültürlülük politikaları, göçmenlerin kendi kimliklerini korumalarına izin verir, fakat son dönemde bazı ülkelerde, vatandaşlık eğitimi ve dil becerisi gibi gereklilikler aracılığıyla dolaylı bir asimilasyon baskısı da oluştururlar. Çokkültürlülüğün temel amacı bireysel farklılıkların toplumsal düzeyde bir tehdit olarak görülmemesi olmalıdır. Onların değerlendirmesine göre, çokkültürlülük günümüz entegrasyon politikaları bağlamında yeniden yorumlanmalıdır (Ahlen ve Borang, 2018: 4).

2.2.3. Yapısalcılık

Göç olgusu, yalnızca bireysel irade ya da kişisel tercihler bağlamında değil, aynı zamanda bireylerin içinde bulundukları toplumsal, ekonomik ve siyasal yapıların etkisiyle şekillenen karmaşık bir süreçtir. Yapısalcı yaklaşım, göçü bireysel kararlardan ziyade, bu kararları biçimlendiren yapısal koşulların bir ürünü olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşım, göç hareketlerini anlamak için mikro düzeyden çok makro düzey dinamiklere odaklanır.

Wallerstein'a göre yapısalcı bakış açısına göre, küresel ekonomik sistemdeki eşitsizlikler, gelişmiş (merkez) ülkeler ile az gelişmiş (çevre) ülkeler arasında tarihsel olarak oluşmuş bağımlılık ilişkileri göçün temel nedenlerinden biridir. Özellikle dünya sistemleri kuramı, bu yapısal eşitsizlikleri temel alarak çevre ülkelerden merkeze doğru gerçekleşen göç hareketlerini açıklamaktadır. Gelişmiş ülkelerin kapitalist ekonomilerinde duyulan düşük maliyetli emek ihtiyacı, çevre ülkelerdeki istihdam yetersizlikleri ile birleştiğinde göçü kaçınılmaz hale getiren bir dinamik yaratmaktadır (aktaran Cizreli, 2015: 32).

Ayrıca, Wallerstein'a göre sömürgecilik geçmişi, günümüzdeki göç rotalarını ve ilişkilerini biçimlendiren önemli bir yapısal unsurdur. Eski sömürge ülkeler ile sömürgeleştirilmiş bölgeler arasındaki tarihsel bağlar, göçmenlerin hedef ülke tercihlerini etkileyen kültürel, dilsel ve hukuki altyapılar yaratmıştır. Bunun yanı sıra, göç süreçlerini şekillendiren devlet politikaları, sınır kontrolleri, vize uygulamaları ve vatandaşlık rejimleri gibi kurumsal yapılar da bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilir (aktaran Cizreli, 2015: 34)

Toplumsal cinsiyet, sınıf ve ırk gibi sosyal yapılar da göçmenlerin hem göç etme kararlarını hem de göç sonrası deneyimlerini belirleyen önemli faktörler arasında yer alır. Yapısalcı kuram, bu unsurların birey üzerindeki etkilerini dikkate alarak, göçmenlerin karşılaştığı ayrımcılık, dışlanma ve toplumsal konumlandırma süreçlerini açıklamaya çalışır.

Sonuç olarak yapısalcı yaklaşım, göçü bireysel düzeyde ele alan yaklaşımlardan farklı olarak, göçün ortaya çıkışında ve biçimlenişinde etkili olan yapısal faktörleri merkeze almaktadır. Bu çerçevede göç, bireylerin öznel kararlarından çok, onları belirli yönlerde hareket etmeye zorlayan yapısal dinamiklerin bir sonucu olarak değerlendirilir.

2.3. GÖÇ VE YERLEŞİK TOPLUMLAR: SOSYOLOJİK PERSPEKTİF

Göç olgusu, yalnızca bireylerin yer değiştirmesiyle sınırlı kalmayan, aynı zamanda göç edenlerle yerleşik toplumlar arasında kurulan çok boyutlu ilişkiler ağına işaret etmektedir. Bu ilişkiler, sosyolojik açıdan incelendiğinde, yalnızca göçmenlerin yeni topluma uyum süreçlerine değil, aynı zamanda ev sahibi toplumun bu sürece

verdiği tepkilere de odaklanmayı gerekli kılar. Tam da bu noktada, göç ve entegrasyon süreçlerini anlamada temel kavramlardan biri olan **karşılıklılık ilkesi** öne çıkar. Karşılıklılık, göçmenin ve yerleşik bireylerin birbirlerini yalnızca pasif gözlemciler olarak değil, toplumsal ilişkiler içinde etkileşimde bulunan öznel aktörler olarak kabul etmesini ifade eder. Bu ilkeye göre entegrasyon tek taraflı bir uyum süreci değil; her iki tarafın da değişime açık olduğu, karşılıklı tanıma, saygı ve etkileşime dayalı bir toplumsal uzlaşma alanıdır. Dolayısıyla, karşılıklılık ilkesi, göçmenlerin ev sahibi toplumun normlarına uyum sağlamasını beklerken aynı zamanda yerleşik toplumun da göçmenleri kabul eden, kapsayıcı ve dönüşüme açık bir tutum geliştirmesini gerekli kılar.

2.3.1. Karşılıklılık (Reciprocity)

Sosyolojik düşüncede "reciprocity" yani karşılıklılık, toplumsal ilişkilerin karşılıklı etkileşim ve denge esasına dayandığını savunan temel bir ilkedir. Bu ilke, bireyler ya da gruplar arasında gerçekleşen sosyal alışverişlerin yalnızca maddi değil, aynı zamanda kültürel, sembolik ve duygusal boyutlar taşıdığını varsayar. Bu durum, bireylerin topluluk içinde kabul görmelerini, aidiyet duygusu geliştirmelerini ve toplumsal yapının sürekliliğini sağlar. Entegrasyon sürecinin sadece göçmenlerin değil, ev sahibi toplumun da sorumluluk üstlendiği bir süreç olduğunu vurgulayan bir kavramdır. Bu bağlamda, göçmenler ev sahibi topluma uyum sağlamak için çaba gösterirken, ev sahibi toplum da göçmenleri kabul etmek ve onların entegrasyonunu kolaylaştıracak adımlar atmak durumundadır. Karşılıklılık, iki taraf arasında diyalog ve iş birliğini ön plana çıkararak, sosyal uyumun sürdürülebilir bir şekilde sağlanmasına olanak tanır. Bu kavram, entegrasyonun tek taraflı bir süreç olmadığını açıkça ifade eder.

Göç bağlamında ise karşılıklılık ilkesi, göçmenlerin yeni toplumla kurdukları ilişkilerin niteliğini anlamada merkezi bir yere sahiptir. Geleneksel uyum modellerinde göçmenlerden tek taraflı bir adaptasyon beklenirken, karşılıklılık temelli bir yaklaşım, entegrasyonun çift yönlü bir süreç olduğunu vurgular. Bu yaklaşıma göre, göçmenler ev sahibi toplumun değer ve normlarına uyum sağlarken, yerleşik toplum da göçmenlerin varlığını tanımalı, onların kültürel çeşitliliğine alan açmalı ve sosyal yapının yeniden şekillenmesine katkı sunmalıdır. Böylece karşılıklılık ilkesi,

sadece kültürel entegrasyonun değil, toplumsal barışın, sosyal adaletin ve uzun vadeli birlikte yaşamın inşasında da işlevsel bir çerçeve sunar (Alba ve Nee, 2003: 835)

Göçmenlerin topluma katkıda bulunması ve yerleşik toplumun bu katkıları tanıyarak kapsayıcı bir tutum sergilemesi, Berry'nin kültürleşme modeli (1997), Alba ve Nee'nin yeni asimilasyon kuramı (2003) ile Kymlicka'nın çoğulcu yurttaşlık yaklaşımı (1995) çerçevesinde karşılıklılık ilkesiyle açıklanabilir (Berry, 1997; Alba ve Nee, 2003; Kymlicka, 1995).

2.4. ANTHONY GIDDENS VE YAPILAŞMA TEORİSİ

Toplumun işleyişini açıklamaya yönelik sosyal teoriler, bireylerin eylemleri ile toplumsal yapılar arasındaki ilişkinin doğasına dair çeşitli yaklaşımlar ortaya koymuştur. Bu tartışmalar içerisinde, Anthony Giddens'ın geliştirdiği yapılaşma teorisi (structuration theory), birey ile toplum arasındaki karşılıklı etkileşimi yeniden düşünmeye yönelten özgün bir kuramsal çerçeve sunar. Giddens, sosyal yapının bireylerin davranışlarını tamamen belirlemediği gibi, bireylerin de toplumsal yapıyı bütünüyle dönüştürmediğini ileri sürer. Ona göre, toplumsal yapı ve faillik, birbirinden ayrı ve karşıt unsurlar değil, toplumsal yaşamın sürekliliğinde eşzamanlı işleyen bir bütünün parçalarıdır.

Yapılaşma teorisi, toplumsal düzenin hem yeniden üretimini hem de dönüşümünü açıklamak amacıyla, sosyal yapının normatif boyutları ile bireysel pratikler arasındaki karşılıklı bağımlılığa odaklanır. Giddens'ın bu yaklaşımı, klasik sosyolojik dikotomileri (yapı/özne, mikro/makro, birey/toplum gibi) aşmayı hedefleyen bir teorik uzlaşı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle yapılaşma teorisi, göç gibi karmaşık toplumsal olguların analizinde de güçlü bir açıklayıcı potansiyele sahiptir.

Bu bölümde, öncelikle yapılaşma teorisinin temel kavramsal çerçevesi ele alınacak; ardından yapının ve failin karşılıklı ilişkisine dair Giddens'ın sunduğu perspektif incelenecektir. Teorinin zaman ve mekân kavramlarına yaklaşımı da ayrıca değerlendirilecek ve kuramın göçmenlerin entegrasyon süreçlerine nasıl uygulanabileceği tartışılacaktır.

2.4.1. Yapı ve Fail İlişkisi

Giddens, toplumun oluşum sürecinde hem bireysel hem de yapısal etkenlerin belirleyici olduğunu vurgulayarak, bu iki boyutu aynı çatı altında birleştiren bir yaklaşım sunar. Yapılaşma kuramı, "toplumun bilgi sahibi ve etkin bireylerinin, içinde bulundukları toplumsal sistemler ve yapılarla olan karşılıklı etkileşimlerini açıklamayı hedefleyen bir sosyal teori yaklaşımı" olarak tanımlanır (Gregory, 1994: 600).

Göç çalışmalarında Giddens'ın kuramsal çerçevesinden yararlanmanın avantajı birçok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Tammaru ve Sjoberg (1999), göç araştırmalarının "yapısal bir perspektifle" yürütülmesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda, göçmenlerin açıkça ifade edebildikleri gerekçelerin nitel yöntemlerle; içgüdüsel ya da açıklaması güç davranışlarının ise nicel tekniklerle analiz edilmesini önerirler. "Zımni bilgi" olarak adlandırılan bu tür eylemler, göçmenlerin rasyonel olmayan kararlarını da içermektedir (Tammaru ve Sjoberg (1999: 242). Bu nedenle, hem mikro hem de makro düzeydeki dinamikleri aynı anda ele alan çoklu yöntem kullanımı, göç kararlarının ardındaki karmaşık yapıyı daha iyi anlamaya katkı sağlar (Wolfel, 2005: 2).

Göç olgusunu sosyal bilimler açısından çerçevelemeye yönelik önemli yaklaşımlardan biri, Ewa Morawska'nın (2009) çalışmasıdır. Morawska, Giddens'in yapılaşma kuramı bağlamında göçü analiz etmenin önemini vurgulayarak, göç araştırmacılarını göç faaliyetlerinin içinde yer aldığı toplum üzerindeki dönüştürücü etkilerini incelemeye teşvik etmektedir (Morawska, 2009: 6). Morawska'nın da belirttiği gibi, göçü sürekli ve dinamik bir süreç olarak anlamak için makro düzeyde bir teorik çerçeveye ihtiyaç vardır. Bu çerçeve içinde, göçle ilgili çeşitli teorik yaklaşımlar, farklı boyutları aydınlatmak amacıyla kullanılabilir (O'Reilly, 2012: 4).

Goss ve Lindquist (1995), Filipinler'de gerçekleştirdikleri göç çalışmasında bireyleri, mevcut kurumsal yapılar içinde bilgi sahibi ve etken aktörler olarak ele almışlardır. Bu çalışmada göç ağlarının kurumsallaşmasına dikkat çekilmiş ve göçmenlerin göç kararı verirken bu ağlar aracılığıyla elde ettikleri bilgileri kullandıkları ifade edilmiştir. Bu bilgiler, göçün bireysel faydaya katkı sağlayıp sağlamayacağını değerlendirmede kritik rol oynamaktadır (Goss ve Lindquist, 1995: 324).

Benzer şekilde, Halfacree (1995) de yapılaşma kuramının göç çalışmalarında kullanılmasını güçlü biçimde savunur. Özellikle hane içi göç dinamiklerini ve ataerkil

yapının yeniden üretimini inceleyen çalışmasında, göç kararlarının yalnızca fayda-maliyet analizi ile açıklanamayacağını, bu sürecin daha geniş toplumsal yapılarla iç içe geçtiğini vurgular. Bu nedenle, göçün yalnızca bireysel motivasyonlarla değil, aynı zamanda toplumsal yapıların birey üzerindeki etkileriyle de şekillendiği bir süreç olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Halfacree, 1995: 29-34).

Giddens'ın toplumsal değişim anlayışı, güç, kurumlar ve yapının çift yönlü doğası üzerine inşa edilmiştir. Bu bakış açısı, göçü açıklarken hem toplumun geniş ölçekli yapısal etkilerini hem de bireylerin bu yapılar karşısındaki tepkilerini dikkate almayı mümkün kılar. Böylece, göç gibi karmaşık bir olgu hem makro hem mikro düzeyde bütünsel olarak analiz edilebilir (Wolfel, 2005: 3).

Sosyolojide toplumların oluşumunu açıklamak için başvurulan sosyal teoriler genellikle iki ana kategoride toplanır. Birinci grup olan "gönüllü" yaklaşımlar, bireyin toplum içindeki rolünü ve bireysel eylemlerin toplumsal değişimdeki etkisini ön plana çıkarır. Diğer grup olan "yapısalcı" yaklaşımlar ise kapitalizm, milliyetçilik veya ataerkillik gibi büyük ölçekli toplumsal yapıları merkeze alır. Bu iki yaklaşımın her biri, toplumsal değişimi tek bir eksenden açıklamaya çalıştığı için indirgemeci kalabilir. Giddens, yapılaşma teorisiyle bu eksikliği gidermeyi amaçlamıştır. Ona göre, ne yalnızca birey ne de sadece yapılar tek başına toplumsal dönüşümü açıklamak için yeterlidir; her iki unsurun karşılıklı etkileşimi dikkate alınmalıdır (Gregory, 1994: 600).

Giddens'ın önerdiği yapılaşma teorisi bir uzlaşma değil, yeni bir sosyal teoridir. Bu kuram, toplumsal yapılar ve bireyler arasında eşit derecede önem atfeder. Göç süreçlerini bu yaklaşımla analiz edebilmek için altı temel kavram açıklanmalıdır: Eyleyicilik, yapı, yapının ikili doğası, kurumlar ve zaman-mekân ilişkileri. Bu kavramların her biri yapılaşma kuramının temelini oluşturur ve Giddens'in göç kuramının anlaşılmasına katkı sağlar (Wolfel, 2005: 7).

2.4.1.1. Fail (Agency)

Yapılaşma kuramında birey, bilinçli ve eylem kapasitesine sahip bir özne olarak tanımlanır (Cloke, 1991: 97). Bu kurama göre birey, ne yaptığını ve neden yaptığını bilen bir aktördür. Giddens (1979), tüm davranışların "amaçlı ve planlı" olduğunu belirtir. Bireyler toplumsal bir davranış biçimini sergilerken, bu davranışın

sonucunda maruz kalacakları yaptırımları da göz önünde bulundurarak karar verirler (Giddens, 1979: 56). Eğer eylemin getirisi, olası yaptırımlara kıyasla daha fazla ise, birey bu davranışı gerçekleştirmeyi tercih eder (Giddens, 1979: 87).

Giddens'e göre eylemin en temel özelliği, doğrudan herhangi bir şey tarafından belirlenmemiş olmasıdır. Bununla birlikte, eylemin hiçbir dış etkenden bağımsız olduğu anlamına gelmez; eylem, alternatif davranış biçimlerini de içinde barındırır. Eylem tanımında güç kavramı önemli bir yer tutar; güç, insan ilişkilerinin vazgeçilmez bir unsurudur. Eylem, herhangi bir şeyi değiştirebilme ya da gerçekleştirebilme kapasitesi olarak tanımlanabilir. İnsan eylemi ve aktör üzerinde üç tür etki vardır. Başka bir deyişle, insanın eyleme dönük varlığı üç unsurdan oluşur (Yıldırım, 1999: 32)

a) Motivasyon ve bilinçdışı süreçler: Bu etki, eylemin kendisinden çok, eylem yapabilme potansiyelini ifade eder ve eyleme en uzak düzeyi oluşturur. İnsanların bilinç altında yatan ve kolayca söze dökülemeyen motivasyonlarıdır. İnsanlar güven ve emniyet arayışında bu bilinçdışı motivasyonlara sahiptir ancak bilinçdışı nadiren doğrudan davranışı tetikler (Giddens, 1984: 44). Bu katman, insan zihninin derinliklerinde bulunan arzular ve duyguları içerir. Bu arzular davranışın arka planını oluşturur ancak zorunlu olarak gerçekleşmez; hatta bilinç tarafından baskılanabilir (Yıldırım, 1999: 33).

b) Pratik bilinç: Günlük yaşamda yapılan birçok eylem, dil yoluyla ifade edilmesi zor olan pratik bilgiler ve becerilerle desteklenir. İnsanlar başkalarının eylemlerini yorumlamak ve kendilerini belirli ortamlara uyarlamak için ifade edilmeyen inanç ve bilgilere dayanır. Bu, pratik bilinç olarak adlandırılır ve insanların sosyal koşulları anlamalarını sağlar (Yıldırım, 1999: 33).

c) Söylemsel bilinç: Bu bilinç düzeyinde insanlar eylemlerini yansıtabilir, izleyebilir ve nedenlerini açıklayabilirler. Kendi davranışlarının sebeplerini bilinçli olarak ifade ederler. Pratik bilinç ile söylemsel bilinç arasında keskin bir sınır bulunmamaktadır (Giddens, 1984: 7).

Ancak bu bilgi sahibi olma durumu bazı sınırlamalara sahiptir. Giddens (1984) insan davranışlarının her zaman "bilinçdışı etkenler ve öngörülmeyen sonuçlar" tarafından sınırlandığını belirtir (Giddens, 1984: 282). Bilinçdışı davranışlar, toplumsal normlara uyuyorsa ya da geçici "bedensel dil sürçmeleri" gibi görülüyorsa

genellikle göz ardı edilir (Giddens, 1984: 6). Buna karşın, eylemin sonucunda beklenmedik durumların ortaya çıkması Giddens'in kuramında oldukça önemlidir. Bu tür sonuçlar, bireyin niyetinden farklı sonuçlar doğurabilir ve bu durumun açıklanabilmesi için yalnızca bireyin niyetine değil, davranışın ortaya çıkardığı etkilerine odaklanmak gerekir (Giddens, 1984: 10-11). Örneğin, bir bireyin göç kararı aile birleşimini sağlamak amacıyla alınmışsa, ancak bu süreçte daha iyi bir iş imkânı ile karşılaşmışsa, göçün temel nedeni iş bulmak değildir; bu, göçün beklenmedik bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Böyle bir deneyim, aynı nedenle başka bireylerin de göç etmesine zemin hazırlayabilir. Bu durumda eylem bireysel bir karara dayanıyor olsa da, toplum üzerinde etkili bir rol oynamaktadır (Wolfel, 2005: 9).

Giddens, bireyi insan ajanı olarak merkeze almakla birlikte, onu tarihin öznesi değil, tarihin oluşum sürecinin bir parçası olarak konumlandırır (Cohen, 1989: 47). Geleneksel hümanist yaklaşımlar, bireyleri tarih yapıcı olarak değerlendirirken, Giddens bu aktörleri tarihsel değişimin bir bileşeni olarak görmektedir (Wolfel, 2005: 9). Bu nedenle, Giddens'in kuramsal çerçevesini kavrayabilmek için birey-toplum ilişkisini anlamak büyük önem taşımaktadır. Giddens bu ilişkiyi "yapının ikiliği" (duality of structure) kavramı ile açıklar. Ancak bu ilişkisel yapıyı irdelemeden önce, Giddens'in yapı tanımına bakmak gerekir (Wolfel, 2005: 10).

Giddens'in ajan tanımı, göçmen bireyleri anlamada önemli ipuçları sunar. Bu kuramda ajan, hem bilinçli hem de bilinçsiz eylemlerde bulunan bir öznedir. Bilinçli eylemler, Thapa ve Conway (1983) tarafından ortaya konulan "yakın nedenler" (proximate determinants) çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu çerçeve, daha önceki göç araştırmalarında göç kararlarını açıklamak için belirlenmiş faktörleri içerir (Thapa ve Conway, 1983: 27-42).

Wolpert'in (1966) geliştirdiği hümanist göç kuramlarına göre ise, bireyler stresli dönemlerde aceleci veya irrasyonel kararlar alabilir. Wolpert'e göre, zorlayıcı koşullar göç kararlarını etkileyerek bireyin aceleci bir şekilde taşınmasına, düzensiz bir yer arayışına veya sadece tek bir yere odaklanmasına neden olabilir. Bu tür kararlar çoğu zaman eksik veya güncel olmayan bilgilerle alınır ve özellikle insan sermayesi teorilerine göre açıklanmaya çalışıldığında, beklenmeyen sonuçlara yol açabilir (Wolpert, 1966: 95).

2.4.1.2. Yapı (Structure)

Yapı kavramı, Giddens'in kuramında toplumsal değişimi anlamada ikinci temel bileşendir. Giddens yapıyı, "toplumsal sistemlerin yeniden üretiminde döngüsel olarak işlev gören kurallar ve kaynaklar" olarak tanımlar (Giddens, 1984: 377). Yani yapı, toplumun işleyişini düzenleyen kurallar bütünüdür. Giddens'e göre, yapı eyleme engel oluşturan bir unsur olarak değil, eylemin gerçekleşmesini mümkün kılan bir unsur olarak düşünülmelidir (Giddens, 1979: 70). Bu bağlamda yapı, hem sosyal değişimi etkiler hem de bu değişimden etkilenir; dolayısıyla döngüseldir. Toplumun sahip olduğu yasalar ve kaynaklar, sosyal değişimi şekillendirir. Aynı zamanda bu kurallar ve kaynaklar, toplumun yeniden yapılandırılması süreciyle dönüşebilir. Bu durum, yapı kavramının çift yönlü doğasına işaret eder (Wolfel, 2005: 11). Yapının yalnızca eylem anlarında varlık gösterdiği yönündeki yaklaşım da bu anlayışı destekler (Giddens, 1984: 377). Yapının somut bir biçimde gözlemlenmesi mümkün olmasa da, etkileri ölçülebilir. Dolayısıyla yapı statik değildir, sürekli yeniden üretilir ve değişir.

Giddens'in kuramsal yaklaşımında yapı, sistem ve yapılaşma (structuration) arasında önemli ayrımlar vardır. Yapı, toplumsal sistemlerin özellikleri olarak düzenlenmiş kurallar ve kaynaklardır (Giddens, 1979: 66). Sistem ise, bireyler ya da kolektiviteler arasındaki ilişkilerin düzenli toplumsal pratikler çerçevesinde yeniden üretilmesidir. Yapılaşma ise bu yapıların sürekliliği ya da dönüşümünü sağlayan koşulları ifade eder. Toplumun kendisi de göç kararları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Giddens'in toplum üzerine sunduğu görüşler, yani yapı kavrayışı, göç süreçlerinin açıklanmasında katkı sunabilir. Yapının yapılaşma kuramındaki döngüsel doğası dikkate alındığında, göç üzerindeki yapısal etkiler daha net anlaşılır (Wolfel, 2005: 12).

Giddens'e göre sosyal bilimler, hem bireylerin anlamlı eylemlerini hem de bu eylemlerin gerçekleştiği sosyal ortamların yapısal özelliklerini incelemelidir. Yapı, hem eylem yoluyla yeniden üretilir hem de eylemin ortaya çıkmasını sağlar. Sosyal yapılar insan eylemleri tarafından yaratılır, ancak aynı zamanda bu yaratımın zeminini oluştururlar (Giddens, 1976: 128). Sosyal sistemler, bu sistemlerin yapısal özellikleri tarafından sınırlandırılan ve aynı zamanda güçlendirilerek etkin kılınan insan aktörlerinin faaliyetlerinden oluşur. Toplumsal etkileşim sistemleri olan sosyal sistemler doğrudan yapı olmasa da, bünyelerinde çeşitli yapıları barındırırlar. Yapılaşma kuramında toplumsal varlıklar yapı olarak değil, yapılaşmış sistemler

olarak kabul edilir. Bir yapı bir grup, topluluk veya örgüt değildir fakat bunların yapıları vardır (Giddens, 1976: 121). Sosyal sistemlerdeki yapısal özellikler sistemlerin kendisini doğrudan yeniden üretmez, fakat bunun gerçekleşmesini aktörlere zamansal ve mekânsal bağlamlar ile ilişkiler hakkında bilgi vererek mümkün kılarlar. Ekonomi, siyasi örgütlenme ve eğitim gibi kurumsal yapılar sistem kavramıyla yakından ilişkilidir. Ancak kurumların bağımsız bir varlıkları yoktur. Ontolojik olarak, kurumlar ve sistemler insan nedenleri ve motivasyonlarına bağımlı oldukları ölçüde varlık kazanırlar. Sosyal yapılar, kurumlar ve sistemler insanların geliştirdiği nedenlerden ve bilinçli davranışlardan bağımsız değildir (Yıldırım, 1999: 31).

Halfacree'nin (1995) ataerkil yapının yeniden üretimi üzerine yaptığı çalışma, göç kararları üzerinde toplumsal normların etkisini vurgular. Yine benzer biçimde, hükümetlerin ekonomik kalkınma politikaları da toplumsal yapıların dönüşümünü ve göç süreçlerini etkilemektedir. Son olarak, ulusçuluk olgusu da göçün yapısal belirleyicilerindendir (Halfacree, 1995: 29-34). Zolberg ve arkadaşları (1986) ile Brubaker (1995), ulusal kimlik üzerindeki çatışmaların göç kararlarında itici bir faktör olarak öne çıktığını belirtmişlerdir. Tüm bu toplumsal gelişmeler, doğrudan nüfus hareketlerini hedeflemese de, göçü etkileyen yapısal unsurlar olarak değerlendirilir (aktaran Wolfel, 2005: 13).

2.4.2. Zaman ve Mekânın Toplumsal Etkileşimdeki Rolü

Giddens, toplumsal kuramında zaman ve mekânın toplumun yapısını şekillendiren temel etkenler olduğunu vurgular. Ona göre, sosyal kuramların en büyük eksikliklerinden biri, tarihsellik ve yerel özelliklere yeterince dikkat edilmemesidir. Giddens, bu bağlamda zaman-mekân kesişimlerine odaklanmayı kuramının temel temalarından biri olarak tanımlar (Giddens, 1984: 54). Bu görüş, Gregory (1994) tarafından da desteklenmektedir. Gregory'ye göre Giddens, insanların yalnızca tarih üretmediğini, aynı zamanda coğrafyalar da inşa ettiklerini ifade eder. Bu bağlamda zaman ve mekân ilişkileri, toplumsal yapının oluşumu ve sosyal yaşamın yürütülmesinde rastlantısal değil, kurucu unsurlar olarak değerlendirilmelidir (Gregory, 1994: 114–115).

Toplumsal faaliyetler, Giddens tarafından "üç kesişen farklılık anı" olarak tanımlanan ilişkiler çerçevesinde konumlandırılır. Bunlar: zamansal boyut, yapısal boyut ve mekânsal boyuttur (Giddens, 1984: 54). Giddens'a göre sosyal etkinlikler daima bu üç boyut içinde gerçekleşir. Toplumsal değişimi anlamak açısından bu üç ilişkinin her biri ayrı bir öneme sahiptir. Bir bölgenin tarihsel geçmişi ve coğrafi konumu, toplumsal dönüşüm süreçlerinin şekillenmesinde belirleyici unsurlardır. Bu yönüyle Giddens'in zaman ve mekân ilişkilerine yaptığı vurgu, sosyal teoriye önemli bir katkı sunar (Wolfel, 2005: 20).

Göç olgusu incelenirken, her zaman hem göç edilen yerin hem de göç edilen noktanın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir. Bu durum, özellikle kolonyalizm sonrası geçiş sürecindeki toplumlarda daha da önem kazanır. Bu gibi bölgelerde meydana gelen siyasi, sosyal ve ekonomik dönüşümleri anlamak için o coğrafyanın tarihsel arka planı ve mekânsal özellikleri ayrıntılı şekilde analiz edilmelidir. Yapılaşma Kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, her bölgenin kendine özgü tarihsel ve coğrafi koşulları, o toplumun yapısal biçimlenmesini ve buna bağlı olarak göç motivasyonlarını ve örüntülerini farklılaştırır. Bu nedenle, göçü açıklamaya yönelik evrensel sonuçlara ulaşmak yerine, her bağlamı kendi içinde ele almak daha sağlıklı olacaktır. Zira her bölge, her dönem geçiş süreçleriyle farklı şekillerde yüzleşir. Dünya genelinde göçü etkileyen bazı benzer dinamikler bulunsa da, bu çeşitliliği göz ardı ederek evrensel bir açıklama geliştirmek, göç olgusunun karmaşık doğasını basitleştirmek anlamına gelir (Wolfel, 2005: 20-21).

2.4.3. Yapıların Çift Yönlü Doğası

Anthony Giddens'ın yapılaşma kuramı, göçmenlerin yerleşik toplumla kurduğu çok katmanlı ilişkileri ve bu ilişkilerin zaman içinde nasıl biçimlendiğini anlamada işlevsel bir kuramsal zemin sunmaktadır. Bu kuram, göçmenlerin sadece toplumsal yapılar tarafından biçimlendirilen edilgen bireyler olmadığını, aksine, mevcut yapılarla etkileşim içerisinde aktif özne olarak toplumsal gerçekliğin yeniden inşasında rol oynadıklarını ileri sürer (Kivisto ve Faist, 2010: 37-39).

Giddens'a göre toplumsal yapılar, bireylerin günlük pratiklerinde hem sınırlayıcı hem de olanak sağlayıcı unsurlar barındırır. Bu çerçevede göçmenlerin entegrasyonu, sadece kültürel uyum ya da ekonomik katılım gibi tek boyutlu süreçlerle

değil, aynı zamanda göçmenlerin yeni sosyal bağlamlarda edindikleri deneyimler aracılığıyla toplumsal yapıya katkıda bulunmalarıyla gerçekleşir. Göçmenler, toplumsal kurallara uyum sağlarken aynı zamanda bu normları kendi kültürel birikimleri doğrultusunda dönüştürebilme gücüne sahiptir.

Yapılaşma kuramı, bu bağlamda entegrasyonu durağan bir sonuç değil, süreklilik gösteren ve karşılıklı etkileşimle biçimlenen bir süreç olarak kavramsallaştırır. Göçmenler, günlük yaşam pratiklerinde yerleşik toplumun kurallarını yeniden üretirken, bu kuralların esnemesine ya da yeniden yorumlanmasına da neden olabilirler (Giddens, 477-484). Bu durum, göçmenlerin entegrasyon süreçlerini hem bireysel eylemlerin hem de yapısal dinamiklerin eşzamanlı analizine açık hale getirir.

Dolayısıyla, yapılaşma kuramı göçmenlerin entegrasyonunu, karşılıklı etkileşime dayalı ve zamana yayılan bir süreç olarak değerlendirmeyi mümkün kılar. Bu yaklaşım, göçmenlerin toplumla kurduğu ilişkileri yalnızca bir uyum süreci olarak değil, aynı zamanda toplumsal yapının yeniden üretildiği bir etkileşim alanı olarak ele alır. Böylece kuram, entegrasyonu hem göçmenlerin faillikleri hem de içinde bulundukları sosyal yapıyı dikkate alan daha bütüncül bir yaklaşımla açıklamayı mümkün kılar (Bakewell, 2010: 1694-1699).

Sosyal sistemler, zaman ve mekân içerisinde konumlanırken, yapılar sosyal etkileşimlerin hem ortamı hem de sonucu olarak ortaya çıkar ve yeniden üretilirler. Ancak yapılar, sosyal sistemlerin aksine, zamansal ve mekânsal olarak sabit değillerdir. Onların varlıkları daha çok sanal bir düzeydedir ve sadece ortaya çıktıkları anda (instantiation) mevcudiyet kazanırlar. Bu nedenle yapılar, organize ettikleri eylemlerin hem zeminini hem de sonucunu oluşturur. Eylemlerin gerçekleşmesini mümkün kılan araçlar olarak işlev görürler. Yapılar, sosyal sistem, eylem ve sistemde bulunmalarına rağmen, bu öğelerin hiçbirine indirgenemezler. Günlük hayatın devamlı olarak yeniden üretimiyle sosyal sistemler yapılaşır. Giddens, bu durumu "yapının ikiliği" (duality of structure) kavramıyla açıklar. Yani toplumsal sistemlerin yapısal özellikleri, o sistemleri oluşturan pratiklerin hem aracı hem de sonucudur. Sosyal sistemler, birbirine bağlı sosyal kurumlar ve topluluklar meydana getiren sosyal ilişkiler kalıpları olarak tanımlanabilir. Öte yandan sosyal yapılar, bireylerin sosyal sistemlerin üretimi ve yeniden üretiminde kullandığı kurallar ve kaynaklar dizisi

olarak tanımlanır. Yapılar, sadece insan zihninde var olan planlar veya düşünceler olarak ya da uygulandıkları anlar dışında somut anlamda zaman ve mekânda bulunmazlar (Giddens, 1984: 17).

Yapıların İkiliği (Duality of Structure), Giddens'in toplumsal kuram literatürüne yaptığı en özgün katkılardan biridir. Giddens, yapıların ikiliğini Yapılaşma Kuramı'nın (Structuration Theory) temel taşı olarak tanımlar. Giddens'e (1979) göre, "Yapılaşma kuramı, toplumsal hayatın temelinde yatan tekrar edici doğasını ve yapı ile özne arasındaki karşılıklı bağımlılığı ifade eden yapıların ikiliği kavramını içerir (Giddens, 1979: 69). Bu anlayışa göre, yapı ile birey arasında diyalektik bir ilişki söz konusudur. Her iki unsur da birbirini etkileyerek toplumsal değişimi şekillendirir. Bu karşılıklı etkileşim, Giddensçı yaklaşımın merkezinde yer alır (Wolfel, 2005: 13).

Toplumda değişimi gerçekleştiren bir bireyin eylemleri, mevcut kurallar ve kaynaklar üzerinden gerçekleşir fakat bu etkileşim aynı zamanda söz konusu kuralların ve kaynakların yeniden şekillenmesini de sağlar (Giddens, 1979: 71). Cohen'in Giddens'tan esinlenerek yaptığı tanımla, yapıların ikiliği, "toplumsal pratiklerle inşa edilen sosyal yaşamın kendine özgü tekrar edici niteliğidir. Yapı, hem bu pratiklerin aracı hem de sonucudur" (Cohen, 1989: 42). Dolayısıyla birey toplumsal bir dönüşüme katkı sunduğunda, o eylemde dayandığı yapısal unsurları da yeniden üretmiş olur.

Yapıların ikiliği, Giddens'in yapı ve özne arasındaki bu tekrar eden ilişkiye getirdiği yorumla toplumsal değişimin dinamiklerini daha kapsamlı bir biçimde kavramayı mümkün kılar. Bu yaklaşım, özellikle geçiş süreçleri yaşayan toplumlarda göç olgusu ve bunun küresel siyasetteki yansımaları açısından önemli bir çözümleme sunar. Devletler, toplumlarını dönüştürmek amacıyla belirli kurallar ve kaynaklar kullanırken, bu uygulamalar sadece o toplumu değil, küresel düzeyde diğer aktörleri de etkileyebilir; doğal kaynaklar ya da küresel terörizm gibi meseleler bu durumun örnekleri olabilir (Wolfel, 2005: 14).

Göçün ardındaki belirleyicileri ortaya koymak, bu kuramsal çerçevede oldukça önemlidir. Moon (1995), göç çalışmalarında "demir atma" (moorings) kavramına dayanan yeni bir paradigma önerir. Bu kavram, bireylerin fiziksel, psikolojik ve duygusal refahlarını gerçekleştirmelerine imkân tanıyan, aynı zamanda onları bir mekâna bağlayan sosyal ifadelere işaret eder (Moon, 1995: 514) Moon'a göre,

bireyler, ihtiyaçlarını ve değerlerini karşılayan bir yerleşim yeri arayışı içerisindedir. Mevcut yerleşim yeri bu ihtiyaçları karşılamadığında, göç bir seçenek haline gelir. Bu noktada demir atma noktalarının bireylere ve bağlama özgü olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Moon, 1995: 514-518).

Her ne kadar Moon demir atma yaklaşımını önermiş olsa da, bu yaklaşımı nasıl uygulamaya dökeceğine dair örnek sunmamıştır. Giddens'in yapılaşma kuramı, toplumsal değişimin ikili doğasına yaptığı vurgu sayesinde bu boşluğu doldurabilir. Bu yaklaşım, bireysel ve toplumsal etkenlerin birlikte analiz edilmesini, dolayısıyla özellikle zorunlu ya da itilmeye dayalı göçleri anlamada daha kapsamlı bir bakış sunar (Wolfel, 2005: 15).

2.5. KÜLTÜREL ENTEGRASYON YAKLAŞIMLARI: "ERİTME KAZANI" VE "SALATA KASESİ" MODELLERİ

Kültürel entegrasyon süreçlerini anlamaya yönelik yaklaşımlar, tarihsel bağlamda farklı sosyal ve politik ihtiyaçlara yanıt olarak şekillenmiştir. Bu kapsamda, "eritme kazanı" ve "salata kasesi" modelleri, göçmenlerin ev sahibi toplumla kurduğu ilişkilerin doğasını açıklamak için sıkça başvurulan iki temel kavramsal çerçevedir. Her iki yaklaşım da kültürel çeşitliliğin toplumla bütünleşme biçimini farklı şekillerde tanımlar. "Eritme kazanı" modeli, farklı etnik ve kültürel kimliklerin ortak bir kültürel yapı içinde erimesini ve zamanla homojen bir ulusal kimliğe dönüşmesini öngörürken, "salata kasesi" yaklaşımı, kültürel farklılıkların korunarak birlikte yaşama pratiğine vurgu yapar. Bu bölümde, her iki modelin kavramsal arka planı, işleyiş mantığı ve tarihsel bağlamdaki uygulamaları ele alınarak, entegrasyon süreçlerine ilişkin sundukları farklı perspektifler karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Ayrıca bu yaklaşımların teorik temelleri ile birlikte, literatürdeki eleştirilere de yer verilerek daha bütüncül bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır.

2.5.1. Eritme Kazanı (Melting Pot)

Kültürel entegrasyon kuramları içerisinde önemli bir yere sahip olan "melting pot" yaklaşımı, özellikle göçmenlerin yerleşik toplumla bütünleşmesinde kültürel benzeşmeyi esas alan bir model olarak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, farklı etnik ve

kültürel grupların zamanla içinde bulundukları toplumun baskın kültürüyle kaynaşarak homojen bir yapı oluşturacağını varsayar. Terim, tarihsel olarak en çok Amerika Birleşik Devletleri ile özdeşleşmiş olup, çok sayıda göçmenin bir araya gelerek "tek bir ulusal kimlik" etrafında birleşmesini sembolize eder. Bu modelde kültürel farklılıkların zaman içinde eriyip yok olması beklenirken, toplumsal bütünlüğün sağlanması amacıyla asimilasyon süreci doğal ve hatta gerekli bir adım olarak değerlendirilir. Bu çerçevede, melting pot anlayışı, ulus-devlet paradigmasıyla da uyumlu olarak, farklılıkları birleştirip tek parça bir toplum yaratmayı hedefleyen bir entegrasyon biçimini temsil eder.

2.5.1.1. Tanım ve Kavramsal Arka Planı

Melting pot, diğer adıyla eritme potası heterojen bir toplumun homojen hale gelmesini açıklamak üzere kurulmuş bir yemek metaforudur. Bu metafora göre ortak bir kültürde birlikte eriyen farklı unsurların tek kültürlülüğü açıklanmaya çalışılır. Farklı kültürel geçmişlere sahip yabancı unsurların heterojenliğinden homojenliğe geçişi vurgulanır. Kültürel olarak birleşen uyumlu bir melezleşmiş toplumun yaratılmasıdır.

Melting Pot (eritme kazanı) yaklaşımı ilk kez 1782 yılında Fransız göçmen J. Hector St. John de Crèvecœur tarafından gündeme getirilmiştir. Crèvecœur, Amerika Birleşik Devletleri'nin demografik yapısını "tüm uluslardan bireylerin yeni bir insan ırkı oluşturacak şekilde eriyerek kaynaştığı" bir bütün olarak tanımlamıştır. Bu düşünce, farklı etnik kökenlerden gelen insanların zaman içinde ortak bir kimliğe dönüşeceği fikrine dayanmaktadır (aktaran Berray, 2019: 142).

Bu görüş yaklaşık bir asır sonra, 1845 yılında Amerikalı şair ve transandantalist hareketin öncülerinden Ralph Waldo Emerson tarafından daha da geliştirilmiştir. Emerson, Amerika'yı kültürel ve etnik çeşitliliğin bir araya gelerek oluşturduğu "ütopyacı bir alaşım kazanı"na benzetmiştir (aktaran Berray, 2019: 142). 1875 yılında ise Titus Munson Coan**,** Amerikanlaşma sürecini bir eritme süreci olarak ifade etmiş ve bu süreci, göçmenlerin dini ve ırksal özellikleri dâhil olmak üzere bireysel farklılıklarının "demokratik bir imbikte, pirinç parçalarının bir eritme kazanında erimesi gibi" ortadan kalkması olarak açıklamıştır (Coan, 1875: 463).

1908 yılında, Slav, Yahudi ve İtalyan göçlerinin yoğunlaştığı dönemde sahnelenen Israel Zangwill'in ‘’*The Melting Pot*’’ adlı tiyatro oyunu, "eritme kazanı" kavramını daha geniş kitlelere tanıtmıştır. Oyundaki karakterlerden biri coşkuyla, “Amerika Tanrı’nın potasıdır, tüm Avrupa ırklarının eritilip yeniden şekillendiği büyük eritme kazanı!” sözleriyle bu metaforu dile getirir (aktaran Berray, 2019: 143). Bu betimleme, Amerikan kimliğini, etnik köken, mezhep veya ırk gibi tesadüfi unsurlar yerine, Bağımsızlık Bildirgesi ve Anayasa'da yer alan evrensel insan hakları, bireysel özgürlükler ve ortak siyasal idealler üzerinden tanımlayan bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Ancak bu ideal tarih boyunca ırkçılık, etnosentrizm, yabancı düşmanlığı ve çeşitli önyargılarla defalarca çiğnenmiştir (Thornton, 2012: 1).

Bu asimilasyon eğilimi, Wagener (2009) tarafından, azınlık grupların baskın kültürel, ekonomik ve siyasal normlara uyum sağlaması olarak tanımlanmıştır. Bu tür bir uyum süreci, etnik azınlıklar ile ev sahibi toplumlar arasındaki dilsel ve kültürel farkların azalmasını amaçlar ve bireylerin ana akım topluma entegre olmasını bekler (Wagener, 2009: 1-5). Oluşan yeni toplum yapısı, mevcut kimliklerle birlikte göçmenlerin getirdiği yeni unsurların da dahil olduğu karma bir yapı hâline gelir (Berumen, 2019: 86-91). Bu süreç, göçmenlerle ev sahibi halkın yaşam tarzlarının zaman içinde birbirine yaklaşmasını ve ortaklaşa gelişen yeni bir kültürel biçimin oluşmasını içerir.

2.5.1.2. Temel Özellikler ve İşleyiş Mekanizması

Her ne kadar salata kasesi gibi alternatif entegrasyon kuramları tarafından eleştirilse de, eritme kazanı yaklaşımının bazı güçlü yönleri de bulunmaktadır. Öncelikle bu model, farklı etnik kökenlerin tek bir ulusal kimlik altında birleşmesini sağlayarak yurttaşlık kavramını pekiştirir. Miller’a göre yurttaşlık, bireylerin farklı yaşam tarzlarına ve kişisel tercihlere sahip olsalar da, kamusal alanda eşit hak ve taleplerle var olabilmelerini sağlayan ortak bir referans noktasıdır (Miller, 2016: 41). Bu bağlamda eritme kazanı yaklaşımı, yurttaşlık tanımını genişleterek farklı etnik grupların da ulusal kimlik içinde kendilerini ait hissetmelerine olanak tanır. Ayrıca, geleneksel anlamda ulus-devlet kavramına yüklenen tekil kimlik anlayışını sorgular; yani tek bir hükümet, bayrak, toprak ve pasaport gibi simgelerle özdeşleşen sabit bir

ulusal kimlik yerine, bu kimliğin çoklu öğelerden oluşabileceğini savunur. Bu da ortak bir aidiyet duygusu ve toplumsal dayanışma ortamı yaratır (Berray, 2019: 143)

Asimilasyon süreci göçmenlerden belirli fedakârlıklar ve uyum talepleri doğurmuştur. Amerika'yı tercih eden bir birey, bu ülkenin dilini, tarihini, siyasal ilkelerini ve toplumsal normlarını öğrenmek zorundaydı. Bu süreç, bireyin kendi kültürüyle çatışmalara neden olabiliyor, hatta zamanla geleneksel alışkanlıkların kaybıyla sonuçlanabiliyordu. Göçmenlerin yeni ve eski kimlikleri arasında denge kurma biçimleri ise tamamen kişisel tercihlerine bağlıydı. Bununla birlikte, sivil yaşamda kültürel miraslarını yaşatma haklarına sahiptiler: dernekler, festivaller, ana dili okulları ve dini topluluklar aracılığıyla bu miraslarını sürdürebiliyorlardı (Thornton, 2012: 1).

Ancak en nihayetinde, Amerikalı olmanın gerekleri öncelikliydi. Eğer geleneksel bir değer veya uygulama, Amerikan değerleriyle çelişiyorsa, bireyin tam anlamıyla topluma katılabilmesi için bu eski alışkanlığı gözden geçirmesi gerekiyordu. Amerikan çoğunluk kültürünün ise göçmenlere uyum sağlama gibi bir sorumluluğu yoktu; bu hem pratikte mümkün değildi hem de göçmen çeşitliliği sebebiyle toplumsal bütünlük açısından sakıncalıydı. Her ne kadar bedeli olsa da, asimilasyon Amerikan toplumunun birlikteliğini sağlayan tek yol olarak görülmekteydi (Thornton, 2012: 1).

2.5.1.3. Tarihsel Uygulamalar ve Eleştiriler

Sosyal ve kültürel entegrasyon süreçlerini açıklamak için eritme kazanı ve salata kasesi gibi yemek metaforlarının tercih edilmesi ırkçı eğilimleri dolaylı şekilde aktarmakta ve farklı topluluklar arasındaki eşitsizlikleri pekiştirmektedir. Her ne kadar bu tür metaforlar, baskın gruplar ile azınlık grupları arasındaki güncel siyasal ve toplumsal güç ilişkilerini açıklamak için geçmişten bu yana kullanılıyor olsa da, bu tür benzetmeler yasa yapma süreçlerinde ya da sosyal uygulamalardaki karşılıkları belirsizdir. Melting pota dair temel eleştiri, etnik kimliklerin homojenleştirilmesi yaklaşımının, çoğunluk grupların azınlıkları kendi kültürlerine daha yakın görmelerine neden olmasıdır. Bu da kültürel hassasiyet eksikliğine yol açarak, azınlık grupların kültürel değerlerini göz ardı eden ana akımların yükselmesine ve azınlıkların bu akımlara karşılık verememesine sebep olur. Gerçek bir entegrasyon sağlansa bile,

bireylerin kendi kökenlerine ait temel unsurları kolayca kaybolmaz. Kimlikleri zorla dönüştürmeye yönelik asimilasyon politikaları, çoğu zaman azınlıkların ev sahibi topluma uyum sağlamasını hem zorlaştırmakta hem de bazı durumlarda neredeyse imkânsız hâle getirmektedir. Bireyin kendi kültürel kimliğinden vazgeçmesi, birçok insan için ağır bir bedeldir. Bu sebeple, yemek metaforları yerine, toplumsal çeşitliliği meşru kılacak, kapsayıcı ve çoğulcu entegrasyon yaklaşımlarına ihtiyaç vardır (Berray, 2019: 142).

20. yüzyıl başında, özellikle Doğu ve Güney Avrupa'dan gelen Yahudi, İtalyan, Polonyalı ve İrlandalı göçmenlerin Amerika'ya kitlesel göçü sırasında bu model uygulamaya konmuştur. Göçmenlerin Amerikan toplumuna uyum sağlamaları için İngilizce öğrenmeleri, Amerikan tarihini benimsemeleri ve Anglo-Amerikan geleneklerine uygun yaşam biçimlerini kabul etmeleri beklenmiştir. Devlet okullarında yalnızca İngilizce eğitim verilmesi, Amerikan yurttaşlık sınavlarında vatanseverlik bilgisi şartı aranması, geleneksel kıyafetlerin terk edilmesi gibi uygulamalar bu yaklaşımın pratik örnekleri arasında yer alır (Alba ve Nee, 2003: 827-836).

II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan göç dalgasında da melting pot anlayışı devam etmiştir. Örneğin, savaş sonrası Almanya'dan ve Sovyetler Birliği'nden gelen göçmenler Amerikan yaşam tarzına hızlı biçimde entegre olmaları için sosyal baskıyla karşılaşmış, göçmen örgütlenmeleri çoğunlukla asimilasyona yönlendirilmiştir. Askerlik hizmeti, Amerikan rüyası ideali ve bireysel başarı anlatıları, bireylerin etnik kökenlerinden uzaklaşarak "tek tip Amerikan" kimliğine yönelmelerini teşvik etmiştir (Gordon, 1964: 264-274).

Ancak bu model, özellikle Afro-Amerikanlar, Yerli Amerikalılar ve Latin kökenli topluluklar açısından kapsayıcı olmamış; bu gruplar, ne kadar çaba gösterirlerse göstersinler tam anlamıyla toplumun içine alınmamışlardır. Bu durum, melting pot anlayışının homojenleştirici ve baskılayıcı doğasına yönelik eleştirilerin doğmasına neden olmuştur.

Melting Pot teorisi birçok yönden eleştirilmektedir. Bu yaklaşım, "Anglo-merkezli klasik bir asimilasyon kuramı" olarak tanımlanır ve azınlık kültürlerin, baskın grubun normlarına, değerlerine ve davranış biçimlerine dönüşeceğini öngörür (Brown ve Bean, 2006: online). Diğer bir deyişle, farklı kültürel geçmişlerden gelen

bireylerin özgün kimliklerini kaybederek, homojen ve tek tip bir yapı içinde erimeleri beklenir (Gloor, 2006: 29). Ancak bu beklenti, hem baskın grup hem de azınlıklar üzerinde karşılıklı bir benzeşme baskısı yaratarak zaman içinde ortak bir norm etrafında birleşmeyi zorunlu kılar (Kivisto, 2004: 149-163)

Gloor'a göre bu tür baskıcı asimilasyon politikaları, kendi kültürel mirasını korumak isteyen azınlık gruplarda korku yaratır ve aslında eritme kazanı kuramının savunduğu toplumsal birlik zeminini zayıflatır. Tek tip kültürel uygulamalar, farklı geçmişlerden gelen bireylerin yaşam tarzlarına uygun imkanlar sunmadığı için, başarılı bir sosyal uyumun gerçekleşmesini zorlaştırır (Gloor, 2006: 29-31).

Günün sonunda, kültürel kimliğimizi oluşturan temel unsurlar, bir yemek tarifinde kullanılan malzemeler gibi birbirine karıştırılarak anlamını yitirecek türden değildir. Toplumsal yaşam pratikleri, eğitim düzeyleri, dil, geçim stratejileri ve çocukluk deneyimleri gibi çok sayıda öğe, bireyin kimliğini şekillendiren özgün unsurlardır ve bunlar, baskın kültürle aynı şekilde bütünleşemez ya da tamamen eriyip yok olamaz (Berray, 2019: 144).

Melting Pot teorisinin önemli bir eksikliği de, hem çoğunluk hem de azınlık grupların davranışlarını şekillendiren yerel ve toplumsal bağlamları dikkate almamasıdır. Bu bağlamların, bireylerin kültürel uyum süreçleri üzerindeki etkileri göz ardı edilmiştir. Ayrıca, farklı göçmen toplulukların entegrasyona yatkınlıkları, geldikleri kültürlerin özellikleri ile ev sahibi toplumun yaşam tarzlarına ne kadar yakın olduklarına bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Bu nedenle, entegrasyon ile asimilasyon kavramlarının birbirinden ayrıştırılması oldukça önemlidir (Berray, 2019: 144-145).

2.5.2. Salata Kasesi (Salad Bowl)

Günümüzde kültürel çeşitliliğin artan görünürlüğü ve göçmen toplumların kimliklerini koruma yönündeki talepleri, entegrasyon politikalarında "salata kasesi" yaklaşımının ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu model, bireylerin veya etnik grupların kendi kültürel değerlerini yitirmeksizin bir arada yaşamalarını savunan çoğulcu bir perspektifi yansıtır. "Salata kasesi" metaforu, toplumun tek tip bir yapı haline gelmeden, farklı unsurların özgünlüklerini koruyarak bir arada var olabileceğini

ifade eder. Özellikle çokkültürlülük politikalarının şekillendirdiği bu yaklaşım, asimilasyonu reddederken kültürel çeşitliliği zenginlik olarak kabul eder. Bu bağlamda salata kasesi modeli, sosyal uyumun sağlanmasında farklılıkların tanınması ve saygı görmesini esas alarak, bireylerin hem kendi kültürlerine bağlı kalabilmelerini hem de içinde yaşadıkları toplumla etkileşim kurmalarını mümkün kılmayı amaçlamaktadır.

2.5.2.1. Kavramsal Tanım ve Ortaya Çıkışı

Salata kasesi yaklaşımı, Amerika Birleşik Devletleri'nin göçmen topluluklar açısından giderek çeşitlendiği 20. yüzyılın ikinci yarısında, 1960'lı yıllardan itibaren, Amerika'da çoğulculuğa dair yeni bir bakış açısı ortaya çıkmış ve bu yaklaşım "salata kasesi" metaforu ile açıklanmıştır. Bu bakış açısı, farklı etnik grupların benliklerini koruyarak bir arada yaşayabileceğini, yalnızca hukuk ve ekonomi gibi bağlayıcı unsurlar sayesinde birlikte var olabileceklerini savunuyordu. Çok kültürlü ideoloji, yalnızca kültürel farklılıkların tanınmasını değil, aynı zamanda bu farklılıkların yüceltilmesini de içeriyordu (Thornton, 2012: 2). Bu dönemde, farklı etnik ve kültürel grupların baskın kültüre tamamen asimile olmadan bir arada yaşayabileceği fikri, geleneksel eritme kazanı (melting pot) anlayışına bir alternatif olarak öne sürülmüştür. Bu yaklaşım, eritme kazanı teorisinin aksine, bireylerin özgün kimliklerini koruyarak kültürel asimilasyon sürecinde kaybolmalarını engeller (Berray, 2019: 143-144). Özellikle sivil haklar hareketlerinin etkisiyle, kültürel çoğulluk ve kimliklerin korunması yönündeki talepler artmış, böylece her grubun kendi kimliğini koruyarak topluma katkı sağlayabileceği yönündeki bir anlayış güç kazanmıştır. Salata kasesi metaforu, göçmenlerin kendi kültürel özelliklerini yitirmeden toplumsal yapının bir parçası olabileceğini savunur. Bu anlayış, bireylerin ya da grupların benzersiz kültürel kimliklerini korumalarının hem toplumsal uyum hem de kültürel zenginlik açısından değerli olduğunu vurgular. Böylelikle, bu model hem çokkültürlülüğü teşvik eden politikaların hem de kültürel çeşitliliğin görünür kılındığı toplumsal düzen arayışlarının bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır.

2.5.2.2. Temel İlkeler ve Teorik Temeller

Salata kasesi yaklaşımı her ne kadar bazı sınırlılıkları bulunsa da, eritme kazanı teorisine kıyasla daha kapsayıcı entegrasyon imkânları sunar. Bu metafor, temsil ettiği etnik kimliklerin bireyselliklerini tanır, aynı zamanda ev sahibi toplumlarla entegrasyonun gerekli olduğu konularda uyum sürecine olanak sağlar. Salata kasesi yaklaşımının bu esnekliği, göçmen toplulukların ev sahibi toplumlarda hâkim olan kültürel normlara ve yaşam tarzlarına yatkınlık düzeylerine göre farklı entegrasyon biçimlerine izin verir (Berray, 2019: 144).

Salata kasesi teorisinin temel avantajı, çokkültürlü toplumlarda farklı kültürel kimliklerin ve bireysel özelliklerin tanınmasını sağlamasıdır. Her bir etnik grubun topluma katkısının fark edilmesi, baskın kültürün ön plana çıkarak azınlık grupların görünmez hâle gelmesini önler (Berray, 2019: 143-144).

Wagener'a göre, benzer yaşam tarzlarına sahip bireyler, değerler, normlar ve ilkeleri örtüştüğü sürece aynı toplumsal çevreye ait hissederler (Wagener, 2009: 5). Bu bağlamda, göçmenlerle yerleşik toplumlar arasındaki yaşam tarzı farklılıklarını azaltmayı hedefleyen asimilasyon politikaları, ev sahibi toplumun tutum ve beklentilerine göre şekillenmektedir. Ancak bu tür politikalar, özünde yanlış yönlendirici olabilir. Örneğin, aynı ırka ve dile sahip baskın toplumlar arasında bile değer ve normlar açısından önemli farklılıklar bulunabilir (Tarman ve Gürel, 2017: 183-193). Öte yandan, farklı ırklardan olup ev sahibi toplumun dilini konuşmayan göçmenler, geldikleri ülkelerdeki benzer sosyal eğilimler sayesinde bu toplumlarla ortak değerleri paylaşabilir. Ev sahibi toplumların bu çeşitliliği kendi yapılarının bir parçası olarak kabul etmeleri, kültürel uyum süreçlerini kolaylaştırabilir. Buna karşın, yalnızca baskın kültürün korunmasını amaçlayan dışlayıcı politikalar, entegrasyonu olumsuz etkileyebilir. Borjas'a göre, ev sahibi ülke koşullarına hızlıca uyum sağlayabilen ve yüksek üretkenliğe sahip göçmenler, ülke ekonomisinin gelişimine anlamlı katkılarda bulunabilirler (Borjas, 2018: 1667-1669).

2.5.2.3. Uygulama Örnekleri ve Eleştiriler

Salata kasesi metaforu, kültürel çoğulculuğu savunan bir yaklaşımı temsil eder. Bu modele göre, her kültürel grup kendi kimliğini koruyarak toplumsal yapının bir parçası olur. Bireyler "eriyip kaybolmak" yerine, toplumsal bütün içinde özgün

tatlarını ve renklerini muhafaza eder. Bu anlayış, Amerika'da 1960'lı yıllarda sivil haklar hareketiyle birlikte yaygınlaşmış ve çokkültürlülük (multiculturalism) politikalarının temelini oluşturmuştur (Glazer ve Moynihan, 1970: 16-35).

ABD'de bu dönemde Afro-Amerikanların yurttaşlık hakları mücadelesi, Latin kökenlilerin kültürel kimliklerini kamusal alanda görünür kılma talepleri ve Asyalı-Amerikalı toplulukların dil ve eğitim hakları için yürüttükleri mücadele, salata kasesi modelinin sahada karşılık bulmasına neden olmuştur. Örneğin, California ve New York gibi eyaletlerde çift dilli eğitim programlarının hayata geçirilmesi, etnik festivallerin desteklenmesi ve kamu kurumlarında farklı dillerde hizmet verilmesi bu anlayışın yansımalarıdır (Banks, 2015: 3-17).

Kanada ise salata kasesi yaklaşımını anayasal düzeyde kabul eden ilk ülkelerden biridir. 1971 yılında ilan edilen "Multiculturalism Policy", göçmenlerin kendi kültürlerini koruyarak Kanada toplumuna katkı sunmalarını desteklemiştir. Bu politika kapsamında, etnik azınlıklara kamu fonları sağlanmış, kendi dillerinde eğitim almalarına izin verilmiş ve kültürel festivalleri organize etmeleri teşvik edilmiştir (Kymlicka, 1995: 197-203). Özellikle Toronto gibi şehirlerde, Hint, Çin, İtalyan ve Karayip kökenli topluluklar, kendi dillerini, dinlerini ve geleneklerini kamusal alanda rahatça sürdürebilmektedir.

Bir başka örnek, Avrupa'da özellikle Birleşik Krallık'ın 1990'lı yıllarda izlediği "community cohesion" politikalarıdır. Londra, Birmingham ve Manchester gibi şehirlerde farklı kültürel grupların bir arada yaşayabilmesi için yerel yönetimler çokkültürlü programlar geliştirmiştir. Bu programlar arasında etnik derneklerle iş birliği, kültürel miras projeleri ve ayrımcılıkla mücadele eğitimleri yer almaktadır (Modood ve Ahmad, 2007: 187-213).

Ancak salata kasesi modeli de eleştirilmiştir. Bazı eleştirmenler, bu modelin kültürel gruplar arasında ayrışmayı teşvik ettiğini, ortak bir ulusal kimlik inşasını zorlaştırdığını ve etnik kimliklerin aşırı politize edilmesine yol açtığını belirtmişlerdir. Yine de bu model, bireylerin kültürel aidiyetlerini koruyarak topluma katılımını desteklemesi bakımından demokratik çoğulculuk açısından önemli bir zemin sunmaktadır.

Thornton'a göre (2012) çokkültürlülük uzun süredir Amerikan eğitiminde ve toplumunda var olan kimlik çatışmalarını daha da keskinleştirmiştir. 1940'lı yıllarda

“kültürlerarası eğitim” alanında yayımlanan bir kitap, eğitim müfredatlarının farklı gruplara saygıyı artıracak şekilde düzenlenmesini öneriyordu. Bu yaklaşım, farklı gruplar arasında anlayış geliştirmeyi hedefliyordu. Ancak günümüz çokkültürlülüğü bu ilkelerin ötesine geçerek, özellikle mağduriyet temelli kimlik siyasetini merkeze almaktadır. Modern çokkültürcülük, artık kültürel çeşitliliği saygıyla kabul etmektense, Amerika'yı emperyalist, sömürgeci, yabancı düşmanı ve ırkçı olarak suçlama zeminine dönüşmüştür. Göçmen kültürleri idealleştirilirken, bu kültürlerin kendi içindeki sorunlu yönleri görmezden gelinmekte; diğer yandan Amerikan toplumu, tüm bu sorunların sorumlusu ilan edilmektedir. Thornton’a göre (2012) çokkültürcülüğün merkezinde yer alan kimlik siyaseti, Amerikan demokrasisinin temelini oluşturan bireysel ve devredilemez haklar anlayışıyla çelişmektedir. Bireyler, etnik ya da kültürel kalıplara indirgenmekte ve bu gruplara, geçmişte uğradıkları mağduriyetlerin telafisi olarak özel ayrıcalıklar talep edilmektedir. Bu durum, bireylerin özgür yurttaşlar olarak değil, yalnızca ait oldukları grubun temsilcileri olarak görülmesine yol açmaktadır (Thornton, 2012: 2).

2.5.3. Kültürel Entegrasyon Modellerinin Kavramsal Karşılaştırması

Eritme kazanı yaklaşımında, baskın grubun kimliği ve etkisi, kültürel dönüşüm yaşansa bile üstün konumunu sürdürürken, salata kasesi yaklaşımı etnik kimliklerin özerkliğini ve bağımsız varlığını muhafaza eder ve bu kimliklerin baskın kültürle yan yana var olmasına imkân tanır. Böylelikle, eritme kazanında oluşturulmaya çalışılan tek tip kimlik baskısı ortadan kalkar; zira bu tür homojen kimlikler, içerdikleri kültürel öğeleri orantılı biçimde yansıtmaz (Berray, 2019: 145).

Eritme kazanı teorisinde görülen kültürel kaynaşma eğilimi, literatürde yeterince ele alınmayan bir benzerlik üzerinden salata kasesi yaklaşımıyla da örtüşmektedir. Gerçek anlamıyla bir eritme kazanı gibi, salata kasesi de bileşenlerin bir araya gelerek oluşturduğu bütünsel bir yapıyı temsil eder; burada odak, tek tek sosyal gruplardan çok, bunların oluşturduğu karışımdadır. Bu teoriler, birleşme sonucunda ortaya çıkan son duruma, sürece değil, ulaşılan sonuca odaklanırlar. Eritme kazanı modelinde, bireysel kimlikleri temsil eden unsurlar, baskın kimlik karşısında görünmez hâle gelir. Entegrasyon ve asimilasyon süreçlerini bir yemeğin pişirilmesine

benzetmek ise, bu süreçleri kültürel değer yargılarımıza göre şekillendirmek anlamına gelir ve bu da öznel bir bakış açısı içerir (Berray, 2019: 145).

Bu durum önemli bir noktayı gündeme getirir: tıpkı eritme kazanı gibi, salata kasesi modeli de benzer bir sürece işaret eder. Gerçek yaşamda bu durum, farklı etnik grupların barış ve uyum içinde yan yana yaşamasına, ortak kimlik ve kültürel pratikler etrafında bir araya gelmelerine denk gelir. Ancak, "ortak yarar" ilkesinin asimilasyon süreci için temel bir metafor olarak kullanılması, hem baskın toplumun hem de azınlık gruplarının ihtiyaç duyduğu bireysel uyum alanlarını göz ardı etme riski taşır. Bu tür bireysel uyarlamalar, ilk bakışta kolektif çıkarların dışında görünse de, kapsayıcılık ve çeşitliliğin sürdürülebilir olduğu sosyal ortamların oluşmasında önemli rol oynar. Ne var ki çoğu zaman, azınlık gruplar arasındaki iç bağlardan çok, bu grupların baskın toplumla kurduğu dış bağlar öncelik kazanmakta ve tercih edilmektedir (Berray, 2019: 144)

Thornton'a göre (2012), Amerikan Anayasası'nın ortak değerlerine dayalı bir ulusal kimlik yerine, sayısız mikro kimliklerin parçalı yapısı öne çıkmaktadır. Ortak bir kader ve değerler bütünü yerine, yalnızca kendi grubunun çıkarlarına odaklanan bir vatandaşlık anlayışı gelişmektedir. Bu da ulusal birlik fikrini zayıflatmaktadır. Bu noktada, yasa dışı göç sorunu da kimlik siyasetinin etkisiyle daha karmaşık bir hal almıştır. Bugün milyonlarca göçmen, geçmişteki göçmenlerin yaşadığı Amerikan kimliğini benimseme sürecinden geçmemekte; bunun yerine, eski kültürlerini öncelikli tutmaya teşvik edilmektedirler. Okullar ve medya da bu ayrışmayı pekiştirmekte, Amerikalılık kimliği zayıf bir "hoşgörü" söylemine indirgenmektedir. Ancak bu yüzeysel hoşgörü, altında Amerika karşıtı bir duruş barındırmaktadır. Amerika'da kalıcı olmak isteyen göçmenlerin hangi değerlere sahip olduğu, kimlerin topluma uyum sağlama çabasında olduğu ve kimlerin bu uyumu reddettiği gibi sorular, önümüzdeki yıllarda daha da önem kazanacaktır (Thornton, 2012: 2).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ALANYAZIN TARAMASI

3.1. GÖÇ VE KÜLTÜREL ENTEGRASYON LİTERATÜRÜ

Bu bölümde, göç ve kültürel entegrasyon ilişkisini merkeze alan mevcut literatür tartışmaya açılmaktadır. Öncelikle göç olgusunun tarihsel gelişimi ve sosyolojik bağlamı ele alınmakta, ardından kültürel entegrasyon kavramı ve bu bağlamda geliştirilen kuramsal yaklaşımlar incelenmektedir. Daha sonra, Türkiye'de göçmenlerle yerleşik toplum arasında kurulan sosyal ilişkiler, bu ilişkilerin geliştiği temas alanları ve tarafların karşılıklı algıları doğrultusunda değerlendirilmektedir. Alan yazın taraması, kültürel entegrasyonun farklı boyutlarını anlamak ve saha araştırmasının kuramsal temelini sağlamlaştırmak amacıyla yapılandırılmıştır.

Türkiye bağlamında genel eğilimleri yansıtan bu bölüm, izleyen bölümlerde sunulacak olan Keçiören örneği ile mikro düzeydeki kültürel etkileşimlerin nasıl tezahür ettiğine ışık tutacak biçimde tamamlanmaktadır.

3.1.1. Göç Olgusunun Tanımı ve Tarihsel Arka Planı

Göç, tarihsel olarak toplumların şekillenmesinde belirleyici rol oynayan ve çok boyutlu dinamikler barındıran bir toplumsal harekettir. Bireylerin ya da toplulukların çeşitli nedenlerle bir yerleşim alanından başka bir coğrafi bölgeye kalıcı ya da geçici olarak yer değiştirmesi anlamına gelen göç, sadece fiziksel bir hareketlilik değil, aynı zamanda sosyo-kültürel, ekonomik ve politik etkiler yaratan kapsamlı bir süreçtir. İnsanlık tarihi boyunca savaşlar, ekonomik eşitsizlikler, doğal afetler, siyasal baskılar ve benzeri nedenler, bireyleri yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlamış; bu durum da göçün süreklilik gösteren bir olgu olarak ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu bölümde göç kavramının sosyolojik, politik ve ekonomik yönleriyle birlikte temel tanımı yapılacak, tarihsel gelişim süreci üzerinden farklı göç dalgaları ve bunların toplumlar üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Böylelikle günümüzde göçmenlik olgusunun nasıl evrildiği ve kültürel entegrasyon tartışmalarıyla nasıl ilişkilendirilebileceği konusunda teorik bir zemin oluşturulması amaçlanmaktadır.

3.1.1.1. Göçün Tanımı

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre göç (migration), bireylerin ya da insan topluluklarının, bir devletin sınırları içerisinde yer değiştirmesi ya da uluslararası sınırları aşarak başka bir ülkeye gitmesi, göç olgusunun temelini oluşturur. Bu hareketlilik, süresine, amacına ya da niteliğine bakılmaksızın, insanların yaşadıkları mekândan ayrılarak başka bir bölgeye yönelmesini kapsar. Zorunlu ya da gönüllü nedenlerle gerçekleşebilen bu nüfus hareketleri; mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, ekonomik nedenlerle göç eden bireyler ya da aile birleşimi gibi çeşitli amaçlarla yer değiştiren insanları da içine alır. Göç bu yönüyle, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çok yönlü etkiler yaratan dinamik bir süreçtir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 35-36). İnsanların yer değiştirme eylemleri, insanlık tarihinin en erken dönemlerine kadar uzanmaktadır. Bu durum, tarih boyunca toplumsal yaşamı biçimlendiren başlıca unsurlardan biri olmuştur. Ancak bu hareketliliğin siyasi, ekonomik ve toplumsal açılardan farklı anlamlar kazanması, esas olarak ulus devletlerin ortaya çıkışıyla birlikte gerçekleşmiştir (Sallan Gül, 2002: 80).

Göç, en temelde bireylerin bulundukları coğrafi konumdan ayrılarak başka bir yere yerleşmelerini içeren bir hareketlilik biçimi olarak tanımlanabilir. İnsanların doğup büyüdükleri yeri çeşitli nedenlerle terk etmeleri ve farklı bir bölgeye ya da ülkeye yerleşmeleri bu olgunun temelini oluşturur (Kirman, 2017: 109). Göç, bireyler ve toplumlar üzerinde çok yönlü etkiler yaratan bir süreçtir. Bu süreçte bireylerin temel hedefi, mevcut sosyo-ekonomik koşullarını iyileştirmek, daha iyi bir hayat arayışı, hem kendileri hem de aileleri için daha elverişli yaşam şartlarına ulaşmaktır (Deniz, 2009: 6). Göç, esas itibarıyla fiziksel bir mekân değişimi olarak tanımlanabilir. Kişi ya da gruplar, çeşitli gerekçelerle bulundukları yerleşim alanından başka bir bölgeye taşınabilmektedir. Bu yer değiştirme, kimi zaman eğitim ya da geçici çalışma gibi kısa süreli amaçlara hizmet ederken, kimi zaman da kalıcı bir niteliğe bürünebilir (Sağlam, 2006: 34).

Sanayi Devrimi'nin etkisiyle göç olgusunun ivme kazandığı özellikle 18. yüzyıldan itibaren gözlemlenmektedir. İlk olarak İngiltere'de ortaya çıkan ve kısa sürede diğer ülkelere yayılan bu devrim, kırsal bölgelerden sanayi merkezlerine yoğun göç hareketlerini tetiklemiştir. Sanayileşmenin getirdiği yeni üretim biçimleri,

işgücüne olan talebi artırmış; bu da kırdan kente doğru büyük çaplı nüfus hareketlerine yol açmıştır. Bu süreç, kentleşmeyi hızlandırmakla birlikte, şehirlerde yoksulluk, altyapı yetersizliği ve işçi haklarına ilişkin sorunların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çünkü sanayileşmiş ülkeler, çoğunlukla vasıfsız iş gücü niteliğindeki göçmenleri kendi yerli işçilerine kıyasla daha düşük maliyetle çalıştırabildikleri için göçmenleri istihdam etmeye daha istekli olabilmektedir (Güllüpınar, 2012: 82). Aynı zamanda kırsal bölgelerde nüfus azalması gözlenmiştir. Tüm bu gelişmeler, düzensiz göç dinamiklerini beraberinde getirmiştir (Kurt, 2006: 154-155)

Göç olgusu, ortaya çıkış nedenlerine göre zorunlu ve gönüllü göç, hedeflerine göre çalışma ya da sığınma amaçlı göç ve uygulanan yöntemlere göre yasal ya da yasa dışı göç biçiminde kategorize edilebilmektedir. Bu bağlamda, ekonomi, sosyoloji, demografi, coğrafya, tarih, psikoloji, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi gibi pek çok bilim dalı, göçü kendi disipliner perspektifleri doğrultusunda ele almakta ve farklı yorumlar geliştirmektedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 250).

Ekonomik şartlardaki dalgalanmalar, siyasal istikrarsızlıklar ve şiddet temelli çatışmalar, yeni göç dalgalarının oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Castles ve Miller, uluslararası göçün günümüzdeki genel eğilimlerini dört temel başlık altında incelemektedir: Birincisi, göçün küresel bir boyut kazanmasıdır; artık çok daha fazla ülke göç süreçlerinden etkilenmekte ve farklı sosyoekonomik ve kültürel arka plana sahip göçmenlerle karşı karşıya kalmaktadır. İkincisi, göç hareketlerinin hızlanmasıdır; uluslararası düzeyde göçler giderek artmaktadır. Üçüncüsü, göç türlerinin çeşitlenmesidir; örneğin emek göçü, mültecilik ve kalıcı yerleşim amaçlı göçler farklı biçimlerde tezahür etmektedir. Son olarak, göçün kadınlaşması dikkat çekmektedir; göçmen nüfus içinde kadınların oranı belirgin şekilde artmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 12).

Göçü tetikleyen etkenler genel olarak "itici" ve "çekici" olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedir. İtici faktörler; çevresel sorunlar, demografik baskılar, ekonomik yetersizlikler ve siyasi istikrarsızlık gibi nedenlerden kaynaklanabilir. Örneğin kuraklık, sel, deprem gibi doğal afetlerin yanı sıra işsizlik, yoksulluk, savaş, darbe, otoriter rejimler gibi zorlayıcı koşullar bireyleri göçe zorlayabilir. Buna karşılık, daha iyi istihdam olanakları, yüksek gelir beklentileri gibi unsurlar ise çekici faktörler arasında yer almaktadır (Çelik, 2000: 201).

3.1.1.2. İç Göçün Tanımı

İç göç, bireylerin yeni bir ikamet edinme amacıyla ya da bu amaçla sonuçlanacak biçimde, ülke sınırları içerisinde bir bölgeden diğerine gerçekleştirdikleri yer değiştirme sürecidir. Bu hareketlilik geçici veya kalıcı nitelikte olabilir. İç göçmenler, doğrudan ülke dışına çıkmaksızın, menşe ülke sınırları içerisinde yer değiştirmektedirler. Örnek olarak kırsal alanlardan kent merkezlerine yapılan göçler bu kapsamda değerlendirilebilir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 43).

Kırsaldan kente doğru yönelen göçlerin yanı sıra, bireyler ekonomik, sosyal ya da kültürel gerekçelerle kentten kente de göç edebilmektedirler. Bu süreçlerin sonucunda hem olumlu hem de olumsuz birtakım etkiler ortaya çıkabilir. Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde, göçlerin çoğu bireylerin kendi isteğiyle değil, devletin uyguladığı sosyal ve ekonomik politikaların etkisiyle gerçekleşmektedir. Bu tür yönlendirilen hareketlilikler, "güdümlü göç" kavramıyla açıklanmaktadır. Bu tür göçte birey, devlet kararlarının doğrudan etkisiyle hareket etmektedir (Eş ve Ateş, 2004: 211).

Coğrafi olarak bir ülke sınırları içerisinde gerçekleşen nüfus hareketleri iç göç olarak tanımlanır. Bu hareketlilik, bölgeler, şehirler ya da daha küçük yerleşim alanları arasında kısa ya da uzun vadeli şekilde gerçekleşebilir. İç göç, nüfusun mekânsal dağılımında değişiklik yaratırken, genellikle daha az gelişmiş bölgelerden daha gelişmiş bölgelere doğru yönelir. Kırsal alanlarda nüfusun azalmasına yol açarken, kent merkezlerinde nüfus yoğunluğu ve çeşitli toplumsal sorunlar ortaya çıkabilir. İç göçü tetikleyen unsurlar arasında ekonomik fırsatlar, siyasi istikrar, sosyal haklar, iş olanakları, ifade özgürlüğü, üretim araçlarına erişim ve gelişmiş ulaşım ağları gibi faktörler yer almaktadır. İç göç türleri, mevsimlik, sürekli ya da geçici, emek temelli, gönüllü ve zorunlu göçler şeklinde sınıflandırılabilir.

İç göç, başka bir tanımla, ülke sınırları içinde yaşayan bireylerin, iki genel nüfus sayımı arasında ikamet ettikleri yerin değişmesiyle ortaya çıkan nüfus hareketi olarak da ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, birden fazla ikamet adresine sahip olanlar ile yurt dışında ikamet eden kişileri kapsam dışında bırakmaktadır (Tekeli, 2008: 173).

3.1.1.3. Dış Göçün Tanımı

Dış göç, bireylerin ya da grupların başka bir ülkeye, kalıcı ya da belirli bir süreyle sınırlı olmak üzere, yaşamak veya çalışmak amacıyla gerçekleştirdikleri sınır ötesi yer değiştirme hareketidir (Özdemir, 2008: 21). Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre uluslararası göç (international migration) olarak adlandırılan dış göç; kişilerin geçici ya da kalıcı olarak yerleşmek amacıyla, vatandaşı oldukları ya da sürekli olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılarak başka bir ülkeye gitmeleri süreci uluslararası göç olarak tanımlanır. Bu tür göçlerde temel unsur, bir devletin sınırlarının aşılmasıdır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 88). Bu süreç, ulaşım teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte hız kazanmış; bireylerin, kaynakların ve hizmetlerin ulusal sınırların ötesine geçerek dolaşımını mümkün kılmıştır. Bu durum yalnızca az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere yönelik bir göç akışını değil, aynı zamanda gelişmiş ülkelerden diğer ülkelere doğru yapılan kaynak temelli göçleri de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, uluslararası göç olgusu ülkelerin iç ve dış politikalarında merkezi bir yer edinmeye devam etmektedir (Aksoy, 2012: 293).

3.1.1.4. Zorunlu Göçün Tanımı

Kişilerin bulundukları yerden, çeşitli nedenlerle kendi rızaları dışında ayrılmaları sonucu meydana gelen nüfus hareketine zorunlu göç adı verilmektedir. Bu göç türü, gönüllü göçten farklı olarak, bireylerin karar verme iradelerinin sınırlı olduğu durumları kapsar (Özyakışır, 2013: 15). Zorunlu göç, savaş, doğal afetler, iç çatışmalar ya da devlet politikaları gibi bireyin iradesi dışında gelişen olaylar neticesinde ortaya çıkar. Zorunlu göç alan ülkelerde ani nüfus artışı, kentlerde plansız büyüme ve istihdam piyasasında kayıt dışı işgücünün artışı gibi sorunlar gözlemlenebilir. Zorunlu göçün oluşmasında politika, baskı, tehdit, kültürel, doğal afetler, sosyal sebepler veya silahlı çatışmalar gibi itici faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bireylerin temel haklarını korumak amacıyla, istemedikleri hâlde yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaları söz konusudur.

Suriye örneği çerçevesinde yapılan tanımlamalara bakıldığında, göçün özellikle zorunlu nitelik kazandığı durumlarda güvenlik kaygısının belirleyici olduğu görülmektedir. İç savaş gibi yaşamsal tehditler nedeniyle bireyler, ya başka bir ülkeye ya da kendi ülkeleri içinde daha güvenli bölgelere yönelmek zorunda kalmakta ve bu durum zorunlu göç kapsamına girmektedir (Karakaya, 2020: 97).

3.1.1.5. Gönüllü Göçün Tanımı

Gönüllü göç bireylerin daha iyi yaşam koşullarına ulaşma amacıyla kendi iradeleriyle gerçekleştirdikleri göç biçimidir. Eğitim olanakları, istihdam koşulları, sağlık hizmetlerine erişim ve yaşam kalitesi gibi etkenler gönüllü göçün başlıca sebeplerini oluşturur.

Gönüllü göçte, bireyler göç etme kararlarını kendileri verir. Bu süreç, kişisel arzular, ekonomik fırsatlar ve sosyal beklentiler doğrultusunda şekillenir ve sonunda birey, göç kararını hayata geçirir (Özdemir, 2008: 20). Bu tür göçlerin en yaygın biçimlerinden biri, aile bireylerinden bir ya da birkaçının öncü olarak yurt dışında iş bulup yerleşmesi ve daha sonra diğer aile üyelerini de göçe teşvik etmesiyle oluşan zincirleme harekettir. Tarihsel olarak, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ülkelerinin iş gücü açığını kapatmak amacıyla başka ülkelerden göç alması, gönüllü göç örneklerinden biridir. Örneğin, Almanya'nın 1970'li yıllarda Türkiye ve Yunanistan'dan iş gücü göçü alması bu çerçevede değerlendirilebilir (Dönmez Kara, 2015: 27).

3.1.1.6. Dünya'da ve Türkiye'de Göçün Tarihsel Seyri

Türkiye, stratejik coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca önemli bir göç rotası üzerinde yer almıştır. Komşu bölgelerde yaşanan çeşitli krizler nedeniyle tarihsel olarak kitlesel göçlere sahne olmuştur. Bu bağlamda göç, Türkiye tarihinde belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Türkiye, bir yandan Avrupa Birliği gibi gelişmiş devletlerle, diğer yandan da siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarla mücadele eden Asya ve Ortadoğu ülkeleri arasında bir geçiş ülkesi niteliği taşımaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015: 27). Türkiye'nin birçok göçmen alan ve gönderen ülkeyle olan bağlantıları, ülkenin göç deneyimini şekillendiren önemli bir faktör olmaktadır (İçduygu ve Aksel, 2012: 17). Öte yandan Türkiye'nin göç veren bir ülke olarak tarihsel süreçteki yeri oldukça yenidir. 1960'lı yıllarda Türkiye'den yurt dışına işçi gönderilmesi, ülkedeki işsizliğin azaltılması ve döviz girdisinin artırılması amacıyla devlet tarafından teşvik edilmiştir. Özellikle Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinin niteliksiz iş gücüne duyduğu ihtiyaç doğrultusunda, Türkiye'den büyük ölçekli iş gücü göçü gerçekleşmiştir (İçduygu ve diğerleri, 2009: 183–184).

Türkiye, göç bağlamında genellikle göç alan bir ülke olarak değerlendirilse de, aynı zamanda transit (geçiş) ülke konumunda bulunması nedeniyle çok boyutlu göç dinamikleriyle karşı karşıyadır. Suriye'deki iç savaş, Türkiye'nin jeopolitik açıdan kritik bir bölgede yer alması nedeniyle bu tür krizlerden doğrudan etkilendiğini açık biçimde ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Türkiye'nin göç politikalarının, yalnızca bir hedef veya kaynak ülke perspektifiyle değil, aynı zamanda göç güzergâhlarının kesiştiği bir transit ülke olma özelliği dikkate alınarak şekillendirilmesi gerekmektedir (Ertan K. ve B., 2017: 15). Uluslararası göç hukukuna göre transit ülke, düzenli ya da düzensiz yollarla bir ülkeden başka bir ülkeye ulaşmak isteyen göçmen nihai varış noktalarına ulaşabilmek için kullandıkları ara ülkedir. Bu bağlamda Türkiye, Avrupa ülkelerine yönelen birçok göçmenin geçiş güzergâhında yer almakta ve bu nedenle önemli sayıda göçmene ev sahipliği yapmaktadır (Karataş ve Ayyıldız, 2021: 488).

Tepealtı'ya göre ülkemizde yaşanan bir diğer göç türü ise mübadele göçleridir. Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yüzyılda yoğun biçimde toprak kaybetmesiyle birlikte, bu toprakların bazıları farklı devletlerin sınırları içinde kalmış ve bu bölgelerde önemli sayıda Müslüman/Türk nüfusu yaşamaya devam etmiştir. Bu durum, özellikle Balkanlar özelinde ciddi bir sorun haline gelmiştir ve en çarpıcı örneklerinden biri Yunanistan ile yaşanmıştır. Aynı dönemde Anadolu ve İstanbul'da da kalabalık bir Rum nüfusu bulunmaktaydı. Her iki ülke de topraklarında yaşayan bu azınlıkları karşılıklı olarak göç ettirmek üzere nüfus mübadelesi yapılmasına karar vermiştir (aktaran Tümtaş ve Köse, 2023: 67).

Son yıllarda, özellikle Orta Doğu başta olmak üzere çeşitli bölgelerde meydana gelen siyasal istikrarsızlıklar, silahlı çatışmaların artmasına ve ciddi güvenlik problemlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, Orta Doğu ve Arap dünyasını uluslararası kamuoyunun gündeminde ön sıralara taşımıştır. Afganistan ve Irak'ta yaşanan savaşların ardından, Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketlerinin etkisiyle, Türkiye'nin güney komşuları olan Irak ve Suriye dâhil olmak üzere birçok ülkede siyasi krizler, iktidar değişimleri ve iç çatışmalar meydana gelmiştir. Özellikle Libya, Mısır ve Tunus gibi ülkelerde başlayan istikrarsızlık ortamı bazı durumlarda iç savaşa evrilmiş ve dış müdahalelerle birlikte çatışmalar daha da derinleşmiştir. Bu süreçte, Arap coğrafyasında ciddi düzeyde bir siyasi karmaşa yaşanırken, Libya'da çatışmalar hâlâ sürmekte; Suriye'deki iç savaş ise Rusya ve İran

gibi aktörlerin dahil olmasıyla çok daha karmaşık ve derinleşmiş bir güvenlik krizine dönüşmüştür (Ertan K. ve Ertan B., 2017: 9).

Bir diğer önemli husus beyin göçleridir. Uluslararası göç hareketleri içinde en hızlı büyüme gösteren kategorilerden biridir. Bu göç türü, yüksek eğitim düzeyine ve mesleki yeterliliğe sahip bireylerin, daha iyi yaşam koşulları ve iş olanakları sunan başka bir ülkeye yerleşmeyi tercih etmesiyle gerçekleşmektedir (Karataş ve Ayyıldız, 2021: 481). Ekonomik olarak daha az gelişmiş ülkelerde yetişmiş, iyi eğitim almış ve yüksek nitelikli iş gücü, daha gelişmiş ülkelere doğru göç etmektedir. Bu eğilim, günümüzde küresel ölçekte giderek daha yoğun biçimde görülmektedir (Karataş ve Ayyıldız, 2021: 482). Küreselleşmenin etkisi ve gelişmiş ülkelerin uyguladığı politikalar doğrultusunda, uluslararası göç hareketleri içinde beyin göçünün hem günümüzde hem de gelecekte önemini sürdüreceği, ilgili literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır. Nitelikli insan gücünün göçü anlamına gelen beyin göçü, uluslararası göç türleri arasında giderek artan bir paya sahiptir. Bu durum, özellikle gönderen ülkeler açısından nitelikli iş gücü kaybı anlamına geldiği için önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, beyin göçü, sadece bireysel bir hareketlilik biçimi değil, aynı zamanda sosyoekonomik etkileri olan ve uluslararası göç literatüründe ayrı bir kategori olarak ele alınan önemli bir olgudur (Karataş ve Ayyıldız, 2021: 481).

3.1.1.7. Modern Çağdaki Göç Hareketlerinin Nedenleri

Tarih boyunca savaşlar, otoriter rejimlerin baskıları, insan hakları ihlalleri, olumsuz coğrafi koşullar, ekonomik sıkıntılar, etnik temelli çatışmalar, iç savaşlar ve güvenlik eksiklikleri gibi birçok sebep, insanları yer değiştirmeye zorlamıştır. Özellikle dünya savaşları dönemlerinde yoğun biçimde yaşanan bu hareketlilik, günümüzde de artarak devam etmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası göçler, hem kapsam hem de hacim bakımından artış göstermiştir. Bu dönemde ekonomik küreselleşmenin etkisiyle, çok sayıda ülke göç süreçlerinden etkilenmeye başlamış ve gelişmiş ülkelere yönelik göç hareketleri, daha az gelişmiş coğrafyalardan yönelerek farklı bir nitelik kazanmıştır (aktaran Karataş ve Ayyıldız, 2021: 476).

Modernleşme süreciyle birlikte ekonomik olarak gelişen bölgeler, adeta birer cazibe merkezi hâline gelmiş ve bu durum göç hareketlerini teşvik etmiştir. Öte yandan

savaşlar, kıtlıklar gibi toplumsal krizler de göçü etkileyen belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır. Bu çerçevede, insanlık tarihi boyunca farklı coğrafyalarda, bireyler kimi zaman kendi rızalarıyla, kimi zaman ise zorunluluklar nedeniyle yer değiştirme gereği duymuşlardır. Dünya genelinde uygulamaya konan liberal ekonomik politikalar, serbest piyasa koşullarının yaygınlaşması, buna eşlik eden savaşlar, kıtlıklar ve doğal afetler, göç hareketlerini tetikleyen temel dinamikler arasında sayılmaktadır. Bu nedenlerle göç, kimi durumlarda zorunlu bir çıkış yolu olarak, kimi durumlarda ise bireysel tercih sonucu ortaya çıkmakta ve bu süreç, küresel düzeyde demografik, toplumsal ve kültürel yapılarda çeşitli dönüşümlere neden olabilmektedir (Karakaya, 2020: 95).

Günümüzde küresel göç hareketlerinin temelinde iki ana dinamik öne çıkmaktadır. Bir yandan, dünyanın en yoksul bölgelerinde ortaya çıkan işsizlik, derin yoksulluk ve yaşam koşullarındaki olumsuzluklar bireyleri göçe zorlamakta; diğer yandan ise ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde yaşanan nüfus gerilemesi, bu ülkelerdeki işgücü ihtiyacını artırmakta ve ucuz iş gücü teminine dayalı bir göçmen talebini ortaya çıkarmaktadır. Bu arz ve talep ilişkisi doğrultusunda, günümüzdeki göç yollarının ağırlıklı olarak Afrika, Güney Asya, Güney Amerika ve Asya'nın diğer bölgelerinden Avrupa ile Kuzey Amerika gibi zengin ülkelere yöneldiği gözlemlenmektedir (Canpolat ve Arıner, 2012: 3).

Castles'e göre, diğer yandan, küreselleşme süreci de göç hareketliliğini doğrudan etkilemektedir. Neoliberal politikaların yaygınlaşması ile birlikte hem ülkeler arasındaki hem de ülke içindeki sosyoekonomik eşitsizlikler daha da belirgin hale gelmiştir. Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin artması ve yoksulluğun daha yaygın hale gelmesi, bireyleri daha iyi yaşam koşulları arayışıyla göç etmeye yöneltmiştir. Bu bağlamda, küreselleşme ile birlikte göç hareketlerinin hem sıklığı hem de coğrafi yaygınlığı önemli ölçüde artmıştır (aktaran Karataş ve Ayyıldız, 2021: 475). Küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel bağların güçlenmesi, hem göçmen gönderen hem de göç alan ülkeler arasında nüfus hareketliliğini kolaylaştırmakta ve dönüştürmektedir (Czaika ve De Haas, 2014: 285).

Bu gelişmelere bağlı olarak giderek daha fazla ülke, aynı anda göç hareketlerinden önemli ölçüde etkilenmeye başlamıştır. Bu durum, göçün

küreselleşmesi olarak adlandırılmakta ve ekonomik küreselleşmenin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir (Li, 2008: 19).

Tarihsel örnekler incelendiğinde, imparatorlukların çöküşü ya da geniş çaplı savaşların ardından kitlesel göç hareketlerinin ivme kazandığı görülmektedir. Bu tür süreçler, sadece nüfus hareketliliğine değil, aynı zamanda yeni toplumsal yapıların ve kültürel çeşitliliğin oluşumuna da zemin hazırlamıştır. İç ve dış göçler sonucunda birçok ülke, mevcut demografik yapılarını yeniden şekillendirmiş ve farklı toplumsal dinamiklerle karşı karşıya kalmıştır (Karakaya, 2020: 95).

UNHCR (2008)'ye göre yoksulluğun yanı sıra siyasal istikrarsızlık, şiddet olayları ve iç savaşlar da özellikle zorunlu göç biçimlerinden biri olan mülteci hareketlerini tetiklemektedir. Ortadoğu, Uzakdoğu, Doğu Afrika ve Orta Asya gibi bölgelerde, yaklaşık 67 milyon insan farklı sebeplerle yaşadığı yerlerden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu insanların yaklaşık 26 milyonu silahlı çatışmalar, 25 milyonu doğal afetler ve 16 milyonu da siyasi baskı veya istikrarsızlık gibi nedenlerle yer değiştirmiştir (aktaran Canpolat ve Arıner, 2012: 4). Mülteci sorununun en zorlu boyutunu ise uzun yıllardır toplu halde yaşamlarını sürdüren mülteci grupları oluşturmaktadır. Örneğin yaklaşık 2.6 milyon Filistinli ve 3 milyona yakın Afganistanlı mülteci, kendi ülkelerinde ya da başka ülkelerde kurulan kamplarda veya tecrit edilmiş bölgelerde on yılı aşkın süredir yaşamaktadır (aktaran Canpolat ve Arıner, 2012: 4).

OECD (2009)'a göre bugün dünya genelinde yaklaşık 214 milyon kişi, doğduğu ülke dışında yaşamaktadır ve bu sayı dünya nüfusunun yaklaşık %3'üne tekabül etmektedir. Bu oran dünya genelinde düşük gibi görünse de, bazı göç alan ülkelerde çok daha yüksektir. Örneğin Avustralya ve İsviçre gibi ülkelerde bu oran %23'lere ulaşmaktadır. Göçmenlerin giderek daha büyük bir kısmı yüksek gelirli ülkelere yönelmektedir; 1970'lerde göçmen nüfusun %42'si gelişmiş ülkelerde yaşarken, bu oran günümüzde %60 seviyelerine ulaşmış durumdadır. Mevcut trendler devam ederse, bu oran önümüzdeki dönemlerde daha da artacaktır (aktaran Canpolat ve Arıner, 2012: 4).

3.1.2. Kültürel Entegrasyonun Anlamı

Bir önceki bölümde entegrasyon kavramı teorik yönleriyle ele alınmıştı. Bu bölümde ise, kavramın akademik literatürdeki yorumlarına, uygulamalı çalışmalardaki yansımalarına ve tartışmalı yönlerine odaklanılacaktır.

3.1.2.1. Kültürel Entegrasyon

Entegrasyon, farklı toplumsal kesimlerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda aktif biçimde yer almasını ve karşılıklı ilişkiler kurmasını sağlayan, aynı zamanda yerel ve ulusal düzeyde ortak aidiyet duygusunu güçlendirmeyi amaçlayan çok aktörlü bir toplumsal süreç olarak tanımlanabilir. Bu çerçevede, entegrasyonun yalnızca tek taraflı bir uyum süreci değil, çift yönlü bir etkileşim olduğu vurgulanmalıdır. Sürecin bir yönü, ev sahibi toplumun çoğunluk grubunun, dışarıdan gelen birey ya da toplulukların topluma katılımını kabul etme ve onları kapsama iradesini ifade eder. Diğer yönü ise, göçmen ya da azınlık grupların bu kapsayıcılığa karşılık verecek biçimde topluma dahil olma isteği ve bu yönde gösterdikleri uyum çabasına işaret eder. Dolayısıyla entegrasyon, yalnızca göçmenlerin ya da azınlıkların üzerine düşen bir görev olarak görülmemelidir, aynı zamanda devlet kurumları başta olmak üzere, toplumu oluşturan tüm yapılar için de ortak yaşama hazırlık ve kabul ortamı yaratma sorumluluğunu içeren çok boyutlu ve dinamik bir süreçtir (Çetin, 2016: 200).

Entegrasyon, bireylerin hem kendi kültürel kimliklerini koruma arzusunu sürdürdükleri hem de içinde bulundukları baskın toplumun bir parçası olma yönünde çaba gösterdikleri bir süreci ifade eder (Swaidan, 2018: 40). Bu bağlamda entegrasyon, göçmen grupların ev sahibi toplumun uzun vadeli üyeleriyle aynı fırsatlara erişebilmelerini sağlayan sistemler ve yapılarla yakından ilişkilidir (Alba ve Foner, 2014: 263-291). Ayrıca bu süreç, sosyoekonomik düzeyin iyileştirilmesi ve toplumun çeşitli kurumlarına katılım gibi hedefleri de içerir (Berry, 2011: 2.2-2.7). Entegrasyonun gerçekleşmesi, göçmenlerin daimi yerleşimi ile eş anlamlı değildir. Bununla birlikte, göçmenlerin ve ev sahibi toplumların hakları ve sorumlulukları, temel hizmetlere ve işgücü piyasasına erişim, ortak değerlerin tanımlanması ve korunması gibi unsurları da içerir.

Kültürel entegrasyon, göçmen bireylerin ya da grupların, geldikleri toplumun kültürel normlarına, değerlerine ve yaşam biçimlerine belirli ölçülerde uyum sağlamasını ifade eder. Bu süreçte, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerinden tamamen vazgeçmeleri beklenmez, bunun yerine karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Kültürel entegrasyon, sadece göçmenlerin topluma uyum sağlamaları değil, aynı zamanda ev sahibi toplumun da bu kültürel çeşitliliği kabullenmesi ve karşılıklı bir anlayış geliştirmesi anlamına gelir. Bu bağlamda entegrasyon, çift yönlü ve dinamik bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Kültürel uyum ise, farklı kültürlerden gruplar arasında sürekli temas sonucu, fikirler, söylemler, normlar, gelenekler ve davranışlar gibi unsurların değişime uğradığı bir süreci ifade eder. Bu süreçte, bir grup kendi kültürünü özel alanında korurken, kamusal alanda baskın kültürün özelliklerini benimseyebilir. Kültürel uyum, orijinal kültürlerin unsurlarının bir araya gelerek yeni bir kültürel yapı oluşturmasıyla da sonuçlanabilir. Bu anlamda, kültürel uyum, baskın kültürle dengeli bir şekilde yeni kimlikler ve sosyal ilişkiler inşa edilmesine olanak tanır. Bu süreçler, göçmenlerin topluma katılımı ve ev sahibi toplumun kapsayıcılığı açısından kritik öneme sahiptir ve farklı bağlamlarda çeşitli şekillerde ele alınabilir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 62).

Uyum (adaptation) kavramı, hem kültürel uyum sürecinde kullanılan stratejileri hem de bu sürecin sonuçlarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Bireylerin benimsediği çeşitli stratejiler, farklı uyum biçimlerine yol açabilir.

Uyum sağlama durumunda, bireyin çevresine yönelik değişimleri çatışmayı azaltacak biçimde gerçekleşir. Bu, birey ile çevre arasındaki uyumun artırılması ve bireyin çevreyle daha dengeli bir ilişki kurması anlamına gelir. Genellikle "uyum" terimi ile kastedilen strateji budur. Tepki stratejisinde ise değişim, çevreye karşı bir direniş ya da çatışma şeklinde ortaya çıkar. Bu tür tepkiler, çevrede değişim yaratabilir ve böylece çevre ile birey/grup arasındaki uyum artabilir. Ancak bu uyum, bireyin ya da grubun kendisinde bir değişimle değil, çevrede meydana gelen değişimle sağlanır. Geri çekilme stratejisinde ise birey ya da grup, çevreden gelen baskılardan uzaklaşmak amacıyla adaptif ortamdan çekilir. Bu durum, zorla dışlanma ya da gönüllü olarak sistemden ayrılma biçiminde gerçekleşebilir. Ancak güçlü kültürel sistemlerin etkisi altındaki bireyler açısından bu strateji çoğu zaman gerçekçi bir seçenek değildir.

Benzer şekilde, politik gücü olmayan göçmen grupların çevresel baskılara tepki verme kapasiteleri sınırlı olduğu için tepkisel stratejileri uygulamaları da zordur. Dolayısıyla bireyin çevreye uyum sağlaması, yani uyum sağlama stratejilerinden biri, çoğu zaman gerçekçi olan tek seçenek haline gelir (Berry, 1992: 4).

3.1.2.2. Entegrasyon Karşıtı Kavramlar

Kültürel entegrasyonun zıttı ya da alternatifi olarak görülebilecek bazı kavramlar bulunmaktadır. Bunlar arasında dışlanma, ayrışma (segregasyon) ve marjinalleşme öne çıkmaktadır. Dışlanma, göçmenlerin toplumsal yapının dışında tutulmasını; ayrışma, göçmen grupların kendi kültürel çevrelerinde izole bir yaşam sürdürmesini; marjinalleşme ise hem göçmen toplumun hem de ev sahibi toplumun kültürüne tam anlamıyla dahil olamama durumunu ifade eder. Bu kavramlar, entegrasyonun ideal koşullar altında gerçekleşmediği durumlarda ortaya çıkabilecek sosyo-kültürel sorunlara işaret eder.

Berry'nin (2011) entegrasyon kuramı, kültürel adaptasyon biçimlerini farklı toplumsal tutumlara göre sınıflandırmaktadır. Eğer asimilasyon süreci gönüllü olarak azınlık grubunca benimseniyorsa bu durum eritme kazanı (melting pot) olarak adlandırılır. Eğer ayrışma, baskın grup tarafından dayatılıyorsa bu ayrımcılık ayrımcılık (segregation) olarak tanımlanır. Yine, dışlanma eğer baskın grup tarafından uygulanıyorsa bu durum marjinalleşme yani dışlama (exclusion) olarak adlandırılır. Ancak entegrasyonun gerçekleştiği ve kültürel çeşitliliğin tüm etnokültürel gruplar açısından toplumsal yapının bir özelliği olarak kabul edildiği durumlar ''multikültürel (multicultural) toplumlar'' olarak tanımlanır (Berry, 2011: 7).

Bakker, van der Zee ve van Oudenhoven'un (2006) araştırmalarına göre, göçmen kökenli etnik azınlıklar, ev sahibi kültüre uyum sağlarken, kendi dillerini, dinlerini ve geleneklerini sürdürmeyi tercih etmektedirler. Bu süreçte, benzer özellikler taşıyan diğer sürgün topluluklarıyla sosyal bağlar kurmaları da yaygın bir durumdur (Bakker ve diğerleri, 2006: 2865). Bununla birlikte, ev sahibi toplumdaki yerleşik azınlık gruplara yönelik önyargılar, yeni gelen göçmenlerin bu kimliklerle özdeşleştirilmesine neden olmakta ve göçmenler, kendi dilsel ve kültürel kimliklerine daha sıkı şekilde sarılma eğilimi göstermektedirler (Berray, 2019: 145). Bu durum,

literatürde “etnik yoğunluk” (ethnic thickness) olarak tanımlanmakta ve kişinin kendi etnik grubuna güçlü bir bağlılık geliştirmesi anlamına gelmektedir. Buna karşın, daha zayıf bir bağlılık “etnik incelik” (ethnic thinness) olarak ifade edilmektedir (Cornell ve Hartmann, 2006: 73-80)

Modern toplumlarda kültürel çeşitliliğin artmasıyla birlikte, farklı kültürel kimliklerin bir arada yaşamasını düzenlemeye yönelik yaklaşımlar büyük önem kazanmıştır. Bu bağlamda, çokkültürlülük ve entegrasyon kavramları sıklıkla karşılaştırılan iki farklı anlayışı temsil etmektedir. Her iki yaklaşım da toplumsal uyumu amaçlasa da, kültürel farklılıklara yaklaşım biçimleri bakımından önemli farklılıklar içerir.

Çokkültürlülük, farklı kültürel kimliklerin kendi özgünlüklerini koruyarak bir arada var olmalarını teşvik eden bir yaklaşımdır. Bu anlayış, bireylerin ya da toplulukların etnik, dilsel veya dinsel kimliklerini terk etmeleri yerine, bu kimliklerin tanınmasını ve kamusal alanda ifade edilebilmesini savunur. Kymlicka’nın da belirttiği gibi, çokkültürlü toplumlar iki temel farklılık türü üzerinden şekillenir: Birincisi, tarihsel olarak kendi kendini yönetme deneyimi yaşamış ulusal azınlıkların büyük bir devlet yapısı içine dâhil edilmesiyle oluşan çokuluslu yapılar; ikincisi ise bireysel ya da ailesel göçlerin yol açtığı çok etnikli yapılardır. Her iki durumda da kültürel farklılıklar sabit bir bütünleşmeden ziyade, çoğulcu bir birlikte yaşama modeliyle ele alınır (Kukathas, 2002: 3-4).

Öte yandan entegrasyon, bireylerin toplumsal yapının bir parçası hâline gelmesini ve ortak değerler etrafında birleşmesini amaçlayan bir süreçtir. Ancak entegrasyon, kültürel asimilasyonu zorunlu kılmaksızın, bireyin kendi kimliğini korurken ortak toplumsal normlara da uyum sağlamasını hedefler. Bu nedenle, entegrasyon yaklaşımı çokkültürlülüğe göre daha işlevsel bir birliktelik önermektedir. Çünkü bireyin hem kimliğini muhafaza etmesine hem de dominant toplumla ilişkilenmesine imkan tanır. Entegrasyonun başarılı biçimde uygulandığı durumlarda, kültürel gruplar kendi aidiyetlerini korurken, siyasi ve ekonomik sistemlerle bütünleşebilir ve bu durum, toplumsal uyumu güçlendirici bir rol oynar.

3.1.3. Entegrasyon Teorileri

Entegrasyon sürecini açıklamak üzere sosyal bilimler literatüründe farklı teorik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu teoriler, göçmenlerin ev sahibi topluma uyum sağlama biçimlerini ve bu sürecin yapısal, kültürel ya da bireysel yönlerini farklı açılardan ele almaktadır. Asimilasyon teorisi, göçmenlerin zamanla kendi kimliklerini bırakarak baskın kültüre tamamen entegre olacaklarını savunurken; çokkültürlülük yaklaşımı, farklı kültürel kimliklerin bir arada ve eşit şekilde var olabileceğini ileri sürer. Ayrıca yapılaşma kuramı gibi daha karmaşık modeller, entegrasyonu hem bireysel eylemlerin hem de toplumsal yapının karşılıklı etkileşimi çerçevesinde ele alır. Bu teoriler, entegrasyonun nasıl işlediği ve hangi faktörlerin süreci etkilediği konusunda farklı bakış açıları sunar.

Entegrasyon olgusunu çok boyutlu bir çerçevede değerlendirebilmek için çeşitli kuramsal yaklaşımlardan yararlanmak gereklidir. Bu bağlamda, Alba ve Nee'nin yeniden yapısallaşma kuramı, klasik asimilasyon anlayışlarını aşarak, yalnızca göçmenlerin baskın topluma uyum sürecine değil, aynı zamanda ev sahibi toplumun kurumlarının da göçmenlerin varlığıyla dönüşüm geçirdiğine işaret eder (Alba ve Nee, 2003: 827-836). Bu karşılıklı etkileşim, entegrasyonu tek yönlü bir uyumdan ziyade çift taraflı bir toplumsal değişim süreci olarak ele alır. Öte yandan, "eritme kazanı" (melting pot) **ve** "salata kasesi" (salad bowl) metaforları, entegrasyonun kültürel yönünü açıklamada sıklıkla başvurulan yaklaşımlardır. Eritme kazanı anlayışı, farklı kültürlerin ortak bir kimlik altında bütünleşmesini savunurken, salata kasesi modeli her kültürel grubun kendi özgünlüğünü koruyarak bir arada var olabileceğini öne sürer. Giddens'ın yapılaşma kuramı ise bireylerin yalnızca yapılar tarafından şekillendirilmediğini, aynı zamanda bu yapıları dönüştürebilecek etkin özneler olduğunu savunur. Bu bakış açısı, göçmenlerin entegrasyon süreçlerinde edilgen değil, yapıcı aktörler olduklarını vurgular (Giddens, 1984: 17). Bununla birlikte, sosyolojik perspektifler entegrasyonu toplumsal kurumlar, normlar ve yapılar bağlamında ele alırken; psikolojik yaklaşımlar bireylerin kimlik, aidiyet ve kültürel uyum süreçlerine odaklanarak entegrasyonun bireysel düzeydeki yansımalarını analiz eder. Bu çeşitli kuramsal bakış açıları, entegrasyonun yalnızca yapısal değil, aynı zamanda öznel deneyimlere dayalı çok katmanlı bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Berry'e (2011) göre entegrasyonun kültürel düzeydeki anlamı ile bireysel psikolojik düzeydeki anlamı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Her iki düzeyde de entegrasyonun temelinde çeşitlilik ve eşitliğe duyulan ortak kabul yer alır. Sadece çeşitliliğin benimsenip eşitliğin reddedildiği durumlarda ayrışma ya da ayrımcılık meydana gelirken, yalnızca eşitliğe vurgu yapılıp çeşitliliğin yok sayıldığı durumlarda asimilasyon ya da eritme kazanı yaklaşımı devreye girer. Her iki değerin de reddedildiği koşullarda ise dışlanma ya da marjinalleşme söz konusu olur. Oysa bireysel ve toplumsal düzeyde bu iki değerin dengeli biçimde kabul edilmesi, kişisel entegrasyonun ve toplumsal çokkültürlülüğün gerçekleşmesini mümkün kılar (Berry, 2011: 17).

Asimilasyon, bireyin ya da grubun kendi kültürel kimliğini korumaktan vazgeçerek baskın topluma katılmayı tercih ettiği durumda ortaya çıkar. Bu süreç, bireyin kendi kimliğini terk ederek baskın grup içerisinde erimesi ya da farklı grupların birleşerek yeni bir toplumsal yapı oluşturması şeklinde gerçekleşebilir. Genellikle "eritme kazanı" (melting pot) yaklaşımı ile açıklanan bu modelde, kültürel farklılıkların korunması yerine ortadan kaldırılması söz konusudur (Berry, 1992: 5).

Ayrışma (separation) stratejisi, bireyin ya da grubun kendi kültürel kimliğini korumayı sürdürürken, baskın toplumla ilişki kurmayı reddetmesi durumunda ortaya çıkar. Bu yaklaşım, bireyin kültürel değerlerine bağlı kalmasını, ancak toplumsal bütünleşmeden uzak durmasını ifade eder. Ancak bu stratejinin görünümü, süreci hangi tarafın yönlendirdiğine göre değişiklik gösterir. Eğer baskın grup birey ya da grubu toplumdan dışlıyorsa bu durum ayrımcılık (segregation) olarak adlandırılır. Ayrımcılık, bireyleri "kendi yerlerinde" tutmayı amaçlayan dışlayıcı bir tutumu yansıtır. Öte yandan, kültürel bütünleşmeyi reddeden grup bu tercihi kendi iradesiyle benimsiyorsa, bu durum bağımsız bir yaşam biçimi arayışı şeklinde değerlendirilebilir (Berry, 1992: 5).

Marjinalleşme ise hem bireyin kendi kültürel kimliğini sürdürmediği hem de baskın toplumla ilişki kurmadığı durumlarda ortaya çıkar. Bu strateji, bireyin hem kendi toplumsal aidiyetinden hem de içinde bulunduğu toplumdan dışlandığı, kimliksizleştiği bir süreci ifade eder. Genellikle zorlayıcı dışlanma, kültürel yabancılaşma ya da aidiyet kaybı gibi olumsuz koşulların bir sonucu olarak ortaya

çıkan bu durum, bireyin toplumsal sistem içerisinde yer edinememesine neden olur (Berry, 1992: 5).

Bu üç strateji yani asimilasyon, ayrışma ve marjinalleşme, kültürel uyum sürecinde entegrasyonun karşıtı olarak değerlendirilebilir. Her biri, bireyin ya da grubun kendi kimliğini koruma ve topluma katılma yönündeki tutumlarının farklı kombinasyonlarını yansıtarak entegrasyondan sapma biçimlerini ortaya koymaktadır.

3.1.4. Entegrasyonun Eleştirileri ve Tartışmaları

Entegrasyon kavramı ve bu bağlamda geliştirilen teoriler, akademik çevrelerde çeşitli eleştirilere konu olmuştur. Özellikle entegrasyonun genellikle göçmenlerden beklenen bir yükümlülük olarak sunulması ve ev sahibi toplumun sorumluluğunun göz ardı edilmesi, önemli bir eleştiri noktasıdır.

Entegrasyon politikaları, özellikle Batı Avrupa bağlamında geliştirilen yaklaşımlara dayandığında, sıklıkla Batı merkezli bir anlayışı yansıttığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu çerçevede, ev sahibi toplumun değerleri, normları ve yaşam biçimi, evrensel geçerliliğe sahip tek model olarak sunulmaktatır. Göçmenlerden bu modele kayıtsız şartsız uyum göstermeleri beklenmektedir (Soysal, 1994: 25-35). Bu durum, entegrasyonun tek yönlü bir sorumluluk hâline gelmesine yol açmakta, kültürel uyumun yükü neredeyse bütünüyle göçmen grupların omuzlarına bırakılmaktadır. Oysa kültürel farklılıkların tanınması ve bu farklılıklarla birlikte yaşamın inşası, karşılıklı bir süreç olarak ele alınmalıdır (Favell, 2016: 200-219). Bu noktada, asimilasyonist baskılar ile özgürlükçü çoğulculuk arasında önemli bir ayrım ortaya çıkmaktadır. Asimilasyoncu yaklaşımlar, bireylerin kendi kültürel kimliklerinden feragat ederek baskın kültüre dahil olmalarını ön koşul olarak dayatırken, çoğulcu ve özgürlükçü perspektifler, bireyin farklı kültürel aidiyetlerle birlikte eşit yurttaşlık haklarına sahip olabileceğini savunur (Kymlicka, 1995: 140-169). Bu bağlamda, bireysel hakların toplumsal kimliklerle çelişmeden var olabileceği çoğulcu modeller, kültürel çeşitliliğin toplumsal birlik ile bağdaştırılabileceğine işaret etmektedir.

Kuramsal düzeyde çokkültürlülük bireysel özgürlükleri ve kültürel çoğulculuğu teşvik etse de, uygulamada çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle Batı

Avrupa'da 1990'lı yıllardan itibaren uygulanan çokkültürlülük politikaları, göçmen toplulukların entegrasyonuna katkı sağlamadığı yönünde eleştirilmiştir. Bu durum, birçok ülkede kültürel toplulukların kendi içine kapanmasına, paralel toplumlar oluşturmasına ve toplumsal uyumun zayıflamasına yol açmıştır (Joppke, 2004: 237-257). Örneğin, Birleşik Krallık'ta 2005 yılında Londra'da meydana gelen bombalı saldırılar, çokkültürlülük politikalarının sorgulanmasına neden olmuştur. Saldırıların faillerinin, ülkeye entegre olmuş görünmelerine rağmen, radikal görüşlerle bağlantılı olmaları dikkat çekmiştir. Bu olay, kimlik politikalarının yalnızca tanınmaya odaklanmasının yeterli olmadığını ve aidiyet duygusunun gelişmediği toplumlarda güvenlik sorunlarının artabileceğini göstermiştir. Bu bağlamda, dönemin Başbakanı David Cameron, çokkültürlülük anlayışının "başarısız olduğunu" açıkça dile getirmiştir (Meer ve Modood, 2013: 126-145).

Benzer şekilde, Almanya'da uzun yıllar boyunca uygulanan "misafir işçi" politikası, özellikle Türk kökenli göçmenlerin entegrasyonunu sağlamada yetersiz kalmıştır. Göçmenler uzun süre boyunca geçici iş gücü olarak görülmüş, dil eğitimi, vatandaşlık hakları ve sosyal uyum politikaları ihmal edilmiştir. Bu durum, kültürel toplulukların izole olmasına ve uyum süreçlerinin sekteye uğramasına neden olmuştur. Nitekim Şansölye Angela Merkel de 2010 yılında çokkültürlülük politikasının "tam anlamıyla başarısız olduğunu" ifade ederek bu yaklaşımın revize edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Triadafilopoulos, 2011: 861-880).

Hollanda örneği de benzer bir tablo sunmaktadır. Ülkede uzun yıllar boyunca kültürel gruplara kendi kurumlarını kurma ve kendi kimliklerini yaşatma özgürlüğü tanınmıştır. Ancak zamanla bu politikaların, kültürel gruplar arasında iletişimi ve toplumsal bütünleşmeyi azaltarak ayrışmayı artırdığı gözlemlenmiştir (Vasta, 2007: 713-740).

Bu örnekler, çokkültürlülük anlayışının kültürel çeşitliliği tanıma açısından önemli katkılar sunmasına karşın, sosyal bütünleşme ve ortak vatandaşlık bilinci oluşturma noktasında sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu nedenle, kültürel hakların tanınması ile toplumsal entegrasyonun dengeli bir biçimde gözetilmesi, sürdürülebilir bir birlikte yaşamın inşasında kilit rol oynamaktadır.

3.1.5. Göç Kuramları

Göç olgusunu anlamak ve açıklamak için geliştirilmiş kuramlar, sosyal bilimlerde önemli bir yere sahiptir. Zaman içinde farklı disiplinlerden gelen yaklaşımlarla biçimlenen bu kuramlar, göçün nedenlerinden sonuçlarına, bireysel karar alma süreçlerinden yapısal koşullara kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Klasik, neoklasik ve yapısal teorilerin yanı sıra kültürel, sosyal ağlar ve dünya sistemi yaklaşımları gibi daha yeni kuramsal çerçeveler, göç dinamiklerinin farklı boyutlarını anlamaya katkı sunar. Bu bölümde, literatürde sıkça başvurulan göç kuramları özetlenerek, kültürel entegrasyon süreçlerinin analizinde bu teorik yaklaşımların nasıl kullanılabileceği değerlendirilecektir.

Evrimsel kuram, toplumsal ve bireysel davranışların oluşumunu biyolojik ve sosyolojik boyutları birlikte değerlendirerek anlamaya çalışır. Özellikle 19. yüzyılın ilk dönemlerinden itibaren toplumsal dönüşüm süreçlerini açıklama çabası içerisinde olan bu yaklaşım, göç olgusunun hem toplumsal yapılar hem de kültürel değişimler üzerindeki etkisini evrimsel bir perspektifle değerlendirmektedir (Varışlı, 2021:81).

Göç ve toplumsal değişimi açıklamada bir diğer önemli yaklaşım Çatışma Teorisi'dir. Bu kuramsal çerçeveye göre toplum, farklı çıkar gruplarının bir mücadele alanıdır ve göç, bu çatışma ortamında yeni eşitsizlikleri beraberinde getirir (Castles ve Miller, 2008: 5-9). Küreselleşme süreci, göçün siyasallaşması ve göçmen nüfusunun artması gibi gelişmeler; etnik, sosyal, siyasal, ekonomik ve psikolojik düzlemlerde yeni gerilimler yaratmakta, bu da toplumlarda çeşitli çatışma dinamiklerini harekete geçirmektedir. Bu bağlamda göç yalnızca bir sonucu değil, aynı zamanda bu çatışmalı yapıların bir nedeni olarak da değerlendirilmektedir (Varışlı, 2021: 81).

Toplumu bir bütünün işleyen parçaları olarak değerlendiren Yapısal-İşlevselcilik kuramı ise göçü toplumsal yapının işlevsel bir parçası olarak görür. Durkheim'ın toplumsal düzen ve uyum anlayışından ilham alan bu yaklaşımda göç, toplumsal dönüşümün temel dinamiklerinden biri olarak ele alınır. Küreselleşme süreciyle birlikte artan göç hareketleri, yalnızca göç alan ya da veren ülkeleri değil, tüm dünya toplumlarını dönüştüren bir güç olarak öne çıkmaktadır. Parsons'ın sistem yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, göçün toplumun farklı alt sistemleri üzerinde eş zamanlı etkiler yarattığı ve bu etkileşimlerin toplumsal dönüşüme katkı sunduğu görülmektedir. Toplumsal değişimin psikolojik ve sosyolojik boyutlarını birlikte ele alan Sosyal-Psikolojik Teoriler ise özellikle Max Weber'in katkılarıyla

şekillenmiştir. Göçün yol açtığı dönüşümleri bireylerin ve toplumların yaşantıları üzerinden değerlendiren bu kuramlar, Weber'in "anlama" (verstehen) kavramına dayalı olarak bireysel anlam dünyalarının analizine olanak sağlar. Bu yaklaşımla, göç süreçlerinde ortaya çıkan bireysel ve toplumsal davranış kalıplarındaki değişimler daha derinlikli bir biçimde incelenebilir (Varışlı, 2021: 82).

Göç ve sosyal değişim ilişkisi, Massey ve arkadaşlarının ortaya koyduğu dört ekonomik göç kuramı üzerinden değerlendirilmiştir. Bunlar; Neo-Klasik Ekonomi Teorisi, İkili İşgücü Piyasası Teorisi, Yeni Ekonomi Yaklaşımı ve Dünya Sistemi Teorisi'dir. Neo-Klasik Ekonomi Teorisi ile İkili İşgücü Piyasası Teorisi, göçün nedenlerini birey ve hane halkı düzeyinde açıklamaya odaklanırken; İkili İşgücü Piyasası Teorisi, hedef ülkelerdeki yapısal işgücü taleplerini göçün temel nedeni olarak görür. Bu teoriye göre, göç bireysel tercihlerden çok, sanayileşmiş toplumların ihtiyaç duyduğu işgücünü karşılamak amacıyla ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, göçün belirleyici faktörü kaynak ülkelerdeki olumsuz koşullar değil, hedef ülkelerdeki çekici unsurlardır. Refah düzeyi, ücret politikaları, siyasal istikrar, toplumsal eşitlik ve insan haklarına saygı gibi öğeler bu bağlamda önemli hale gelir (Massey ve diğerleri, 1993: 433-448).

Göçü daha çoğulcu bir bakış açısıyla ele alan Yeni Ekonomi Teorisi ise Anthony Giddens'ın yapılaşma teorisinden etkilenerek birey-toplum ikiliğini aşmayı hedefler. Bu teorik yaklaşımda, göç yalnızca bireysel ya da yalnızca yapısal bir süreç olarak görülmez; aksine, her iki boyutu da kapsayan karmaşık bir karar süreci olarak değerlendirilir. Bu teoride, bireyin göç kararı, aile fertleriyle birlikte alınan ortak bir karar olarak ele alınır. Bu noktada, birey ve yapı arasındaki ilişkiselliği vurgulayan bu yaklaşım, göç davranışını belirleyen en önemli toplumsal kurumlardan biri olan ailenin rolünü ön plana çıkarır (Hagen-Zanker, 2008:13).

Dünya Sistemi Teorisi ise bir göç kuramından çok, tarihsel bir analiz çerçevesi sunar. Wallerstein'ın 1974 yılında geliştirdiği bu yaklaşım, tüm ülkeleri hiyerarşik bir küresel sistemin parçası olarak görür ve merkez, çevre ve yarı çevre kavramlarıyla bu yapıyı açıklar. Bu bağlamda, gelişmiş sanayileşmiş ülkeler ile daha az gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizlikler uluslararası göçün temel nedenlerinden biri olarak değerlendirilir. Wallerstein'a göre, kapitalist sistemin genişlemesi ve merkez ülkelerin çevre ülkelerin kaynaklarına el koyması sonucunda çevreden merkeze doğru bir göç

akışı başlamış, bu süreç de sosyal, ekonomik ve kültürel eşitsizlikleri beraberinde getirmiştir (Varışlı, 2021: 82).

Tarih boyunca göç yollarının kesişme noktasında yer alan Türkiye, hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundadır. Bu nedenle, Türkiye'deki göç hareketlerini yalnızca tek bir kuram çerçevesinde açıklamak oldukça zordur. Türkiye'nin içinde bulunduğu uluslararası siyasal, toplumsal ve ekonomik yapı sürekli bir değişim halindedir ve bu durum, göç olgusunun nedenlerinin tarihsel süreç içerisinde çeşitlenmesine neden olmuştur. Son yıllarda özellikle Afganistan, Irak, İran ve Suriye gibi ülkelerden Türkiye'ye yönelik göçler artış göstermektedir. Aynı zamanda, Türkiye'den farklı coğrafyalara yönelik göç hareketleri de söz konusudur. Bu iki yönlü göç dinamiği, Türkiye'deki toplumsal değişimin önemli belirleyicilerinden biri haline gelmiştir. Özellikle göç alan bir ülke konumunda olması nedeniyle, Türkiye'de yaşanan sosyal dönüşümler gözlemlenebilir niteliktedir (Varışlı, 2021:82).

Bu genel tabloyu daha iyi anlamlandırmak adına, Ankara'nın Keçiören ilçesi özelinde gerçekleştirilen nitel saha çalışması, kültürel entegrasyonun mikro düzeydeki yansımalarını derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır.

3.2. TÜRKİYE'DE GÖÇMENLER VE YERLEŞİKLER ARASINDAKİ SOSYAL İLİŞKİLER

Türkiye, tarihsel süreç içerisinde hem nüfus ihraç eden hem de dış göç alan bir ülke konumunda yer almış, bu özelliğiyle göç olgusunu farklı yönleriyle deneyimlemiştir. Özellikle son yıllarda, çevre ülkelerde yaşanan siyasal istikrarsızlıklar ve silahlı çatışmaların etkisiyle Türkiye, zorunlu göç hareketlerinin başlıca hedef ülkelerinden biri haline gelmiştir. Bu durum, göçmenler ile yerleşik halk arasındaki etkileşimleri toplumsal yapının önemli bir bileşeni hâline getirmiştir. Bu bölümde, Türkiye'nin göç tarihine genel bir çerçeveden yaklaşılacak, ardından göçmen nüfus ile yerleşik toplum arasında gelişen temas noktaları, etkileşim biçimleri ve sosyal ilişkilerin niteliği ele alınacaktır.

3.2.1. Türkiye'nin Göç Tarihi

Göç, Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal tarihindeki en belirleyici olgulardan biri olarak öne çıkmaktadır. Cumhuriyetin kuruluş süreciyle birlikte, Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen nüfus mübadelesiyle ülke gündemine giren göç hareketleri, aradan geçen zaman içerisinde farklı coğrafi bölgelerden, çeşitli nedenlere bağlı olarak ve çok boyutlu biçimlerde devam etmiş, dinamik niteliğini korumuştur (Tümtaş ve Köse, 2023: 64). Türkiye, tarihsel olarak farklı dönemlerde yoğun göç hareketlerine sahne olmuş bir ülkedir. Hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundaki Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden Cumhuriyet'in ilk yıllarına ve günümüze kadar süregelen çok katmanlı bir göç geçmişine sahiptir. Bu tarihsel süreçte yaşanan siyasal, toplumsal ve ekonomik dönüşümler, göç olgusunun şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır. Türkiye'nin göç tarihi, yalnızca demografik değişimleri değil, aynı zamanda toplumsal yapının yeniden inşa edilmesini ve kültürel çeşitliliğin artmasını da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle göç tarihine dair yapılacak analizler, günümüz entegrasyon süreçlerini daha derinlemesine anlamak için önemli bir zemin sunmaktadır.

Türkiye'nin göç tarihi, zamansal olarak üç farklı evrede ele alınabilir. İlk dönem, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ulus-devlet inşa sürecinde yaşanan göçleri kapsamaktadır. Bu aşamadaki hareketlilik, çoğunlukla etnik, dini, kültürel ve tarihsel bağlar üzerinden kurulan "soydaşlık" anlayışı çerçevesinde gelişmiş olup, günümüzdeki dış politika ve göç rejimi tartışmalarına ışık tutabilecek niteliktedir. İkinci evre, 1960'lardan itibaren "misafir işçi" olarak tanımlanan Kuzey-Batı Avrupa'ya yönelik emek göçü ve bunun devamında Türkiye'den gerçekleşen farklı göç türlerini içermektedir. Bu süreçte Avrupa başta olmak üzere çeşitli ülkelerde ortaya çıkan Türkiye diasporalarının siyasal bir aktör olarak giderek önem kazanmıştır. Üçüncü aşama ise, 1990'lardan itibaren hızla artış gösteren, Türkiye'ye yönelen ya da Türkiye üzerinden transit geçen farklı türdeki sığınma ve iltica hareketleridir. Söz konusu dönemlere dayanarak Türkiye'nin göç politikalarının, yalnızca dış ilişkiler bağlamında değil, aynı zamanda iç politik dinamikler perspektifinden de değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir (Bayındır Goularas ve Sunata, 2015: 16-17).

Tarihsel gelişim dikkate alındığında, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden Cumhuriyet'in kuruluşuna ve 1960'lı yıllara kadar uzanan süreçte,

ağırlıklı olarak ulus-devlet inşa sürecinin bir parçası olarak değerlendirilebilecek göç hareketleri yaşanmıştır. Bu dönemdeki göçler, özellikle eski Osmanlı coğrafyasından Türkiye'ye yönelen nüfus hareketleri şeklinde ortaya çıkmıştır. Milliyetçi ideolojinin etkili olduğu bu süreçte göç olgusu, dönemin "muhacir" ve "mülteci" kavramları çerçevesinde tanımlanmış ve buna paralel olarak iskan politikalarının biçimlenmesinde belirleyici rol üstlenmiştir. Türkiye'nin iltica politikaları açısından büyük önem taşıyan ve Cumhuriyet döneminde iltica alanında hazırlanmış ilk kapsamlı yasal düzenleme olan 14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanunu, gerek muhacirlik ve mültecilik kavramlarını tanımlaması, gerekse göç ve sığınma süreçlerini düzenleyen koşulları belirlemesi bakımından önemlidir. Kanun çerçevesinde, Türkiye'ye yerleşme amacıyla gelen "soydaş" gruplar "muhacir" olarak nitelendirilirken; kalıcı yerleşim niyeti olmaksızın, zorunluluk sonucu geçici olarak sığınan "soydaş" nüfus ise "mülteci" olarak tanımlanmıştır (Bayındır Goularas ve Sunata, 2015: 17).

Türkiye'de mübadele göçünün ardından 1950'li yıllara kadar belirgin bir iç göç hareketi görülmemiştir. Ancak 1950'lerle birlikte, Türkiye'de kentleşme sürecinin ve iç göç dinamiklerinin başlangıç noktası olarak kabul edilen yeni bir dönem başlamıştır. Bu süreç, ülkenin demografik yapısında olduğu kadar sosyo-kültürel dokusunda da önemli değişimlere yol açmıştır. Dönüşümün temel tetikleyicisi olarak, Marshall Planı çerçevesinde sağlanan dış yardımlarla tarımda hız kazanan makineleşme dikkat çekmektedir. Kırsal alanda ortaya çıkan bu dönüşüm, nüfusun kentlere yönelmesine neden olmuş ve şehirlerin yapısal özelliklerini köklü bir biçimde değiştirmiştir. Önceden nüfusun büyük çoğunluğu kırsalda yaşamını sürdürürken, bu dönemdeki göç hareketleriyle birlikte demografik dağılım tersine dönmüştür. Bunun sonucunda, kentlerde hızlı nüfus artışına bağlı olarak çeşitli sosyal ve mekânsal sorunlar ortaya çıkmıştır (Tümtaş ve Köse, 2023: 68).

1960–1970'li yıllara gelindiğinde, Türkiye'de göç hareketlerinin niteliğinde önemli bir değişim gözlemlenmektedir. Önceki dönemlerde daha çok etnik, dini ve tarihsel temelli yönleri ağır basan göçler ön planda iken, bu yıllarda Türkiye'nin sınırlarını aşan ve özellikle Avrupa ülkelerine yönelen iş gücü göçleri öne çıkmıştır. 1980–1990'lı yıllarda ise, bu işçi göçlerinin devamı niteliğinde aile birleşimi süreçleri ile birlikte, mülteci hareketleri de eklenmiş ve Türkiye'den başta Avrupa olmak üzere

çeşitli ülkelere yönelik göç biçimleri çeşitlenmiştir. Bu gelişmelerin en dikkat çekici sonucu, zamanla "Türkiye diasporası" olarak adlandırılabilecek bir topluluğun ortaya çıkmasıdır (Bayındır Goularas ve Sunata, 2015: 18).

Kuruluşundan 1980'li yıllara dek Türkiye, hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundayken, bu tarihten itibaren uluslararası konjonktürdeki değişimlerle birlikte "transit ülke" rolünü de üstlenmeye başlamıştır. Uluslararası göç hukukunda transit ülke, göçmen veya mültecilerin çıkış noktalarından hedefledikleri ülkelere ulaşmak için geçiş yaptıkları üçüncü ülkeyi tanımlamaktadır. 1980'li yıllarda küreselleşmenin etkileri, Türkiye'nin coğrafi konumu ve çevresindeki ülkelere olan kültürel yakınlığı ile birleşerek, bu transit ülke rolünü daha da belirgin hale getirmiştir (İçduygu ve Yükseker, 2012: 443). Türkiye, yalnızca bir transit güzergah olmakla kalmamış, aynı zamanda 1980'lerin sonlarından 1990'ların başlarına uzanan süreçte kitlesel göç hareketlerinin hedef ülkesi haline de gelmiştir. Bu dönemde özellikle Irak, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan; daha sonraki yıllarda ise tekrar Irak'tan yönelen göç dalgaları Türkiye'ye ulaşmıştır. (İçduygu ve Yükseker, 2012: 452).

1990'lı yıllarda Türkiye'nin ulusal hukuk düzeninde, mültecilik ve iltica konularındaki yetersizlikler daha görünür hale gelmiştir. Bu eksiklikleri kısmen gidermek amacıyla, Türkiye'ye bireysel olarak sığınma talebiyle başvuran ya da başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'de ikamet izni isteyen yabancılar ile toplu halde gelen sığınmacılara uygulanacak usul ve esasları düzenleyen 1994 tarihli Mülteci Yönetmeliği (İltica Yönetmeliği) yürürlüğe konmuştur. Bununla birlikte, göç ve iltica alanındaki esaslı dönüşümler 2000'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu dönem, Türkiye açısından bir "reform süreci" olarak değerlendirilmektedir. 2000'li yıllarla birlikte Türkiye, bir yandan transit ülke rolünü sürdürürken, diğer yandan göç politikalarını uluslararası normlara, özellikle de Avrupa Birliği mevzuatına uyumlu olacak şekilde yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Türkiye'nin AB üyelik süreci çerçevesinde, uluslararası göç ve özellikle mülteci rejimi sıkça gündeme gelmiş; bu bağlamda insan kaçakçılığı, insan ticareti ve sığınma konularında Türkiye ile AB arasında iş birliği yapılmasının gerekliliği ön plana çıkmıştır (İçduygu ve Yükseker, 2012: 453).

1990'lı yıllar, Türkiye'nin ekonomik sıkıntıların yanı sıra toplumsal ve siyasal çatışmalarla da karşı karşıya kaldığı bir dönem olmuştur. Bu sorunların temelinde ise, 1980'li yılların başlarından itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ortaya

çıkan çatışma ortamı bulunmaktadır. Söz konusu güvenlik sorunları nedeniyle, Cumhuriyet tarihinin en büyük zorunlu iç göç hareketi bu dönemde yaşanmış ve yüz binlerce kişi, 1990'larda ülkenin batısındaki şehirlere göç etmek zorunda kalmıştır. Bu kitlesel göç dalgası, Türkiye'nin geçmişteki iç göç deneyimlerinden farklı bir nitelik taşımaktadır. Zira daha önceki dönemlerde iç göçler ağırlıklı olarak sosyo-ekonomik gerekçelerle gerçekleşirken, bu dönemde göçlerin temel nedeni can güvenliği olmuş ve göç, zorunlu bir karakter kazanmıştır (Tümtaş ve Köse, 2023: 70).

2011 yılının Nisan ayında Suriye'de başlayan protesto gösterilerinin iç savaşa dönüşmesiyle birlikte, halkın yarısından fazlası yerinden edilmiştir. Yerinden edilenlerin birçoğu ülkesini terk ederek komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Bu ülkeler arasında, 911 kilometreyle en uzun sınıra sahip olması, çok sayıda sınır kapısının bulunması ve Osmanlı döneminden gelen tarihsel bağlar nedeniyle Türkiye ilk sırada yer almıştır. 29 Nisan 2011'de Hatay'ın Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik ilk grubun giriş yapmasıyla başlayan bu kitlesel göç, Türkiye'nin savaş mağdurlarına kapılarını açık tuttuğunu ilan ettiği "açık kapı politikası" çerçevesinde kesintisiz devam etmiştir. Bugün itibariyle milyonlarda Suriyeli, Türkiye'nin yedi bölgesine ve seksen bir iline dağılmış durumdadır (Tümtaş, 2020: 82). Ancak mevcut sayılsa veriler yalnızca resmi kayıtlara geçen mültecileri kapsamaktadır. Kayıt dışı göçmenler de hesaba katıldığında, günümüzde Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sayısının daha fazla olduğu yönünde görüşler akademik yazında sıkça dile getirilmektedir (Tümtaş ve Köse, 2023: 71).

Afganistan'da uzun yıllardır devam eden çatışmalar, güvenlik sorunları ile siyasal ve ekonomik istikrarsızlık, milyonlarca insanın göç deneyimi yaşamasına yol açmıştır. Afganistan kaynaklı göç hareketlerinde Türkiye, hem transit ülke hem de kalıcı yerleşim noktası olarak öne çıkmaktadır. Bu göç dalgalarının Türkiye'deki ilk yansımaları, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal ettiği dönemde ortaya çıkmıştır. Ardından, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen sonrasında Taliban'ın iktidarı ele geçirmesi, 11 Eylül saldırılarının ardından ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin Afganistan'da başlattığı savaş ve nihayetinde ABD'nin ülkeden çekilerek Taliban'ın yeniden yönetimi devralması, yeni göç hareketlerini tetiklemiştir. Bununla birlikte, söz konusu göçlerin büyük bölümü düzensiz göç niteliğinde gerçekleşmiştir (Tümtaş ve Köse, 2023: 71).

3.2.2. Yerleşik Halk ve Göçmenler Arasında Temasın Alanları

Göçmenlerle yerleşik halk arasındaki etkileşim, toplumsal uyumun niteliğini belirleyen temel unsurlardan biridir. Bu etkileşimler çoğunlukla kamusal alanlarda, eğitim kurumlarında, iş yerlerinde, mahalle düzeyindeki komşuluk ilişkilerinde ve çeşitli sosyal hizmet alanlarında gerçekleşmektedir. Temasın sıklığı ve biçimi, taraflar arasındaki sosyal mesafeyi azaltabildiği gibi kültürel çatışmaları da tetikleyebilir. Bu nedenle temas alanlarının kapsamı, yoğunluğu ve niteliği, entegrasyon politikalarının başarısını doğrudan etkileyen faktörlerdendir. Göçmenler ile yerleşik halk arasındaki karşılaşmalar, gündelik yaşamın farklı boyutlarında ortaya çıkmakta ve entegrasyon sürecinin nasıl şekillendiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Okullar, göçmen çocukların ve yerel halkın en yoğun şekilde etkileşim kurduğu alanlardan biridir. Çocukların aynı sınıflarda eğitim alması, yalnızca akademik bilgi aktarımı değil, aynı zamanda sosyalleşme süreci açısından da önem taşımaktadır. Yerli ve göçmen öğrenciler arasındaki günlük iletişim, farklı kültürlerin erken yaşlarda tanınmasına ve karşılıklı öğrenmeye katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda göçmen çocukların Türkçe dilini öğrenerek topluma daha kolay adapte olmasına yardım etmektedir. Bununla birlikte, dil farklılıkları ve kültürel uyumsuzluklar, kimi zaman eğitim ortamında ayrışmalara ya da gruplaşmalara yol açabilmektedir. Dolayısıyla okul, hem entegrasyonu kolaylaştırıcı hem de potansiyel gerilimlerin yaşanabileceği bir alan olarak dikkat çekmektedir.

Göçmenlerin yerleşik toplumla temas ettikleri en önemli alanlardan biri iş piyasasıdır. Türkiye'de göçmenlerin bir kısmı kayıt dışı istihdam alanlarında çalışmakta ve bu durum ekonomik ilişkiler üzerinden farklı sosyal etkileşimleri beraberinde getirmektedir. İş yaşamı, göçmenlerin topluma ekonomik açıdan katkı sunmalarına olanak tanırken, aynı zamanda iş gücü piyasasında haksız rekabet algısını da doğurabilmektedir. Bu çelişkili durum, yerleşik toplumun göçmenlere yönelik tutumlarını şekillendiren önemli faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Göçmenler ve yerleşik halk, aynı mahallelerde yaşamaya başladıklarında gündelik yaşam pratikleri üzerinden birbirleriyle daha doğrudan temas etmektedir. Komşuluk ilişkileri, yardımlaşma ve dayanışma olanaklarını barındırmakla birlikte, farklı yaşam tarzları ve kültürel alışkanlıklar kimi zaman uyum sorunlarına da yol

açabilmektedir. Mahalle düzeyindeki bu karşılaşmalar, göçmenlerin toplumsal aidiyet geliştirme sürecinde belirleyici bir unsur olmaktadır.

Sağlık kurumları ve sosyal destek mekanizmaları da göçmenlerle yerleşikler arasında kurulan etkileşim alanlarından biridir. Özellikle kamu sağlık hizmetlerine erişim, göçmenlerin yerleşik toplumla aynı kurumsal süreçlere dahil olmalarını sağlamaktadır. Ancak hizmetlere erişimde yaşanan bürokratik engeller, göçmenlerin toplum içindeki konumlarını doğrudan etkileyebilmekte ve kimi zaman yerleşik halk arasında hoşnutsuzluklara yol açabilmektedir.

Kamusal alanlar, dini mekânlar, pazar yerleri, parklar ve diğer ortak kullanım alanları, göçmenler ile yerleşik halkın gündelik yaşamda karşı karşıya geldikleri önemli sosyal mekânlardır. Bu alanlarda kurulan ilişkiler, bireylerin birbirine dair algılarını şekillendirmekte ve kültürel etkileşimi mümkün kılmaktadır.

3.2.3. Toplumsal Algılar, Karşılıklı Tutumlar ve Kültürel Entegrasyon Süreci

Göçmenlerin ev sahibi toplumda karşılaştıkları önemli faktörlerden biri, yerleşik halkın onlara yönelik algı ve tutumlarıdır. Bu algılar, tarihsel deneyimler, medya temsilleri, ekonomik koşullar ve siyasal söylemler gibi çeşitli etkenlerden etkilenir. Göçmenler, kimi zaman bir tehdit unsuru olarak görülürken, kimi zaman toplumsal dayanışma çerçevesinde kabul görebilmektedir. Benzer şekilde, göçmenlerin yerleşik topluma karşı tutumları da toplumsal bütünleşme süreçlerini doğrudan şekillendirir. Kültürel etkileşim, göçmenlerin ev sahibi toplumla kurduğu ilişkilerin derinliğini ve karşılıklı uyumu belirleyen temel süreçlerden biridir. Günümüzde entegrasyonun yalnızca yapısal boyutlarla sınırlı olmadığı, aynı zamanda kültürel yakınlaşma ve etkileşim üzerinden de değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Türkiye bağlamında, farklı coğrafyalardan gelen göçmen gruplar kendi kültürel kimliklerini korurken, yerel toplumla etkileşime geçmekte ve karşılıklı bir kültürel alışveriş süreci ortaya çıkmaktadır. Bu bölümde, güncel saha verileri ve literatür ışığında, kültürel etkileşimin nasıl gerçekleştiği ve bu süreçlerin entegrasyon üzerindeki etkisi ele alınacaktır.

Yılmaz (2019) Türkiye'de Geçici Koruma kapsamında bulunan ve sayıları 3,5 milyonu aşan Suriyelilerin önemli bir bölümünün Türk kültürüne tam anlamıyla uyum

sağlayamadığını, toplumla iletişim kurarken çekingen tavırlar sergilediklerini ve eğitim, sağlık, istihdam ile barınma alanlarında çeşitli güçlüklerle karşılaştıklarını belirtmektedir. Bununla birlikte, göçün ilk dönemlerine kıyasla uyum sürecinde belirgin ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu gelişmede hem Türkiye Devleti ile toplumunun uyum politikaları doğrultusunda attığı adımlar hem de Suriyelilerin ülkelerine dönüş umutlarının zayıflaması etkili olmuştur (Yılmaz, 2019: 290).

Çetin (2016), Suriyelilere yönelik ayrımcı tutumların kimi zaman yabancı düşmanlığı boyutuna ulaştığını ifade etmektedir. Bu noktada, ev sahibi toplumun bazı bireyleri, Suriyelilere karşı doğrudan sözlü saldırılarda bulunmakta ya da fiziksel tepkiler gösterebilmektedir. Hatta bazı durumlarda bu tepkiler, mahalle ölçeğinde toplu linç girişimlerine kadar varabilmektedir. İnternet ortamında yapılacak basit bir araştırma, bu tür olayların ne kadar sık yaşandığını görmek açısından yeterli olmaktadır. Çoğunlukla bireysel bir olay ya da söylentiyle başlayan gerilim, kısa sürede çevredeki insanların katılımıyla toplumsal bir niteliğe bürünmektedir. Suriyelilerin varlığına henüz alışamayan bazı gruplar, küçük çaplı hadiselerde dahi kalabalıklara karışarak sığınmacılara yönelik saldırılara dahil olabilmektedir. Bu tür kolektif tepkilerde, saldırıyı meşru göstermeye yönelik çeşitli gerekçeler dolaşıma girmekte ve sonuçta asılsız söylentiler gerçekmiş gibi kabul görebilmektedir. Bu gerekçeler genellikle Suriyelilerin Türk vatandaşlarına şiddet uyguladığı, taciz ya da tecavüz girişiminde bulunduğu, baskı yaptığı, uyum sağlamadığı, iş piyasasında ücretleri düşürdüğü, yerel halkın işlerini elinden aldığı veya kira artışlarına sebep olduğu yönündeki iddialardan oluşmaktadır (Çetin, 2016: 212).

Deniz ve arkadaşlarının (2016) gerçekleştirdiği bir diğer araştırmada, Suriyeli mültecilere yönelik dışlanma olgusu çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Gaziantep ve Kilis'te yürütülen saha çalışmasında dışlanma beş ana eksende değerlendirilmiştir: mekânsal, ekonomik, kültürel, politik ve söylemsel. Mekânsal dışlanma bağlamında, Suriyeli nüfusun genellikle yoksul mahallelerde yoğunlaştığı, bu durumun kentsel paylaşım üzerinde gerilim yarattığı ve bu tür bölgelerde çatışma riskinin daha yüksek olduğu vurgulanmıştır. Ekonomik dışlanma ise işgücü piyasasına erişimde karşılaşılan engeller ve kira artışlarıyla kendini göstermektedir. Kültürel dışlanma, özellikle dil engeli üzerinden şekillenmekte ve diğer boyutları da beslemektedir. Politik dışlanma, mültecilerin hukuki statülerinden ve devlet kurumlarında yaşadıkları zorluklardan

kaynaklanmaktadır. Son aşamada ise tüm bu dışlanma biçimlerinin toplumsal söylemlere yansıdığı görülmektedir (Deniz ve diğerleri, 2016: 22-29).

Koyuncu'nun (2014) Konya'da yürüttüğü saha araştırması, Türk vatandaşlarının Suriyelilere yönelik algı ve tutumlarını ortaya koymaktadır. Faktör analizi sonuçlarına göre, Suriyeli karşıtlığının çeşitli boyutları öne çıkmaktadır. Katılımcılar, Suriyelilerin varlığı nedeniyle Türk vatandaşlarının iş bulma imkanlarının azaldığını, yardımların kendi vatandaşları ihtiyaç içindeyken Suriyelilere yönlendirildiğini ve onların gelişiyle toplumsal huzurun bozulduğunu dile getirmiştir. Ayrıca, şehirde konuşulan dilin anlaşılmaması sebebiyle rahatsızlık duyulduğu, devletin Suriyelilere sunduğu imkanların yerel halka kıyasla daha fazla olduğu ve tüm imkanlardan faydalanmalarına rağmen şikayetçi olmalarının tepkiyle karşılandığı belirtilmiştir. Bunun yanında, kültürel farklılıkların uyumu zorlaştırdığı, Suriyelilerin gelişinden sonra kira fiyatlarının yükseldiği ve dilenciliğin arttığı vurgulanmıştır. Katılımcıların bir kısmı ayrıca Suriyelilerin kentlerde yaşamak yerine kamplarda kalmaları gerektiğini ifade etmiştir (Koyuncu, 2014: 132).

Çetin'e (2016) göre, bir toplumla birlikte yaşarken o toplumun dilini öğrenmek, sosyal ve kültürel entegrasyonun temelini oluşturan ve uyum sürecinin ilerlemesini mümkün kılan kritik bir unsurdur. Bu bağlamda Türkçenin öğrenilmesi, Suriyeli sığınmacıların toplumsal uyum sürecinde en önemli gerekliliklerden biri olarak öne çıkmaktadır. Ev sahibi toplumun bireyleriyle iletişim kurmayı sağlayan ortak dil, aynı zamanda aidiyet duygusunun geliştirilmesine de zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle, göç alan Avrupa ve Amerika ülkelerinde göçmenler için öncelikli koşullardan biri ulusal dili öğrenmektir. Nitekim Almanya örneğinde, oturum izni başvurularında bireylerin dil sınavını geçme şartı aranması bu yaklaşımın somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Çetin, 2016: 204).

Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı en temel güçlüklerden biri, Türkçeyi konuşamama sorunudur. Dil engeli, onların Türk vatandaşlarıyla kurdukları sosyal ve ekonomik ilişkilerde ciddi engeller yaratmakta, aynı zamanda Suriyelilerin kendi içlerinde daha kapalı gruplar oluşturmalarına ve toplumdan ayrışan sosyal ya da mekânsal yapılar geliştirmelerine yol açmaktadır. Başka bir deyişle, Türkçe bilgisinin yetersizliği, Suriyelilerin Türkiye toplumuna uyum süreçlerini sekteye uğratmakta ve onları topluma yabancılaştırmaktadır. Bununla birlikte, Suriyelilerin Türkçe

öğrenmeye yönelik güçlü bir isteğe sahip oldukları görülmektedir. Bu motivasyonun temelinde iş piyasasına katılabilme imkanı, gündelik yaşamın kolaylaşması, mültecilik kimliğinden uzaklaşıp çoğunlukla daha bütünleşik bir kimlik geliştirme arzusu ve kalıcı bir yerleşiklik elde etmenin ön koşullarından biri olması gibi etkenler yer almaktadır (Çetin, 2016: 205).

Çetin (2016) tarafından yürütülen saha çalışmasına göre, Suriyeli çocukların eğitim sürecine uyum sağlamakta zorlanmadıkları, kısa süre içerisinde Türkçe öğrendikleri ve Türk ile Suriyeli çocuklar arasında ciddi bir problem yaşanmadığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, bazı Türk velilerin, çocuklarının eğitim aldığı okul ve sınıflarda Suriyeli öğrencilerin sayısının fazla olmasına yönelik tepkiler gösterdikleri ifade edilmektedir. Devletin sunduğu eğitim olanaklarının yanı sıra, Suriyeliler tarafından kurulan ve büyük ölçüde Arapça temelli müfredatla eğitim veren merkezler de bulunmaktadır. Ancak bu kurumların ücretli olması nedeniyle, yalnızca belirli bir sosyoekonomik gruba mensup çocukların buralardan yararlanabildiği belirtilmektedir. Suriyeli çocukların okullara kayıt işlemleri il eğitim komisyonları aracılığıyla merkezi yerleştirme yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. Ancak bürokratik süreçlerin karmaşık yapısı ve iletişim sorunları nedeniyle birçok Suriyeli ebeveyn, bu süreci aşamayacağını düşünerek çocuklarını okula kaydettirmekten vazgeçmektedir. Geçici eğitim merkezleri dışında başka bir seçeneğin bulunmaması ya da mevcut merkezlerin kapasite yetersizliği durumunda, okul çağındaki Suriyeli çocukların devlet okullarına kayıt yaptırmaları mümkün olmaktadır (Çetin, 2016: 208).

Çetin'e (2016) göre evlilik, kurduğu akrabalık bağları aracılığıyla farklı toplumsal grupların kaynaşmasına katkıda bulunan ve dolayısıyla toplumlar arası yakınlaşmayı sağlayan bir kurumdur. Suriyeliler örneğinde, iki toplum arasında gerçekleştirilen evliliklerin Türkiye ve Suriye halkları arasında bütünleşmeyi kolaylaştırabileceği öne sürülebilir. Bu süreç yalnızca akrabalık bağlarının kurulmasıyla sınırlı olmayıp, aynı zamanda Suriyeli bireylere Türk vatandaşlığı kazanma olanağı tanıması açısından da dikkat çekicidir. Dolayısıyla, evliliklere ilişkin veriler Suriyelilerin toplumsal entegrasyon düzeyine dair önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, iki ülke vatandaşları arasında yapılan evliliklerin tümü gönüllülük esasına dayalı değildir. Basına da yansıyan bazı örneklerde, Suriyeli genç kadınların düşük meblağlar karşılığında yaşlı veya engelli bireylerle evlendirildiği ya

da Türk vatandaşlarıyla ikinci veya üçüncü eş olarak "kuma" konumunda evlilik yapmaya mecbur bırakıldıkları görülmektedir (Çetin, 2016: 209).

Çetin (2016) tarafından yürütülen saha araştırmasının bir diğer önemli bulgusu da sosyal dışlanmadır. Söz konusu durum, çoğunlukla Suriyelilerin ev sahibi toplumla etkileşimleri sırasında hissettikleri ya da doğrudan maruz kaldıkları, özetle "istenmedikleri" yönündeki algılarla açıklanabilir. Suriyelilere yönelik dışlayıcı tutumların ve memnuniyetsizliklerin temelinde ise büyük ölçüde ekonomik gerekçelerin bulunduğu görülmektedir. Özellikle, Suriyelilerin Türk vatandaşlarının iş olanaklarını ellerinden aldığı, işgücü piyasasındaki ücretleri düşürdüğü yönündeki düşünceler bu bağlamda öne çıkmaktadır. Ayrıca, kira bedellerindeki artışın başlıca nedenlerinden biri olarak da Suriyeli sığınmacılar gösterilmektedir. Yalnızca konut kiraları değil, artan talebe bağlı olarak gıda fiyatlarındaki yükselişin de Suriyelilere atfedildiği gözlemlenmektedir (Çetin, 2016: 210).

Medya, birçok ülkede göç ve göçmenler hakkında şekillenen olumsuz algıların oluşmasında kritik bir işlev görmektedir. Sosyal medya platformları başta olmak üzere gazeteler, televizyon kanalları, radyo yayınları, internet portalları, bloglar ve benzeri iletişim araçları, göç konusunu çoğunlukla klişeler üzerinden sunmakta ve göçün ulusal, toplumsal, kültürel ve çevresel güvenlik açısından tehdit unsuru olarak algılanmasına yol açabilmektedir. Göçmenler, medya tarafından sıklıkla toplumun "homojen yapısını bozan", "kaynaklarını tüketen", "iş fırsatlarını elinden alan" ve "alışılmadık" gelenekler ile dinler taşıyan hayali bir düşman olarak sunulmaktadır (Hall, 1997: 61-62). Türkiye bağlamında ise medyada ve özellikle sosyal medya ortamında üretilen ayrımcı ve dışlayıcı söylemler, ev sahibi toplum ile göçmen topluluklar arasında mesafenin artmasına ve karşılıklı uzaklaşmanın derinleşmesine katkı sağlamaktadır (Özerim ve Tolay, 2021: 12-13).

Medyada göçmenlerin temsil edilme biçimleri, onların içinde bulundukları toplum ve ülkeyi algılama şekillerini şekillendirmekte ve toplumsal uyum hakkındaki görüşlerin oluşumunu etkilemektedir. Bu nedenle, toplumsal uyum sürecinde medya önemli bir sorumluluk taşımaktadır. Hem kamu hem de özel medya kuruluşlarının, göçmen kadın ve erkeklerin toplumsal uyumlarını ve katılımlarını destekleyecek özel çabalar göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda, medyada göçmenlere yönelik kullanılan dilin olumsuz ya da damgalayıcı öğeler içermemesi ve doğru terminolojinin

tercih edilmesi yönünde düzenlemeler yapılması önem arz etmektedir (Kaya, 2022: 351-352).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

4.1. ARAŞTIRMA MODELİ VE YÖNTEMİ

Bu araştırma, yalnızca nitel bir yaklaşım benimseyerek Keçiören ilçesinde yaşayan göçmenler ve yerleşik halk arasındaki kültürel entegrasyon süreçlerini anlamaya odaklanmıştır. Anthony Giddens'ın yapılaşma teorisi çerçevesinde şekillendirilen çalışma, bu teorik çerçeveye dayanarak, kültürel entegrasyonun dinamiklerini anlamak için bireysel eylem ve toplumsal yapı arasındaki çift yönlü ilişkiyi analiz etmeyi mümkün kılar.

Araştırma alanı olarak, Ankara'nın Keçiören ilçesi seçilmiştir. Bu bölge, farklı göçmen gruplarının yoğun olarak yaşadığı ve kültürel çeşitliliğin belirgin olduğu bir yapıya sahiptir. Araştırmanın odak noktası, Keçiören'deki 15 göçmenin kültürel entegrasyon süreçlerindeki deneyimlerini derinlemesine anlamak ve analiz etmektir.

Veri toplama süreci, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, katılımcıların kişisel deneyimlerini ve perspektiflerini detaylı bir şekilde ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Görüşmeler, katılımcıların kimlik algıları, toplumsal yapılarla etkileşimleri, sosyal bağları ve kültürel uyum süreçlerine dair algıları hakkında veri sağlamayı hedeflemiştir. Görüşme soruları, Giddens'ın teorisine uygun şekilde bireysel faillik ve toplumsal yapılar arasındaki dinamiklere odaklanacak şekilde tasarlanmıştır.

Bu araştırmada, bir anahtar katılımcı yer almaktadır. Anahtar katılımcı tekniği, nitel araştırmalarda, araştırma yapılan topluluk veya grup hakkında derinlemesine bilgi sağlayan, genellikle o topluluğun önemli ve saygın bir üyesi olan katılımcıların yer aldığı bir veri toplama yöntemidir. Bu teknik, araştırmacıya, konu hakkında derinlemesine anlayış sağlayacak ve çeşitli bakış açıları sunacak kişileri belirleyerek, onların görüşlerini ve deneyimlerini toplamak amacıyla kullanılır. Anahtar katılımcılar, araştırmanın yönünü belirlemede, önemli temalar ve sorular geliştirmede ve araştırma sürecinin temel dinamiklerini anlamada yardımcı olurlar (Marshall, 1996: 93).

Bu yöntemde, anahtar katılımcılar, topluluğun kültürel ve sosyal yapısını, geleneklerini ve yaşadıkları sorunları daha iyi anlamak için kritik bir rol oynar. Anahtar katılımcıların deneyim ve bilgileri, araştırmacıya topluluğun iç dinamiklerini ve temel özelliklerini daha doğru bir şekilde keşfetme fırsatı sunar. Ayrıca, bu katılımcılar, araştırmacı için topluluğa daha kolay erişim sağlayabilir, iletişimi kolaylaştırabilir ve diğer katılımcılarla bağlantı kurulmasına yardımcı olabilirler. Anahtar katılımcı tekniği, verilerin doğruluğunu artırmaya, araştırmaya özgün ve değerli bilgiler kazandırmaya yardımcı olan önemli bir yöntemdir. Bu teknik, özellikle toplumlara dair daha derinlemesine anlayış geliştirmeyi amaçlayan nitel çalışmalarda yaygın olarak tercih edilir (Marshall, 1996: 94).

Söz konusu anahtar kişi, Suriye vatandaşı olup, kökleri Hatay'a dayanmaktadır. Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşabilen bu katılımcı, Türkiye'de on yıldan fazla bir süredir yaşamaktadır ve burada eğitim almıştır. Aynı zamanda tercümanlık yapmaktadır. Bu katılımcı, görüşmelerin gerçekleştirilmesinde kritik bir rol üstlenmiş ve araştırmamın katılımcılarıyla olan iletişimin sağlanmasında çevirmenlik yaparak önemli bir katkı sunmuştur.

Araştırmanın etik boyutunda, katılımcıların gizliliği ve mahremiyetine öncelik verilmiştir. Tüm katılımcılardan gönüllü rıza alınmış ve görüşmeler sırasında elde edilen veriler anonimleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların kendi deneyimlerini özgürce ifade edebilecekleri güvenli bir ortam sağlanmıştır.

4.1.1. Nitel Araştırma Yöntemleri

Dey (1993)'e göre, toplumsal olguların çok katmanlı ve dinamik doğası, araştırma süreçlerinde yalnızca nicel ölçütlere dayalı yaklaşımların yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. Nicel araştırmalar, daha çok sayısal verilere dayanarak neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymaya çalışırken, nitel araştırmalar bireylerin olaylara yükledikleri anlamları, olayları nasıl tanımlayıp değerlendirdiklerini sorgular (aktaran Özdemir M., 2010: 330). Bu nedenle, bireylerin deneyimlerini, anlam dünyalarını ve sosyal ilişkilerini derinlemesine anlamaya yönelik olarak geliştirilen nitel araştırma yöntemi, sosyal bilimlerde önemli bir yer edinmiştir. Corbin ve Strauss'e göre nitel araştırma, bireylerin yaşam biçimlerini, kişisel anlatılarını, davranış örüntülerini,

kurumsal yapılarını ve toplumdaki dönüşüm süreçlerini anlamaya yönelik bilgi üretme yollarından biridir (Corbin ve Strauss, 2014: 9-16)

İncelenen olgunun bağlam içinde nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymayı amaçlar ve gerçekliğin tek bir biçimde değil, katılımcıların öznel algılarıyla şekillendiğini kabul eder. Nitel araştırma yaklaşımı, sosyal olguları kendi bağlamı içerisinde ele alır ve araştırma konusu olan durumları, ilişkiler ağı ve değer sistemleriyle birlikte değerlendirir. Bu bağlamda, olayları anlamaya çalışırken, onları soyutlayarak değil, doğal ortamları içinde bütünlükle yorumlamayı amaçlar (Neuman, 2012: 232). Toplanan veriler, nitel veri analizi süreciyle sistematik biçimde ele alınır. Bu süreçte araştırmacı verileri düzenler, tematik birimlere ayırır, örüntüler oluşturur, önemli değişkenleri tespit eder ve hangi bilgilerin çalışmada yer alacağına karar verir (Bogdan ve Biklen, 1997: 4-7).

Nitel araştırmalar, olayların ve bireylerin algılarının, onların doğal çevreleri içerisinde bütüncül ve derinlemesine anlaşılmasını hedefleyen çalışmalardır. Bu tür araştırmalarda, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılarak araştırma süreci yapılandırılır (Aydın, 2018: 2). Nitel araştırma yöntemi, yapılandırılmamış ya da yarı yapılandırılmış veri toplama teknikleri aracılığıyla araştırma konusuna esneklikle yaklaşma imkânı sunar. Sayılarla değil, kelimelerle, anlatılarla ve gözlemlerle çalışır. Bu yöntem özellikle anlam, deneyim, algı, tutum, etkileşim ve kimlik gibi karmaşık toplumsal süreçlerin incelendiği çalışmalarda tercih edilmektedir. Göç, kültürel uyum, aidiyet, kimlik ve toplumsal kabul gibi olguların anlaşılmasında nitel yöntemler, derinlemesine bir bakış açısı sunar.

Bu tezde, Suriyeli göçmenlerin Keçiören'de yerleşik toplumla kurdukları kültürel ilişkilerin nasıl şekillendiğini, günlük yaşam deneyimleri üzerinden anlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda **nitel yöntem**, göçmen bireylerin öznel anlatılarını, karşılaştıkları sosyal durumları ve kültürel etkileşim pratiklerini kavramak için en uygun yaklaşım olarak değerlendirilmiştir. Nitel yöntem sayesinde katılımcıların entegrasyon süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler, stratejileri ve algıları doğrudan kendi ifadeleriyle anlaşılabilmektedir.

Bu yaklaşım, yorumsamacı ve fenomenolojik temellere dayanır. Yorumsamacı paradigma, toplumsal gerçekliğin doğa bilimlerinin yöntemleriyle incelenemeyeceği

varsayımına dayanır. Bu yaklaşıma göre, doğa olguları insan iradesinden bağımsız şekilde varlığını sürdürürken, toplumsal olgular bireyler tarafından sosyal ve kültürel çerçevede inşa edilmiştir. Dolayısıyla toplum, belirli bir yaşam biçimine ve bu yaşam biçimini şekillendiren kültürel sistemlere bağlı olarak şekillenir. Toplumsal düzeni oluşturan normlar, kurallar ve yapılar da evrensel değil, belirli tarihsel ve kültürel bağlamlara özgüdür. Bu bağlamda, sosyal bilimlerin amacı evrensel yasalar oluşturmak ya da nedensellik ilişkilerini saptamak değil; toplumsal gerçeklikleri anlamaya dönük, bağlama duyarlı ve yorumlamaya dayalı yöntemler geliştirmektir (Creswell ve Poth, 2016: 281).

Fenomenolojik yaklaşım ise bireylerin deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını araştıran bir yaklaşım olup, özellikle varoluşçu psikoloji temelli araştırmalarla ilişkilidir. Tıp, sosyal psikoloji ve klinik psikoloji gibi disiplinlerde yaygın olarak kullanılan bu yöntem, insanların yaşadıkları olaylara dair öznel değerlendirmelerini anlamaya odaklanır (Aydın, 2018: 4). Toplumsal gerçekliklerin yalnızca yüzeydeki olgularla değil, bu olguların gerçekleştiği tarihsel, kültürel ve sosyal bağlamların bütünlüğü içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Bu yaklaşıma göre bireylerin davranışları, içinde bulundukları çevre ile birlikte ele alınmalı ve bu bağlam çerçevesinde anlamlandırılmalıdır (Altıntaş ve Erdem, 2021: 38). Aynı zamanda, sınırlı sayıda bireyin yaşantılarına derinlemesine odaklanarak bu deneyimlerin ortaklık ve farklılıklarını da ortaya koymayı amaçlar. Bu yönüyle, bireysel anlamları incelemek isteyen birçok araştırmacı tarafından tercih edilmektedir (Miller ve diğerleri, 2018: 248).

Gerek tarihsel karşılaştırmalı yaklaşımda gerekse gömülü kuram yönteminde, araştırma sürecinde elde edilen bulgular üzerinden teori inşa edilir. Bu tür çalışmalarda önceden oluşturulmuş sabit hipotezler yerine, araştırma esnasında verilerle kurulan etkileşim sonucunda kavramlar ve teoriler geliştirilmektedir. Her iki yaklaşımda da, toplumsal eylemler derinlemesine analiz edilir, bu eylemlerin ardındaki anlamlar ortaya çıkarılır ve sistematik hale getirilerek bilimsel bilgiye dönüştürülür (Aydın ve Hanağası, 2017: 64).

Sonuç olarak, bu çalışmada kullanılan nitel araştırma yöntemi ve yorumsamacı yaklaşım, hem araştırma sorularının doğası hem de çalışmanın amacı doğrultusunda en uygun bilimsel yaklaşım olarak belirlenmiştir. Araştırma süreci boyunca

katılımcıların deneyimlerine duyarlı, esnek ve derinlemesine bir analiz imkânı sunması nedeniyle bu yönteme başvurulmuştur.

4.1.2. Veri Toplama Teknikleri: Görüşmeler ve Gözlemler

Örneklem belirlendikten sonra veri toplama sürecine geçilir. Bu aşamada, nitel araştırmaların yapı taşını oluşturan nitel veriler devreye girer. Bu tür veriler, araştırmanın doğal ortamında, gözlem ve görüşme gibi yöntemlerle toplanır ve bireylerin belirli olay ya da durumlara dair algılarını, düşüncelerini ve deneyimlerini yansıtır (Leech ve Onwuegbuzie, 2007: 12-13). Bu araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemler, araştırmanın amacına uygun olarak katılımcıların kültürel entegrasyon süreçlerine ilişkin deneyimlerini, algılarını ve toplumsal ilişkilerini derinlemesine anlamak üzere seçilmiştir.

4.1.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Tanımı ve Tercih Edilme Nedeni

Derinlemesine görüşme, nitel araştırmalarda en sık başvurulan veri toplama yöntemlerinden biridir. Bu yöntemde, araştırmacı önceden hazırlanmış sorular doğrultusunda katılımcılarla birebir görüşmeler gerçekleştirir ve yanıtları doğrudan elde eder. Görüşmeler; yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç temel biçimde sınıflandırılmaktadır. Bu türlerin seçimi, görüşülecek toplumsal grubun demografik yapısına, araştırmanın kapsamına ve amaçlarına göre farklılık gösterebilir (Allmark ve diğerleri., 2009: 49). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacının belirli bir konu çerçevesinde önceden hazırladığı sorulara sahip olduğu ancak katılımcının verdiği yanıtlara göre soruların sırasını ya da içeriğini esnek biçimde değiştirebildiği, nitel veri toplamada sıkça kullanılan bir tekniktir. Bu teknik, belirli tematik alanlara odaklanmayı sağlarken katılımcıların kendi deneyimlerini ayrıntılı ve özgürce ifade etmelerine de olanak tanır. Özellikle göçmenlerin kültürel etkileşimleri, uyum stratejileri, sosyal algıları ve kimlik inşası gibi kişisel ve toplumsal düzeyde karmaşık konuların anlaşılması için bu yaklaşım oldukça uygundur. Yarı yapılandırılmış mülakatlarda, araştırmacı sorularını önceden

hazırlarken olabildiğince açık ve anlaşılır biçimde düzenlemeye özen gösterir. Görüşme sırasında ise, katılımcının soruyu anlamakta zorlandığı ya da beklenmeyen durumların ortaya çıktığı hallerde, soru formunu yeniden gözden geçirerek daha açıklayıcı hale getirip tekrar yöneltir (Polat, 2022: 167-168).

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacı tarafından önceden planlanmış açık uçlu sorular belirli bir sırayla katılımcılara yöneltilir. Bu tür görüşmeler yüz yüze, telefonla veya internet aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Katılımcıların sorulara samimi yanıtlar vermesi, kendi değerlendirmelerini ve yorumlarını paylaşmaları beklenir. Açık uçlu sorular, kapalı uçlu soruların aksine, katılımcıların düşüncelerini detaylandırmasına ve farklı kavramlar arasında bağlantılar kurmasına olanak tanır. Bu sayede araştırmada daha çeşitli ve derinlemesine veri elde edilmesi mümkün olur. Özellikle belirli kültürel, etnik, dinsel ya da sosyal gruplarla gerçekleştirilen saha çalışmalarında açık uçlu sorularla yapılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmektedir (Arksey ve Knight, 1999: 8).

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi, hem eritme kazanı hem de salata kasesi kuramları çerçevesinde şekillenen sorular aracılığıyla uygulanmıştır. Sorular, bireylerin kültürel kimliklerini koruma ya da dönüştürme eğilimlerini, ev sahibi toplumla kurdukları ilişkilerin niteliğini ve entegrasyon sürecine dair algılarını ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Örneğin, eritme kazanı kuramıyla ilişkili olarak kültürel benzeşme, değerlerin içselleştirilmesi ve homojenleşme üzerine salata kasesi yaklaşımı çerçevesinde ise çokkültürlülük, kültürel farklılıkların sürdürülmesi ve toplumsal çoğulculuk gibi temalar üzerine sorular geliştirilmiştir.

4.1.2.2. Görüşme Sorularının Hazırlanması

Görüşme formu hazırlanırken göç literatüründeki temel kuramsal yaklaşımlar, önceki benzer araştırmalar ve sahaya özgü dinamikler göz önünde bulundurulmuştur. Bu kapsamda sorular, özellikle Anthony Giddens'ın Yapılaşma Kuramı (Structuration Theory) ile birlikte, kültürel entegrasyona ilişkin eritme kazanı ve salata kasesi yaklaşımları dikkate alınarak yapılandırılmıştır.

Giddens'ın yapılaşma kuramı, bireylerin sosyal yapıyı yeniden ürettikleri ve aynı zamanda yapı tarafından şekillendirildikleri çift yönlü bir etkileşime işaret eder. Bu çerçevede, görüşme soruları bireylerin hem göçmenlik bağlamında maruz

kaldıkları toplumsal yapılar hem de bu yapılarla kurdukları etkileşimler aracılığıyla nasıl özneleşip kültürel uyum süreçlerini şekillendirdikleri üzerine odaklanacak biçimde oluşturulmuştur.

Eritme kazanı yaklaşımı doğrultusunda, katılımcıların ev sahibi toplumla benzeşme düzeyleri, değer ve norm içselleştirmeleri, kimlik dönüşümleri gibi temalara yönelik sorular geliştirilmiştir. Öte yandan, salata kasesi yaklaşımı kapsamında ise kültürel çeşitliliğin korunması, çokkültürlülük algısı, özgün kimliğin sürdürülmesi gibi konular üzerine sorular yer almıştır. Böylece katılımcıların kültürel entegrasyon süreçlerine dair öznel deneyimlerinin, teorik çerçevelerle ilişkili olarak anlaşılması hedeflenmiştir.

4.1.2.3. Saha Uygulaması: Yer, Katılımcı, Süreçler

Araştırma, Ankara ilinin Keçiören ilçesindeki, Şenlik, Yeşilöz, Pınarbaşı, Çaldıran, Ufuktepe ve Aktepe mahallelerinde yürütülmüştür. Saha çalışması öncesinde ilgili etik izin süreci titizlikle tamamlanmış, üniversite etik kurulu tarafından onay alınmasının ardından, üniversitenin hukuk müşavirliği aracılığıyla Göç İdaresi Başkanlığı'na başvuru yapılmış ve saha çalışmasına ilişkin resmi izin sağlanmıştır. Bu belgeler, araştırmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

Görüşmeler, 15 Suriyeli göçmen bireyle bire bir formatta gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar farklı yaş, cinsiyet ve eğitim düzeylerine göre çeşitlendirilmiş, böylece homojen olmayan bir örneklem üzerinden derinlikli bilgiye ulaşmak hedeflenmiştir. Görüşmelerin her biri ortalama 15 ila 45 dakika arasında sürmüş, katılımcıların mahremiyetine ve gönüllülüğüne azami özen gösterilmiştir. Katılımcılardan aydınlatılmış onam alınmış, kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulmuştur. Her katılımcıya, görüşmenin amacı açık şekilde anlatılmış ve diledikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri belirtilmiştir.

4.1.3. Nirengi (Benchmarking)

Kuram nirengisi, bir araştırmacının araştırma sürecinde ya da elde edilen verilerin analiz aşamasında birden fazla kuramsal çerçeveyi birlikte değerlendirmesiyle ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Bu yöntem, farklı kuramsal

perspektiflerin sunduğu açıklayıcı gücü karşılaştırarak daha bütüncül bir anlayış geliştirmeyi amaçlar (Neuman, 2009: 222).

Bu yaklaşım bağlamında, karşılaştırmalı tarihsel yöntem özellikle makro düzeydeki sosyal olguların analizinde tercih edilmektedir. Her ne kadar karşılaştırmanın gerçekleşebilmesi için araştırma biriminin büyük ölçekli olması şart olmasa da, tarihsel süreçler içindeki geniş çaplı toplumsal dönüşümlerin karşılaştırılması bu yöntemin temel kullanım alanlarından biridir. Karşılaştırmalı yöntem; belirli toplumsal olayların neden ve nasıl ortaya çıktığını anlamak için etkili faktörlerin belirlenmesini ve açıklanmasını hedefleyen genel bir araştırma yaklaşımıdır (Aydın ve Hanağası, 2017: 59).

Neuman'a (2013) göre tarihsel karşılaştırmalı araştırmalar, geçmişteki belirli dönemleri ya da farklı kültürel yapılar arasındaki toplumsal yaşam biçimlerini incelemeye odaklanan bir araştırma türüdür. Bu yöntem, özellikle çeşitli tarihsel ve sosyo-ekonomik değişkenlerin etkileşime girerek özgül bir toplumsal sonucu ortaya çıkardığı bağlamlarda kullanıma uygundur. Ayrıca uzun vadeli toplumsal dönüşümlerin analizinde, farklı ülkeler arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar bulunduğunu belirlemede de etkin bir araçtır (Neuman, 2013: 604).

Karşılaştırmalı tarihsel yaklaşım, belirli bir zaman ve kültürel bağlam çerçevesinde teorik genellemeler geliştirme amacı taşır. Bu yaklaşımda nicel veriler çoğu zaman nitel verilerin desteklenmesi amacıyla kullanılır; bu yönüyle, pozitivist gelenekten ziyade saha çalışmasına daha yakın bir konumdadır (Neuman, 2013: 606).

Bu çalışmada, nirengi tekniği, kültürel entegrasyonun iki farklı kuramsal modeli olan eritme kazanı ve salata kasesi yaklaşımlarının karşılaştırılması bağlamında kullanılmaktadır. Araştırmanın amacı, görüşme yapılan Suriyeli göçmenlerin sosyal entegrasyon deneyimlerinin bu iki modelden hangisine daha yakın olduğunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda, katılımcıların anlatıları incelenirken her iki model birer kıyas ölçütü (benchmark) olarak ele alınmakta, ampirik veriler kuramsal düzeyde yorumlanmaktadır.

Çalışmanın temel yaklaşımı, kuramsal karşılaştırma yoluyla saha verilerinin anlamlandırılmasını sağlamaktır. Bu nedenle benchmarking tekniği, sadece metodolojik bir araç değil, aynı zamanda araştırmanın çözümleyici temelini

oluşturmaktadır. Böylece göçmenlerin kültürel aidiyetleri, sosyal ilişkileri ve entegrasyon düzeyleri bu iki yaklaşım arasında konumlandırılarak analiz edilmiştir.

4.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye'nin başkenti Ankara iline bağlı Keçiören ilçesinde ikamet eden Suriyeli göçmen bireyler oluşturmaktadır. Bu çalışmada saha olarak Keçiören ilçesinin tercih edilmesinin birkaç temel gerekçesi bulunmaktadır. Öncelikle Ankara'da yaşayan Suriyeli göçmenler üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmının Altındağ ilçesi, özellikle de Önder Mahallesi'nde yoğunlaştığı görülmektedir. "Suriye Mahallesi" olarak da anılan bu bölge, hem göçmen yoğunluğuyla hem de literatürdeki yaygınlığıyla dikkat çekmektedir. Ancak, Altındağ üzerine yapılan çalışmaların çokluğu, araştırmaların benzer örneklemler üzerinde yoğunlaşmasına ve bu bağlamda farklı mekânsal deneyimlerin gölgede kalmasına yol açmaktadır.

Keçiören ise göçmen nüfusun yoğun olarak yaşadığı diğer bir merkez olmakla birlikte, akademik araştırmalarda görece daha az incelenmiş bir alandır. İlçede hem yerleşik halkın hem de göçmen toplulukların birlikte yaşadığı, buna bağlı olarak kültürel temas ve etkileşimlerin gözlemlenebildiği çeşitli mahalleler bulunmaktadır. Bu durum Keçiören'i, göçmenlerin sosyal ilişkilerini, entegrasyon süreçlerini ve kültürel uyum pratiklerini incelemek açısından uygun ve özgün bir saha haline getirmektedir.

Bunun yanı sıra, Keçiören Ankara'nın en kalabalık ilçelerinden biridir ve demografik çeşitliliğiyle dikkat çekmektedir. İlçede göçmenlerin yerleşim biçimleri, mahalle içi dayanışma pratikleri ve yerleşiklerle kurdukları ilişkiler, Altındağ'daki yoğun göçmen mahallelerinden farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla bu farklılıkların ortaya çıkarılması, göçmen entegrasyonuna ilişkin daha geniş bir perspektif sunacaktır.

Nitel araştırmalarda kuram oluşturma süreci, belirli bir mantıksal sıralamayı izleyen aşamalardan meydana gelir. Bu sürecin temel adımlarından biri örneklem seçimidir**.** Bu yöntemde çoğunlukla amaca yönelik örnekleme (purposive sampling) tercih edilir. Sayısal temellere dayanan rastgele örnekleme yöntemlerinin

aksine, burada amaç belirli bireyler, olaylar ya da durumlar üzerinden konuya dair derinlemesine ve amaca yönelik bilgi elde etmektir (Maxwell, 2013: 235). Belirli durumlar için önemli görülen bu örnekleme türü, özellikle açıklayıcı nitelikteki araştırmalarda ya da saha çalışmaları kapsamında tercih edilmektedir. Rastgele seçim yerine, araştırma amacına hizmet edecek şekilde bilinçli olarak örnek olayların belirlenmesine dayanır. Özellikle bilgi açısından zengin, istisnai nitelik taşıyan örnek olaylara ulaşmak için etkili bir yöntemdir. Aynı zamanda, belirli bir örnek olay tipine odaklanılarak bu türün daha derinlemesine analiz edilmesine olanak sağlar. Bu yöntemle elde edilmek istenen temel hedef, belirli türlerle ilgili daha kapsamlı ve derin bir kavrayış geliştirmektir (Neuman, 2009: 322). Bu yöntem, belirli özelliklere sahip bireylerin seçilmesine imkân tanıyarak, araştırmanın konusuna ilişkin derinlemesine ve anlamlı verilerin elde edilmesini amaçlamaktadır (Yağar ve Dökme, 2018: 4). Örnekleme dahil edilecek katılımcıların seçiminde, araştırmanın temelini oluşturan kültürel entegrasyon kuramlarının günlük yaşam pratiklerindeki karşılıklarının anlaşılabilmesine katkı sağlayabilecek bireyler tercih edilmiştir.

Bu doğrultuda, araştırma kapsamında 15 Suriyeli göçmen birey ile yüz yüze, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların seçiminde çeşitlilik ilkesi gözetilmiş, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi, Türkiye'deki ikamet süresi, mesleki durum ve Türkçe dil yeterliliği gibi değişkenler dengeli biçimde dikkate alınmıştır. Bu çeşitlilik, farklı sosyal konumların kültürel entegrasyon süreçlerine etkisini değerlendirebilmek açısından önem arz etmektedir.

Katılımcıların tamamı, en az dört yıldır Türkiye'de yaşayan ve göç deneyimini kişisel ve toplumsal düzeyde yaşamış bireylerden oluşmaktadır. Örneklemin oluşturulmasında yalnızca amaçlı örnekleme değil, aynı zamanda katılımcılara ulaşmada kar topu örnekleme (snowball sampling) tekniğinden de yararlanılmıştır. Bu yöntemde, araştırmanın konusuna ilişkin bilgi sağlayabilecek ilk katılımcı bilinçli olarak seçilir ve bu kişinin yönlendirmesiyle diğer bireylere ulaşılır. Süreç, zincirleme bir yapıya sahip olduğu için kendini tekrar eden bir niteliğe sahiptir. Araştırmacılar, her yeni katılımcı aracılığıyla sonraki kişilere erişim sağlar ve bu yolla örneklem genişletilir. Katılımcıların birbirini önermesiyle örneklemin giderek büyümesi, bu yöntemin literatürde "kartopu örnekleme" veya "kartopu etkisi" olarak anılmasına neden olmuştur (Yağar ve Dökme, 2018: 5). Toplumsal araştırmalarda sıklıkla,

birbiriyle ilişkili bireylerden ya da örgütsel yapılardan oluşan bağlantılı yapılar incelenmektedir. Bu yapılar içinde yer alan her birey veya birim, diğerleriyle doğrudan ya da dolaylı bir etkileşim içerisindedir. Ancak bu durum, her bireyin ağdaki tüm diğer bireyleri tanıdığı ya da onlarla birebir temas kurduğu anlamına gelmez. Bu tür sosyal yapılarda belirli kişi ya da olayların seçilerek incelenmesi, toplumsal ağlar bağlamında veri toplamak için kullanılan bir örnekleme tekniğidir. Bu yaklaşım, çok aşamalı bir süreç izler. Araştırma, genellikle birkaç kişi ya da olay üzerinden başlatılır ve bu başlangıç noktalarından yola çıkarak, ilgili birey veya olaylarla kurulan ilişkiler doğrultusunda ilerletilir (Neuman, 2009: 324-325). Bu teknik sayesinde, özellikle dışa kapalı ya da görüşmeye gönüllü olmayan bireylere erişim kolaylaştırılmış ve güven ilişkisine dayalı yönlendirmeler yoluyla yeni katılımcılar belirlenmiştir.

Nitel araştırma desenine uygun olarak örneklem sayısının genişletilmesi yerine, verilerin derinliği ve anlam zenginliği ön planda tutulmuştur. Görüşmelerden elde edilen veriler doygunluğa ulaştığında yeni katılımcı alımına son verilmiştir. Böylece örneklemin temsil gücü değil, veri üretme kapasitesi esas alınmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın örneklemi nicel anlamda temsiliyet iddiası taşımamakta; ancak araştırmanın amacı doğrultusunda derinlemesine bilgi üretimini mümkün kılmaktadır.

4.2.1. Araştırmanın Katılımcıları

Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcıların demografik özellikleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Katılımcıların yaşları 18 ile 40 arasında değişmekte olup, farklı yaş gruplarını ve yaşam evrelerini temsil etmektedirler. Cinsiyet dağılımında hem kadın hem erkek katılımcılara yer verilerek toplumsal cinsiyet temsili gözetilmiştir. Eğitim düzeyleri incelendiğinde, ilkokuldan üniversite mezuniyetine kadar farklı seviyelerde öğrenim geçmişine sahip bireylerin yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu evlidir ve geçimlerini farklı sektörlerde (tatlıcılık, tekstil, tercümanlık, perakende gibi) çalışarak sağlamaktadır. Keçiören'deki yaşam süreleri genel olarak 4 ila 15 yıl arasında değişmekte olup, bu süre, katılımcıların Türkiye'deki toplumsal yaşama ne ölçüde entegre olduklarını değerlendirme açısından önemli bir göstergedir. Türkçe dil düzeyleri ise başlangıçtan ileri seviyeye kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu durum, katılımcıların Türkiye'deki

gündelik yaşamla kurdukları etkileşim düzeyini anlamada belirleyici bir faktör olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Görüşme Yapılan Suriyeli Mültecilerin Demografik Bilgileri

Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Meslek	Keçiören'deki Yaşam Süresi	Türkçe Dil Seviyesi
G1	Kadın	40	Üniversite Mezunu	Evli	Anketör ve Tercüman	10 yıl	Orta Düzey
G2	Erkek	25	Üniversite Mezunu	Bekar	Tercüman	15 yıl	İleri Düzey
G3	Erkek	29	7. Sınıf	Evli	Tatlıcı	10 yıl	Başlangıç Düzeyi
G4	Erkek	19	Lise Mezunu / Üni Kazandı	Bekar	Tatlıcı	10 yıl	İleri Düzey
G5	Erkek	23	Lise	Evli	Tatlı Ustası	5.5 yıl	Başlangıç Düzeyi
G6	Kadın	31	Belirtilmemiş	Evli	Tatlı imalathanesinde çalışıyor	7 yıl	Başlangıç Düzeyi
G7	Kadın	28	Ortaokul	Evli	Tekstil fabrikasında temizlikçilik	10 yıl	Orta-Üst Düzey
G8	Erkek	30	7. Sınıf	Evli	Tekstil fabrikasında makineci	10 yıl	Başlangıç Düzeyi

G9	Kadın	18	Lise 1. sınıf	Bekar	Tekstil fabrikasında yarı zamanlı	10 yıl	İleri Seviye
G10	Erkek	30	Üniversite Mezunu	Evli	Tekstil fabrikasında ütücülük	4 yıl	Orta Düzey
G11	Erkek	31	Lise	Evli	Aktar dükkanı işletiyor	12 yıl	İleri Düzey
G12	Erkek	18	Lise	Bekar	Tütün dükkanında çalışıyor	12 yıl	İleri Seviye
G13	Erkek	30	Üniversite 3. sınıfta bırakmış	Evli	Telefon dükkanı işletiyor	12 yıl	Başlangıç Düzeyi
G14	Erkek	18	7. Sınıf	Bekar	Sitelerde mobilyacılık	11 yıl	Başlangıç Düzeyi
G15	Erkek	22	Hiç okula gitmemiş	Bekar	Mobilya sektöründe çalışıyor	12 yıl	Başlangıç Düzeyi

4.3. VERİ ANALİZİ SÜRECİ

Bu araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, nitel araştırmalarda sıklıkla başvurulan betimsel analiz **ve** içerik analizi **t**eknikleri çerçevesinde çözümlenmiştir. Analiz süreci, sistematik bir şekilde yürütülerek elde edilen verilerin araştırma sorularıyla ilişkilendirilmesi ve kuramsal çerçeve ile bütünleştirilmesi hedeflenmiştir.

Veri analiz süreci dört temel aşamadan oluşmuştur:

İlk aşama verilerin transkripsiyonu işlemidir. Görüşmeler ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiş, ardından bu kayıtlar eksiksiz ve anlam bütünlüğü korunarak yazılı hale getirilmiştir. Transkripsiyon süreci boyunca her katılımcıya özel bir kod verilerek kimlik bilgileri anonimleştirilmiştir.

İkinci aşama olan veri organizasyonunda transkripte edilmiş metinler, nitel veri analizinde uzmanlaşmış bir yazılım olan MAXQDA programına aktarılmıştır. Bu program aracılığıyla veriler dijital ortamda düzenlenmiş, kodlama süreci için gerekli veri havuzu oluşturulmuştur.

Üçüncü aşama olan kodlama sürecinde**,** ilk aşamada açık kodlama yöntemi kullanılarak, katılımcıların ifadelerinde tekrar eden temalar, kavramlar ve örüntüler belirlenmiştir. Daha sonra bu kodlar arasında ilişkiler kurularak tematik kodlara ulaşılmış ve araştırmanın kuramsal temellerine uygun şekilde kategori ve temalar oluşturulmuştur. Kodlama sürecinde hem önceden belirlenmiş teorik temalar hem de verilerden türeyen yeni temalar dikkate alınmıştır. Bu liste, araştırma sorularına doğrudan yanıt verebilecek temaları yansıtacak şekilde 11 ana kategori ve bu kategorilere bağlı alt temalardan oluşmaktadır. Kod yapısı, göçmenlerin bireysel deneyimlerinden sosyal ilişkilere, kültürel entegrasyondan ekonomik koşullara ve kurumsal etkileşimlere kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Kodların oluşturulmasında, katılımcı ifadeleri detaylı biçimde incelenmiş, tekrar eden örüntüler ve dikkat çeken farklılıklar temalar doğrultusunda gruplandırılmıştır. Bu yapı, hem tematik analiz sürecini şeffaflaştırmakta hem de betimsel bulguların daha derinlemesine yorumlanmasına zemin hazırlamaktadır. Aşağıdaki tablo, bu analiz sürecinde kullanılan tüm kodların sistematik bir özetini sunmaktadır.

Tablo 2: MAXQDA Aracılığı ile Oluşturulan Kodların Listesi

Tema	**Alt Kodlar**
1. Siyasi Katılım ve Politik Bilinç	Siyasi Katılım ve Tutumlar, Politik Bilinç
2. Sosyal Sermaye ve Destek Ağları	Sosyal Sermaye ve Destek Ağları, Kurumsal Destek Mekanizmaları, Eğitimde Destek Mekanizmaları

3. Gelecek Planları ve Yer Değiştirme Eğilimleri	Gelecek Planları ve Dönüş Niyeti, Göçmenlerin Kendi Ülkelerine Yönelik Algısı
4. Toplumsal Algılar ve Kimlik	Türkiye'ye Dair Algı, Göçmenlerin Kendi Topluluklarına Yönelik Algısı, Kimlik ve Aidiyet Hissi
5. Aile Yapısı ve Toplumsal Cinsiyet	Aile ve Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri, Kadınların Ekonomik Rolü
6. Kültürel Entegrasyon Süreci	Kültürel Benzerlik ve Farklılıklar, Kültürel Benzerlikler, Kültürel Farklılıklar, Kültürel Uyum, Kültürel Entegrasyon, Sınırlı Sosyal Etkileşim, Kültürel Kimlik ve Aidiyet, Karşılıklı Saygı Temelli İlişkiler, Ev Sahibi Topluma Dahil Olma, Toplumsal Kabul Görme, Ev Sahibi Toplumla Pozitif İlişkiler, Kültürel Etkinliklere Katılım
7. Dilsel Uyum ve İletişim	Dil Kullanımı, Dil Yeterliliği, Ana Dil Kullanımından Kaçınma, Dilsel Uyum ve Faillik
8. Ekonomik Yaşam ve Geçim Deneyimleri	İş Bulma Güçlüğü, Maaş Eşitliği, Sosyal Yardımlar, İş Memnuniyeti, Geçici İşler, Düşük Ücret, Kayıt Dışı Çalışma, Ekonomik Güvencesizlik, Kadınların Ekonomik Rolü
9. Yapısal Engeller ve Sistemle Karşılaşma	Hizmetlere Erişim, Yapıların Faile Müdahalesi, Bürokratik Zorluklar, Eğitim Erişimi, Sağlık Hizmetlerine Ulaşım, Ekonomik Zorluklar, Dil Bariyeri
10. Fail ve Öznel Dayanıklılık	Topluma Faydalı Olma İsteği, Mesleki Becerilerin Rolü, Uyum Sağlama

	Kapasitesi, Kültürel Kimliği Koruma Çabası, Kendi Çözüm Üretme
11. Ev Sahibi Toplumla İlişkiler	Yerleşik Halkın Tutumları, Yardım Etme, Ayrımcılık/Dışlanma/Önyargılar, Kabul Görmeme

Son aşama olan yorumlama ve anlamlandırma sürecinde, kodlama işlemi tamamlandıktan sonra elde edilen temalar doğrultusunda veriler yorumlanmış ve bulgular anlamlı bir bütün içerisinde sunulmuştur. Bu süreçte katılımcıların ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve bulgular, araştırmanın amacı ve literatürle ilişkilendirilerek analiz edilmiştir.

4.4. ETİK İLKELERE UYUM

Bu araştırma süreci boyunca sosyal bilimlerde geçerli olan evrensel etik ilkelere sadık kalınmıştır. Katılımcıların temel hak ve özgürlüklerini korumaya yönelik tüm önlemler alınmış, gönüllülük, bilgilendirilmiş onam, gizlilik ve kişisel verilerin korunması ilkeleri doğrultusunda saha çalışması yürütülmüştür. Tüm alıntılar, katılımcı gizliliğini korumak amacıyla takma adlarla sunulmuştur. Görüşmelerle ilişkili daha ayrıntılı veriler araştırmacının MAXQDA projesinde yer almaktadır.

Araştırmanın sahaya dayalı niteliği nedeniyle, veri toplama süreci öncesinde gerekli tüm yasal ve kurumsal izinler temin edilmiştir. Bu kapsamda, araştırmanın yürütüldüğü üniversitenin hukuk müşavirliği aracılığıyla Göç İdaresi Başkanlığı'na resmi başvuru yapılmış ve ilgili kurumlardan saha araştırmasının gerçekleştirilmesine dair yazılı izin alınmıştır. Bu izin belgeleri tez çalışmasının ekler kısmında yer almaktadır.

Araştırmaya katılan bireylere, çalışmanın amacı, kapsamı, elde edilecek verilerin nasıl kullanılacağı ve gizlilik ilkeleri konusunda detaylı bilgi verilmiş, tüm katılımcıların gönüllü katılımı esas alınmıştır. Görüşmeler öncesinde sözlü ve yazılı onamları alınmış, ses kaydı izni açık biçimde talep edilmiştir. Katılımcılara istedikleri takdirde görüşmeyi sonlandırma hakkına sahip oldukları hatırlatılmıştır.

Elde edilen ses kayıtları ve yazılı transkriptler yalnızca bilimsel analiz amacıyla kullanılmış, üçüncü şahıslarla paylaşılmamak üzere güvenli bir şekilde arşivlenmiştir. Katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve tüm veriler anonimleştirilerek analiz edilmiştir. Bu yöntemle, kişisel verilerin korunması ve özel hayatın gizliliği ilkesi titizlikle uygulanmıştır.

Araştırma boyunca kullanılan dil ve tutum, katılımcıların kültürel hassasiyetlerine özen gösteren, dışlayıcı olmayan ve önyargı barındırmayan bir biçimde belirlenmiştir. Görüşmeler sırasında herhangi bir psikolojik, sosyal ya da kültürel zarar oluşmaması için dikkatli bir iletişim yöntemi benimsenmiştir.

Ayrıca, bu çalışma ilgili etik kuruldan onay alınarak gerçekleştirilmiş olup, bu onayın tarih ve numarası tez belgesinin ilgili kısmında belirtilmiştir.

4.5. GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİK STRATEJİLERİ

Nitel araştırmalarda doğruluk, tutarlılık ve geçerlik kavramları, nicel araştırmalardaki istatistiksel güvenirlikten farklı olarak ele alınmakta, çalışmanın içsel bütünlüğü, açıklık ve sistematik oluşu üzerinden değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliğini sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler izlenmiştir.

Öncelikle, veri toplama süreci boyunca araştırmacı tarafından detaylı alan notları tutulmuş ve katılımcıların sözel ifadeleri bağlamı içinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Görüşmeler sesli olarak kaydedilmiş, ardından özenli bir şekilde yazıya aktarılmış ve katılımcıların ifadeleri anlam bütünlüğü korunarak analiz edilmiştir.

Veri analizinde kullanılan MAXQDA programı, kodlamaların sistematik bir biçimde yürütülmesine olanak sağlamış ve verilerdeki tematik örüntüler yazılı dökümler üzerinden dikkatlice belirlenmiştir. Kodlamaların şeffaf ve tutarlı biçimde yapılabilmesi için kod sistemi önceden tanımlanmış, analiz sürecinde yeni temaların oluşması durumunda kod yapısı esnek bir şekilde revize edilmiştir.

Nitel araştırma yaklaşımında, klasik araştırma paradigmasının öngördüğü objektif gerçeklik anlayışından farklı olarak, gerçekliğin araştırmacı tarafından inşa edildiği kabul edilir. Gerçekliğe ulaşmak, araştırmacının çalışma konusuyla etkileşime geçmesini, onu kendi değerleri ve bakış açısı doğrultusunda yorumlamasını gerektirir.

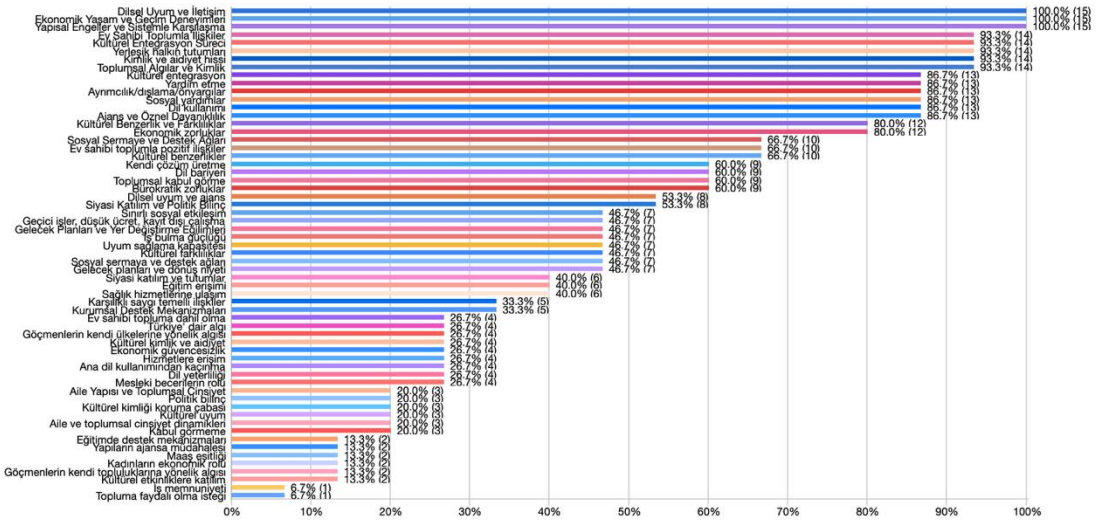
Bu nedenle nitel araştırmalarda kişisel ve yorumlayıcı bir dil kullanımı öne çıkar (Creswell, 1994: 5).

Sonuç olarak, bu araştırmada güvenilirlik ve geçerlik, bağlamsal derinlik**,** veri çeşitliliği**,** şeffaf analiz süreci ve araştırmacı yansızlığına yönelik farkındalık ilkeleri doğrultusunda sağlanmaya çalışılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölüm, Keçiören'de yürütülen alan çalışmasından elde edilen nitel verilerin sistematik analizini sunarak tezde geliştirilen kuramsal tartışmayı ampirik verilerle buluşturur. Önceki bölümlerde ayrıntılandırılan yöntembilimsel yaklaşım doğrultusunda kodlanan derinlemesine görüşmeler, yapılandırılmış alan yazın taraması ve kuramsal arka planla birlikte okunarak, göçmen ve yerleşik etkileşiminin çok katmanlı doğasını açığa çıkarmaktadır. Bölümün temel hedefi, Suriyeli göçmenlerin kültürel entegrasyon pratiklerini "eritme kazanı" ve "salata kasesi" metaforları ile Giddens'ın yapı-fail diyalektiğini kesiştiren analitik bir perspektifle tartışmaktır. Bu amaçla, önce ana temalar sunulmakta, ardından, bulgular mevcut literatür ve kuramsal kavramlarla karşılaştırılarak yorumlanmaktadır. Böylelikle, Keçiören örneği üzerinden, kültürel entegrasyonun tek yönlü bir uyum süreci olmaktan ziyade karşılıklı etkileşim, müzakere ve yeniden üretim dinamikleriyle şekillenen, zamansal ve mekânsal boyutlardan etkilenen bir olgu olduğu ortaya konulmaktadır.

Tablo 3: Kodların Görüşmelerdeki Temsil Düzeyi

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler, MAXQDA yazılımı aracılığıyla kodlanmış ve katılımcılar arasında en sık dile getirilen

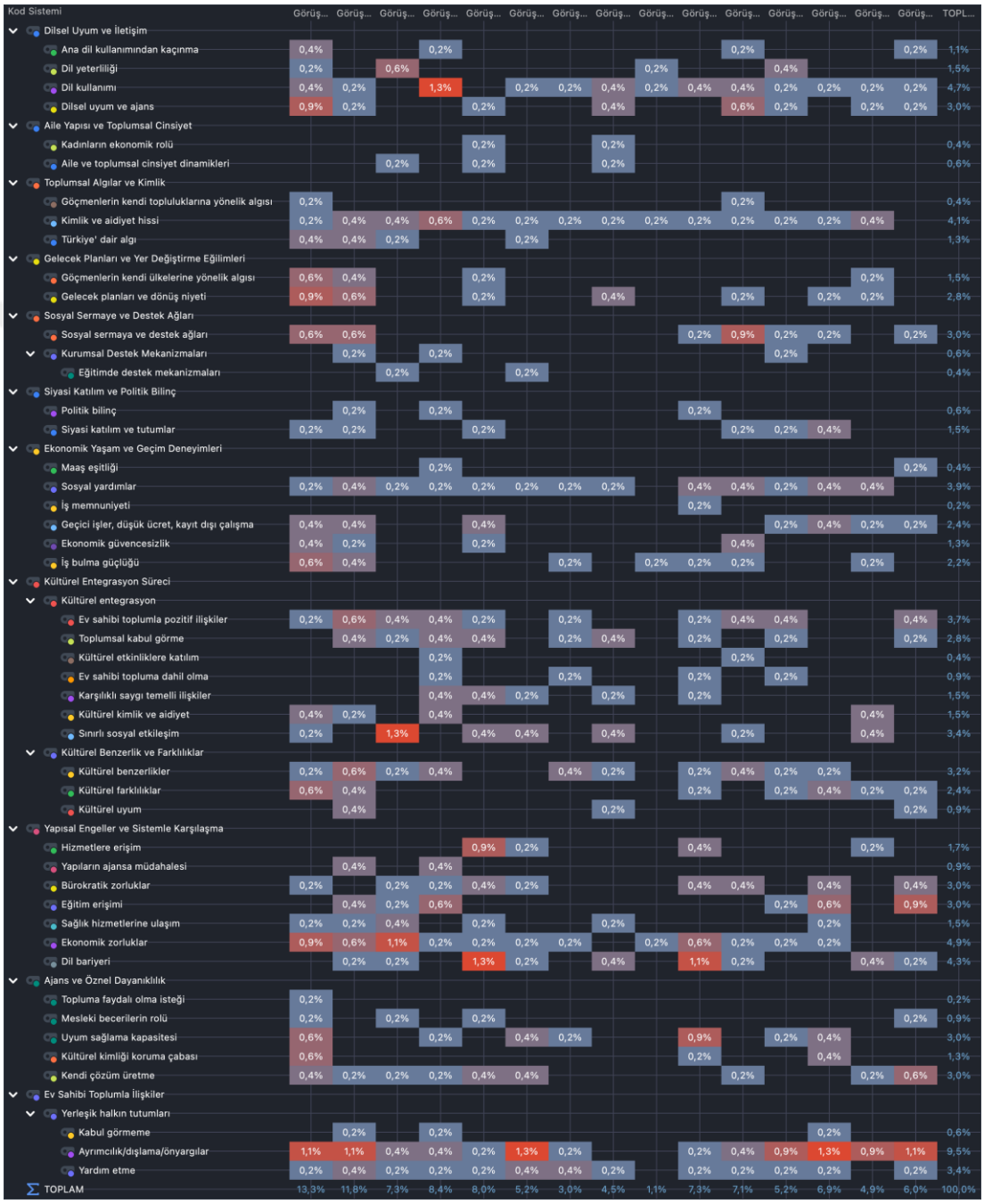
temalar frekans dağılımlarıyla birlikte görselleştirilmiştir. Tablo, göçmenlerin entegrasyon sürecinde hangi meselelerin öncelikli ve ortak deneyim alanları olarak öne çıktığını ortaya koymaktadır. Buna göre, dilsel uyum ve iletişim, ekonomik yaşam ve geçim pratikleri ile yapısal engeller ve bürokratik süreçlerle karşılaşma, katılımcıların tamamı tarafından dile getirilmiştir. Bu bulgu, göç literatüründe de sıklıkla vurgulandığı üzere, entegrasyonun öncelikli olarak dil yeterliliği, ekonomik güvenlik ve kamu kurumlarıyla etkileşim gibi alanlarda şekillendiğini teyit etmektedir. Bununla birlikte, ev sahibi toplumla kurulan ilişkiler, yerleşik halkın tutumları ve kültürel uyum süreçleri de göçmenlerin çok büyük çoğunluğunun gündeminde yer almıştır. Bu durum, göçmenlerin toplumsal kabul görme ya da dışlanma pratikleri üzerinden kimlik ve aidiyet algılarını yeniden tanımlamak durumunda kaldıklarını göstermektedir.

Diğer taraftan, kültürel etkinliklere katılım, iş tatmini ya da topluma katkı sunma isteği gibi görece ikincil nitelikteki temalar daha az sayıda katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Bu eğilim, göçmenlerin entegrasyon sürecinde öncelikli olarak temel ihtiyaçlara ve zorunluluklara odaklandıklarını, kültürel ya da bireysel düzeyde daha ikincil konuların ise geri planda kaldığını göstermektedir. Dolayısıyla tablo, Keçiören bağlamındaki göçmenlerin gündelik yaşam deneyimlerinin çok katmanlı yapısını yansıtarak, entegrasyon süreçlerinin yalnızca bireysel tercih ve eğilimlerle değil, aynı zamanda yapısal koşullar ve ev sahibi toplumla kurulan ilişkiler üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle bulgular, ilerleyen alt başlıklarda ayrıntılı biçimde tartışılacak olan "eritme kazanı" ve "salata kasesi" yaklaşımlarının değerlendirilmesine zemin hazırlamaktadır.

Aşağıdaki kod matrisi tarayıcısı çıktıları, Keçiören'de görüşülen Suriyeli göçmenlerin deneyimlerinin hangi temalar altında yoğunlaştığını ve bu temaların katılımcılar arasında nasıl dağıldığını göstermektedir. Tabloda görüldüğü üzere, en sık karşılaşılan temalar arasında dilsel uyum ve iletişim, kültürel entegrasyon süreci, yapısal engeller ve sistemle karşılaşma ile ev sahibi toplumun tutumları yer almaktadır. Özellikle "dil kullanımı", "iş bulma güçlüğü", "sosyal sermaye" ve "kültürel kimlik" gibi kodların birçok katılımcıda tekrarlandığı görülmektedir. Bu durum, göçmenlerin gündelik yaşamlarında dil bariyerinin, ekonomik uyum

sorunlarının ve toplumsal kabul edilme arayışının merkezi bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo 4: Kodların Katılımcılar Arasındaki Dağılımı

Kod Sistemi	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	Görüş...	TOPL...
Dilsel Uyum ve İletişim															
Ana dil kullanımından kaçınma	0,4%			0,2%						0,2%				0,2%	1,1%
Dil yeterliliği	0,2%		0,6%					0,2%			0,4%				1,5%
Dil kullanımı	0,4%	0,2%		1,3%		0,2%	0,2%	0,4%	0,2%	0,4%	0,4%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	4,7%
Dilsel uyum ve ajans	0,9%	0,2%			0,2%			0,4%			0,6%	0,2%		0,2%	0,2%	3,0%
Aile Yapısı ve Toplumsal Cinsiyet															
Kadınların ekonomik rolü					0,2%			0,2%							0,4%
Aile ve toplumsal cinsiyet dinamikleri			0,2%		0,2%			0,2%							0,6%
Toplumsal Algılar ve Kimlik															
Göçmenlerin kendi topluluklarına yönelik algısı	0,2%									0,2%					0,4%
Kimlik ve aidiyet hissi	0,2%	0,4%	0,4%	0,6%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,4%		4,1%
Türkiye' dair algı	0,4%	0,4%	0,2%			0,2%									1,3%
Gelecek Planları ve Yer Değiştirme Eğilimleri															
Göçmenlerin kendi ülkelerine yönelik algısı	0,6%	0,4%			0,2%								0,2%		1,5%
Gelecek planları ve dönüş niyeti	0,9%	0,6%			0,2%			0,4%		0,2%		0,2%	0,2%		2,8%
Sosyal Sermaye ve Destek Ağları															
Sosyal sermaya ve destek ağları	0,6%	0,6%							0,2%	0,9%	0,2%	0,2%		0,2%	3,0%
Kurumsal Destek Mekanizmaları		0,2%		0,2%							0,2%				0,6%
Eğitimde destek mekanizmaları			0,2%			0,2%									0,4%
Siyasi Katılım ve Politik Bilinç															
Politik bilinç		0,2%		0,2%					0,2%						0,6%
Siyasi katılım ve tutumlar	0,2%	0,2%			0,2%					0,2%	0,2%	0,4%			1,5%
Ekonomik Yaşam ve Geçim Deneyimleri															
Maaş eşitliği				0,2%										0,2%	0,4%
Sosyal yardımlar	0,2%	0,4%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,4%	0,4%	0,2%	0,4%	0,4%		3,9%
İş memnuniyeti									0,2%						0,2%
Geçici işler, düşük ücret, kayıt dışı çalışma	0,4%	0,4%			0,4%						0,2%	0,4%	0,2%	0,2%	2,4%
Ekonomik güvencesizlik	0,4%	0,2%			0,2%					0,4%					1,3%
İş bulma güçlüğü	0,6%	0,4%				0,2%		0,2%	0,2%	0,2%			0,2%		2,2%
Kültürel Entegrasyon Süreci															
Kültürel entegrasyon															
Ev sahibi toplumla pozitif ilişkiler	0,2%	0,6%	0,4%	0,4%	0,2%		0,2%		0,2%	0,4%	0,4%			0,4%	3,7%
Toplumsal kabul görme		0,4%	0,2%	0,4%	0,4%		0,2%	0,4%	0,2%		0,2%			0,2%	2,8%
Kültürel etkinliklere katılım				0,2%						0,2%					0,4%
Ev sahibi topluma dahil olma				0,2%		0,2%			0,2%		0,2%				0,9%
Karşılıklı saygı temelli ilişkiler				0,4%	0,4%	0,2%		0,2%	0,2%						1,5%
Kültürel kimlik ve aidiyet	0,4%	0,2%		0,4%									0,4%		1,5%
Sınırlı sosyal etkileşim	0,2%		1,3%		0,4%	0,4%		0,4%		0,2%			0,4%		3,4%
Kültürel Benzerlik ve Farklılıklar															
Kültürel benzerlikler	0,2%	0,6%	0,2%	0,4%			0,4%	0,2%	0,2%	0,4%	0,2%	0,2%			3,2%
Kültürel farklılıklar	0,6%	0,4%							0,2%		0,2%	0,4%	0,2%	0,2%	2,4%
Kültürel uyum		0,4%						0,2%						0,2%	0,9%
Yapısal Engeller ve Sistemle Karşılaşma															
Hizmetlere erişim					0,9%	0,2%			0,4%				0,2%		1,7%
Yapıların ajansa müdahalesi		0,4%		0,4%											0,9%
Bürokratik zorluklar	0,2%		0,2%	0,2%	0,4%	0,2%			0,4%	0,4%		0,4%		0,4%	3,0%
Eğitim erişimi		0,4%	0,2%	0,6%							0,2%	0,6%		0,9%	3,0%
Sağlık hizmetlerine ulaşım	0,2%	0,2%	0,4%		0,2%			0,2%				0,2%			1,5%
Ekonomik zorluklar	0,9%	0,6%	1,1%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%		0,2%	0,6%	0,2%	0,2%	0,2%		4,9%
Dil bariyeri		0,2%	0,2%		1,3%	0,2%		0,4%		1,1%	0,2%		0,4%	0,2%	4,3%
Ajans ve Öznel Dayanıklılık															
Topluma faydalı olma isteği	0,2%														0,2%
Mesleki becerilerin rolü	0,2%		0,2%		0,2%									0,2%	0,9%
Uyum sağlama kapasitesi	0,6%			0,2%		0,4%	0,2%		0,9%		0,2%	0,4%			3,0%
Kültürel kimliği koruma çabası	0,6%								0,2%			0,4%			1,3%
Kendi çözüm üretme	0,4%	0,2%	0,2%	0,2%	0,4%	0,4%				0,2%			0,2%	0,6%	3,0%
Ev Sahibi Toplumla İlişkiler															
Yerleşik halkın tutumları															
Kabul görmeme		0,2%		0,2%								0,2%			0,6%
Ayrımcılık/dışlama/önyargılar	1,1%	1,1%	0,4%	0,4%	0,2%	1,3%	0,2%		0,2%	0,4%	0,9%	1,3%	0,9%	1,1%	9,5%
Yardım etme	0,2%	0,4%	0,2%	0,2%	0,2%	0,4%	0,4%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%		0,2%	3,4%
TOPLAM	13,3%	11,8%	7,3%	8,4%	8,0%	5,2%	3,0%	4,5%	1,1%	7,3%	7,1%	5,2%	6,9%	4,9%	6,0%	100,0%

Ayrıca tablo, göçmenlerin entegrasyon sürecinde farklı düzeylerde deneyimler yaşadığını ortaya koymaktadır. Bazı katılımcılarda kültürel benzerlikler ve olumlu ilişkiler ön plana çıkarken, diğerlerinde ise ayrımcılık, bürokratik engeller ve sağlık

hizmetlerine erişimde güçlükler daha baskın olarak öne çıkmıştır. Bu çeşitlilik, göçmen deneyimlerinin tekdüze olmadığını, bireysel, toplumsal ve kurumsal düzeyde farklı koşulların entegrasyon sürecini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Kodların katılımcılar arasında farklı yoğunluklarda görülmesi, Keçiören'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon sürecinde hem ortak sorun alanlarına hem de kişisel farklılıklara işaret etmektedir. Bu bağlamda tablo, entegrasyonun çok boyutlu yapısını görselleştirerek, dil, kültür, ekonomi ve toplumsal ilişkiler arasındaki kesişim noktalarını somut bir biçimde ortaya koymaktadır.

5.1. KEÇİÖREN'DE GÖÇMEN VE YERLEŞİK TOPLUM ARASINDAKİ SOSYAL İLİŞKİLER

Keçiören, hem iç göç dalgalarının hem de son on yılda ivme kazanan uluslararası göç hareketlerinin kesişim noktasında yer alması nedeniyle, Türkiye'deki çokkültürlü etkileşimin gözlemlenebildiği en önemli kentsel mekânlardan biridir. Bu bölümde, Keçiören'de yaşayan Suriyeli göçmenlerle yerleşik Türk toplumu arasındaki sosyal ilişkilerin niteliksel boyutu ele alınmaktadır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, bu ilişkilerin zaman içinde farklılaşan deneyimlere, bireyler arası farklılıklara ve toplumsal algılara göre şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yardımlaşma ve dayanışma pratikleri, ayrımcılık ve dışlanma deneyimleri ve sosyal sermaye ağları tematik alt başlıklar altında sunulmuştur.

5.1.1. Yerleşik Halkın Göçmenlere Yönelik Tutumları

Görüşmelerde göçmen katılımcıların yerleşik halkla ilişkilerine dair deneyimleri oldukça çeşitlilik göstermektedir. Bazı katılımcılar Türk komşularının yardımsever ve destekleyici yaklaşımlarından bahsederken, bazıları ise mesafeli, soğuk ya da dışlayıcı tutumlara maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Özellikle ilk geldikleri dönemde daha fazla dışlanma yaşadıklarını belirten katılımcılar, zaman içinde bu tutumların yumuşadığını, toplumsal ilişkilerin normalleştiğini belirtmiştir. Bu durum, göçmenlerin yerleşik toplumla kurdukları sosyal bağların dinamik ve zamanla değişen bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

5.1.1.1. Yardımlaşma

Katılımcıların büyük bir kısmı, özellikle ilk geldikleri dönemde Türk komşularından, esnaftan veya sivil toplum kuruluşlarından yardım gördüklerini ifade etmiştir. Yardım biçimleri genellikle gıda yardımı, yardım kolisi, temel ihtiyaçlar ya da yönlendirme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak bu yardım süreçlerinin zamanla azaldığı, yerleşik toplumda yardım etme eğiliminin siyasallaşma veya ekonomik koşulların etkisiyle zayıfladığı da dile getirilmiştir. Yardım davranışlarının göçmenlerin Türkiye'ye dair algısını pozitif biçimde etkilediği görülmektedir.

''İlk geldiğimizde komşular çok yardım ettiler ve bizimle ilgilendiler ama zaman geçtikçe bize olan bakışları değişti. Şu anda bazıları iyi davranmıyor, ülkenize dönün diyorlar. Neden hala buradasınız diyorlar. Ama bazıları iyi davranıyor'' (G6, 31, Kadın).

Bu ifade, sosyal ilişkilerin zaman içinde dönüşümünü gösteren önemli bir örnektir. İlk dönemlerde yerleşik toplumun "yardımsever" tutum sergilemesi, Keçiören gibi göçmen alıcısı bölgelerde ilk temasın olumlu seyrettiğini göstermektedir. Bu durum, eritme kazanı modelinin beklentisi olan "bir arada yaşam" için umut verici bir zemin sunarken, zamanla ortaya çıkan "ülkenize dönün" söylemi, bu modelin süreklilik sağlayamadığını da ortaya koymaktadır.

Zamanla yapısal koşulların (ekonomik baskılar, politik söylemler, ayrımcı medya dili gibi) değişmesiyle birlikte bu destek azalmakta, yerleşiklerin tutumları göçmenleri ötekileştirici bir yöne kaymaktadır. Göçmenin bu tutum değişimine tanıklık etmesi ise failliğini etkileyerek sosyal ilişkilerde daha seçici ya da içe dönük stratejiler geliştirmesine neden olabilir.

Bu örnek, kültürel kaynaşmanın (eritme kazanı) zamanla sarsılabileceğini, daha çok *salata kasesi* modeline benzer biçimde "iyi komşularla seçici uyum" ve "ötekilerle mesafelenme" stratejilerinin gelişebileceğini göstermektedir.

''İlk geldiğimiz zaman kimseyi tanımıyorduk ve Türkçeyi anlamıyorduk. Küfür etse bile bilmiyorduk. Farkında değildik. Farklı bir dil konuşulduğu için kimseyi anlamıyoruz. Ama komşularımız var burada oturuyorlar. Mesela oğlum birinci sınıfta başladığında ona ödev verdiler. Ben hiç anlamıyordum bilmiyordum. Oğlum alfabeye başladığında telaffuz çok önemliydi komşumdan yardım istedim. Her gün oğlum ile

yarım saat bir saat çalıştı, ona ders verdi. O kötü komşumuz dışında kimseyle sorun yaşamadık. Çok iyi komşularım var. Diğer komşum da bazen çocukları okula götürüp getiriyordu. Onların yardımlarını asla unutmayacağım bize çok yardım etti'' (G1, 40, Kadın).

Bu ifade, toplumsal desteğin, kültürel uyumun ilk aşamalarında ne kadar belirleyici olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Dil engeli gibi bir yapısal bariyerin varlığına rağmen, bireysel ilişkiler yoluyla bu engelin aşılması mümkün olmuştur. Komşuların yardımsever yaklaşımı, çocuğun eğitime katılımı üzerinden kültürel uyuma doğrudan katkı sağlamıştır.

Görüşmecinin komşusundan yardım istemesi, Giddens'ın fail tanımıyla ilişkilidir. Göçmen kadın, pasif bir yardım bekleyicisi değil, bilinçli bir şekilde talepte bulunan ve sosyal ilişkileri yöneten bir öznedir. Bu yönüyle yapı ve fail etkileşimi aktif ve karşılıklı bir biçimde işlemektedir.

Bu örnek, *salata kasesi* modelinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Taraflar kültürel olarak farklı olsalar da, bir arada yaşamayı mümkün kılacak dayanışma üretmişlerdir. Ayrıca bu örnek, *eritme kazanı* modelinin "kamusal hayata katılım" fikriyle de uyumludur. Çünkü çocuk eğitimi üzerinden toplumsal sistemle entegrasyon güçlenmiştir.

''Evet Türklerle aramızda yardımlaşma var. Özellikle ilk geldiğimizde buraya çok yardımlaşma vardı. Sonra sıkıntılar falan oldu ve yardımlaşma azaldı. Ama hala var. Bu insanlara bağlı.İyi insanlar da var kötü insanlar da'' (G11, 31, Erkek).

Bu anlatı, göçmenlerin sosyal çevrelerinde yaşadığı inişli çıkışlı ilişkiler biçimine dikkat çeker. Yardımlaşmanın azalması, göçmenlerin Keçiören'de "hoş geldiniz" hissinden, zamanla "katlanılan ötekiler" pozisyonuna geçiş yaptıklarını ima eder. Yardımın varlığı ya da yokluğu kişilere bağlıdır. Bu da sosyal ilişkilerin kurumsal güvenceyle değil, bireylerin inisiyatifiyle şekillendiğini gösterir. Bu durumda, göçmen failliğini, "iyi insanlar" ile ilişkileri sürdürerek sosyal uyumu sürdürebilirken, "kötü" tutumlarla karşılaştığında geri çekilme veya uyum stratejilerini yeniden gözden geçirme yoluna gitmektedir.

Bu örnek, salata kasesi modelinin potansiyelini gösterse de, modelin sürdürülebilirliği açısından yapısal zorluklar ortaya çıkmaktadır.

Bu üç örnek birlikte değerlendirildiğinde, göçmenlerin Keçiören'deki sosyal ilişkilerinde başlangıçta destekleyici, zamanla ise parçalı ve istikrarsız bir deneyim yaşadıkları görülmektedir. Bu durum, Giddens'ın yapı–fail etkileşimini açık biçimde görünür kılmaktadır. Eritme kazanı modelinin eşitlikçi fikri Keçiören örneğinde uzun vadede sürdürülemediğini göstermektedir. Salata kasesi yaklaşımıyla ise kısmen uyumludur. Çünkü kültürel farklara rağmen bireyler sosyal alışveriş ve dayanışma içinde olmuştur.

5.1.1.2. Ayrımcılık/Dışlanma/Önyargılar

Göçmen katılımcıların bir kısmı, yerleşik halkla kurdukları ilişkilerde ayrımcılığa maruz kaldıklarını açıkça ifade etmiştir. Özellikle iş hayatında, kamu hizmetlerine erişimde ve sosyal ortamlarda karşılaştıkları dışlayıcı tutumlar, göçmenlerin topluma tam anlamıyla entegre olmalarını zorlaştırmaktadır. Bazı katılımcılar, Suriyeli kimliğinin otomatik olarak olumsuz yargılar doğurduğunu belirtmiştir.

''Bazıları diyor ki biz Türkmen'iz İranlıyız, kendilerini bizden üstün görüyorlar. Bunları tepkili bir şekilde söylüyorlar. Türkiye'de siyasi durumu biliyor musun? Suriyeliler için diyorlar ki onlar kötüler hırsızlar. Ama her yerde hem kötü hem iyi insanlar var. Biz burada 9 yıldır yaşıyoruz. Biliyorum eminim bazıları bizim arkamızdan kötü konuşuyorlar. Ama ben kendimi, eşimi ve çocuklarımı biliyorum. Biz bunlara alıştık. Çocuklara gerçekten büyük zorbalık var. Benim oğlum çok çalışkan ve hocaları da bunu söylüyor, onu örnek gösteriyorlar. Hem terbiyeli, hem yabancı, hem de çalışkan; ama Türkler Suriye'den geldiği için ona iyi davranıyorlar diyorlar'' (G1, 40, Kadın).

Bu anlatı**,** sınıflaşma ve kimlik hiyerarşisi**nin** göçmen topluluklar içinden de beslendiğini ortaya koyuyor. Bazı göçmen grupların kendilerini diğer Suriyeli gruplardan "üstün" görmeleri, salata kasesi modelinin içinde dahi parçalanmış grupların olabileceğini gösteriyor. Bu durum, kültürel farklılıkların yalnızca ev sahibi toplum ile göçmenler arasında değil, göçmenlerin kendi aralarında da yaşandığını gösterir.

Ayrıca çocukların uğradığı ayrımcı davranışlar, entegrasyon sürecinin ne kadar kuşaklar arası bir meseleye dönüştüğünü gözler önüne seriyor. Giddens'ın yapı–

fail kuramı açısından değerlendirildiğinde, bu anlatı, çocuğun topluma "örnek gösterilen ama dışlanan" biri olduğunu, gösteriyor. Çocuk toplumun bir parçası olarak görülse de etnik kökenine dayalı olarak toplum dışına itiliyor.

Bu örnek, eritme kazanı modelinin eşitlik anlayışının işlemediğini, salata kasesi yaklaşımının da kendi içinde kırılganlaştığını gösteriyor. Aynı coğrafyada yaşamak, toplumsal eşitlik ve kabul üretmiyor, önyargılar toplumsal dayanışmanın önüne geçiyor.

''Bazen gittiğimiz mekânlarda Suriyelileri almıyorlar. Mesela gittiğimde kimlik istiyorlar. Suriyeli olduğumu görünce kusura bakmayın alamayız diyorlar. Türk arkadaşlarım var. Onlarla birlikte gittiğimizde onları alırlar beni almazlar. İleride bir havuz var. Geçen ben oraya gittim. Kimliğimi verdim. Bana sizi alamayız dediler'' (G15, 22, Erkek).

Bu örnek, kamusal alanlara erişimin etnik köken temelli bir ayrımcılıkla sınırlandığını göstermektedir. Kişi Türk arkadaşlarıyla birlikte aynı mekâna gitmesine rağmen, yalnızca Suriyeli kimliğinden dolayı dışlanmaya maruz kalmaktadır**.** Bu durum, yurttaşlıkla ilgili sembolik sınırların nasıl yeniden üretildiğini açıklar. Bu da kültürel entegrasyonun mekânsal olarak bölündüğünü gösterir.

Giddens'a göre bu tür yapısal dışlamalar, bireyin ajanlık kapasitesini zayıflatır. Genç erkek görüşmeci, kendi sosyal ağlarını geliştirmeye çalışsa da dışlayıcı yapılar tarafından engellenmektedir.

Eritme kazanı yaklaşımında, göçmen bireyler sistemin tüm katmanlarına eşit biçimde erişebilmelidir. Ancak bu örnek, bu modelin tersine, göçmenin kamusal alanlarda kimliksel olarak dışlanmaya maruz kaldığını, toplumsal kabulün eşitsiz ve ayrımcı temellere dayandığını ortaya koyar.

''İlk geldiğimizde bize çok destek oldular. Ama Gerçekten siyaset işin içine girince bizim için çok sıkıntı oldu. Benim çok tanıdığım arkadaşım var önceden bize çok destek oluyorlardı, ikramlar yapıyorlardı. Sonra birileri bizi kötüledi, elektrik parası ödemiyorlar, vergi vermiyorlar, kira vermiyorlar dediler. Ama biz de sizin gibi ödüyoruz hatta belki daha fazla. Bizden daha sonra 2-3 kat kira almaya başladılar. Bak dükkanlar boşaldı çünkü ödeyemiyorlar'' (G13, 30, Erkek).

Bu anlatı, siyasi söylemin toplumsal ilişkiler üzerindeki doğrudan etkisini açık bir biçimde yansıtır. İlk dönemde var olan destek ortamı, zamanla medyada ve siyasi

tartışmalarda üretilen negatif söylemlerden etkilenmiştir. Bu örnek, bireyler arası ilişkilerin sadece karşılıklı tanışıklıkla değil, siyasi ortamla da şekillendiğini gösteriyor.

Görüşmeci kendisi ve çevresinin yükümlülüklerini yerine getirmesine rağmen, haksız yere genellenmiş söylemlerle karşılaştığını belirtmektedir. Bu noktada Giddens'ın kuramına göre göçmenler bu tür söylemlerle şekillenen kuralları değiştiremezler, sadece onlara tepki verebilir ya da uyum sağlamaya çalışırlar.

Bu örnek, eritme kazanı modelinin sosyal adalet ve eşitlik temellerinin siyasal söylemle aşındırılabileceğini gösterir. Bu anlamda, entegrasyonun sürdürülebilirliği yalnızca bireyler arası ilişkiler değil, aynı zamanda toplumsal iklim ve siyasal durumlar tarafından da belirlenmektedir.

''Bu mahallede yaşamı zorlaştırıyorlar. Ama buradan çıkarsan başka yerde rahat bir şekilde yaşarsın. En basiti, bugün ben burada gezersem beni sorgularken iki kere kimliğime bakarlar. Burada birçok insan her gün sorgulanabiliyor. Ama mesela Ulus'a git hiç kimse sormaz. Kimse sıkıntı yapmaz kimse seni durdurmaz. Ama burada sadece yabancıları sorguluyorlar. Buraya özel polis koymuşlar güvenlikçiler var. Geceleri bekçiler geziyor, sabahları polisler. Çünkü burada çok Suriyeli yaşıyor. Başka mahalleye çıkarsan rahat rahat gezersin, yaşarsın. Hiçbir sıkıntı olmaz. Ama işte dediğim gibi. Burada iyi insanlar da var kötü insanlar da var. Burada kötü Suriyeliler var ve kötü Türklerle birbirlerine alışmışlar, kötü kötü yaşıyorlar. İki taraf da kötü olunca sorunlar çıkıyor. O yüzden burayı güvenlikçiler sıkıştırıyor'' (G11, 31, Erkek).

Bu ifade, göçmenlerin gündelik hayatta maruz kaldığı denetim ve ayrımcılığın mekâna bağlı olarak farklılaştığını gösteriyor. Görüşmeci, sadece Suriyelilerin yoğun yaşadığı mahallede polisin, bekçilerin ve güvenlik güçlerinin sürekli denetim yaptığını vurgularken, başka mahallelerde bu baskının olmadığını belirtmektedir. Bu durum, göçmenlerin yaşadıkları alana göre kategorize edildiğini ve bunun üzerinden ayrımcılığa maruz kaldığını gösterir.

Yine Giddens'ın bakışıyla değerlendirirsek, göçmen birey burada aktif ajan rolü üstlenmekte zorlanmakta, çünkü yapılar onu sürekli olarak denetlenen pozisyonuna koymaktadır. Bu da bireysel davranış alanını daraltır ve sosyal uyumu tehdit eder.

Bu örnek, salata kasesi yaklaşımında öngörülen farklı kimliklerin barış içinde bir arada yaşayabileceği varsayımının sosyal gerçeklikle çeliştiğini göstermektedir. Mahallelere göre gelişmiş önyargılar göçmenlerin entegrasyonunu daha da zorlaştırmaktadır.

Bu dört görüşme, "ayrımcılık, dışlanma ve önyargı" teması altında değerlendirildiğinde göçmenlerin yaşadıkları ayrımcılıklar bireysel deneyimlerden çok, siyasal söylemler, toplumsal algılar ve mekânsal ayrımlar üzerinden örgütlenmektedir. Yardımseverlik gibi ilk dönem tepkiler zamanla ötekileştirmeye ve dışlamaya dönüşmüştür. Giddens'ın yapı–fail kuramı çerçevesinde göçmenlerin fail kapasiteleri, yapısal baskılar, dil bariyerleri, politik kategorileştirme gibi engellerle sınırlandırılmıştır. Eritme kazanı modeli, bu bağlamda eşitlikçi ve bütünleştirici bir işlev görememektedir. Salata kasesi modeli de parçalanmış toplumsal ilişkiler, hiyerarşik göçmen kimlikleri ve mekânsal ayrımcılık nedeniyle ideal biçimde işlememektedir. Bu bağlamda, ayrımcılık teması göçmenlerin toplumsal kabulünü zedeleyen, kültürel entegrasyon süreçlerini sekteye uğratan en kritik meselelerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

5.1.1.3. Kabul Görmeme

Kabul görmeme, ayrımcılıktan farklı olarak daha saklı ve gündelik ilişkilerde hissedilen bir dışlanma biçimi olarak tanımlanabilir. Katılımcılar, bazı mahallelerde veya iş yerlerinde Türklerle aralarında görünmez bir mesafe olduğunu, karşı tarafın sosyal ilişki kurma isteksizliğini açıkça hissettiklerini dile getirmiştir. Bu durum, göçmenlerin toplumsal entegrasyon süreçlerini daha çok kendi toplulukları içinde sınırlı tutmalarına yol açmıştır.

''İnsanlar Suriyeli olarak bakmıyorlar bana. Hem Türkçem güzel, hem okuyorum, hem tanıdıklar var. O yüzden ben kötü bir davranış görmedim, yaşamadım. Ama bazı insanlar var anlaşılmadığı için ya da karşısındaki insan ne dediğini bilmediği için ön yargılı olabiliyor ya da farklı bir tavırda bulunuyorlar. Anlamıyorlar zaten. Basit bir şey bile olsa ağzından geleni sayıyorlar'' (G2, 25, Erkek).

Söz konusu anlatıda, Türkçe dil becerisinin yüksek olması, eğitimli bir birey olarak görülmesi ve sosyal çevresinin genişliği, onun toplumsal kabule daha kolay erişmesini sağlamaktadır. Bu durum, bireyin sahip olduğu kültürel ve sosyal

sermayeyi kullanarak toplumsal yapının sınırlarını esnettiğini, yani failliğini etkili biçimde kullandığını göstermektedir. Ancak aynı görüşmede yer alan, *"Bazı insanlar anlaşılmadığı için ya da karşısındaki ne dediğini bilmediği için ön yargılı olabiliyor"* ifadesi, bireyin failliğine rağmen yapının belirleyici gücünün hala sürdüğünü ortaya koymaktadır. Giddens'ın yapı ve fail ilişkisi çerçevesinde bu durum, bireylerin belirli koşullarda hareket alanı bulabildiğini ancak normların (örneğin dil, kültürel kodlar) dışında kalanların ötekileştirilmeye açık olduğunu göstermektedir. Burada, toplumsal kabul "bireysel uyum kapasitesi" ne bağlanmıştır.

''Yani genel olarak sokağa sorsan Suriyelileri istemiyoruz derler. Onların sayısı baya fazla. Neden çünkü dediğim gibi sınıf arkadaşlarımdan anlıyorum. Davranışları iyi değil uyum sağlamadıkları için öyle yoksa Türkçeyi iyi konuşuyor olsalar halkın tavrı böyle olmazdı'' (G4, 19, Erkek).

G4'ün ifadesi ise daha genel bir perspektifi yansıtmaktadır. "Sokağa sorsan Suriyelileri istemiyoruz derler" şeklindeki söylem, yerleşik toplumda hâkim olan dışlayıcı yapının açık bir örneğidir. Özellikle "Türkçeyi iyi konuşsalar halkın tavrı böyle olmazdı" ifadesi, dil yeterliliğinin kabul görmenin önkoşulu haline geldiğini vurgular. Bu bağlamda eritme kazanı modeliyle paralel bir yapı dikkat çeker. Bireyler kendi kültürel kimliklerini ikinci plana atarak baskın kültüre entegre olduklarında kabul edilmektedir. Ancak bu tür bir entegrasyon yaklaşımı, farklılıklara saygı temelli bir birlikteliği savunan salata kasesi modeline aykırıdır. Çünkü burada kültürel çoğulluk değil, baskın normlara boyun eğme bir değer ölçütü olarak öne çıkmaktadır.

5.1.1.4. Toplumsal Kabul Görme

Bazı katılımcılar, zaman içinde yerleşik toplum tarafından kabul gördüklerini ve bu kabulün dil yeterliliği ve düzgün bir yaşam biçimi sergileme gibi faktörlerle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Özellikle çocuklarının okul hayatındaki başarıları, Suriye'nin siyasi koşulları ve mesleki sorumluluklarındaki titizlik, yerleşik halkın göçmenlere yönelik olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlamıştır. Kabul görme, entegrasyon sürecinde önemli bir kırılma noktası olarak öne çıkmaktadır.

''Geçmiş senelere göre bize daha iyi davranıyorlar. Eskisi gibi değil. Ülkemiz kurtulduğu için, artık başka ülkelere muhtaç kalmadığımız için şimdi daha iyiler. Bize

olan bakış açısı iyi anlamda değişti artık normal bir insan olarak bakıyorlar ‘’ (G5, 23, Erkek).

G5’in görece “daha iyi” bir toplumsal iklimden söz ederken bunu Suriye’deki siyasi gelişmelere bağlamaktadır. *“Ülkemiz kurtulduğu için… artık normal bir insan olarak bakıyorlar.”* Bu söylem, kabul durumunun yalnızca bireysel performansa değil, siyasi dinamiklere de bağlı olduğunu gösterir. Yapılaşma kuramı açısından bakıldığında, göçmen bireyin failliği (gündelik etkileşimlerde kendini ortaya koyma becerisi) belirleyicidir, ancak ev sahibi toplumun tutumunu şekillendiren yapılar değiştiğinde ilişkiler de dönüşür. Böylece, yapının yeniden şekillenmesi (Suriye’deki çatışma şiddetinin azalması, geri dönüş tartışmaları) olumlu bir algıya sebep olmuştur.

‘’Türklerle iletişimim çok güzel. Mesela benim komşularımın hepsi Türk; sadece biz Suriyeliyiz. Çok iyi anlaşıyoruz. Bizi çok seviyorlar’’ (G15, 22, Erkek).

G15 ise güçlü bir sosyal sermayeden yararlandığını aktarır: *“Komşularımın hepsi Türk… Bizi çok seviyorlar.”* Bu örnek, salata kasesi modelinin öngördüğü “yan yana, olumlu karşılıklılık” idealine yaklaşan bir yaklaşım sergiler. Göçmen hane halkı kendi kültürel kimliğini korurken, dil ve gündelik paylaşım üzerinden güven ilişkileri inşa etmiş görünmektedir. Bu durum kültürel farkların ötekileştirmeye dönüşmeden, karşılıklı yarara dönüştüğünü göstermektedir.

‘’Hiç dışlanma gibi bir şey hissetmedim. Çünkü geldiğimden beri ben kursta kalıyorum. Hep güzel arkadaşlarım oldu. Hala da var. Öyle bir dışlanma yaşamadım. Tek başıma evde de yaşamadım. O yüzden dışlanmadım hiç. Rahat bir şekilde hayatımızı sürdürüyoruz’’ (G2, 25, Erkek).

G2’nin deneyimi ise failliğin dönüştürücü gücünü öne çıkarır. Kurs yurdunda kalan, sağlam arkadaş çevresi kuran katılımcı, *“dışlanma yaşamadım”* diyerek uyumun kurumsal ortamlarda kolaylaştığına işaret eder. Bu veri, eritme kazanı yaklaşımındaki kültürel erimeye mecbur kalmadan da kabul hissinin oluşabileceğini, yani ortak alanların (okul, iş, kurs) entegrasyonu hızlandırdığını gösterir.

Bu üç anlatı birlikte okunduğunda kabul dinamik bir süreçtir. Siyaset ve medya söylemi değiştikçe algılar dönüşebilir. Mikro ilişkiler (komşuluk, işyeri, eğitim ortamı) olumlu sosyal sermaye yaratır ve dışlayıcı söylemleri yumuşatabilir. Göçmenin failliği, fırsat alanlarını kullanarak (eğitim, iş becerisi) “kabul üretme”

kapasitesine sahiptir. Ancak bu kapasitenin karşılık bulması için dilsel ve kurumsal fırsatlar erişilebilir olmalıdır.

Dolayısıyla bulgular, Keçiören'de toplumsal kabul görmenin tek yönlü bir asimilasyon dayatmasından ziyade, esnek ve karşılıklı bir alan olduğunu, bu sürecin hem salata kasesi modelindeki çoğulluk idealine, hem de Giddens'ın yapı–fail etkileşimi tezine uygun karmaşık bir karakter taşıdığını ortaya koymaktadır.

5.1.2. Sosyal Yardımlaşma ve Destek Ağları

Göçmen bireylerin yeni bir topluma uyum sürecinde karşılaştıkları yapısal ve kültürel zorlukları aşabilmelerinde sosyal destek mekanizmaları hayati bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, hem akrabalık ve hemşehrilik ilişkilerine dayanan gayri resmi dayanışma ağları hem de kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve yerel halktan sağlanan resmi destekler, göçmenlerin sosyal bütünleşme deneyimini doğrudan etkilemektedir. Özellikle ilk yerleşim döneminde karşılaşılan barınma, eğitim, sağlık ve dil bariyerleri gibi sorunların aşılmasında komşuluk ilişkileri ve gönüllü yardımlaşma örnekleri göçmenler açısından belirleyici olmaktadır. Bu temada yer alan bulgular, Keçiören'deki Suriyeli göçmenlerin sosyal çevreleriyle kurdukları ilişkilerin niteliğini, bu ilişkilerde destek görme ya da görmeme durumlarını ve zaman içinde bu destek yapılarında meydana gelen dönüşümleri görünür kılmayı amaçlamaktadır. Giddens'ın yapılaşma kuramı perspektifinden bakıldığında, bireylerin bu destek ağlarıyla kurduğu etkileşimler, hem yapısal sınırların yeniden şekillenmesini hem de failliğin güçlenmesini sağlamaktadır.

''Buradaki bazı kardeşlerim Türk. Onlar gerçekten benim kardeşim gibi. Onlar bizim için çok kıymetli. Buraya ait hissetmemizde onların da etkisi var. Hatta bize lütfen gitmeyin burada kalın diyorlar, bize çok destek oluyorlar. Özellikle çocuklar için diyorlar. Biz de kendimizden çok çocuklarımızı düşünüyoruz. Çünkü başarılı ve çalışkanlar. Suriye'ye dönsek onlar için kötü olacak. Çünkü sıfırdan başlayacaklar'' (G1, 40, Kadın).

G1'in "*Türk kardeşlerim*" şeklindeki ifadesi, göçmen–yerleşik etkileşimlerinde duygusal yakınlık ve karşılıklılığın olduğunu göstermektedir. Bu örnek, salata kasesi modelinin öngördüğü heterojen ama karşılıklı saygıya dayalı birlikteliğe işaret ederken, aynı zamanda Giddens'ın "fail" vurgusu açısından da

dikkate değerdir. Göçmen aile, çocuklarının eğitim geleceğini korumak amacıyla Türk komşularla kurduğu ilişkiyi aktif biçimde stratejik bir kaynağa dönüştürmektedir.

''Bazı insanların akrabaları falan yok. Benim çok kuzenim var, bir yengem var. 112 acilde çalışıyor. Kuzenlerim hastanede çalıştığı için rahat bir şekilde derdimi anlatıyorum. Onlar da bana yardımcı oluyor'' (G2, 25, Erkek).

G2'nin "*kuzenlerim hastanede çalışıyor*" ifadesi, sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştıran akrabalık temelli ağlara işaret etmektedir. Bu ağlar, göçmenlerin bürokratik engellere karşı "koruyucu tampon" (protective buffer) işlevi görürken, yapı–fail diyalektiği bakımından yapısal kısıtları (dil bariyeri, prosedürel işlemler) minimize eden stratejiler oluşturur.

''İlk geldiğimiz zamanlar buraya uyum sağlamak kolay oldu. Çünkü okula katıldık ve orada arkadaşlarımız vardı mahalleden de arkadaşlarımız oldu. Okula gittiğimiz için rahat bir şekilde yabancılık çekmeden Türkçeyi öğrendik. Ama başkaları zorluk yaşıyor çünkü okula gitmemiş ya da arkadaşı olmamış. Konuşmayı bilmiyor, Türkçeyi anlamıyor. Onlar zorlanıyorlar ve sıkıntı yaşıyorlar ama ben sıkıntı yaşamadım. Hala okuldan ve üniversiteden arkadaşlarımla görüşüyorum. Aynı zamanda Suriyeli arkadaşlarımla da görüşüyorum'' (G2, 25, Erkek).

G2'nin okul arkadaşlıklarını vurgulaması, eğitim kurumlarının hem Suriyeli hem Türk öğrenciler arasında köprü vazifesi gören bir işlevi olduğunu gösterir. Bu bulgu, Türkçe dil bilgisi yeterliliğinin sosyal uyumu hızlandıran baş faktörlerden biri olduğunu destekler.

''Biz bayram doğum gününü kutlamıyoruz. Çevremiz az. Çevrende akraban olunca başın belaya girerse illa biri yardım ediyor. Ama kimse seni tanımıyorsa her şeyi tek başına yapmak zorundasın. Kimse sana yardımcı olamaz. Çevremizde arkadaş da çok yok. Çünkü herkes işten eve evden işe gidiyor'' (G11, 31, Erkek).

G11'in düşük arkadaş çevresi ve yoğun çalışma saatleri nedeniyle yalnızlaştığını dair söylemi, sosyal ağlarının zayıf olduğunu yansıtır. Çalışma, göçmenlerin aşırı mesai sebebiyle bağlantıları geliştirmekte zorlanabildiklerini göstermektedir. Bu durum yapılaşma kuramı açısından, yapının (uzun çalışma saatlerinin) failliği sınırlayarak sosyal entegrasyonu erteleyebileceğini göstermektedir.

Keçiören'deki Suriyeli göçmenlerin entegrasyon deneyimleri, güçlü ve zayıf bağlar ayrımının bir yansıması olarak görülebilecek farklı sosyal sermaye biçimlerine

dayanmaktadır. Veriler, aile ve akrabalık ilişkilerine dayanan ilişkilerin ev sahibi toplumla olan gündelik yaşam pratiklerini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Yardım ilişkileri, göçmenlerin sadece pasif destek alıcılar olmadığını, kendi sosyal sermayelerini stratejik biçimde inşa ettiklerini göstermektedir. Aile ve dil becerisine dayalı ağlar, göçmenlerin hizmetlere erişiminde "aracılık kurumu" şeklinde çalışmaktadır. Böylece devletin resmî entegrasyon mekanizmalarındaki boşlukları kısmen doldurmaktadır. Bulgular, Keçiören'de salata kasesi yaklaşımına uygun, kimlik korunmasını mümkün kılan aynı zamanda karşılıklı yardımlaşmaya dayalı bir sosyal uyuma işaret etmektedir.

5.1.3. Günlük Yaşamda Sosyal Temas ve İlişkiler

Göçmenlerin ev sahibi toplumla kurduğu gündelik temaslar, entegrasyon süreçlerinin en somut ve gözlemlenebilir yönünü oluşturmaktadır. Bu temaslar yalnızca kamusal alandaki karşılaşmalarla sınırlı kalmayıp, komşuluk ilişkileri, mahalle içi yardımlaşmalar, işyeri etkileşimleri ve eğitim kurumlarındaki bağlarla birlikte çok katmanlı bir etkileşim ağını meydana getirir. Sosyal temasın niteliği, göçmenlerin toplumsal kabul düzeylerini, aidiyet hislerini, kültürel uyumlarını ve maruz kaldıkları dışlanma biçimlerini doğrudan etkileyen bir göstergedir.

5.1.3.1. Ev Sahibi Toplumla Pozitif İlişkiler

Katılımcılar, komşuluk ilişkileri, iş ortamları ya da sosyal faaliyetler aracılığıyla kurdukları bazı pozitif ilişkilerden söz etmiştir. Bu ilişkiler genellikle birey bazında gelişmekte ve kişisel düzeyde olumlu örnekler sunmaktadır. Ancak yapısal düzeyde genelleştirilebilecek güçlü bir sosyal uyumdan söz etmek zor görünmektedir. Yine de, bu pozitif örnekler, toplumsal bağ kurma potansiyelinin varlığına işaret etmektedir.

''Benim komşularım zaten hep Türk. Evime geliyorlar, ben de onların evine gidiyorum. Misafirlik yapıyoruz. İlişkilerimiz güzel'' (G7, 28, Kadın).

G7'nin, komşuluk ilişkilerinin samimiyet düzeyine dikkat çekmesi karşılıklı ev ziyaretlerinin yapılması ve misafirliğin sürdürülmesi gibi kültürel yakınlık hissini ve aidiyet duygusunun gelişimini desteklemektedir. Bu tarz etkileşimler, özellikle salata

kasesi yaklaşımında vurgulanan karşılıklı saygı temelindeki çokkültürlü birlikteliğe işaret eder. Farklı kültürler bir arada varlığını sürdürmekte ve sosyal uyum, karşılıklı anlayışla sağlanmaktadır.

''Benim bayağı fazla Türk arkadaşım var. Hatta Suriyelilerden bile daha fazla arkadaşım var '' (G4, 19, Erkek).

G4'ün Suriyelilerden çok Türk arkadaşı olduğunu vurgulaması, göçmen bireyin sosyal sermayesinin sadece kendi topluluğuna değil, ev sahibi toplumun bireylerine de uzandığını göstermektedir. Bu durum eritme kazanı yaklaşımıyla da ilişkilendirilebilir, çünkü birey, etnik sınırların ötesine geçerek geniş bir sosyal bütünleşme süreci içerisine girmiştir.

''Türklerle çok iyi ilişkilerimiz var. Ben Türkiye'ye geldiğim zamandan beri sadece Ankara'da kalmadım. Burada yaşadım ama Kastamonu ve İstanbul gibi farklı yerlerde bulundum. Çok güzel Türk komşular edindim'' (G2, 25, Erkek).

G2'nin birden fazla şehirde yaşamasına rağmen Türk komşularla olumlu deneyimler yaşadığını belirtmesi ise mekâna bağlı olarak sosyal ilişkilerde istikrarın sağlandığını ve bu ilişkilerin bireyin kendi failliklerini kullanarak kurduğu sosyal ağlarla güçlendiğini göstermektedir. Bu, Giddens'ın yapılaşma kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, göçmenin yapılarla sınırlı kalmayıp kendi sosyal ilişkilerini inşa edebildiğine ve bu ilişkiler üzerinden toplumsal aidiyetini pekiştirebildiğine işaret eder.

Bu katılımcı ifadeleri, ev sahibi toplumla kurulan pozitif ilişkilerin göçmenlerin toplumsal entegrasyon sürecine olumlu katkı sağladığını göstermektedir. Gündelik yaşamda karşılıklı misafirlikler, arkadaşlık ilişkileri ve farklı şehirlerde sürdürülen sosyal temaslar, göçmen bireylerin yalnızca marjinalleşmiş bir grup olarak kalmadığını, aynı zamanda ev sahibi toplumla etkileşime geçtiklerini ortaya koymaktadır.

5.1.3.2. Karşılıklı Saygı Temelli İlişkiler

Bazı görüşmeciler, göçmenler ve yerleşik toplum arasında karşılıklı saygıya dayalı bir ilişki biçimi olduğunu ifade etmişlerdir. Her iki tarafın da sınırlarını bildiği, birbirinin alanına saygı duyduğu bu ilişkiler, özellikle ekonomik bağımsızlığın sağlandığı, çatışmasız mahallelerde daha sık rastlanmaktadır. Bu tür etkileşimler,

kültürel farklılıklara rağmen barışçıl bir birlikte yaşama modelinin mümkün olduğunu göstermektedir.

''Türkler gayet iyi yani şimdi saygılı olursan herkes sana saygı duyar. Karşı tarafa bir saygı gösterirsen onlar da saygı gösterir. O zaman sana bir kötülük yapmaz, ayrımcılık yapmaz. Gayet iyi davranıyorlar'' (G4, 19, Erkek).

G4'ün ifadesinde, toplumsal etkileşimde bireyin tutumunun belirleyici olduğu vurgulanmaktadır. Burada, bireylerarası ilişkilerin tek yönlü değil, karşılıklı bir etkileşimle şekillendiği ve olumlu ya da olumsuz sosyal karşılıkların kişinin davranışlarıyla doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu yaklaşım, Giddens'ın yapılaşma kuramı kapsamında değerlendirildiğinde, bireyin toplumsal yapı içindeki yerini sadece dışsal koşulların değil, kendi eylemlerinin de belirlediği bir süreci işaret eder. Yani göçmenler, sosyal etkileşimde pasif alıcılar değil, aktif öznelerdir.

''Saygı gösteren kendisi de saygı görür'' (G5, 23, Erkek).

G5'in kısa ve öz ifadesi, karşılıklı saygının iki taraf arasında sosyal dengeyi ve güven ilişkisini pekiştiren temel bir ilke olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kültürel farklılıkların ötesinde, ev sahibi toplumla kurulabilecek sağlıklı ilişkilerde etik değerlerin özellikle de saygının birleştirici rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu, salata kasesi yaklaşımında da vurgulanan bir unsurdur. Bireyler farklı kimliklerini korurken, ortak bir etikte buluşarak birlikte yaşarlar.

''Onlar kendi hayatlarını yaşıyor biz de kendi hayatımızı yaşıyoruz. Birbirimize karışmıyoruz. Onlar bize saygılı biz de onlara saygılıyız'' (G6, 31, Kadın).

G6'nın vurguladığı karşılıklı durum ise, çokkültürlü yaşamlarda sıkça karşılaşılan bir denge biçimidir. Her iki tarafın da birbirinin yaşam alanına müdahale etmeden ve saygı çerçevesinde ilişki kurması, barışçıl bir sosyal yaşamı oluşturmaktadır. Bu tür ilişkiler, entegrasyon odaklı bir uyum sürecine işaret eder.

Bu katılımcı ifadeleri genel itibariyle, karşılıklı saygı temelli ilişkilerin göçmen ve ev sahibi toplum arasındaki etkileşimde belirleyici bir unsur olduğunu göstermektedir. Katılımcıların aktardığı deneyimler, sosyal uyumun ve gündelik yaşam ilişkilerinin, karşılıklı olarak sergilenen saygı davranışlarıyla güçlendiğini ve sürdürülebilir hale geldiğini ortaya koymaktadır. Göçmenlerin sosyal kabul görme süreçlerinde, yalnızca yapısal faktörler değil, bireylerin gösterdiği karşılıklı saygı ve anlayış da önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

5.1.3.3. Sınırlı Sosyal Etkileşim

Göçmenlerin önemli bir kısmı, Türklerle olan sosyal etkileşimlerinin sınırlı olduğunu, daha çok kendi toplulukları içinde yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durumun nedenleri arasında dil bariyeri, kültürel mesafe, önyargılar ve zaman darlığı gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Sınırlı sosyal etkileşim, entegrasyon süreçlerinin yüzeyde kalmasına ve karşılıklı anlayışın zayıf gelişmesine neden olmaktadır.

''Selam verirler arada konuşuruz ama çok bir muhabbetimiz yok'' (G3, 29, Erkek).

''Arkamızdan biri kötü bir şey diyorsa da biz zaten anlamıyoruz. Günaydın günaydın merhaba merhabayız. Sadece böyle'' (G1, 40, Kadın).

G3 ve G1'in aktarımları, iletişimin yalnızca selamlaşma düzeyinde kaldığını ve bunun ötesine geçilmediğini göstermektedir. Bu durum, kültürel entegrasyonun yüzeysel düzeyde sınırlı kaldığı, derin ve karşılıklı güvene dayalı sosyal bağların oluşmadığı anlamına gelir. Giddens'ın yapılaşma kuramı çerçevesinde bakıldığında, bireylerin sosyal pratikleri, yalnızca selamlaşmakla yetinmeleri, tekrar eden ve yapı tarafından şekillendirilen alışkanlıkların bir yansıması olabilir. Yani bireyler, belirli sosyal normlar içinde hareket ederek kendilerini dışlayıcı ya da sınırlayıcı bir sosyal düzenin içinde bulabilirler.

''Türklerle pek iletişimimiz yok olursa bir göç idaresi ile oluyor ya da hastanede'' (G3, 29, Erkek).

G3'ün göç idaresi ya da hastane gibi resmi kurumlarla kurulan iletişimi vurgulaması, toplumsal ilişkilerin büyük ölçüde kurumsal temaslarla sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu bağlamda yapısal engeller *ve* kurumsal temas üzerinden şekillenen ilişkiler, gündelik sosyal hayatta anlamlı ve gönüllü iletişimlerin gelişemediğine işaret eder.

''Suriyelilerle daha çok vakit geçiriyorum. Türklerle selamlaşıyoruz fazla bir şey yapmıyoruz. Uzun saatler çalışıyoruz başka bir şey yapamıyoruz. Eve gidiyoruz duş alıyoruz anca yatıyoruz sabah kalkıp işe gidiyoruz. Sosyal bir hayatımız yok, sadece çalışıyoruz'' (G5, 23, Erkek).

G5'in yoğun çalışma temposuna ve sosyal hayattan uzaklığa dikkat çeken ifadesi ise, sosyal izolasyonun yalnızca kültürel farklılıklardan değil, aynı zamanda

ekonomik koşullardan da kaynaklandığını ortaya koyar. Uzun çalışma saatleri, düşük ücretli işler ve fiziksel yorgunluk gibi faktörler, göçmenlerin toplumsal yaşama katılımını ciddi biçimde sınırlamaktadır. Bu durum, hem yapı–fail ilişkisini hem de göçmenlerin kapasitesini doğrudan etkileyen bir unsur olarak değerlendirilebilir.

''Türkler yaşadığımız toplumda kendi halinde biz de kendi halimizdeyiz. Ne onlar bize yaklaşmak istiyor ne de bizim yaklaşmamıza izin veriyorlar. Herkes kendi halinde yaşıyor'' (G6, 31, Kadın).

Son olarak G6'nın ifadesi, iki topluluk arasında karşılıklı bir sosyal mesafe bulunduğunu ve bu mesafenin hem ev sahibi toplumun yaklaşmama tutumu hem de göçmenlerin sınırlı etkileşim çabaları nedeniyle sürdüğünü göstermektedir. Bu durum, salata kasesi modelinde olumlu kabul gören çeşitlilik içindeki birlikteliğin aksine, paralel yaşamlara ve sosyal kopukluklara işaret eder. Bu tür sınırlı iletişim biçimleri, kültürel entegrasyonun önünde önemli bir engel teşkil ederken, bireylerin karşılıklı etkileşimlerini de sınırlar.

Özetle, bu veriler, göçmenlerin sosyal hayatlarında belirgin bir izolasyon yaşadığını ve bunun hem yapısal koşullar hem de kültürel dinamiklerle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Sınırlı sosyal iletişim, entegrasyon süreçlerinin sosyal ve duygusal boyutlarının da derinlemesine ele alınması gerektiğini göstermektedir.

5.2. ERİTME KAZANI YAKLAŞIMININ KEÇİÖREN'DEKİ GÖRÜNÜMLERİ

Eritme kazanı yaklaşımı, göçmen bireylerin kendi kültürel pratiklerini zamanla geri plana iterek baskın toplumun normlarına, diline ve sembolik evrenine dâhil olmalarını öngören tek-yönlü bir bütünleşme modelidir. Bu bakış, kültürel çeşitliliği farklılıkların eridiği homojen bir toplumsal yapıya dönüştürmeyi amaçlar. Keçiören sahasından elde edilen bulgular, söz konusu modelin etkilerini çok katmanlı biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim katılımcıların bir kısmı, Türkçe yeterliliklerini artırmanın ve toplumun normlarına uyumlanmanın toplumsal kabulü kolaylaştırdığını vurgulamıştır. Bu süreçte dilsel benzeşme, kimlik dönüşümü ve ev sahibi toplumun değerlerine uyum sağlama gerekliliği iç içe geçmektedir. Faillik ile toplumsal yapı Giddens'ın betimlediği karşılıklı etkileşim çerçevesinde birbirini yeniden üretmektedir. Aşağıda, Keçiören örneğinde eritme kazanı dinamiklerini görünür kılan

kültürel uyum, kimlik ve aidiyetin dönüşümü, toplumsal kabul için uyum gerekliliği ve dilsel benzeşme alt temaları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Her bir tema görüşme alıntıları ve kuramsal tartışmalarla bütünleştirilmektedir.

5.2.1. Kültürel Uyum ve Benzeşme Eğilimleri

Katılımcıların anlatımları, ev sahibi toplumun kültürel kodlarına uyum sağlama yönünde belirgin bir eğilimin varlığını ortaya koymaktadır. Göçmenlerin önemli bir bölümü, gündelik yaşam pratiklerinde Türk toplumuna ait normlara yakınlaşmayı, kabul görmenin ön koşulu olarak görmektedir. Bu uyum çabası, hem davranışsal hem de sembolik düzeyde bir benzeşme sürecini beraberinde getirmektedir.

5.2.1.1. Kültürel Uyum

Katılımcıların anlatımları, kültürel uyumun entegrasyon sürecinde hem bireysel hem de toplumsal bir zorunluluk olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Göçmen bireyler, yaşamlarını sürdürebilmek, dışlanmamak ve sosyal kabul görmek adına ev sahibi toplumun kültürel norm ve değerlerine uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu süreç, yalnızca yüzeysel alışkanlıkları değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin ve gündelik pratiklerin yeniden şekillenmesini de kapsamaktadır. Özellikle çocukların eğitim süreci gibi alanlarda sergilenen uyum davranışları, eritme kazanı yaklaşımının kültürel düzeydeki yansımaları olarak değerlendirilebilir.

''Bir Türk bir Suriyeli evlenen çok kişi tanıyorum. Kız ya da erkek olarak. Çok rahat şekilde birbirlerine uyum sağlıyorlar, kültür farkı ya da aralarında bir farklılık yok'' (G2, 25, Erkek).

G2'nin vurguladığı Türk ve Suriyeli bireyler arasındaki evlilikler, kültürel farklılıkların günlük yaşam pratiklerinde belirleyici bir engel oluşturmadığını göstermektedir. Bu tür evliliklerin, iki toplum arasında karşılıklı anlayışın ve uyumun geliştiğini yansıttığı söylenebilir. Katılımcının "*kültür farkı ya da aralarında bir farklılık yok*" ifadesi, eritme kazanı yaklaşımına uygun biçimde, göçmenlerin yerel kültürel normlara entegre olma eğilimlerini ve zamanla bu normları içselleştirdiklerini ima etmektedir.

''Şimdi gençler buraya alıştıktan sonra tekrar oraya alışmaları zor. Ben oraya gittim 3 sene çalıştım. Deprem zamanı da ortaydım. Oraya dönen gençler alışmakta zorlandı. Burada hayatları güzel ve rahat olduğu için bazıları dönmek istemiyor. Buraya alıştım artık neden döneyim sadece ziyarete giderim diyorlar'' (G2, 25, Erkek).

Diğer yandan, aynı katılımcının Suriye'ye dönüş deneyiminden aktardığı gözlemler, göçmen bireylerin kültürel aidiyetlerinin yaşadıkları yeni yer üzerinden yeniden biçimlendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle genç nesillerin, Türkiye'deki yaşam tarzına, sosyal yapıya ve toplumsal düzenlemelere alıştıkça, geldikleri ülkeye yeniden entegre olma konusunda zorlandıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, sadece bir yaşam standardı meselesi değildir. Aynı zamanda kültürel içselleştirme sürecinin tamamlanmasıyla ilgilidir. "*Buraya alıştım artık neden döneyim*" ifadesi, bireyin kendisini artık ev sahibi toplumun bir parçası olarak konumlandırdığını ve geri dönme fikrini gönüllü olarak reddettiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, kültürel uyum süreci yalnızca yüzeysel bir adaptasyonla sınırlı kalmamakta, göçmen bireylerin kimliklerini, aidiyet alanlarını ve yaşam tercihlerini kökten etkilemektedir. Bu gözlemler, eritme kazanı yaklaşımının Keçiören örneğinde yalnızca teorik bir model olarak kalmadığını, bazı bireylerin deneyimlerinde somut karşılık bulduğunu göstermektedir. Göçmenlerin, karşılıklı ilişkiler ve gündelik yaşam içindeki etkileşimler yoluyla ev sahibi toplumun kültürel kodlarına dahil oldukları ve bu süreci içselleştirdikleri söylenebilir.

5.2.1.2. Kültürel Benzerlikler

Görüşmelerde öne çıkan bir diğer unsur ise göçmenlerin Türk toplumuyla paylaştıkları ortak dini ve kültürel değerlere atıfta bulunarak aradaki benzerlikleri vurgulamalarıdır. Katılımcılar, özellikle Müslüman kimliği ve aile yapısı benzerliğini entegrasyonu kolaylaştırıcı bir unsur olarak değerlendirmektedir. Bu tür benzerlikler, göçmenlerin kendilerini yabancı hissetmemelerine katkıda bulunmakta ve kültürel uyum sürecinde bir tür köprü işlevi görmektedir. Ortak gelenekler ve inanç temelli benzerlikler, karşılıklı anlayışın gelişmesine olanak tanımakta ve eritme kazanı mantığında birleşme eğilimini desteklemektedir.

‘*’Türklerle Suriyeliler gerçekten dini olarak birbirine çok benziyor. Bazı kültürel şeyler aynı. Kıyafet olarak da normal. Mesela biz kurban, Ramazan ve kandilleri kutluyoruz’’* (G1, 40, Kadın).

‘’Kültür farkı var ama yemekler, dini bayramlar ve İslami şeyler hep aynı, değişen bir şey yok’’ (G2, 25, Erkek)

‘’Yemekler ve kültürlerimiz aynı, fark yok. Sadece bizimkiler fazla baharat kullanır. Antepliler ve Kilisliler de Türk ama onların mutfağı da bizim gibi. Onlar yaşantı olarak bize daha çok benziyor. Arazi yapısı ve yemekler olarak. Bu tarafa yaklaştıkça biraz farklılaşıyor’’ (G2, 25, Erkek).

‘’Aramızda dini benzerlik var. Şeref ve namus kavramı da ortak’’ (G3, 29, Erkek).

‘’Benzerlikler çok. Her şeyimiz aynı. Sadece Türkler daha sinirli’’ (G11, 31, Erkek).

‘’Türkle evliyim. O zamanlar çok düşünmüştüm. Acaba fark olur mu anlaşabilir miyiz diye çok korkmuştum ama evlendikten sonra baktım her şey aynı geldi. Aynı bizim yaşam tarzımız gibi. Adetler falan da çok benziyor‘’ (G7, 28, Kadın).

Katılımcı ifadeleri, Keçiören bağlamında Suriyeli göçmenler ile yerleşik Türk toplumu arasındaki kültürel benzerliklerin algılanış biçimine dair veriler sunmaktadır. Öncelikle, birçok alıntıda dini pratiklerin ortaklığı vurgulanmaktadır. Kurban, Ramazan ve kandil kutlamalarının aynı olması (G1, G2) ya da “*şeref ve namus*” gibi değerlerin paylaşıldığının belirtilmesi (G3) göç çalışmalarında paylaşılan sembolik unsurlara işaret eder. Ortak dinî paylaşımlar ve ahlaki normlar, farklı kökenlerden gelen grupların gündelik ritüellerde bir araya gelmelerini kolaylaştırmaktadır.

Yemek kültürüne ilişkin yorumlar da (G2) bu benzerlik anlatısını pekiştirir. Mutfağın, özellikle baharat kullanımı gibi küçük farklılıklar haricinde örtüştüğü vurgusu, gruplar arasında sınırlar olmasına rağmen mutfak pratikleri gibi alışverişe daha yatkın kültürel unsurlara işaret eder. Böylece, eritme kazanı yaklaşımının temelindeki ortak tat metaforu, Keçiören ölçeğinde dinî ve gastronomik yakınlık üzerinden kendini göstermektedir.

G7’nin Türk eşle yaptığı evliliğe dair “*her şey aynı geldi*” ifadesi, ev içi sosyalleşmenin kültürlerarası yakınlaşmadaki rolünü ortaya koyar. İç evlilikler, Giddens’ın yapı-fail diyalektiğinde mikro ilişkilerin yapısal dönüşüme katkı

sunabileceğini gösterir. Benzer şekilde, G11'in "*her şeyimiz aynı, sadece Türkler daha sinirli*" yorumu, benzerlik hissinin yanında mizahi mesafe olduğu fakat bu tür kültürel farklılıkların yönetilebilir olduğunu ima eder.

Sonuç olarak, katılımcı söylemleri Keçiören'de dini ritüeller, aile ve onur kodları ve mutfak gelenekleri etrafında güçlü bir kültürel ortak payda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu payda, hem göçmenlerin ev sahibi topluma katılımını kolaylaştırmakta hem de eritme kazanı modelinin işlemesine olanak tanımaktadır.

5.2.1.3. Ev Sahibi Topluma Dahil Olma

Göçmenlerin sosyal yaşama aktif şekilde katılma arzusu, ev sahibi toplumla bütünleşme yönündeki eğilimlerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların bir kısmı, mahalle ortamında komşuluk ilişkilerinden başlayarak çocuklarının okul çevresi ve sosyal faaliyetler aracılığıyla yerel topluma entegre olduklarını ifade etmiştir. Bu durum, sadece gözle görülür fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda bir aidiyet talebi anlamına gelebilir. Yerel topluma kabul edilme ve "bizden biri" olarak görülme arzusunun, eritme kazanı yaklaşımında öngörülen toplumsal kaynaşmayı desteklediği görülmektedir.

''Çoğunlukla işte olduğum için Türklerle vakit geçiyorum, çünkü çalıştığım yerde bir sürü Türk var'' (G7, 28, Kadın).

Katılımcıların ifadeleri, Suriyeli göçmenlerin ev sahibi toplumla olan gündelik ilişkilerinde dahil olma ve gündelik entegrasyon yönünde önemli göstergeler sunmaktadır. G7'nin "*çoğunlukla işte olduğum için Türklerle vakit geçiriyorum, çünkü çalıştığım yerde bir sürü Türk var*" ifadesi, iş yaşamı üzerinden kurulan sosyal temasın, entegrasyon süreçlerinde nasıl bir köprü işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Burada, göçmen bireylerin gündelik yaşam pratiklerinde maruz kaldıkları yapısal zorunluluklar (örneğin istihdam ortamları), aynı zamanda kültürler arası temas alanı yaratmakta ve **zorunlu sosyalizasyonun** entegrasyona katkısını göstermektedir.

''Bazı komşularım Türk, bazen birlikte vakit geçiriyoruz'' (G10, 30, Erkek).

Benzer şekilde G10'un "*bazı komşularım Türk, bazen birlikte vakit geçiriyoruz*" şeklindeki açıklaması da komşuluk ilişkileri aracılığıyla kurulan sosyal

temaslara işaret etmektedir. Bu tür etkileşimler, kültürel entegrasyon modelinde yer alan karşılıklı etkileşim ve adaptasyon sürecinin önemli bir parçasıdır.

Bu bağlamda, katılımcı ifadeleri "ev sahibi topluma dahil olma" temasının sadece sembolik kabulle sınırlı olmadığını, aynı zamanda gündelik yaşamın doğal akışı içinde özellikle iş yerleri yerleri sosyal temas alanları aracılığıyla gerçekleştiğini göstermektedir.

5.2.1.4. Kültürel Etkinliklere Katılım

''Sadece benim bir hasretim kaldı. Benim düğümde akrabalarım yanımda olamadı. Ayrı yerlerde oturduğumuz için. Bazıları Antalya'da oturuyorlar, bazıları da Avrupa'da oturuyorlar. İşte insan evlenince, tek olunca zor oluyor. Bayramlarda zaten dediğim gibi akrabalarda yok. Sadece bizim ailemiz var. Biz dört kızız, ben tek oğlanım. Hepsi evli. Diğerleri amcalarında falan. Kimseyle görüşemeyiz. Herkes ayrı ayrı. Evet yani bayramlarda pek tatlı geçmiyor'' (G11, 31, Erkek).

G11'in "*düğünümde akrabalarım yanımda olamadı… bayramlar pek tatlı geçmiyor*" vurgusu, toplumsal ritüellerin (düğün, bayram, aile toplantıları) göçmen topluluklar için önemini ve göçle birlikte yaşanan ağ kaybının bu ritüelleri nasıl eksilttiğini ortaya koyar.

Aile üyeleri ile olan fiziksel mesafe, ortak kutlamaların sıklığını ve coşkusunu zayıflatır. Giddens'ın yapı-fail diyalektiği açısından bakıldığında, toplumsal yapıda (coğrafi dağılma, kısıtlı sosyal ağlar) ortaya çıkan sınırlılıklar bireyin failliğini kısıtlamaktadır. Dolayısıyla göçmen, kültürel etkinliklere tam katılım sağlayamadığı için duygusal bir eksiklik hisseder. Katılımcı, Keçiören'de hayatını sürdürse de, toplu aile ritüellerinin yokluğu onun kültürel bütünlüğüne zarar vermektedir.

5.2.2. Kimlik ve Aidiyetin Dönüşümü

Araştırma bulguları, göçmenlerin zamanla kimlik algılarında ve aidiyet tanımlarında bir değişim yaşandığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, özellikle çocukları üzerinden şekillenen yeni kimlik inşalarının, Türkiye'deki yaşamla bütünleşmelerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Eğitim süreci, arkadaş çevresi ve toplumsal beklentiler, bu dönüşümde belirleyici rol oynamaktadır. Bazı görüşmeciler, çocuklarının artık "Suriyeli" değil "Türkiye'de büyümüş bir birey" olarak kendilerini

tanımladığını ifade etmiştir. Bu durum, eritme kazanı modelinin kimlik düzeyindeki etkilerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Burada doğmuş olan göçmen bireyler, yeni bir ulusal aidiyetin parçası olma yönünde evrilmektedir.

5.2.2.1. Kimlik ve Aidiyet Hissi

Katılımcılar, uzun yıllardır Türkiye'de yaşamalarının bir sonucu olarak hem bireysel hem de kolektif kimliklerinde dönüşümler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle çocukların, Suriyeli kimliğinden ziyade "burada doğmuş ve burada büyümüş" bireyler olarak kendilerini tanımlamaları dikkat çekicidir. Bu aidiyet hissi, gündelik yaşamda karşılaşılan pratiklerle ve sosyal ilişkilerle de şekillenmektedir. Aidiyet, ev sahibi toplumun kabulüne olduğu kadar, bireyin kendini ait hissettiği yere yönelme eğilimiyle de ilgilidir. Bu bağlamda, eritme kazanı modelinde olduğu gibi, yeni bir ulusal ve toplumsal kimliğin inşa edildiği gözlemlenmektedir. Bu tema çerçevesinde dile getirilen görüşler, göç sonrası kimlik inşasının ne derece çok katmanlı ve değişken olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Veriler, bireylerin yaş, yerleşim süresi, aile bağları, sosyal ilişkiler ve maddi-manevi kazanımları doğrultusunda Türkiye'ye yönelik aidiyet hissinin farklılık gösterdiğini göstermektedir.

''Evet buraya çok ait hissediyorum. Benim babaannem Hatay'da yaşıyor ve evi Hatay'da. Arazileri de Hatay'da olduğu için ben vatandaşlık aldıktan sonra onlar bizim üstümüze geçecek. Annem, kardeşim ben kendimizi buraya ait hissediyoruz. Çünkü birçok tanıdığımız vardı şimdi de tanıdıklarımız var. Önceden tanıdıklarımız baba tarafındandı Hatay'dan, İzmir'den ve Düzce'dendi. Onlar bize geliyordu şimdi biz buraya geldik'' (G2, 25, Erkek).

''10 sene olduğu için burası ikinci vatanım gibi oldu. Çünkü burada her şeyi yapabiliyorum. En azından gezmeye alışverişe gidebiliyorum. Çocuklarım burada doğdu. Ama yaşam sorunu çektiğimiz için bazen kafamız karışabiliyor'' (G3, 29, Erkek).

''Yani benim dilimden buraya ait hissettiğim belli'' (G4, 19, Erkek).

''Evet buraya ait hissediyorum. Burayı seviyorum. Çünkü Suriye'den çıktığımda hiçbir şeyim yoktu. Her şeyimi burada kazandım. İş, sigorta, çalışma izni.

Burada evlendim, araba aldım. O yüzden kendimi buraya ait hissediyorum'' (G5, 23, Erkek).

Örneğin G2, geçmişten gelen aile bağları ve halihazırda sürdürülen sosyal ilişkiler üzerinden Türkiye'yi sahiplenmekte, vatandaşlık kazanımı ile birlikte toprak ve aidiyet ilişkisini de yeniden tanımlamaktadır. Benzer şekilde G5, kişisel başarılarının ve yaşamını yeniden inşa ettiği alanların Türkiye'de gerçekleştiğini vurgulayarak bu coğrafyayı bir kazanım mekânı olarak tanımlamakta, bu bağlamda güçlü bir aidiyet hissi geliştirmektedir. G3'ün ifadesi ise zamanla gelişen bir bağa işaret etmektedir. ''*İkinci vatan*" vurgusu, hem günlük yaşamın akışında yer edinmiş bir aidiyetin hem de ekonomik ve toplumsal entegrasyonun sonucudur. Ancak burada belirtildiği üzere, maddi zorluklar bu duyguda ikilemlere neden olabilmektedir.

''Ben Türkleri çok az seviyorum. Sevdiğim çok az Türk var. Kendimi buraya ait hissetmiyorum'' (G14, 18, Erkek).

''Hayır hissetmiyorum. Ben ülkeme döneceğim sonuçta. Yaşım küçük olsaydı burada yaşasaydım olabilirdi. Ama hayatımın büyük bir kısmını Suriye'de yaşadım. Ben buraya geldiğimde 20 yaşındaydım gençliğimi hep Suriye'de yaşadım, her şeyi orada gördüm'' (G13, 30, Erkek).

Diğer yandan G13 ve G14'ün görüşleri, daha sınırlı ya da zayıf aidiyet hissini yansıtmaktadır. G13 için aidiyet geçmiş yaşanmışlıklara bağlıdır, gençliğini Suriye'de geçirmiş olması, kimlik inşasını ve aidiyet duygusunu Suriye ekseninde şekillendirmiştir. G14 ise kültürel uyumsuzluk ve Türk toplumuna yönelik mesafeli yaklaşımıyla kendisini bu topluma ait hissetmediğini belirtmektedir. Bu durum, özellikle sosyal ilişkilerde yaşanan memnuniyetsizliklerin kimlik hissiyatını nasıl etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.

Tüm bu veriler, kimliğin sabit bir yapı olmadığını, aksine Giddens'ın yapı–fail kuramında ifade edildiği gibi bireyin içinde bulunduğu sosyal yapılarla etkileşim halinde kimliğini sürekli olarak yeniden ürettiğini göstermektedir. Berry'nin (1997) kültürel adaptasyon modeline göre bu örneklerde hem entegrasyon (örneğin G2, G5), hem "marjinalleşme" (G14), hem de "ayrışma" (G13) stratejilerine rastlanmaktadır. Bu da göçmenlerin kimlik kurgularının sosyal çevre ve karşılaştıkları toplumsal tutumlarla şekillendiğini ortaya koymaktadır.

5.2.2.2. Kültürel Kimlik ve Aidiyet

Kültürel kimliğe ilişkin söylemler, göçmenlerin hem ait oldukları kültürle bağlarını sürdürme hem de ev sahibi toplumun değerlerine uyum sağlama arasında bir denge kurma çabasında olduklarını göstermektedir. Bu süreçte, kültürel kimlik yalnızca etnik veya ulusal aidiyetle sınırlı kalmamakta, yaşanılan toplumla kurulan ilişkilerle yeniden tanımlanmaktadır. Eritme kazanı yaklaşımına paralel olarak, kültürel sınırların aşınması ve melez kimliklerin oluşumu dikkat çekmektedir.

''Ben buraya çok küçük yaşta geldiğim için Suriye'de pek bir şey görmedim. Birçok şeyi burada öğrendim'' (G14, 18, Erkek)

''Suriye'den küçük yaşta çıktığım için gelenekleri pek iyi bilmiyorum'' (G4, 19, Erkek)

''Çocuklar Suriye'yi hatırlamıyor. Oğlum beş buçuk yaşındayken Türkiye'ye geldi. Tamamen hiçbir şey hatırlamıyor. Sadece hayal gibi rüya gibi anımsıyorum diyor'' (G1,40, Kadın

Katılımcıların kültürel kimlik ve aidiyete dair paylaştığı ifadeler, özellikle çocuk yaşta göç eden bireylerde kimlik bağlarının yer değiştirdiğine ve köken ülkeye dair belleğin zamanla silikleştiğine işaret etmektedir. Bu durum, kültürel kimliğin sabit bir kalıptan ziyade, yaşantıların ve sosyal çevrenin etkisiyle yeniden biçimlenen bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır.

G14'ün ve G4'ün ifadeleri, erken yaşta göç eden bireylerin Suriye'ye ilişkin kültürel hafızalarının oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. G14, "*Suriye'de pek bir şey görmedim*" ifadesiyle kendi kimliğinin büyük ölçüde Türkiye'de inşa edildiğini vurgularken, G4, Suriye'nin geleneklerine dair bilgi eksikliğini belirtmekte ve bu durum, kültürel aktarımın zamanla zayıfladığını göstermektedir. Benzer şekilde, G1'in çocuğuna dair gözlemi de çocukların hafızasında Suriye'nin sadece rüya gibi bir yere dönüştüğünü belirtmektedir. Bu, hem mekânsal hem de kültürel anlamda aidiyetin Türkiye'ye doğru kaydığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, erken yaşta göç eden bireylerde kültürel kimlik, köken ülkeye bağlı geleneklerden ziyade, içinde yaşadıkları yeni toplumun normları, değerleri ve deneyimleriyle şekillenmektedir. Bu durum, göçün kuşaklar arası etkilerini ve aidiyetin zamanla nasıl dönüşebileceğini açık biçimde göstermektedir.

5.2.3. Dilsel Asimilasyon ve Tek Tipleşme

Dil, kültürel uyum sürecinin merkezinde yer alan belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Katılımcı ifadeleri, Türkçeyi iyi konuşmanın yalnızca iletişimsel bir gereklilik değil, aynı zamanda toplumsal kabulün anahtarı olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu bağlamda, ana dili konuşmaktan kaçınma, çocukların okulda yalnızca Türkçe öğrenmesi, anadillerini sadece evde konuşmaları gibi örüntüler dikkat çekmektedir. Dilin bu şekilde dönüşmesi, eritme kazanı yaklaşımının en somut örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların bir kısmı, Arapça konuştuklarında dışlandıklarını ya da damgalandıklarını dile getirirken, Türkçeyi akıcı konuşmanın sosyal çevreler tarafından ‘’Türk’’ gibi algılandığı, buralı olma işlevi gördüğünü ifade etmiştir. Bu durum, dilsel benzeşmenin, göçmenlerin kültürel kimliklerini koruma ile kabul görme arasında denge kurmaya çalıştıklarını göstermektedir.

5.2.3.1. Dil Yeterliliği

Dil yeterliliği, entegrasyon sürecinin önemli bir boyutudur. Katılımcıların çoğu, Türkçeyi yeterince bilmenin hem gündelik yaşamı kolaylaştırdığını hem de sosyal ilişkilerde kabul görmeyi sağladığını vurgulamaktadır. Özellikle eğitim almış genç katılımcıların Türkçeye olan hakimiyeti, onlara toplumsal kabul açısından bir avantaj sağlamaktadır. Dil becerilerinin gelişmişliği, yalnızca iletişim değil, aynı zamanda göçmen bireylerin kendi kendilerini idame etmeleri ve topluma katılımı açısından da belirleyici olmaktadır.

‘’Kızım okula başladıktan 2 ay sonra okula gittim. Herkes Suriyeli olduğunu öğrenince çok şaşırdı. Türkçeyi çok iyi konuşuyor dediler’’ (G1, 40, Kadın).

G1’in ifadesi, çocuğunun okul ortamında Türkçeyi oldukça iyi kullanması sayesinde Suriyeli kimliğinin başlangıçta fark edilmediğini aktarmaktadır. Bu durum, dil becerisinin sosyal etkileşimleri nasıl şekillendirdiğine işaret etmektedir. Katılımcının aktardığı şaşkınlık ifadesi, yeterli dil kullanımının göçmen çocukları “bizden biri” olarak konumlandırabildiğini göstermektedir. Bu da, eritme kazanı yaklaşımı kapsamında dil yeterliliğinin, kültürel farklılıkların bastırılarak ortak kimliğe doğru yönelimde etkili bir araç olduğunu ortaya koyar.

‘’Kardeşlerim benden iyi Türkçe konuşuyor’’ (G12, 18, Erkek)

G12 ise kardeşlerinin Türkçe konusundaki yeterliliğinin kendi seviyesinden daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu ifade, dil öğreniminde yaş faktörünün etkisini ve erken yaşta eğitim almanın avantajlarını yansıtmaktadır.

''Türkçeyi öğrenmeden önce zorlanmıştım. Ama dil öğrendikçe daha kolay oldu. 2 sene Türklerle çalıştım. Şimdi rahat bir şekilde çalışıyorum'' (G3, 29, Erkek)

G3'ün anlatımı ise dil öğreniminin iş hayatındaki işlevine odaklanmaktadır. Başlangıçta yaşadığı zorluklara rağmen, Türkçe öğrenimi ile birlikte çalışma ortamında kendisini daha rahat hissettiğini dile getirmektedir. Bu da, Giddens'ın yapılaşma teorisi bağlamında değerlendirildiğinde, bireyin faillik kapasitesini artıran bir dönüşümü işaret etmektedir. Dil becerisi, bireyin sadece kendini ifade etmesini kolaylaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda yapılarla olan etkileşimini de güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, dil öğrenimi, göçmen bireylerin ekonomik ve sosyal yaşama katılımını kolaylaştırmakta, önyargıların kırılmasına katkı sağlamakta ve yerleşik toplumla aralarındaki mesafeyi azaltmaktadır.

5.2.3.2. Dilsel Uyum ve Faillik

Katılımcılar, dil öğrenme sürecini sadece dışsal bir zorunluluk olarak değil, aynı zamanda bireysel bir çaba ve faillik göstergesi olarak tanımlamaktadır. Bazı bireyler, Türkçeyi öğrenmek için özel kurslara gitmiş, çalışma ortamlarında ya da sosyal çevrelerinde dili aktif şekilde kullanarak yetkinlik kazanmışlardır. Bu durum, yapı ve fail arasındaki ilişkinin bir örneği olarak değerlendirilebilir. Dilsel uyum, göçmen bireylerin toplumla kurdukları ilişkinin hem sınırlarını hem de olanaklarını belirleyen önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır.

''Bak, şu anda durum farklı. Ben ilk Ankara'ya geldiğimde 5 Suriyeli vardı. Ben ilk gelenlerdenim. O zamanlar Arapça kimseyle konuşamadık bu yüzden mecburiyetten Türkçe öğrendik. Ama şimdi buraya gelen giden Suriyeli çok fazla bu nedenle diğerlerinin Türkçe öğrenme mecburiyeti kalmadı. Ya da mesela çalışan birinin arkadaşı Türkçe biliyorsa ya da patronu Türkse onlar sayesinde öğreniyor. Arkadaşı tercümanlık yapıyor, çeviriyor, söylüyor. Yani o kadar zorluk kalmadı. Ama eskiden mecburiyetten öğrendim'' (G11, 31, Erkek)

Dilsel uyum ve faillik arasındaki ilişki, göçmenlerin sosyal çevreleriyle kurdukları etkileşim biçimlerine ve göç deneyimlerinin zamansal bağlamına göre değişkenlik göstermektedir. G11'in anlatısı, göçün ilk yıllarında Türkçe öğreniminin zorunlulukla şekillendiğini ortaya koymaktadır. İlk zamanlarda Suriyeli sayısının az olması, bireyleri Türkçeyi öğrenmeye zorlamıştır. Bu durum, Giddens'ın yapı-fail teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, yapısal zorunlulukların bireysel pratikleri dönüştürücü etkisini göstermektedir. Birey, çevresinde ortak dil konuşan kimse olmaması nedeniyle kendi failliğini kullanarak dilsel uyum sağlamış ve sosyal yapıya entegre olmuştur. Ancak aynı anlatı, günümüzde göçmen sayısının artmasıyla birlikte bu zorunluluğun ortadan kalktığını göstermektedir. Bu bağlamda, fail sadece bireysel çaba olarak değil, aynı zamanda sosyal ağlar üzerinden toplumsal olarak işleyen bir mekanizmadır.

''Çocukların Türkçeleri bizden daha iyi. Kızım burada anaokuluna gidiyordu. Ben de bir gün ziyarete gittim durumunu öğrenmek için. Hocası onun Suriyeli olduğuna şaşırdı. Çok güzel konuşuyor dedi. Tüm çocuklarım burada Türkçe öğrendi'' (G1, 40, Kadın).

''Çocukken geldikleri ya da direkt burada doğdukları için rahat bir şekilde Türkçe konuşabiliyorlar, bir sıkıntı olmuyor'' (G5, 23, Erkek)

G1'in ve G5'in ifadeleri ise çocukların dilsel uyum kapasitesine odaklanmaktadır. Bu veriler, göçmen çocukların erken yaşta eğitime dâhil olmalarıyla birlikte ev sahibi toplumun dilini daha doğal ve etkili bir biçimde benimsediklerini göstermektedir. G1'in çocuğunun öğretmeni tarafından Türk zannedilmesi, bu uyumun dışarıdan da fark edilebilecek düzeyde olduğunu işaret etmektedir. G5'in vurguladığı gibi, Türkiye'de doğan veya küçük yaşta gelen çocukların Türkçe yeterlik düzeyleri, onlara dilsel ve kültürel uyum sürecinde belirgin bir avantaj sağlamaktadır.

Tüm bu anlatılar bir araya getirildiğinde, dilsel uyumun sadece bir entegrasyon aracı olmanın ötesinde, bireylerin yapısal koşullara verdikleri stratejik tepkilerin ve failliklerinin olduğunu göstermektedir.

5.3. SALATA KASESİ YAKLAŞIMININ KEÇİÖREN'DEKİ GÖRÜNÜMLERİ

Geleneksel benzeşme modellerine alternatif olarak geliştirilen salata kasesi yaklaşımı, farklı kültürel grupların temel kimliklerini koruyarak bir arada yaşamalarını savunan çokkültürlü bir perspektife işaret eder. Bu yaklaşım, göçmenlerin ev sahibi toplumla tamamen özdeşleşmeden kendi kültürel değerlerini sürdürebilmelerine imkan tanır. Keçiören örneğinde, Suriyeli göçmenlerin gündelik yaşam pratikleri, kimlik tercihleri, dilsel tercihler ve toplumsal ilişkilenme biçimleri, bu çokkültürlü modelin yerel düzeydeki yansımalarını gözler önüne sermektedir. Bu bölümde, kültürel çeşitliliğin korunması, farklı kimliklerin yan yana var olabilmesi, çok dillilik ve etnik aidiyete dayalı sosyal ağların güçlenmesi gibi dinamikler bağlamında salata kasesi yaklaşımının sahadaki somut izleri tartışılacaktır.

5.3.1. Kültürel Çeşitliliğin Görünür Kılınması

Bu tema, göçmenlerin kendi kültürel pratiklerini günlük yaşamlarında sürdürerek toplumsal kimlik kazanmalarına odaklanır. Katılımcı ifadeleri, kültürel normların ve sembollerin korunması gibi unsurlar aracılığıyla kültürel kimliğin canlı tutulduğunu göstermektedir. Bu durum, göçmenlerin ev sahibi toplumla bütünleşirken kendi aidiyetlerinden kopmadıklarını ve kültürel ögeleri günlük yaşamın doğal bir parçası olarak yaşattıklarını ortaya koymaktadır.

5.3.1.1. Kültürel Farklılıklar

Bu alt başlık, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki gündelik yaşama dair gözlemledikleri kültürel farklılıkları nasıl algıladıklarını ve bu farkların sosyal etkileşimlerine nasıl yansıdığını analiz etmektedir. Katılımcılar, yemek kültürü, gelenek ve görenekler, sosyal normlar, kadın-erkek ilişkileri gibi alanlarda Türkiye ile kendi ülkeleri arasında bazen farklılıklar olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, entegrasyonun tek yönlü bir benzeşmeden ibaret olmadığını, aynı zamanda göçmenlerin kendi kültürel sınırlarının farkında olduklarını göstermektedir.

''Burada eşcinsellik gibi sapkınlıklar çok fazla. Keçiören daha saygılı ve muhafazakar. Ama Kızılay ya da Çankaya'daki hayatlar çok açık. Buradaki insanlar

daha saygılı ve kıyafetleri daha uygun. Burası bizim için daha uygun'' (G1, 40, Kadın).

Bu ifade, katılımcının kendi değer yargılarını ve toplumsal algılarını yansıtmaktadır. Araştırmacı bu görüşü onaylamamakta ya da paylaşmamaktadır. Alıntı, Keçiören'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin mekânsal tercihlerinde kültürel ve ahlaki algıların nasıl rol oynadığını göstermek amacıyla, katılımcının söylemi olduğu gibi aktarılmıştır.

G1'in vurgusu mahallenin kurallara dayalı atmosferini tanımlar. Suriyeli katılımcı, kendi inanç ve görünürlük standartlarını Keçiören'de koruyabildiği için uygun bir alan bulduğunu belirtir. Burada mekânsal seçicilik göçmenin failliği ile mahalle olanaklarının birleştiği bir karar sürecini yansıtır.

''Yaşam tarzları bakımından, kızlarda bir değişiklik var. Kızlar burada daha açıklar. Suriye'de kızlar dışarı çıkmazlar. Babalarına çok düşkünler, ne derse onu yaparlar. Ama buraya geldikten sonra bazıları değişti. Bazıları hala aynı samimiyet içerisinde devam ediyor'' (G2, 25, Erkek).

G2'nin gözlemi kültürel alışkanlıkların tek bir yöne evrilmediğini, bireylerin kendi faillikleri aracılığıyla farklı yol haritaları ürettiğini gösterir. Giddens'ın yapı-fail diyalektiğinde, kadınların kimi zaman geleneksel normlara uyması, kimi zamansa modern pratiklere yönelmesi bu ikiliğe işaret ediyor.

''Farklar var. Mesela dışarı çıkmak gibi. Türkler daha açık giyiniyor. Suriyeliler daha kapalı giyiniyor. Yemek konusunda da farklar var. Adetlerimiz biraz farklı ama çok değil'' (G15, 22, Erkek)

''İki kültür arasında farklılıklar var. İş anlayışları farklı. Farklı yatırımlar yapıyorlar'' (G14, 18, Erkek)

G15'in beyanı ve G14'ün gözlemi ise gündelik yaşamın görünür taraflarında (kıyafet, çalışma kültürü, tüketim biçimleri) farklılaşmanın sürdüğünü gösterir niteliktedir. Bu farklar, eritme kazanı mantığında benzeşmemiş, tersine salata kasesi metaforuna uygun biçimde bir araya gelmiştir.

Görüşmecilerin aktardığı ifadeler, Keçiören'de Türk-Suriyeli etkileşiminde öne çıkan benzerliklere rağmen farklılıkların görünür biçimde sürdürüldüğü bir toplumsallığa işaret eder. Salata kasesi yaklaşımının karakteristik özelliği olan kültürel unsurların yan yana var olup erimemesi ile uyumludur.

Özellikle genç kuşaklarda hem "Suriyeli kimliğini devam ettirme" hem de "Türk akranlarıyla paylaşıma girme" yönünde ikili bir strateji gözlenmektedir. Bu durum, yapılaşma kuramındaki esnekliği ortaya koymaktadır.

5.3.1.2. Kültürel Kimliği Koruma Çabası

Göçmen bireylerin kendi kültürel değerlerini, dilini, inanç sistemini ve yaşam tarzlarını sürdürebilme çabaları, bu başlık altında değerlendirilmektedir. Katılımcı ifadeleri, özellikle çocukların eğitimi, dil kullanımı ve ev içi yaşamda geleneklerin sürdürülmesi aracılığıyla kültürel kimliğin korunmaya çalışıldığını göstermektedir. Bu çaba, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda topluluk düzeyinde bir direnç stratejisidir. Kültürel kimliğini korumak isteyen bireyler, hem yeni topluma uyum sağlamakta hem de köken kültürlerinden ödün vermemeye çalışmaktadır. Bu durum, salata kasesi modelinin çokkültürlü yapısını destekleyen bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

''Ben çocuklarıma uzaktan Kuran dersi aldırıyorum. 6 senedir öğreniyorlar. Her gün Arapça dersleri var. Ücretli bir eğitim alıyorlar, parasını biz ödüyoruz. Onlar ders almak istemiyor. Hatta onlara çok zor geliyor. Ama ben sadece Kuranı Kerimi bilmelerini istiyorum'' (G1, 40, Kadın).

G1'in anlatımında, çocuklara Arapça ve Kur'an öğretimi, dini kimliğin gelecek kuşaklara aktarılmasına yönelik bilinçli bir tercih olarak belirginleşmektedir. Burada çocukların isteksizliğine rağmen, anne figürü tarafından sürdürülen bu çaba, kültürel aktarımın sadece edilgen bir süreç değil, aktif ve yönlendirici bir ebeveyn pratiği olduğunu gösterir. Bu durum, kültürel mirasın yeniden üretimine işaret etmektedir.

''Çocuklarıma kendi dillerini öğretiyorum. Kuranı öğrettim. Matematiği de Arapça öğrettim'' (G10, 30, Erkek).

G10'un ifadesinde, Arapça'nın matematik gibi bir alanda bile öğretim dili olarak seçilmesi, bireyin yerel eğitim yapısının dışında da alternatif bilgi aktarım kanalları oluşturduğunu ve böylece kültürel aidiyetin yeniden üretimine katkı sunduğunu göstermektedir.

''Valla Arapça öğretiyorum. Türkçe bu kadar öğretmiyorum. Neden olduğunu söyledim. Okulda çocuklara ırkçılık yapıyorlar'' (G13, 30, Erkek).

G13'ün anlatısı ise, kültürel kimliği koruma yöneliminin bir tepki stratejisi olarak şekillendiğini ortaya koyar. Okullarda karşılaşılan dışlayıcı tutumlar ve ırkçılık deneyimleri, bireyi Türkçeden uzak durmaya ve Arapçayı güçlendirmeye yönlendirmiştir. Bu durum, yapının (ayrımcılığın) failliği (bireyin tutumunu) nasıl biçimlendirdiğini gösteren önemli bir örnektir. Aynı zamanda, bu tepki**,** benzeşmeye karşı direncin somut bir göstergesi olarak da okunabilir.

Bu veriler, salata kasesi yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, kültürün korunmasına yönelik öznel pratiklere işaret eder. Aynı zamanda bu tutumlar, Giddens'ın yapılaşma kuramında bireylerin yapılar karşısındaki etkinliğini vurgulayan fail kavramıyla da doğrudan ilişkilidir. Kültürel kimliğin yalnızca korunmakla kalmayıp aynı zamanda yeniden üretilip yönlendirildiğini gösterir. Katılımcılar, Türkiye'deki mevcut koşullar içerisinde kendi değerlerini sürdürmeye ve aile içi sosyalizasyon yoluyla kimlik aktarımına yönelik çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Böylece, salata kasesi yaklaşımı içerisinde kimliklerin erimediği, tersine bireylerin kendi özgünlüklerini bilinçli biçimde sürdürdükleri bir entegrasyon dinamiği ortaya çıkmaktadır.

5.3.2. Farklı Kimliklerin Yan Yana Var Olması

Bu başlık altında, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini muhafaza ederek ev sahibi toplumla sınırlı ama çatışmasız bir biçimde bir arada yaşamaları ele alınmaktadır. Bazı katılımcılar, Türklerle selamlaşma düzeyinde sınırlı ilişkiler sürdürebildiklerini ve sosyal etkileşimlerin çoğunlukla yüzeysel kaldığını ifade ederken diğer katılımcılar oldukça iyi ilişkiler sürdürdüklerini dile getirmiştir. Buna rağmen karşılıklı mesafeli tutumun, çoğu zaman gerginlik ya da çatışmaya yol açmaksızın sürdürülebildiği gözlemlenmiştir. Bu durum, farklı etnik kimliklerin karşılıklı saygı çerçevesinde yan yana var olabildiği çokkültürlü bir yapı oluşturmaktadır.

5.3.2.1. Göçmenlerin Kendi Topluluklarına Yönelik Algısı

Bu tema, göçmen bireylerin Suriyeli topluluğa dair değerlendirmelerini, gözlemlerini ve içsel eleştirilerini ortaya koymaktadır. Bazı katılımcılar, kendi topluluklarıyla birlikte olmayı ve daha izole bir yaşam sürdürme eğiliminde olmasına rağmen zaman zaman uyum süreçlerine direnen veya olumsuz davranışlarıyla öne çıkan bireyleri eleştirmişlerdir. Bu içsel farklılaşma, göçmen toplulukların homojen bir yapıdan ibaret olmadığını, aksine çeşitli değer yargıları ve yaşam biçimlerine sahip bireylerden oluştuğunu göstermektedir.

''Bu mahallede Türklerle arası iyi olan insanlar buradan taşındı. Afedersiniz çingeneler kaldı. Benim yaşadığım mahalle buradan uzak. O taraflar gayet güzel'' (G11, 31, Erkek)

Katılımcının bu ifadesi, göçmenlerin mahalleye ilişkin toplumsal algılarını göstermektedir. Araştırmacı, bu söylemleri herhangi bir değer yargısı taşımadan, katılımcının deneyimini olduğu gibi yansıtmak amacıyla aktarmıştır.

''Mesela bizim şehrimizde açık bir kadın yok. Çocuk yetiştirmek de çok önemli. Mesela bizim şehrimiz küçük ve tüm insanlar birbirini tanıyor. Ben sokakta yürüdüğümde herkes beni tanıyor ben de onları tanıyorum. Böyle bir yerde çocuk yetiştirmek güvenli oluyor'' (G1, 40, Kadın).

Katılımcı beyanları, göçmen topluluğu içindeki içsel farklılaşma ve aidiyet algılarının karmaşık katmanlarını gözler önüne serer. Örneğin G11'in "*bu mahallede Türklerle arası iyi olanlar taşındı, geriye 'çingeneler' kaldı*" ifadesi, sadece Türk-Suriyeli ayrımını değil, Suriyeli topluluğun kendi içindeki sosyal hiyerarşiyi de yansıtır. Bu söylem, yerel mekânın göçmenler arasında bile arzu edilen ve kaçınılan kentsel alanlar şeklinde sınıflandığını, mekânsal farklılıkların topluluk içindeki statü göstergesi haline geldiğini düşündürür. Giddens'ın yapı-fail diyalektiği açısından okunduğunda, mahallede kalan diğer Suriyelilere yönelik olumsuz etiketleme, önyargıların göçmenler tarafından da yeniden üretilebildiğini gösterir.

G1'in anlatısında ise "*şehrimiz küçük… herkes birbirini tanır… çocuk yetiştirmek güvenlidir*" vurgusu, kendi kentine dair idealize edilmiş bir topluluk anlatısını göstermektedir. Katılımcı, sosyal ilişkiler ve topluluk gözetimini güvenlik kaynağı olarak görürken, mevcut yaşam alanını eleştirir. Bu tutum, salata kasesi yaklaşımındaki kültürel içe kapanma eğilimini hatırlatır. Aynı zamanda, açık giyinme

gibi tercihlere dair yargılar, topluluk içindeki ahlaki denetimin sürdürülmeye çalışıldığını gösterir.

5.3.2.2. Türkiye'ye Dair Algı

Göçmenlerin Türkiye'ye yönelik algıları, kişisel deneyimlere, toplumsal kabul düzeyine, ekonomik olanaklara ve siyasal atmosferin etkilerine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Katılımcıların bazıları Türkiye'yi bir sığınak ve ikinci vatan olarak tanımlarken, bazıları ise dışlanma ve ötekileştirme deneyimlerinden dolayı bu ülkeye karşı mesafeli ya da eleştirel bir yaklaşım sergilemektedir. Algıların çok katmanlı yapısı, bireysel deneyimlerin ve sosyo-politik koşulların göçmenlerin ev sahibi ülkeye yönelik tutumlarını doğrudan şekillendirdiğini göstermektedir.

''Türkiye Suriye'den daha güzel gelecekte de öyle olacak. Burada yaşam şartları daha iyi'' (G3, 29, Erkek)

Katılımcı beyanları, Türkiye'ye dair algının büyük ölçüde olumlu ve gelecek odaklı olduğunu göstermektedir. G3'ün ifadesi, yalnızca mevcut yaşam koşullarının bir kıyaslaması değil, aynı zamanda geleceğe dair bir umut ve istikrar beklentisini de yansıtmaktadır.

''Burada daha rahat bir düşünce olduğu için hayatımızı daha iyi yaşıyoruz. Suriyeliler her şeyi burada rahat bir şekilde yapabiliyorlar, özgürler'' (G2, 25, Erkek)

G2'nin söylemi ise, Türkiye'deki düşünce özgürlüğü, hareket serbestliği ve bireysel yaşama alanı gibi temel hakların, Suriye'ye kıyasla daha geniş olduğunu ima eder. Bu durum, bireylerin kendi yaşam pratiklerini daha özgürce kurabildikleri bir sosyal alanda yaşamanın psikolojik rahatlama sağladığını gösterir. Aynı katılımcının, "*Suriyeliler her şeyi burada rahat bir şekilde yapabiliyorlar*" ifadesi ise sosyal uyumun ve görece kabulün gündelik yaşamda nasıl deneyimlendiğini ortaya koymaktadır.

Bu tür olumlu algılar, salata kasesi yaklaşımı çerçevesinde yorumlandığında, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini korurken ev sahibi toplumun sunduğu olanaklardan yararlanabildiklerini gösterir. Aynı zamanda Giddens'ın yapılaşma kuramı bağlamında, göçmenlerin faillikleri aracılığıyla bu yeni sosyal ortamı anlamlandırıp yeniden inşa ettikleri, bu sürecin ise yapısal koşullar tarafından kolaylaştırıldığı söylenebilir.

5.3.3. Dilsel Çoğulluk

Dilsel çoğulluk teması, bireylerin bağlama göre dil kullanımını değiştirmeleri ve bu esneklik aracılığıyla farklı kimlikleri dengelemeleriyle ilgilidir. Görüşmelerde, bazı katılımcılar evde Arapça, işyerinde veya kamuya açık alanlarda ise Türkçe konuştuklarını belirtmiştir. Bazıları ise kamusal alanda Arapça konuşmaktan kaçındıklarını, dışlanma veya olumsuz tepkilerle karşılaşma kaygısıyla Türkçeyi tercih ettiklerini dile getirmiştir. Bu durum, sadece dilsel bir tercih değil, aynı zamanda aidiyet ve güvenlik stratejilerinin bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

5.3.3.1. Dil Kullanımı

Görüşmelerde, bazı katılımcıların günlük yaşamda yoğunlukla Türkçeyi tercih ettikleri bazılarının ise daha çok Arapça görülmektedir. Aile içinde Arapçanın kullanımına devam edilse de, dış dünyada Türkçeye yönelme, eritme kazanı yaklaşımı doğrultusunda bir kültürel adaptasyon stratejisi olarak değerlendirilebilir.

''Türkçe kullanıyorum. Çünkü her zaman sitelerdeyim orada çalışıyorum. Ustam Türk, orada Türkçe konuşuyorlar. Arapçayı da sadece evde konuşuyorum. Burada alışveriş yapacağım zaman da Arapça konuşuyorum. Fakat Siteler'de Türkçe konuşuyoruz'' (G15, 22, Erkek)

G15'in beyanı, işyerindeki zorunlu Türkçe konuşmayı vurgularken ev içi ve gündelik tüketim alanlarında Arapça tercihine dikkat çeker. Bu durum, göçmenlerin gündelik hayatlarını çok dilli sürdürdüğünü, kamusal alanda iletişimsel mecburiyetten Türkçe konuşurken, özel alanlarında kendi ana dillerini konuştuklarını göstermektedir. Giddens'ın yapı–fail diyalektiği çerçevesinde bakıldığında, birey iş yaşamının dayattığı dile uyarken, özel alanda Arapçayı koruyarak failliğini sürdürmektedir.

''Ben Türkçe konuşmayı sevmiyorum. Bu dili sevmiyorum'' (G14, 18, Erkek)

Buna karşın G14 ifadesiyle dili yalnızca mecburiyet değil, aynı zamanda aidiyetle ilgili olarak konumlandırır. Bu olumsuz tutum, salata kasesi modelindeki kültürel mesafenin sürdürüldüğünü ve genç kuşakta bile ana dile bağlılığın devam ettiğini ima eder.

''Arapçayı daha çok kullanıyorum. Çünkü arkadaşlarımın çoğu Arap. Eskiden okula giderken daha çok Türkçe konuşuyordum. Şu an etrafımda daha çok Suriyeli var'' (G12, 18, Erkek)

G12'nin anlatımında ise dil tercihinin sosyal ağ yapısına göre değiştiği görülür: Okul döneminde Türkçe baskınken, Suriyeli arkadaş çevresinin genişlemesi Arapçayı tekrar gündelik dile taşımıştır.

''Arapçayı daha çok kullanıyorum, zaten benim dilim Arapça. Evde hep Arapça konuşuyorum. İşte de sadece ustamla Türkçe konuşuyorum. Çalışanlar Suriyeli birbirimizle Arapça konuşuyoruz'' (G8, 30, Erkek)

G8 benzer biçimde iş yerinde sınırlı Türkçe, evde ve çalışma arkadaşları arasında Arapça kullanmaktadır. Böylece dil alışkanlıkları sosyal alanlara göre ayrışmaktadır. Bu örnek, eritme kazanı mantığındaki tek tipleşmiş dilsel benzeşmeye direnç gösteren gündelik stratejilere işaret eder.

Görüşme kayıtları, dil kullanımının mekân, sosyal çevre ve bireysel tutumlar doğrultusunda farklılaştığını ortaya koymaktadır. İşte Türkçe zorunlu hale gelirken, mahalle içi ilişki ağlarında ve aile ortamında Arapça topluluk kimliğinin ana unsurlarından biridir.

5.3.3.2. Ana Dil Kullanımından Kaçınma

Bazı katılımcılar, özellikle kamusal alanlarda Arapça konuştuklarında olumsuz tepkilerle karşılaştıklarını ifade etmiştir. Bu durum, bireylerin kendi ana dillerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bazı katılımcıların çocuklarını da kamusal alanda yalnızca Türkçe konuşmaya teşvik ettikleri gözlemlenmiştir. Ana dilin bu şekilde bastırılması, kültürel çeşitliliğin görünmez hale gelmesine ve tek tipleşmeye yol açmaktadır. Bu süreç, eritme kazanı yaklaşımının dilsel benzeşme boyutunu somut bir şekilde gözler önüne sermektedir.

''Mesela biz bazen parka veya AVM'ye gidiyoruz. O zamanlar bir kelime bile Arapça konuşmuyoruz hep Türkçe konuşuyoruz. Zaten çocuklar burada tamamen Türkçe öğrendi. Ben onlara işaret veriyorum dikkat etsinler Arapça konuşmasınlar diye. Çünkü korkuyorum bazen sosyal medyaya video çekip atıyorlar, linç ettiriyorlar. O yüzden sadece alışverişimizi sessizce yapıp dönüyoruz'' (G1, 40, Kadın).

G1'in anlatımında, park ve alışveriş merkezleri gibi mekânlarda hiç Arapça konuşmama stratejisi toplumsal gözetimi gözler önüne serer. Bu davranış, Giddens'ın yapı-fail diyalektiği bağlamında failliğin olumsuz toplumsal yaptırımları engellemeye çalıştığını gösterir.

''Mesela ben Arapça konuşurken bana bazen neden Arapça konuşuyorsun Türkçe konuş diyorlar. Bizim yanımızda Arapça konuşmayın diyor bazıları'' (G15, 22, Erkek).

G15'in ifadesi, doğrudan ''Türkçe konuş'' uyarıları ile kamusal alanda anadil kullanımının açık biçimde sınırlandığını gösterir. Bu durum, bireylerin gönüllü değil, toplumsal baskı nedeniyle kültürel pratiklerini geri çektiklerine örnek olarak gösterilebilir.

''Sokağın görüşü olumsuz olduğu için dışardayken Arapça konuşmamayı tercih ediyorum'' (G4, 19, Erkek).

Benzer şekilde G4, "sokağın görüşü olumsuz" diyerek Arapçadan kaçınmayı rasyonelleştirir. Bu ifade, toplumsal algının bireysel davranışı düzenleyici bir yapıya dönüştüğünü ortaya koyar.

Keçiören örneklemindeki görüşmeler, kamusal alanda Arapça kullanımından bilinçli biçimde uzak durmanın, göçmenlerin hem güvenlik algılarıyla hem de toplumsal kabul arayışlarıyla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, eritme kazanı yaklaşımının dayattığı tek tipleştirici dilsel kuralların sahadaki mikro görünümleridir. Aynı zamanda kültürel çeşitliliği kapsayan salata kasesine modeline de hala uzak olunduğunu gösterir.

5.3.4. Sosyal Ağlarda Etnik Dayanışma

Göçmen toplulukların kendi etnik grupları içinde geliştirdikleri destek mekanizmaları, bu temanın merkezindedir. Aile üyeleri, akrabalar, hem şehriler ve Suriyeli komşular arasında kurulan dayanışma ağları, gündelik yaşamda karşılaşılan bürokratik, sağlık ya da ekonomik sorunların çözümünde önemli bir rol oynamaktadır. Katılımcılar, özellikle sağlık sistemine erişimde ya da kamu kurumlarıyla iletişimde yakın çevrelerinden aldıkları yardımı sıklıkla vurgulamıştır. Bu ağlar, göçmenlerin aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Bu yönüyle, çokkültürlü yapıda göçmen toplulukları için bir güvenlik ağı işlevi görmektedir.

"Mahallede çok Suriyeli var. Komşularımız genelde Suriyeli. Birbirimize çok destek oluyoruz. Mesela biri iş bulamazsa hemen haber veririz, biri hasta olursa yardım ederiz. Çünkü aynı şeyleri yaşadık" (G12, 18, Erkek)

"Genelde Suriyeli arkadaşlarla görüşüyoruz. Çünkü anlaşabiliyoruz. Zor bir durum olduğunda birbirimize destek oluyoruz. Bazen ev kiralamakta sorun yaşayanlara kefil oluyoruz ya da yeni gelenlere nasıl kayıt yaptıracaklarını anlatıyoruz" (G9, 18, Kadın)

Katılımcıların beyanları, göçmen topluluklar arasında gelişen etnik dayanışma pratiklerinin, göç sonrası yaşamın hem maddi hem de duygusal gereksinimlerini karşılamada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. G12'nin ifadesinde yer alan "*komşularımız genelde Suriyeli*" vurgusu, aynı mekânda yaşamanın toplumsal ağları güçlendirdiğine işaret eder. "*Biri hasta olursa yardım ederiz*" gibi ifadeler, bu dayanışmanın yalnızca maddi değil, aynı zamanda manevi sorumluluk üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Benzer şekilde, G9'un "*zor bir durum olduğunda birbirimize destek oluyoruz*" ifadesi, etnik topluluğun bir destek mekanizması olduğunu göstermektedir. "Kefil olma" ya da "kayıt sürecinde yardımcı olma" gibi uygulamalar, hem göçmenlerin kurumsal süreçlerle baş etme stratejilerini hem de bu süreçlerde topluluk içi bilgi aktarımı ve güvene dayalı ilişkilerin önemini ortaya koymaktadır. Bu eylemler, bireylerin yapısal engelleri yalnız başlarına aşamadıkları durumlarda, topluluk içi dayanışmayı devreye soktukları ve kolektif çözüm ürettiklerini gösterir.

Bu bulgular, salata kasesi yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, göçmenlerin kültürel ve sosyal olarak kendi gruplarına da bağlı kaldıklarını göstermektedir.

5.4. YAPI VE FAİLİN KARŞILIKLI ETKİLEŞİMİ: GÖÇMENLERİN VE YERLEŞİKLERİN ROLLERİ

Kültürel entegrasyon süreçleri, yalnızca göçmenlerin bireysel çabalarıyla şekillenmeyip, içinde bulundukları yapısal koşulların sunduğu imkanlar ve kısıtlarla doğrudan ilişkilidir. Giddens (1984)'ın yapılaşma kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireyler içinde hareket ettikleri toplumsal yapıları yeniden

üretirken aynı zamanda bu yapıların etkisi altında şekillenirler. Bu bağlamda, Keçiören örneğinde hem göçmenlerin öznel dayanıklılıkları ve gündelik hayattaki faillik pratikleri hem de karşılaştıkları kurumsal engeller, bürokratik süreçler ve ekonomik koşullar entegrasyon dinamiklerini anlamada kritik bir rol oynamaktadır. Bu bölümde, yapısal sınırlılıkların göçmenlerin yaşamlarına nasıl yön verdiği ve buna karşılık bireylerin geliştirdiği başa çıkma stratejileri incelenecektir. Böylece yapı ve failin karşılıklı etkileşimi tartışılacaktır.

5.4.1. Yapısal Kısıtlamalar ve Sistemle Karşılaşma

Bu başlık altında, göçmen bireylerin Türkiye'de karşılaştıkları kurumsal, idari ve yapısal zorluklar ele alınmaktadır. Eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hizmetler gibi temel alanlarda yaşanan erişim engelleri, göçmenlerin günlük yaşamlarını ve toplumsal bütünleşme süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Özellikle dil engeli, bürokratik işlemlerin karmaşıklığı ve kamu hizmetlerine ulaşımda karşılaşılan ayrımcı tutumlar, bireylerin toplumsal hayata aktif katılımını sınırlayan başlıca faktörler arasında yer almaktadır. Bu durum, yapıların göçmenlerin failliğini ne ölçüde şekillendirdiğini ve sınırladığını ortaya koymaktadır.

5.4.1.1. Hizmetlere Erişim

Göçmenlerin kamu hizmetlerine erişimi, failliklerinin yanı sıra yasal statüleri, bilgi düzeyleri ve yerel kurumlarla kurdukları ilişkiler tarafından şekillenmektedir. Katılımcılar, özellikle sosyal yardımlar ve belediye desteklerinde yetersizlik yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durum, hizmetlerin varlığına rağmen erişimde eşitsizlik yaratarak göçmenlerin kurumsal yapılara yabancılaşmasına yol açmaktadır.

''Suriyeli olduğumuz için bazen işlerimizi uzatıyorlar. Bugün git yarın gel diyebiliyorlar. Fakat bu kişinin kendisine bağlı, iyi biriyse böyle şeyler yapmıyor'' (G5, 23, Erkek).

''Hastanede zorluk yaşamadık ama belediyelerde ve devlet dairesinde yaşadık. Çünkü kişiden kişiye değişiyor. Mesela ben adres kayıt yapmak istiyorum. Biri

reddediyor. Biri kolaylaştırıyor. İşimi zorlaştırıyorlar bazen. Biz mülteci olduğumuz için tam bir kanunumuz yok'' (G11, 31, Erkek)

Katılımcıların ifadeleri, Suriyeli göçmenlerin hizmetlere erişim sürecinde sistemsel ve bireysel engellerle karşılaştığını göstermektedir. G5'in aktardığı deneyimde, işlemlerin keyfi bir şekilde ertelenmesi ve "*bugün git yarın gel*" söylemleri, hizmet sağlayıcı bireylerin tutumlarının ayrımcılığa varan uygulamalara neden olabildiğini ortaya koymaktadır. Benzer biçimde G11'in yerel idarelerdeki adres kayıt işlemlerinde yaşadığı zorluklar, göçmenlerin yasal statülerinin belirsizliği nedeniyle hizmetlere eşit erişimde dezavantajlı bir konumda olduklarını göstermektedir. Bürokratik işlemlerdeki keyfiyet, göçmenlerin kurumsal yapılara olan güvenini zedelemekte ve aidiyet hislerini olumsuz etkileyebilmektedir.

''Biz onlara bir kurum açın bize dil öğretin dedik. Ben 5.5 senedir buradayım. Markete gittiğimde bile kasiyerle konuşamıyorum, kendimden utanıyorum. Yarın bir gün bir Türk Suriye'ye gelse dil bilmese o da sıkıntı çeker. Ben Türkçe bilmiyorum ve zorlanıyorum. Ben Suriyelilerle çalıştığım için de öğrenemiyorum ama bir kurum olsa ders verseler oraya gideriz. Önceden vardı ama şimdi ders vermiyorlar. Şimdi uğraşmak istemiyorlar. Çünkü biz onların insanı değiliz'' (G3, 29, Erkek)

G3'ün görüşleri ise dil bariyerinin hizmetlere erişimde önemli bir engel teşkil ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcının kendisini kasiyerle bile iletişim kuramayacak derecede dışlanmış hissetmesi, kamusal alanda yaşadığı dışlanmayı ve dilsel yetersizliğin gündelik hayat üzerindeki etkisini vurgular niteliktedir. Dil öğrenimi konusunda kamu kurumlarının desteğinin zamanla azalması, göçmenlerin entegrasyon süreçlerini zorlaştırmakta ve faillik geliştirme çabalarını sekteye uğratmaktadır. Bu bağlamda, göçmenlerin hem bireysel motivasyonları hem de kurumsal destek eksiklikleri nedeniyle hizmetlere erişimde yapısal sınırlılıklar yaşadığı görülmektedir. Dolayısıyla, kamusal hizmetlerin adil ve erişilebilir hale getirilmesi, kültürel entegrasyonun sağlıklı işleyebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir.

5.4.1.2. Bürokratik Zorluklar

Görüşmeler, göçmenlerin bürokratik süreçlerde yoğun şekilde zaman, çaba ve kaynak harcadıklarını ortaya koymaktadır. Resmi belgelerin temini, adres kaydı, ikamet güncelleme veya izin belgeleri gibi işlemler sırasında yaşanan karmaşık prosedürler, hem entegrasyon sürecini sekteye uğratmakta hem de bireylerin yapılarla olan ilişkilerine zarar vermektedir. Katılımcıların deneyimleri, bürokrasinin çoğu zaman engelleyici ve caydırıcı bir niteliğe büründüğünü göstermektedir.

''Annem doktorluk mesleğini yapmıyor çünkü belge eksikliği var. Suriye'den getiremediği belgeleri var'' (G4, 19, Erkek)

''Benim diplomam var ama o diploma ile burada çalışamıyoruz çünkü buradan değil yani Suriye'den. Mesela ben ilkokul öğretmeniyim. Nasıl devlet okuluna gireceğim? Ya da özel okula gireceğim? Benim Türkçem iyi değil. Burada iş vermiyorlar. Kardeşim Almanya'da okudu hemen iş buldu. Ama diğer kardeşim hemşirelik okudu dört sene Türkiye'de iş bulamadı iki ay önce de Suriye'ye döndü'' (G1, 40, Kadın)

''Mesela benim işim Altındağ'da olduğu için ben buradan hiç dışarı çıkamıyorum. Benim adresim de burada görünüyor'' (G13, 30, Erkek)

''Kimliğin yoksa almazlar. Kimliksiz gidersen zor. Mesela Türkçe kötüyse çok zorlanırsın. Çünkü orada çevirmen her zaman olmuyor. Derdini anlatamıyorsun'' (G15, 22, Erkek)

''Bir kızım var ona kimlik çıkartmak için doğum belgesini hastane hiç vermiyor. Ben İstanbul'a gidiyorum kimliğim Ankara'da. Senin kimliğin burada değil diye beni Ankara'ya gönderiyor. 2 senedir çocuğumun doğum belgesi için bekliyorum. Sonra çıktı ama 2 sene sürdü ve çok zordu'' (G10, 30, Erkek)

''Ben orada üniversite okudum. Buraya gelince diplomam geçerli sayılmadı. Burada tekrar baştan başlamam gerekiyor öğretmen olmak için. Burada mesleğimi yapamadım. Tatlıcıda çalışıyorum ama normalde öğretmenim'' (G6, 31, Kadın).

Katılımcıların ifadeleri, özellikle mesleki belgelerin tanınmaması, diploma denklik süreçlerinin karmaşıklığı ve kimlik belgesi temininde yaşanan aksamalar gibi bürokratik işlemlerin entegrasyon sürecini ciddi biçimde sekteye uğrattığını göstermektedir. Sağlık, eğitim ve çalışma alanlarında belgelerin eksikliği ya da geçersiz sayılması, bireylerin sahip oldukları nitelikleri kullanmalarını engellemekte, bu da onları vasıfsız ya da geçici işlerde çalışmaya zorlamaktadır. G4, doktor olan

annesinin belge eksikliği nedeniyle mesleğini icra edemediğini belirtirken, G1 ise ilkokul öğretmeni olmasına rağmen Türkçe dil yeterliliği ve denklik sorunları nedeniyle özel veya devlet okullarında çalışamadığını ifade etmiştir. Ayrıca kimlik işlemlerinde yaşanan koordinasyon eksiklikleri de bireylerin hem idari işlemleri hem de temel hizmetlere erişimlerini zorlaştırmaktadır. G10, doğum belgesi alabilmek için iki yıl süren karmaşık bir bürokratik süreçle mücadele ettiğini aktarmaktadır. Bu örnekler, göçmenlerin faillik kapasitelerini sınırlandıran, aidiyet hissini zedeleyen ve sistemle olan ilişkilerini problemli hale getiren yapısal engellere işaret etmektedir. Dolayısıyla bürokratik süreçler, sadece idari bir prosedür olmanın ötesinde, göçmenlerin ekonomik, sosyal ve mesleki yaşamlarını doğrudan etkileyen bir yapısal kısıtlayıcı olarak öne çıkmaktadır.

5.4.1.3. Eğitim ve Sağlık Sistemlerine Erişim

Eğitim ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerine erişim, göçmenlerin hem fiziksel hem de sembolik düzeyde topluma dahil olmasında kritik rol oynamaktadır. Bazı katılımcılar, dil bariyeri ve hizmet sunumundaki ayrımcı yaklaşımlar nedeniyle sağlık sisteminde eşit fırsatlara sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise sağlık hizmetlerinden sorunsuz şekilde yararlanabildiklerini ve eğitim sistemine dair memnuniyetlerini dile getirmişlerdir.

''Çok zorlanıyoruz. Ben iki ay önce ameliyat oldum. Ameliyattan sonra bana senin sağlık sigortan bitti diyerek 60 bin TL para istediler. Normalde bizden para almamaları gerekir fakat beni bilgilendirmediler ve sonrasında çok para istediler'' (G13, 30, Erkek)

''Hastaneye çok gittik. Hatta ben doğum yaptım. Hiçbir kelime bilmiyordum. Ama Allaha çok şükür güzel geçti. Hatta çok güzel geçti. Mesela oğlum astım hastası. Hastanede bir hafta yattığı oldu ama sorun yaşamadık'' (G1,40, Kadın)

''Hastanede bir sorun yaşamıyoruz. Benim çocuğum ameliyat oldu, hiçbir şey olmadı. Sorun yaşamadık'' (G8, 30, Erkek)

Eğitim ve sağlık sistemlerine erişim bağlamında katılımcıların deneyimleri, farklılaşan koşullar ve bireysel durumlarda çeşitlilik göstermektedir. Bazı katılımcılar sağlık hizmetlerine erişimde ciddi sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Örneğin, G13,

ameliyat sonrası sağlık sigortasının geçersiz sayılması nedeniyle yüksek meblağda bir ücret talebiyle karşılaştığını ifade etmiştir. Bu durum, bilgilendirme eksikliğinin ciddi mağduriyetler doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Buna karşın, diğer katılımcıların deneyimleri daha olumlu bir tablo çizmektedir. Özellikle doğum, çocuk hastalıkları ve kronik rahatsızlıklar gibi sağlık hizmetlerine ilişkin başvurularda, genel olarak memnuniyet ifade edilmiş ve hizmetlere erişimde kayda değer bir sorun yaşanmadığı dile getirilmiştir. Bu durum, sağlık hizmetlerine erişimin göçmenler arasında homojen bir deneyim olmadığını, bireysel koşulların, bilgilendirme düzeyinin ve sistemle etkileşimin hizmet kalitesi algısı üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Genel olarak sağlık sistemine erişimde ciddi yapısal engellerden çok, bilgiye ulaşım ve prosedüre bağlı farkındalık gibi faktörlerin süreci etkilediği görülmektedir. Bu bulgular, sağlık hizmetlerine erişimde dil yeterliliği, bilgilendirme mekanizmalarının etkinliği ve kurumsal süreçlerin entegrasyon sürecinde belirleyici faktörler olduğunu göstermektedir.

5.4.1.4. Ekonomik Zorluklar

Katılımcılar, ekonomik hayata katılımda ciddi yapısal engellerle karşı karşıya kaldıklarını aktarmıştır. Barınma, beslenme ve ulaşım gibi temel yaşam alanlarında yüksek maliyetler ve düzensiz gelir, ekonomik kırılganlığı artırmaktadır. Göçmenlerin çoğu, geçimlerini sağlamak için düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını ifade etmiş, bu durum yapısal faktörlerin bireysel refah üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymuştur.

''Şimdi bizim şansımız var. Çünkü bizim dükkan olduğu için. Son 2 sene açtık dükkanı. Eskiden zor oldu. Evde tek çalışan kişi olursa, yaşamak zor. Bugün kira 15 bin. Asgari ücret 27 bin yani. 27'den 15'i çıkar geriye ne kaldı? 12. İki çocuk bir eş olsa yaşamak zor'' (G11, 31, Erkek)

''Bu mahallenin çevresinde yaşayan Suriyeliler burada çalıştıkları için rahatça yaşıyorlar ama buranın dışında yaşayanlar zorlanıyorlar çünkü kira artıyor o yüzden maaş yetmiyor. Burada da zorlanıyorlar ama yine de yetiyor. Yetecek kadar harcıyorlar'' (G3, 29, Erkek)

''Ev kirası çok yüksek. Bunu ödeyince diğer şeylere yetişemiyoruz. İhtiyaçlarımızı karşılayacak kadar kazanıyoruz. Üstüne bir şey yapamıyoruz. Zorluk çekiyoruz ev kirasını anca çıkarıyoruz. Diğer şeylerde örneğin gezmede sorun yaşıyoruz'' (G3, 29, Erkek)

Katılımcılar, kira giderlerinin yüksekliği ile asgari ücret arasındaki dengesizliğe dikkat çekmekte ve bu durumun hane geçimini ciddi şekilde zorlaştırdığını ifade etmektedir. Tek bir gelirle yaşamaya çalışan ailelerde, kira ödemeleri sonrasında temel ihtiyaçları karşılamak güçleşmektedir. Bu durum, göçmenlerin yalnızca hayatta kalmaya odaklandığı, sosyal yaşamdan ve ekonomik ilerlemeden uzaklaştığı bir yaşam şeklini doğurmaktadır.

Katılımcıların beyanları aynı zamanda, mekânsal farklılıkların ekonomik koşullar üzerindeki etkisini de ortaya koymaktadır. Keçiören'in bazı bölgelerinde ikamet eden göçmenlerin, iş bulma olanaklarına daha yakın olmaları sebebiyle yaşamlarını görece daha rahat sürdürebildikleri, buna karşılık merkeze uzak bölgelerde yaşayanların kira artışları ve geçim sıkıntıları nedeniyle daha fazla zorlandıkları belirtilmiştir. Bu bağlamda ekonomik zorluklar, yalnızca gelir düzeyine değil, aynı zamanda yaşanılan semtin sunduğu imkanlara ve mekânsal eşitsizliklere bağlı olarak da şekillenmektedir.

Göçmenler, yapısal koşulların belirlediği sınırlar içerisinde hayatta kalma mücadelesi verirken, faillikleriyle bu zor koşullara çözüm üretmeye çalışmaktadır. Bu durum, kültürel entegrasyonun ekonomik boyutunun ne denli belirleyici olduğunu ve yapısal engellerin fail üzerindeki etkisini açık biçimde yansıtmaktadır.

5.4.1.5. Dil Bariyeri

Türkçe yeterliliği, göçmenlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımında belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, resmi işlemlerden sağlık hizmetlerine kadar pek çok alanda dil yetersizliğinin iletişim engeli oluşturduğunu ve bu nedenle çeşitli hizmetlerden etkin bir şekilde yararlanamadıklarını belirtmiştir. Bu bağlamda dil, sadece iletişim aracı değil, aynı zamanda yapılar tarafından şekillenen bir dışlama mekanizması olarak da işlev görmektedir.

''Biraz iş bulmakta zorlandım. Dilden dolayı zor oldu başlarda. Türkçe öğrenince kolay oluyor sonradan. Ama bazı insanlar öğrenmiyor. İşte onlar çok zorlanıyor'' (G11, 31, Erkek).

Görüşmecilerin ifadeleri, dil yeterliliğinin hem istihdam hem de toplumsal entegrasyon açısından ne denli belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. G11, Türkiye'ye geldikten sonraki ilk iki yıl içerisinde ciddi zorluklar yaşadığını belirtmiş, bu dönemde iş bulamama problemini dil eksikliğiyle ilişkilendirmiştir. Türkçeyi öğrendikçe sürecin kolaylaştığını vurgulayan katılımcı, aynı zamanda dil öğrenmeyen bireylerin daha büyük engellerle karşılaştığını ifade etmiştir.

''Evet zordu çünkü ben buraya ilk geldiğimde Türkçe anlamıyordum ve konuşamıyordum. Bana Türkçe bilmem gerektiğini söylüyorlardı iş bulamıyordum. Daha sonra yavaş yavaş öğrendim ve anlaşmaya başladık'' (G10, 30, Erkek)

Benzer şekilde, G10 da ilk geldiği dönemde Türkçe bilmediği için iş bulamadığını ve kendisine bu eksikliğin açıkça söylendiğini dile getirmiştir. Ancak zamanla Türkçeyi öğrenmeye başlayarak iş ortamına daha kolay adapte olabildiğini belirtmiştir. Bu durum, dil öğreniminin göçmenlerin işgücü piyasasına girişindeki işlevsel rolünü pekiştirmektedir.

''Anlaşmakta çok zorlanırlar dilleri olmadığı için. Şimdi bazı insanlar var hiç Türkçe bilmiyorlar. Kendisini ve derdini anlatamıyor başkalarını da anlayamıyor. Kavga, gürültü, ve farklı bir şeyler yaşayabiliyorlar'' (G2, 25, Erkek).

G2 ise daha geniş bir perspektiften değerlendirme yaparak, Türkçe bilmeyen bireylerin iletişimde yaşadığı güçlüklerin çatışmalara yol açabildiğini belirtmiş, özellikle anlaşma kuramayan bireylerin gündelik yaşamdaki etkileşimlerde gerilim yaşayabileceğini vurgulamıştır. Bu tespit, dil eksikliğinin sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de sorunlara neden olabileceğini göstermektedir.

''Biz birkaç ay önce ülkemize dönmek istedik. Bana senin burada her şeyin var neden dönmek istiyorsun burada kal dediler. Bize Türkçe öğretin hayatımız burada daha kolay olsun dedik. Bazı insanlarla iletişime geçemediğimizden dolayı sıkıntı yaşıyoruz yani. Bize gitmeyin her şeyiniz burada dediler. Biz derdimizi anlattık. Burada çalışıyoruz bir yaşantımız var ama bunu devam ettirebilmem için Türkçe bilmem lazım. Bir yere gittiğimde otobüse bindiğimde konuşabilmem için. Bunları kolaylaştırırsanız daha kolay olur diye talepte bulundum'' (G3, 29, Erkek)

G3 ise, Türkçeyi bilmenin sadece çalışma hayatı değil, toplumsal alanlarda da temel bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir. Otobüste, kamusal alanda ya da resmi işlemlerde karşılaşılan iletişim sorunlarının bireyin yaşantısını sekteye uğrattığını belirtmiştir. Türkçeyi öğrenmenin hayatını kolaylaştıracağını vurgulayan görüşmeci, bu konudaki destek taleplerini dile getirmiştir.

Genel olarak görüşmeler, dil bariyerinin göçmenlerin toplumsal yaşama katılımı, iş bulma süreci ve gündelik yaşam pratikleri açısından ciddi bir engel oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu engelin aşılmasında ise bireysel çaba kadar, kurumsal destek mekanizmalarının da önemli rol oynadığına dikkat çekmek önemlidir.

5.4.1.6. Yapıların Faile Müdahalesi

Görüşmeler, geleneksel ve toplumsal normların göçmenlerin failliklerini sınırlandırıcı bir rol oynayabildiğine işaret etmektedir. Özellikle ailelerin eğitim sistemine olan bakış açısı çocukların eğitim erişimi ve gelecekteki mesleki rollerini belirlemektedir ve özerk karar alma süreçlerinde dışsal müdahaleler yaratmaktadır. Bu durum, yapı ve fail arasındaki etkileşimin asimetrik ilişkilerini göstermektedir.

''Okula sadece şu şekilde gönderiyorlar. Okuma yazma bilsin ondan sonra mesleğe başlasın. Eğer babası tüccarsa tüccarlık yapıyor. Tatlıcı ise tatlı sektöründe çalışıyor. Yani bu şekilde'' (G4, 19, Erkek).

''Şimdi bazılarında şöyle bir şey var. Çocuklar tam çocukluğunu yaşayamıyor. Öyle olunca aileleri onları çalışmaya yönlendiriyor. Çünkü para yetmiyor'' (G2, 25, Erkek).

''Ben İzmit'te göçmenlerin evlerine gittim neden okula gitmediklerini sormak için. 2-3 ay çalıştım oradaki öğretmenlerle beraber. Tercümanlık yaptım. Genel olarak söyledikleri şey. Yaşam şartlarının iyi olmadığı ve hem kira olarak hem de geçim olarak paranın yetmediği. Bu yüzden çocukları çalıştırıyorlar. Çocuklar aslında okumak istiyor ama erkek çocuklarını genelde 7 yaşından itibaren çalıştırıyorlar. Babasının yanında ya da amcasının yanında çalışmaya gönderiyorlar'' (G2, 25, Erkek).

''Çocuklar ortaokula kadar okuyorlar genelde ondan sonra mesleğe başlıyorlar. Bizim halkımızın genelde okul bitirme gibi bir görüşü yok. Okuyabilsin,

okuma yazması olsun diye okula gönderiyor. Ondan sonra mesleğe başlatıyor'' (G4, 19, Erkek).

Görüşmeler, çocukların eğitim hayatının ailelerin ekonomik kırılganlıkları ve yerleşik meslek kültürlerinden etkilendiğini göstermektedir. G4'ün betimlediği üzere, pek çok Suriyeli aile "*okuma-yazma öğrensin yeter*" faydacılığıyla hareket ederek çocukları temel eğitimin hemen ardından babanın veya akrabanın mesleğine yönlendirmektedir, böylelikle okullar, mesleğe hazırlığın aşamasına indirgenmektedir. Benzer biçimde G2, hane gelirinin yetersizliğinin özellikle kira ve gündelik harcamaların çocuk emeğini yeniden üretmeye zorladığını vurgulamıştır. İzmit'te yürüttüğü saha gözlemlerini aktaran aynı görüşmeci, erkek çocukların yedi yaşından itibaren babası ya da amcasının yanında çalışma yaşamına başladığını belirtmektedir. Bu örnek, eğitimden erken ayrılmanın aile içi dayanışma ve geçim stratejisinin zorunlu parçası hâline geldiğini gösterir.

Bu bulgular, Giddens'ın yapı-fail diyalektiğini somut şekilde göstermektedir. Ekonomik yapı, yüksek kira bedelleri, düşük ücretli iş piyasası, sınırlı sosyal yardım haneleri kısa vadeli gelir üretimine mecbur bırakırken, aileler de bu baskı altında çocukları "iş gücü" olarak konumlandırmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla faillik, bilinçli tercihlere dayansa da, yapısal kısıtların sınırları içinde işlev görmektedir. G4'ün "okumak yerine mesleğe başlatma" vurgusu, kültürel normların (babadan meslek öğrenme geleneği) eğitim sürecini kısalttığın ortaya koyar.

5.4.2. Göçmenlerin Failliği ve Öznel Dayanıklılık

Bu bölümde, göçmen bireylerin içinde bulundukları sınırlayıcı yapısal koşullara rağmen geliştirdikleri bireysel direnç, uyum sağlama kapasitesi ve çözüm üretme becerileri analiz edilmektedir. Katılımcıların kendi yaşamlarını düzenleme, sosyal ağlar kurma, bilgiye erişim sağlama ve mesleki beceriler yoluyla sistem içinde kendilerine alan açma çabaları, failliklerinin aktif görünümleridir. Bu bağlamda, kültürel ve toplumsal engellere rağmen gösterilen öznel dayanıklılık, yapı-fail etkileşiminin çift yönlü doğasını yansıtmaktadır.

5.4.2.1. Kendi Çözüm Üretme

Göçmen bireyler, karşılaştıkları yapısal engellere rağmen gündelik yaşamlarını sürdürebilmek adına çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Resmi prosedürlerde yaşanan zorluklar karşısında sosyal ağlardan destek almak ya da alternatif yollarla bilgiye ulaşmak gibi yollar, bireylerin kendi yaşamlarını yönetme becerilerini göstermektedir. Bu durum, göçmenlerin yalnızca edilgen alıcılar değil, aynı zamanda aktif çözüm üreticiler olduklarını ortaya koymakta ve faillik kapasitelerini görünür kılmaktadır.

''Biz buraya savaştan kaçmadık, çocuklar için geldik. Ben kızımı kaybettim savaşta. 2016 Ocak ayında. Çocuklar çok korktular oğlum ablasının ölümünü gördüğü için travma yaşadı hala da yaşıyor, her gün kabus görüyor. Savaştan sonra 4 sene orada kaldık. Yani çok kötü bir şey yaşadık. Yapacak bir şey yok. Mecburen çıktık buraya geldik. Buraya geldiğimde de ben hamileydim. Zor bir şey yaşadık ama çok şükür devam ediyoruz'' (G1, 40, Kadın).

G1 kodlu kadın katılımcının ifadesi, savaşın yıkıcı etkilerinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik düzeyde de derin izler bıraktığını ortaya koymaktadır. Çocuğunun savaşta hayatını kaybetmesi ve diğer çocuğunun hâlâ devam eden travmaları, yapının bireyin yaşamında nasıl belirleyici olduğunu gösterir. Bu koşullara rağmen başka bir ülkeye göç etme kararı, yapısal sınırların içinden failliğin nasıl ortaya çıktığını göstermektedir. Katılımcının "*zor bir şey yaşadık ama çok şükür devam ediyoruz*" ifadesi, failliğin sürekliliğini ve direnç kapasitesini gözler önüne sermektedir.

''Eşim savaştan dolayı askere alınacaktı bu nedenle kaçtık. Bütün savaşları gördük orada. Savaştan kaçtık'' (G6, 31, Kadın)

Benzer şekilde, G6 numaralı kadın görüşmeci, eşinin savaş nedeniyle zorunlu askerliğe alınacak olması nedeniyle ülkeyi terk ettiklerini belirtmiştir. Burada da yapısal bir tehdit (zorunlu askerlik ve savaşın kendisi), bireyi göçe zorlamış, ancak bu karar pasif bir tepki değil, aktif bir hayatta kalma stratejisidir. Bu, yapı karşısında failin nasıl harekete geçtiğinin bir göstergesidir.

''Savaştan kaçmadım. Çalışmak için buraya geldim. Geldiğimde 10 yaşımdaydım. O zamandan beri de tek başıma çalıştım, ustalık öğrendim'' (G15, 22, Erkek).

G15 kodlu genç erkek katılımcının deneyimi ise daha farklı gerçekleşmiştir. Henüz çocuk yaşta, ekonomik nedenlerle Türkiye'ye göç etmiş ve tek başına çalışarak

mesleki beceriler edinmiştir. Giddens'ın ifadesiyle faillik, yalnızca mevcut yapının yeniden üretimiyle sınırlı değildir, aynı zamanda yapının dönüşümünü de mümkün kılar. Bu bağlamda katılımcı, çocuk işçiliği, eğitimden mahrumiyet ve ekonomik dışlanma gibi yapısal koşullara rağmen kendine yeni bir yaşam biçimi kurmayı başarmıştır.

''Şimdi ben evde yaşamıyorum. Ben dernekte yaşıyorum. Ben tek başıma buraya geldiğim için, ailemle sıkıntı yaşamamak için dernekte, çalıştığım yerde tek başıma kalıyorum. Yani kira ödemiyorum'' (G2, 25, Erkek).

G2 kodlu katılımcı ise hem sosyal hem de ekonomik yapıların sınırlandırıcı etkilerine karşı bireysel çözümler geliştirmiştir. Ailesiyle yaşadığı sorunlardan kaçınmak adına bağımsız yaşamayı tercih etmiş ve barınma sorununu çözebilmek için dernekte (çalıştığı yer) yaşamayı seçmiştir.

Bu örneklerin her biri, Giddens'ın yapı ve fail arasındaki çift yönlü ilişkiyi açıklamak üzere geliştirdiği kuramsal çerçeveye güçlü birer ampirik zemin sunmaktadır. Göçmen bireyler, mevcut yapılar tarafından şekillendirilen bir yaşam alanı içinde var olurken, bu yapıları yeniden üretmekte ve dönüştürmektedir.

5.4.2.2. Uyum Sağlama Kapasitesi

Görüşmeler, göçmenlerin yeni toplumsal, kültürel ve ekonomik koşullara adapte olma becerilerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların çoğu, Türkiye'de karşılaştıkları farklı yaşam biçimlerine uyum sağlamak için günlük pratiklerini yeniden düzenlediklerini, çocuklarının eğitimine önem verdiklerini ve toplumsal normlara dikkat ederek yaşamlarını sürdürdüklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda, uyum süreci yalnızca dışsal bir entegrasyon değil, aynı zamanda bireylerin öznel uyarlanma çabalarının bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

''Buraya ayak uydurmak kolaydı. Ben esnek bir insan olduğum için zorluk yaşamadım'' (G4, 19, Erkek)

''Buraya uyum sağlamam kolay oldu. Çabuk adapte oldum çünkü Suriye'yi çok bilmiyordum zaten. Buraya geldiğimde çok küçüktüm'' (G12, 18, Erkek)

''Genel olarak her şey yolunda. Biz düzenli insanlarız ve kurallara uyuyoruz. O yüzden sorun yaşamadık. Bizim gibi olanlar da sorun yaşamıyor. Düzeni ve sistemi

bildiğinizde eğer bilinçli ve eğitimliyseniz, kurallara uyarsanız sorun yaşamazsınız'' (G1, 40, Kadın).

Genç katılımcılar (G4 ve G12)**,** Türkiye'ye oldukça küçük yaşta gelmiş olmanın etkisiyle uyum sürecini hızlı ve sorunsuz yaşadıklarını vurgulamaktadır. G4, kişisel esneklikten söz ederken, G12, Suriye'deki yaşamı zaten fazla bilmediği için Türkiye'ye erkenden dahil olduğunu belirtmektedir. Bu anlatılar, göçmen gençlerin henüz tam gelişmemiş kimliklerle geldiklerinde, yapıları daha kolay içselleştirdiklerini göstermektedir. Giddens'ın ifadesiyle, aktörler burada mevcut kuralları bilmeden günlük pratik içinde sürdürmekte, bu da toplumsal düzenin yeniden üretimini kolaylaştırmaktadır.

G1 kodlu kadın katılımcı ise uyum kapasitesini düzenli, bilinçli ve kurallara uyan bir yaşam tarzı üzerinden temellendirmektedir. Buradaki vurgu, yalnızca bireysel niteliklere (bilinç, eğitim, disiplin) değil, aynı zamanda ev sahibi toplumun kurallarına bilinçli bir yönelimle uyum sağlamaya işaret eder. Katılımcı, kurallara uymanın sorunları asgariye indirdiğini belirtmiştir. Bu durum, failin yapıyı sadece içselleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda onu sürdürülebilir kılacak pratikler üretmesi anlamına gelir.

Böylece, Giddens'ın yapı–fail diyalektiği ışığında, uyum sağlama kapasitesi yalnızca bireyin öznel yetkinlikleriyle sınırlı değildir**. A**ynı zamanda bireyin, ev sahibi toplumun kurallarını tanıma, bunlara uyma ve günlük hayatta yeniden üretme becerisiyle de yakından ilişkilidir.

5.4.2.3. Mesleki Becerilerin Rolü

Göçmenlerin daha önce sahip oldukları mesleki bilgi ve beceriler, Türkiye'de iş bulma ve ekonomik olarak ayakta kalma süreçlerinde önemli bir avantaj sağlamaktadır. Katılımcılar, önceki deneyimlerinden yararlandıklarını belirtmiş, bu becerilerin hem iş gücü piyasasına katılımda hem de toplumsal kabulde etkili olduğunu dile getirmiştir. Dolayısıyla mesleki yetkinlikler, failliğin bir uzantısı olarak göçmenlerin sistemle baş etme kapasitelerini güçlendirmektedir.

''Ben ilkokul ve anaokulu öğretmenliği okudum. Bir iki sene iş aradım. Sonra dernekte iş buldum. Ben gerçekten çalışkan biriyim 5 sene sözleşmeli çalıştım. Her

sene sözleşme yapıp devam ediyoruz. 60 tane memur vardı bir ben sözleşmeli olarak kaldım. 2024'te 5 memur kaldı. En son sözleşmem bitince ben bıraktım'' (G1, 40, Kadın)

G1 kodlu kadın katılımcının anlatımı, eğitimli bir birey olarak sistemli ve istikrarlı bir çalışma süreci yürüttüğünü göstermektedir. Anaokulu ve ilkokul öğretmenliği eğitimi almasının ardından uzun süre iş aramış, nihayetinde bir sivil toplum kuruluşunda çalışma imkânı bularak, beş yıl boyunca sözleşmeli şekilde istihdam edilmiştir. Bu durum, bireyin sahip olduğu mesleki donanımın, yapısal sınırlamalara rağmen kurumsal alanlarda istihdam edilmesine olanak sağladığını göstermektedir. Katılımcının, sözleşmeli bir pozisyonda istikrarla çalışmaya devam etmesi, Giddens (1984)'ın yapılaşma kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, yapının olanak sunduğu alanlar içinde failliğin nasıl süreklilik kazanabildiğini göstermektedir. Ayrıca, katılımcının çalışma hayatındaki özverisi ve çalışkanlık vurgusu, yalnızca niteliksel bir beceriye değil, aynı zamanda kişisel motivasyona ve sorumluluk bilincine de işaret etmektedir.

''Hayır iş bulmakta zorlanmadım direkt burada işe başladım. Tek geldim. Suriyeliler tatlıyı çok sevdiği için ve ben tatlı ustası olduğum için çabuk iş buldum. Türkiye'de olsun, Suriye'de olsun. Rahat bir şekilde iş buldum. Tatlıcı zaten aranıyor. Elinde mesleği olan rahat bir şekilde iş bulur'' (G3, 29, Erkek)

Öte yandan G3 kodlu erkek katılımcı, mesleki becerilerinin iş piyasasında hızla karşılık bulduğunu ifade etmektedir. Suriye'den Türkiye'ye tek başına gelen katılımcı, tatlı ustalığı mesleği sayesinde Ankara ve İstanbul gibi büyük kentlerde kolaylıkla iş bulduğunu belirtmiştir. Burada meslek, yalnızca ekonomik geçim aracı değil, aynı zamanda bireyin göç sürecinde kendi konumunu güçlendirebilmesini sağlayan stratejik bir araç olarak işlev görmektedir. Katılımcının "*tatlıcı zaten aranıyor*" ve "*elinde meslek olan rahat iş bulur*" ifadeleri, beceriye dayalı işgücünün göçmen bireyler açısından bir avantaj yarattığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, mesleki niteliğe sahip olmak, göçmen bireylerin yapısal engeller karşısında daha avantajlı bir konumda bulunmasını sağlayarak sosyal uyum sürecini hızlandırmaktadır. Failliğin etkin biçimde kullanılmasına olanak tanımaktadır.

5.4.3. Ekonomik Yaşamda Yapı-Fail Etkileşimi

Bu başlık altında, göçmenlerin iş gücü piyasasına katılımı, karşılaştıkları yapısal eşitsizlikler ve ekonomik güvencesizlik halleri ile failliklerinin nasıl şekillendiği incelenmektedir. Katılımcılar genellikle düşük ücretli, geçici veya kayıt dışı işlerde istihdam edilmekte, iş bulma sürecinde ayrımcılık ve eşitsizlikle karşılaşmaktadır. Buna rağmen, bazı bireylerin sosyal ağlar aracılığıyla iş bulması, ekonomik hayata tutunma stratejileri geliştirmesi ve gelir elde etme konusunda gösterdiği çaba, faillik kapasitelerinin görünür olduğu alanlardandır. Ekonomik yaşam, bu yönüyle hem yapısal baskıların hem de bireysel eylemlerin kesiştiği bir noktadır.

5.4.3.1. İş Bulma Güçlüğü

Katılımcıların büyük bir kısmı, nitelikli ya da süreklilik arz eden bir iş bulmakta ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmiştir. Özellikle göçmen statüsü, dil yetersizliği ve ayrımcı tutumlar, iş piyasasında dezavantajlı konuma yol açmaktadır. Bu durum, bireylerin failliklerini sınırlarken, yapısal eşitsizliklerin yeniden üretildiği bir alan olarak iş gücü piyasasını ön plana çıkarmaktadır.

''İş bulmakta çok zorlandım. Ben ve eşim internetten çok iş aradık ve iş bulmak bizim için çok zor oldu. Eşim makine mühendisi ve çok yoruldu. Ostim'de bir sene çalıştı ve dayanamadı. Maaşlar çok az. Psikolojik sıkıntı yaşadı orada. Sonra okulda kolay bir iş buldu ama maaş kötü'' (G1, 40, Kadın).

G1 kodlu kadın katılımcının anlatımı, yüksek niteliklere sahip olunsa bile göçmen kimliğiyle iş bulmanın kolay olmadığını ortaya koymaktadır. Kendisi ve eşi yoğun şekilde iş aramalarına rağmen uygun bir istihdam alanı bulmakta zorlanmışlardır. Özellikle eşi makine mühendisi olmasına rağmen, düşük ücretli ve ağır koşullarda çalıştığı için işten ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu durum, göçmen bireylerin mevcut yapının sunduğu olanaklara erişiminde çeşitli yapısal engellerle karşılaştığını, mesleki yeterliliklerinin tanınmaması, düşük ücret politikaları ve psikolojik yıpranma gibi faktörlerin işgücü piyasasına tam anlamıyla dahil olmalarını zorlaştırdığını göstermektedir.

''Bazı insanlar iş bulamadılar. Mesela amcalarım ve kuzenlerim var. İlk geldiklerinde bayağı zorlandılar ama burayı tanıdıktan sonra, okuduktan sonra ve askerlik yaptıktan sonra daha rahat bir şekilde iş buldular'' (G2, 25, Erkek).

G2 kodlu erkek katılımcı ise kendi deneyiminden ziyade çevresindeki bireylerin yaşadığı zorluklara dikkat çekmektedir. Akrabalarının Türkiye'ye geldikleri ilk dönemde ciddi biçimde iş bulmakta zorlandıklarını, ancak zamanla dil öğrenmeleri, askerlik yapmaları ve sistemin işleyişini tanımaları sayesinde istihdama daha kolay erişebildiklerini ifade etmiştir. Bu anlatı, failliğin zaman içinde gelişen bir kapasite olduğunu ve bireylerin, yapısal sınırları aşabilmek için belirli stratejik adımlar attıklarında daha iyi sonuçlar elde edebildiklerini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, "iş bulma güçlüğü" teması altında ortaya çıkan deneyimler, göçmenlerin ekonomik entegrasyon süreçlerinin oldukça karmaşık ve çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

5.4.3.2. Sosyal Yardımlar

Devlet ve yerel yönetimler tarafından sunulan sosyal yardımlar, göçmen haneler için geçici bir destek mekanizması işlevi görmektedir. Ancak katılımcılar, yardım alma süreçlerinin belirsiz biçimde işlediğini belirtmiştir. Yardımların sürekliliği konusundaki güvensizlik, bireylerin ekonomik planlama yapmasını zorlaştırmakta ve yapısal bağımlılık ilişkilerini derinleştirmektedir.

''Hiçbir yardım almadık çünkü eşim de ben de çalışıyorduk. Burada bizim sigortamız vardı o yüzden hiç yardım almadık. Sadece Kızılay'ın yardım paketlerinden bir, bir buçuk sene kadar aldık. Sonra yardım kesildi. Çünkü sigortamız başladı'' (G1, 40, Kadın).

G1 kodlu kadın katılımcı, hem kendisinin hem eşinin sigortalı çalışması sayesinde düzenli gelir elde ettiklerini ve bu nedenle yalnızca sınırlı bir süre Kızılay'ın gıda paketlerinden yararlandıklarını vurgulamaktadır. Katılımcı da bu kuralı içselleştirerek yardım kesintisini doğal bir süreç olarak kabullenmiştir.

''İlk geldiğimizde yardım aldık. Kömür aldık. Bir de 6 ay gıda yardımı aldık. Fakat 4-5 sene sonra yardımlar kesildi'' (G11, 31, Erkek)

G11 ise Türkiye'ye ilk geliş döneminde kömür ve altı aylık gıda desteği aldıklarını, ancak yaklaşık dört beş yıl sonra yardımların tamamen sona erdiğini

belirtmektedir. Bu kesinti, geçici korunma statüsü altındaki göçmenlere yönelik yardımların **acil durum öncelikli** tasarlandığını ve uzun vadede istihdama geçişi teşvik eden bir yapısal mantığa dayandığını ortaya koyar. Katılımcının anlatısı, yapının sunduğu kaynakların zaman sınırı olduğuna işaret ederken, ailenin bu sürenin sonunda kendi geçim stratejilerini geliştirmek zorunda kaldığını da ima eder.

''İlk geldiğimizde yardım veriyorlardı. Çocuklar küçüktü ve baba yoktu. Ama sonra çocuklar büyüdü ve yardımı kestiler. Zaten artık Suriyelilere yardım etmiyorlar'' (G14, 18, Erkek)

G14 de benzer biçimde, babasız bir hane olarak ilk dönemde çocukların küçüklüğü nedeniyle destek aldıklarını, ancak çocuklar büyüdükçe ve yardımlar genel olarak azalınca kesinti yaşadıklarını ifade etmektedir. Katılımcının "*zaten artık Suriyelilere yardım etmiyorlar*" ifadesi, yapısal politikalardaki genel yön değişimini algıladığını ve bunun failliğini sınırlandırdığını yansıtır.

Görüşme verileri, göçmen hanelerin Türkiye'deki sosyal yardımlarla kurdukları ilişkinin zaman içinde değişken **ve** koşula bağlı olduğunu göstermektedir. Giddens (1984)'ın yapılaşma kuramı açısından bakıldığında, yardımların yapı tarafından belirlenen kurallarla koşullandığı buna karşılık göçmenlerin bu kurallara uyum sağlama ya da alternatif stratejiler geliştirme yoluyla faillik sergilediği görülmektedir.

Bu anlatıların ortak noktası, yardımların geçici nitelikte olması ve göçmenlerin zamanla yardımdan istihdama geçiş yaptığını göstermektedir**.** Dolayısıyla sosyal yardımlar, göçmenlerin ekonomik **entegrasyonunda** ilk dönemi kolaylaştıran, ancak uzun vadede özyeterliliği zorunlu kılan bir yapısal araç olarak işlev görmektedir.

5.4.3.3. Kayıt Dışı İstihdam ve Geçici İşler

Göçmenlerin önemli bir kısmı kayıt dışı, sigortasız ve geçici işlerde çalışmaktadır. Bu durum hem yasal güvenceden yoksun kalmalarına hem de istihdam koşullarının kötüleşmesine neden olmaktadır. Düşük ücretler, uzun çalışma saatleri ve güvencesizlik, failin hareket alanını sınırlarken, yapısal eşitsizliklerin daha da görünür hale gelmesine yol açmaktadır.

''Yine de sigortalı ve sabit bir iş isterdim ama böyle bir iş hiç yok. Bu işi de mecburiyetten yapıyorum. Çalışmak zorundayım. Belki iyi bir iş bulurum. Hastanelerde tercüman ihtiyacı olabiliyor. Ama hastanelerde çalışmak çok zor. Hastane hassas bir yer. Ben çalışırken beni sosyal hizmet merkezine gönderdiler. Orada bir sene çalışıp tercümanlık yaptım. Orası daha iyiydi ama hastane bizim için çok zor. Hatta bu işi bana teklif ettiler ama ben kabul etmedim. Çünkü tehlikeli buldum'' (G1, 40, Kadın)

G1, düzenli ve sigortalı bir işe sahip olma isteğini dile getirmekte, ancak böyle bir istihdam biçiminin mevcut koşullarda ulaşılabilir olmadığını belirtmektedir. Halihazırda yaptığı işin zorunluluktan kaynaklandığını vurgulayan katılımcı, tercümanlık deneyimi gibi geçmişteki kurumsal görevlerini kıymetli bulmakta, fakat özellikle hastane ortamlarını hem psikolojik hem de mesleki açıdan zor ve tehlikeli olarak tanımlamaktadır. Bu anlatı, göçmen kadınların iş hayatındaki konumlarının hem kurumsal yapıların sınırlandırmaları hem de bireysel güvenlik değerlendirmeleriyle şekillendiğini göstermektedir. Kısıtlayıcı yapısal koşullara rağmen birey, geçici de olsa istihdama dahil olmanın yollarını aramakta ve bu süreçte failliğini çeşitli tercihlerle ortaya koymaktadır.

''Aynı maaş alıyorlar. Ama Suriyelilere sigorta yapmıyorlar. Sigorta çok sıkıntı onlara çok çıkartmıyorlar '' (G15, 22, Erkek)

''Suriyelilere sigorta yapmıyorlar. Mesela biri parmağını kesmişti. Sigortasız çalışıyordu, çalışamadı ve maaş alamadı. Çünkü sigortası ve güvencesi yoktu'' (G13, 30, Erkek)

''Türkiye'deki bazı patronlar Suriyelilere sigorta yapmıyor. Maaşını veriyor burada sıkıntı yok ama sigortasını yatırmıyor, sigorta bedelini de ödemiyor. O yüzden sadece bu sıkıntı var. Sigorta yapmıyor, çalışma izni de vermiyor fazla para gidecek diye. Sadece maaşını verip geçiyorlar vergi ödememek için'' (G2, 25, Erkek).

G15, G13 ve G2 kodlu erkek katılımcılar ise özellikle sigortasız çalıştırma uygulamalarına dikkat çekmektedir. G15, Suriyeli çalışanlarla diğer çalışanların aynı maaşı almasına rağmen, Suriyelilere sigorta yapılmadığını ifade etmektedir. G13'ün verdiği örnek ise kayıt dışı istihdamın iş kazaları gibi durumlarda nasıl ciddi mağduriyetlere yol açtığını ortaya koymaktadır. Katılımcı, sigortasız çalıştığı için kazadan sonra hem gelirden mahrum kalan hem de sağlık güvencesi

bulunmayan bir Suriyeli çalışanın yaşadığı durumu aktarmaktadır. G2 kodlu katılımcı ise işverenlerin maliyet düşürme amacıyla sigorta ve vergi yükümlülüklerinden kaçınarak sadece maaş ödemesi yaptıklarını belirtmektedir. Bu ifadeler, göçmen işgücünün sistematik olarak yasal koruma mekanizmalarının dışında tutulduğunu ve emek sömürüsüne açık hale geldiğini göstermektedir.

Bu koşullar altında göçmenlerin failliği, yalnızca iş bulma ve çalışmaya devam etme çabasında değil, aynı zamanda mevcut yapının sunduğu sınırlı seçenekler arasında en az zararla geçim sağlama stratejileri geliştirmede de görünür hale gelmektedir. Bu bağlamda, geçici ve sigortasız işler, göçmenlerin gündelik yaşamlarının önemli bir parçası haline gelmekte, Giddens'ın belirttiği üzere, fail ve yapı arasındaki ilişki, bu alanlarda daha çok yapının sınırlarını yeniden üreten ama aynı zamanda ona direnmeye çalışan stratejilerle şekillenmektedir.

5.4.3.4. Ekonomik Güvencesizlik

Görüşmelerde, düzenli ve sürdürülebilir bir gelir elde edememenin, bireylerde sürekli bir belirsizlik ve gelecek kaygısı yarattığı görülmektedir. Barınma, beslenme ve eğitim gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan zorluklar, ekonomik güvencesizliğin failliği zayıflattığını ve yapısal bağımlılığı artırdığını göstermektedir. Bu durum, entegrasyon sürecinde maddi koşulların belirleyici etkisini ortaya koymaktadır.

''Mesela bizim için yaşam şartları çok pahalı. Çünkü her gün her şeye zam geliyor. Bize çok pahalı geliyor. Bir memurun mesela sabit maaşı var onun için sıkıntı olmaz ama biz sözleşmeli çalışıyoruz güvencemiz yok o yüzden bizim için çok zor'' (G1, 40, Kadın).

G1 kodlu kadın katılımcı, ekonomik istikrarsızlığı doğrudan deneyimleyen bir birey olarak, Türkiye'de yaşamanın özellikle göçmenler için ne denli maliyetli hâle geldiğini vurgulamaktadır. Sürekli artan fiyatlar karşısında sabit gelirli bireylerin dahi zorlandığını, ancak sözleşmeli ve dolayısıyla güvencesiz çalışanlar olarak kendilerinin çok daha kırılgan bir durumda olduklarını ifade etmektedir. Bu anlatı, göçmenlerin geçici işlerde çalıştıkları sürece ekonomik dalgalanmalara karşı daha savunmasız kaldıklarını ve temel ihtiyaçlarını sürdürülebilir biçimde karşılamada zorlandıklarını ortaya koymaktadır.

Görüşme verileri, göçmen bireylerin ekonomik yaşamlarında süreklilik, öngörülebilirlik ve maddi istikrar sağlama konusunda ciddi güçlüklerle karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymaktadır. Burada yapı, göçmenlerin büyük ölçüde güvencesiz iş alanlarında istihdam edilmesine neden olan bir sistemsel düzeni temsil ederken, katılımcının bu gerçekliği fark edip dile getirmesi, failin farkındalık düzeyine işaret etmektedir. Ancak bu faillik, ekonomik sistemi dönüştürme gücünden yoksun olduğu için daha çok uyum sağlama ve dayanıklılık geliştirme biçiminde tezahür etmektedir. Bu bağlamda Giddens'ın kuramında tanımlanan yapı–fail ilişkisi, göçmenlerin bir yandan yapının sunduğu sınırlı olanaklara mahkûm kalırken, diğer yandan bu koşullar altında ayakta kalmaya yönelik stratejiler geliştirerek failliklerini korumaya çalıştıkları bir denge durumunu ifade etmektedir.

5.5. YAPILAŞMA TEORİSİ IŞIĞINDA KÜLTÜREL ENTEGRASYONUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giddens (1984) 'ın yapılaşma kuramı, bireylerin toplumsal yapılarla kurduğu çift yönlü ilişkiyi kavramsallaştırmak açısından entegrasyon çalışmalarına önemli bir kuramsal zemin sunar. Bu teoriye göre, göçmenler sadece yapısal koşullar tarafından şekillendirilen pasif özneler değildir. Aynı zamanda bu yapılarla etkileşim içinde kendi eylemlerini gerçekleştiren, toplumsal düzeni yeniden üreten aktif aktörlerdir. Keçiören'deki göçmen deneyimleri, bu kuramsal çerçevede değerlendirildiğinde, kültürel uyum süreçlerinin yalnızca kültürel benzeşme ya da farkın korunmasından ibaret olmadığını, aynı zamanda siyasi katılım, toplumsal cinsiyet rolleri, zaman-mekân algısı ve gelecek planlamaları gibi çok katmanlı etkenlerle biçimlendiğini göstermektedir. Bu bölümde, yapı ve failin kültürel entegrasyon bağlamındaki etkileşimi çok boyutlu olarak ele alınacaktır.

5.5.1. Siyasi Katılım ve Politik Bilinç

Bu temada, göçmen bireylerin Türkiye'deki siyasi süreçlere dair bilgi düzeyleri, siyasi katılım biçimleri ve politik farkındalıkları ele alınmaktadır. Genel olarak siyasi katılımın düşük olduğu ve temkinli yaklaşıldığı görülmektedir. Ayrıca, göçmen karşıtı politik söylemler ve yasal güvencelerin eksikliği, bireylerde siyasal

aidiyet geliştirmeyi zorlaştırmakta ve sistemle ilişkilerini daha mesafeli kılmaktadır. Bu durum, politik bilinç ile fail arasında karmaşık bir etkileşimi gözler önüne sermektedir.

5.5.1.1. Siyasi Katılım ve Tutumlar

Göçmenlerin siyasetle olan mesafelerinin vatandaşlık kazanmış bireylerde dahi zayıf olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, vatandaşlık statüsüne sahip olmadıkları için siyasi süreçlere doğrudan katılım göstermemekte ve bu alanı kendi yaşamlarının dışında konumlandırmaktadır. Bununla birlikte, siyasi gündemlerin ve göçmenlere yönelik söylemlerin gündelik hayat üzerindeki etkisi katılımcıların farkındalığını artırmakta, bazı bireylerde ise dolaylı bir politik duruşun oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum, göçmenlerin siyasi katılımlarının sadece oy verme ya da parti destekleme üzerinden değil, aynı zamanda gündelik yaşamlarındaki konumlanışları ve tutumları üzerinden okunması gerektiğine işaret etmektedir.

‘’Biz siyasetten uzak duruyoruz. Vatandaşlık aldık ama biliyoruz ki biz yine günün sonunda yabancıyız. Bana soruyorlar muhtarlık için kime oy vereceksin diye. Ben oy vermeyeceğim diyorum’’ (G1, 40, Kadın).

G1 kodlu katılımcının ifadesi, oy kullanma hakkına sahip olmasına rağmen “günün sonunda yine yabancı” olarak görülme algısının, siyasi katılım konusunda gönülsüzlük oluşturduğunu göstermektedir. Bu durum, göçmenlerin yasal haklara erişim sağlasalar bile toplumsal kabul ve aidiyet hissinde yaşadıkları belirsizliklerin, siyasal alanla temaslarını sınırladığını düşündürmektedir.

‘’Ben Türkiye’de siyasete hiç girmedim. Zaten girseydim başım ağrırdı. Arkadaşlarım da ben buraya ilk geldiğimde beni uyardı. Gerek yok. Siyaset Türkiye’de çok karışık o yüzden hiç girmedim bir partiye katılmadım üye olmadım kendi hayatımı yaşadım gerek duymadım. Bazıları bu işlere giriyorlar. İstanbul’da benim anne tarafından kuzenlerim var AKP, CHP gibi partilere üye oluyorlar ama Suriyeliler. Neden üye oluyorlar çünkü gidecekleri bir yer yok. Şimdi oradan bir destek olduğunu görünce ister istemez gidip üye oluyor’’ (G2, 25, Erkek).

Benzer şekilde, G2 kodlu katılımcı, Türkiye'deki siyasi ortamı karmaşık olarak nitelendirmekte ve politik sürece dahil olmanın kişisel riskler doğurabileceğini

düşündüğü için uzak durmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu katılımcının arkadaş çevresinden aldığı uyarılar ve gözlemlediği diğer Suriyelilerin siyasi partilere üyelik nedenleri, bireysel tercihlerden ziyade fayda odaklı yönelimlerin öne çıktığını göstermektedir. Örneğin, bazı göçmenlerin destek beklentisiyle siyasi parti üyeliklerine yöneldikleri, bu yönelimin gönüllü katılımdan çok pragmatik gerekçelere dayandığı anlaşılmaktadır.

''Biz sadece kendi işimize bakarız, yaşantımızı sürdürmeye çalışırız, siyasetle işimiz olmaz. Genel olarak bu böyle. Diğerleri de siyasete karışmak istemez. Bizimle kendi haklarımız ilgili görüşme yaptılar'' (G5, 23, Erkek).

G5 kodlu görüşmeci de benzer biçimde, siyasetten uzak durmayı bir yaşam stratejisi olarak benimsediğini belirtmiştir. Bu tutum yalnızca bireysel değil, topluluğun genel eğilimini de yansıtmaktadır. Siyasete katılmamak, göçmenler açısından potansiyel çatışmalardan kaçınma, sosyal huzuru sürdürme ve görünür olmaktan kaçınma stratejisi olarak değerlendirilebilir.

Bu bulgular, Keçiören'deki Suriyeli göçmenlerin siyasal katılım konusundaki tutumlarının düşük düzeyde olduğunu, bunun da aidiyet hissi, sosyal dışlanma algısı ve sistemle kurulan temkinli ilişkinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca Giddens (1984) 'ın yapılaşma kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, göçmen bireylerin siyasal yapılar karşısında özne olma kapasiteleri sınırlı kalmakta, bu da failliklerinin bu alanda etkin biçimde kullanılamamasına neden olmaktadır.

5.5.1.2. Politik Bilinç

Politik bilinç düzeyi katılımcılar arasında çeşitlilik göstermektedir. Bazı katılımcılar, Türkiye'deki politik atmosferin kendilerine yönelik algıları nasıl şekillendirdiğini fark etmekte ve bu farkındalık üzerinden kendi yaşam stratejilerini kurmaktadır. Ancak politik sisteme güven duymayan veya kendisini dışlanmış hisseden bireylerde ise politik ilgisizlik ve yabancılaşma ön plana çıkmaktadır. Bu durum, politik bilincin yalnızca bilgi düzeyiyle değil, aidiyet ve temsil edilme hissiyle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

''Tabii tüm hakları okudum. Bayağı halk eğitimleri aldım. Ne konuda hak sahibi olup olmadığımı öğrendim. Eğitimlerin hepsine katıldım'' (G2, 25, Erkek).

Katılımcı ifadeleri, bazı göçmen bireylerin yalnızca günlük yaşamda değil, aynı zamanda hukuki ve sosyal haklar konusunda da belirli bir bilinç geliştirdiğine işaret etmektedir. G2 kodlu katılımcı, aldığı halk eğitimleri sayesinde hem Türkiye'deki yasal sistem hakkında hem de kendisinin hangi haklara sahip olduğu konusunda bilgi sahibi olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, kişinin kendi konumuna dair farkındalığını artırmakla kalmamakta, aynı zamanda göçmenlik statüsünün sağladığı ve sınırladığı alanları daha bilinçli bir şekilde değerlendirme kapasitesini de göstermektedir. Bu yönüyle söz konusu birey, yapı tarafından belirlenen koşulları tanımakta ve bu sınırlar içinde hareket edebilme becerisini geliştirmektedir.

''Göçmen hakları ile ilgili bilgim var. Okuldan değil, sosyal medya ve resmi kaynaklardan öğrendim. Türkçem iyi olduğu için okudum öğrendim'' (G4, 19, Erkek).

Benzer biçimde, G4 kodlu katılımcının sosyal medya ve resmi kaynaklar aracılığıyla haklarına dair bilgi edinmesi, dijital okuryazarlığın ve dil yeterliliğinin politik bilinç üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Türkçeyi yeterli düzeyde anlayıp kullanabilmesi, onun bu kaynaklardan yararlanmasını mümkün kılmış ve bilgiye erişiminde avantaj sağlamıştır. Bu bağlamda, dilsel yeterlilik yalnızca sosyal uyumun değil, aynı zamanda hak arayışı ve politik bilinçlenmenin de önemli bir aracı olarak öne çıkmaktadır.

Her iki örnek de, göçmen bireylerin pasif alıcılar olmadığını, aksine bilgiye erişim yollarını kullanarak aktif öznelere dönüşebildiklerini göstermektedir. Giddens (1984)'ın yapılaşma kuramı açısından değerlendirildiğinde, bu tür politik bilinç düzeyleri, bireyin failliğini etkin biçimde kullandığı durumlara örnek teşkil etmektedir. Göçmenler, mevcut yapılar içinde bilgi edinerek ve haklarını öğrenerek, sosyal konumlarını güçlendirme yönünde stratejik bir farkındalık sergilemektedir.

5.5.2. Toplumsal Cinsiyet ve Aile Dinamikleri

Bu başlık, göçmen topluluklar içerisindeki aile yapısı, toplumsal cinsiyet rolleri ve özellikle kadınların ekonomik hayattaki konumlarını analiz etmektedir. Geleneksel aile yapısı, kadınların ev içi rollerini ve çocukların bakımını merkezde

konumlandırmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet normlarının yer yer yeniden üretildiğini, yer yer ise dönüştüğünü göstermektedir. Böylece aile içindeki güç ilişkileri ve kadınların failliği, kültürel entegrasyonun önemli bir boyutu haline gelmektedir.

''Bizde eşler çalışmaz'' (G5, 23, Erkek)

Görüşmelerden elde edilen bulgular, Suriyeli göçmen aile yapısında geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin büyük ölçüde korunduğunu ortaya koymaktadır. Erkek katılımcılar tarafından yapılan beyanlarda, kadınların çalışma yaşamına katılım göstermediği ve öncelikli rollerinin çocuk bakımı ve ev işleriyle sınırlı olduğu ifade edilmiştir. G5 kodlu katılımcının "*Bizde eşler çalışmaz*" şeklindeki ifadesi, bu kültürel normun aile içinde nasıl yeniden üretildiğine dair açık bir göstergedir.

''Eşim ev hanımı. Çocuklara bakıyor'' (G3, 29, Erkek)

''Eşim çocuklara bakıyor, çalışmıyor'' (G8, 30, Erkek).

Benzer şekilde, G3 ve G8 kodlu katılımcıların eşlerini "ev hanımı" olarak tanımlamaları ve bu tanımı çocuk bakımı sorumluluğu ile ilişkilendirmeleri, kadınların kamusal alanda görünürlüğünün sınırlı olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda kadınların iş gücüne katılımı sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve normatif sınırlarla da şekillenmektedir.

Yapı-fail etkileşimi çerçevesinden bakıldığında, bu rollerin yeniden üretimi, sadece bireylerin tercihleriyle değil, aynı zamanda göçmen topluluklar içerisinde yaygın olan ataerkil normların devamlılığı ile de ilişkilidir. Giddens (1984) 'ın yapılaşma kuramı bağlamında, bireyler mevcut yapılar içinde hareket ederken, toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmekte ve böylece bu normların kalıcılığına katkı sunmaktadır. Kadınların ev içi rollerle tanımlanması, kültürel değerler ve geçmiş deneyimlerle şekillenen yapısal bir kalıbı yansıtmaktadır.

Dolayısıyla bu bulgular, göçmenlerin toplumsal cinsiyet normlarını bulundukları yeni mekâna da taşıdıklarını ve bu normların göç sonrasında da sürdürüldüğünü göstermektedir. Bu durum, entegrasyon süreçlerinde kadınların rolü ve görünürlüğü açısından dikkate alınması gereken önemli bir yapısal sınırlılık yaratmaktadır.

5.5.3. Zaman, Mekân ve Gelecek Perspektifi

Bu tematik bölümde, göçmen bireylerin mekânsal yerleşiklikleri, geçmiş ile bağları, şimdiki yaşamları ve geleceğe dair planları analiz edilmektedir. Katılımcıların bazıları Türkiye'yi ikinci vatan olarak görüp burada kalmayı planlarken, bazıları ise ülkeye dönme niyeti taşımaktadır. Zaman içinde edinilen deneyimler, mekânsal aidiyetleri etkilemekte ve bireylerin hayatlarını hangi coğrafyada sürdürmek istediklerine dair kararlarında belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda, Giddens'ın zaman ve mekân bağlamında yapı-fail ilişkisi, göçmenlerin yönelimlerini anlamada önemli bir kuramsal araç sunmaktadır.

5.5.3.1. Gelecek Planları ve Dönüş Niyeti

Katılımcıların büyük çoğunluğu, geleceğe dair planlarını Türkiye bağlamında kurmakta ve kalıcı olma eğilimi göstermektedir. Özellikle çocuk sahibi olan bireyler, çocuklarının eğitimi ve güvenliği nedeniyle Türkiye'de yaşamayı tercih etmektedir. Bununla birlikte, bazı katılımcılar için geri dönüş fikri tamamen dışlanmamış, ancak bu durum genellikle Suriye'deki koşulların iyileşmesine bağlanmıştır. Geri dönüş, bir arzu ya da toplumsal baskılarla ilişkili bir söylem düzeyinde kalmakta, pratikte ise çoğunlukla gerçekleştirilmesi zor bir hedef olarak değerlendirilmektedir.

''Belki daha iyi iş bulabilirsek kalırız. Kısmet. Buraya nasıl geldik burada nasıl yaşadık Allah biliyor ya burada devam edeceğiz ya da döneceğiz ya da başka bir ülkeye gideceğiz'' (G1, 40, Kadın).

Görüşme verileri, Suriyeli göçmenlerin geleceklerine dair düşüncelerinin belirsizlik ve içsel çatışmalarla şekillendiğini göstermektedir. Katılımcıların beyanları, geri dönme, Türkiye'de kalma ya da başka bir ülkeye göç etme seçenekleri arasında sıkışmış bir karar sürecini yansıtmaktadır. G1 kodlu kadın katılımcının "*Belki daha iyi iş bulabilirsek kalırız… ya burada devam edeceğiz ya da döneceğiz ya da başka bir ülkeye gideceğiz*" ifadeleri, bireylerin kararlarını ekonomik koşulların belirleyici hale getirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

''Burası bizi zorluyor, burada rahat hissetmiyoruz. Nasıl bir karar alacağımızı bilmiyoruz. Dönecek miyiz yoksa kalacak mıyız? Eşim ve ben çok dönmek istiyoruz ama çocuklar asla dönmek istemiyorlar. Çok yorulduk. İş yok hayat zor. Her gün hayat

daha da pahalanıyor. Bir gün dönelim diye karar veriyoruz çocuklar hemen itiraz ediyorlar. İyi kötü şimdi böyle yaşıyoruz'' (G1, 40, Kadın).

Aynı katılımcının başka bir ifadesinde, geri dönüş arzusunun hem bireysel hem de ailesel düzeyde farklı yönelimlerle karşılaştığı görülmektedir. Ebeveynler Suriye'ye dönmeyi arzu ederken, çocukların Türkiye'deki yaşama olan bağlılığı, karar sürecini daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu durum, nesiller arası farklılaşmanın göç deneyimlerine yansımasını gözler önüne sermektedir.

''Evet buranın bir parçası gidi hissediyorum. Şu anda Suriye'ye dönsem de üzüleceğim, dönmesem de üzüleceğim. Yani artık burası da benim vatanım gibi yaşıyorum. Çok alıştım. Oraya gitmesem de üzülüyorum çünkü çok özledim. Yani şu anda kararsızım gidip gitmemek konusunda'' (G11, 31, Erkek).

Benzer şekilde, G11 kodlu erkek katılımcının sözleri, aidiyet duygusunun bölünmüşlüğüne işaret etmektedir. Hem Suriye'ye duyulan özlem hem de Türkiye'deki yaşama alışılmış olması, bireyin iki yer arasında duygusal bir gelgit yaşamasına neden olmaktadır. "*Dönsem de üzülürüm, dönmesem de üzülürüm*" ifadesi, bu ikili aidiyetin yarattığı karmaşayı ve yerleşiklik ile göç arasındaki belirsizliği özetlemektedir.

Giddens (1984)'ın yapılaşma teorisi çerçevesinden bakıldığında, bu kararsızlık hali, bireylerin yapısal koşullara verdiği tepki biçimlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Göçmenler, mevcut sosyo-ekonomik yapılar içerisinde sınırlı imkanlara sahipken, aynı zamanda öznel failliklerini kullanarak yaşamlarını şekillendirmeye çalışmaktadır. Ancak bu faillik, aile dinamikleri, ekonomik baskılar ve duygusal bağlılık gibi çok katmanlı faktörlerle sürekli olarak karşılaştırılmaktadır.

5.5.3.2. Göçmenlerin Kendi Ülkelerine Dair Algıları

Katılımcıların Suriye'ye dair algıları oldukça karmaşık ve çok katmanlıdır. Bir yandan Suriye, doğup büyüdükleri ve aidiyet hissettikleri bir yer olarak duygusal bir bağ taşımakta, öte yandan savaş, yıkım ve güvensizlikle anılmaktadır. Bu ikili durum, bireylerde hem özlem hem de mesafe yaratmakta, geçmişe yönelik idealleştirme ile mevcut gerçeklik arasındaki fark, geri dönüş kararlarını da etkilemektedir. Özellikle genç kuşaklar ya da Türkiye'de doğmuş bireyler açısından Suriye, neredeyse soyut ve

uzak bir yer haline gelmiş, günlük yaşam pratikleri içerisinde anlamını yitirmeye başlamıştır.

''Hayatımız savaştan önce çok güzeldi ve kolaydı. Mesela biz kendi evimizde yaşıyorduk. İki katlı müstakil bir evdi. Bizim şehrimizde tüm evler müstakildi. Ben de eşim de çalışıyorduk, normal bir hayat yaşıyorduk. Yazları tatile gidiyorduk. Ama savaşta bir kızımızı kaybettik. Savaş başlayınca her şey ters oldu, çok kötü oldu '' (G1, 40, Kadın).

Veriler, Suriyeli katılımcıların köken ülkeye ilişkin imgelerinin nostalji, kayıp ve kırılma ekseninde şekillendiğini göstermektedir. G1 kodlu kadın katılımcının anlatımında, savaş öncesi Suriye idealize edilerek "müstakil ev", "tatil" ve "çift gelirli aile" gibi refah göstergeleriyle betimlenmektedir. Bu olumlu hatıralar, savaşın neden olduğu travmatik kayıplarla (çocuğunu yitirme) keskin bir karşıtlık içindedir.

''Mesela insanlar oradayken kendi işini yapıyordu. Dükkanları vardı, mağazaları vardı. Ama buraya geldiklerinde işlerini kaybettiler ve sadece başkalarının altında çalışıyorlar. Kendi işlerini yapamıyorlar. Şimdi başkalarının elemanlığını yapıyorlar. Benim babam buraya geldi 2 ay iş baktı ama çalışamadı, kendi işini kuramadı. Bu yüzden Suriye'ye geri döndü. Benim babam çok zengindi, durumu iyiydi. Suriye'de tanınan biriydi'' (G14, 18, Erkek).

G14 kodlu erkek katılımcı ise savaş öncesi Suriye'yi "ekonomik özgürlüğün" alanı olarak hatırlar, aile işletmeleri ve "tanınırlık" gibi sembolik sermayenin yitirilmesi öne çıkar. Bu durum, göç sonrası emek piyasasında bağımlı konuma düşmek, geçmişteki toplumsal konumun idealize edilmesine yol açmaktadır.

Sonuç olarak**,** Suriye'ye dair algılar, göçmenlerin kimlik ve aidiyet deneyimlerinin merkezinde yer almaktadır. Katılımcıların anlatılarında görüldüğü üzere, geçmişteki "güvenli ve refah dolu yaşam" imgeleri, bugün yaşanan belirsizlik ve dışlanma hissiyle karşıtlık içinde yeniden inşa edilmektedir. Bu durum, yalnızca bireysel bir nostalji değil, aynı zamanda aidiyetin iki mekân arasında bölünmüşlüğünü de yansıtmaktadır. Giddens'ın yapılaşma kuramı açısından değerlendirildiğinde, göçmenler bir yandan geçmişin sembolik anlamlarını yeniden üretirken, diğer yandan içinde bulundukları yapısal koşullar nedeniyle bu geçmişle bir bağ kuramamaktadır. Dolayısıyla, Suriye artık "geri dönülecek bir yer" olmaktan çok, göçmenlerin duygusal hafızasında yer eden bir temsili mekâna dönüşmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Keçiören ilçesinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin yerleşik halkla kurdukları sosyal ilişkiler, kültürel uyum pratikleri ve karşılaştıkları yapısal sınırları anlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Araştırma süreci, Anthony Giddens'ın yapılaşma kuramı ile çokkültürlülük bağlamında öne çıkan "eritme kazanı" ve "salata kasesi" modelleri temelinde şekillendirilmiş ve 15 Suriyeli göçmenle yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla yürütülmüştür. Nitel veri analizi süreci MAXQDA programı kullanılarak gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler, kuramsal temellere dayalı olarak tematik eksenlerde analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, kültürel entegrasyonun sabit ve doğrusal ilerleyen bir süreç olmadığını, aksine bireylerin öznel deneyimleri, toplumsal konumları, direniş ve uyum stratejileri doğrultusunda şekillenen, çok boyutlu ve dinamik bir toplumsal etkileşim süreci olduğunu ortaya koymuştur. Giddens'ın yapılaşma kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları ekonomik güvencesizlik, sosyal yardımların kesilmesi, kayıt dışı istihdam veya bürokratik engeller gibi yapısal koşullar bireylerin yaşamını biçimlendiren çerçeveler olarak belirleyici olmakla birlikte, göçmenler bu sınırlılıklara karşı geliştirdikleri faillik temelli stratejilerle bu yapıyı yeniden üretmekte veya dönüştürmektedir. Katılımcıların kendi çözümlerini üretme, alternatif geçim yolları oluşturma, kimliklerini koruyarak sosyal ilişkiler kurma gibi pratikleri, yapı ve fail arasındaki çift yönlü ilişkiyi sahada somut biçimde görünür kılmıştır.

Özellikle dil kullanımı entegrasyonun en kritik belirleyicisi olarak öne çıkmaktadır. Türkçe öğrenme düzeyi, göçmenlerin hem günlük yaşam pratiklerinde hem de eğitim ve iş hayatında daha görünür ve katılımcı olmalarını sağlamaktadır. Çocukların eğitim sürecine katılımı bu bağlamda bir köprü işlevi görmekte, hem aile içi iletişimde hem de ev sahibi toplumla kurulan ilişkilerde önemli bir dönüştürücü rol üstlenmektedir.

Ekonomik koşullar da sosyal entegrasyonun niteliğini belirleyen temel faktörlerden biridir. Kayıt dışı ve güvencesiz işlerde çalışan göçmenler, yapısal sınırların gölgesinde daha kırılgan bir yaşam sürdürmektedir. Buna karşın ekonomik

bağımsızlığını kısmen de olsa sağlayabilen bireyler, sosyal ilişkilerde daha güçlü bir konum elde ederek uyum sürecine daha etkin katılabilmektedir.

Kimlik ve aidiyet algıları incelendiğinde, bazı göçmenlerin Türkiye'yi kalıcı bir yaşam alanı olarak görüp uyum stratejileri geliştirdiği, bazılarının ise köken ülke kimliğini koruyarak kültürel farklılığını sürdürmeyi tercih ettiği görülmektedir. Bu durum, göçmenlerin entegrasyonunun ne tamamen bir "eritme kazanı" (melting pot) modeliyle açıklanabileceğini ne de yalnızca "salata kasesi" (salad bowl) yaklaşımıyla sınırlandırılabileceğini göstermektedir. Bulgular, her iki yaklaşımın da izlerini taşıyan karma bir uyum sürecine işaret etmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular, bazı Suriyeli göçmenlerin Türk toplumu ile kültürel açıdan büyük benzerlikler gördüklerini ve farklılıkları yalnızca yemek ya da giyim tarzı gibi "ufak tefek" unsurlarla sınırlı tuttuklarını ortaya koymuştur. Bu durum, entegrasyon sürecinde kültürel benzerliklerin göçmenler tarafından bir aidiyet stratejisi olarak öne çıkarıldığını göstermektedir. Benzerlik vurgusu, ev sahibi toplumla aradaki mesafeyi azaltmakta ve eritme kazanı yaklaşımına paralel biçimde ortak bir kimlik zeminine işaret etmektedir. Aynı zamanda, kültürel farkların önemsizleştirilmesi göçmenlerin kimliklerini yeniden üretme sürecinde bir esneklik geliştirdiklerini göstermekte, bu da entegrasyonun yalnızca farklılıklarla değil, benzerliklerin inşası üzerinden de şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Son olarak, yerleşiklerle kurulan ilişkiler sosyal entegrasyonun seyrinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Pozitif etkileşimler, göçmenlerin aidiyet geliştirmesini ve kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlarken; ayrımcılık ve dışlanma deneyimleri uyum sürecini yavaşlatmakta ya da sekteye uğratmaktadır. Dolayısıyla sosyal ilişkiler, göçmenlerin failliklerini güçlendiren ya da sınırlandıran bir faktör olarak işlev görmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Suriyelilerin Keçiören'deki entegrasyon deneyimi, hem salata kasesi yaklaşımının öngördüğü kültürel çeşitlilik ve karşılıklı saygı boyutlarını, hem de melting pot modelinin öngördüğü kimlik dönüşümü ve uyum unsurlarını içeren hibrit bir yapıya sahiptir. Bu hibrit süreç, Giddens'ın yapılaşma kuramı perspektifinden, göçmenlerin yapısal sınırlarla etkileşim içinde kendi failliklerini inşa ederek sosyal uyuma farklı yollarla katıldıklarını göstermektedir.

Görüşme verileri, özellikle genç yaşta Türkiye'ye gelen göçmenlerin kültürel uyum sürecine daha kolay entegre olduklarını ve ev sahibi toplumun normlarını içselleştirmeye daha açık olduklarını göstermiştir. Bu bulgu, eritme kazanı yaklaşımıyla örtüşmektedir. Katılımcıların bazıları, sosyal hayata aktif biçimde katılarak, dil öğrenme, eğitim alma ve kurumsal yapılarda yer alma yoluyla kültürel bütünleşmeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, farklı kimliklerin zamanla baskın kültürle harmanlanarak tek bir ortak yapıya evrildiği eritme kazanı modelinin sahadaki karşılığına işaret etmektedir.

Buna karşılık, bazı katılımcılar ise kendi kültürel kimliklerini koruyarak ev sahibi toplumla yan yana ama ayrışmış bir biçimde yaşamayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu bağlamda salata kasesi yaklaşımı ile örtüşen bir çoğulculuk anlayışı ortaya koymuşlardır. Söz konusu bireyler, kendi değerlerini ve yaşam tarzlarını korurken, aynı zamanda ev sahibi toplumla uyumlu bir ilişki içinde var olabilmenin mümkün olduğunu düşünmektedir. Bu yaklaşım, farklılıkların homojenleştirilmeden bir arada yaşayabileceğini öne süren çokkültürlü entegrasyon anlayışını desteklemektedir.

Yapı ve failin karşılıklı etkileşimine dair elde edilen bulgular, göçmenlerin yalnızca yapı tarafından şekillendirilen edilgen öznelere indirgenemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır. Aksine, bireyler yaşadıkları zorluklara rağmen çeşitli çözüm mekanizmaları geliştirmektedir. Bu durum failin, yapının sınırları içinde hareket ederek onu yeniden üretme kapasitesini sergilemektedir. Sigortasız çalıştırılma, düşük ücretli işler veya sosyal yardımların kesilmesi gibi yapısal dezavantajlara rağmen bireylerin çalışmaya devam etmesi, kurumlarla iletişim kurma ve dil öğrenme çabaları, alternatif çözümler ve sosyal destek ağları geliştirmeleri bu kapasitenin örnekleridir.

Bulguların zaman ve mekân bağlamında değerlendirilmesi, göçmenlerin Türkiye'de geçirdikleri süreyle sosyal uyum düzeyi arasında genellikle pozitif bir ilişki olduğunu fakat bu ilişkinin düz bir çizgi izlemektense inişli çıkışlı ve bağlamsal olarak değişken olduğunu göstermektedir. Özellikle Keçiören'in mahalle ölçekli sosyal dokusu, bazı durumlarda göçmenlerin topluma daha fazla entegre olmasına katkı sağlarken, bazı örneklerde ayrışmayı pekiştiren bir rol de üstlenmiştir. Bu da Giddens'ın zaman ve mekânın toplumsal yapıların inşasındaki rolüne dair vurgusunu destekleyen bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak bu tez, entegrasyon sürecinin sadece göçmenlerin ev sahibi topluma uyum sağlamasından ibaret olmadığını, aynı zamanda göçmenlerin aktif özneler olarak bu süreci anlamlandırdıkları, dönüştürdükleri ve çeşitli stratejilerle yeniden inşa ettikleri çok katmanlı bir toplumsal süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Giddens'ın yapılaşma kuramı bu bağlamda, entegrasyonun hem yapısal koşullarla hem de faillikle şekillendiğini açıklamak için güçlü bir kuramsal zemin sunmaktadır. Aynı şekilde eritme kazanı ve salata kasesi modelleri, saha bulgularının çeşitliliğini kavramsallaştırmak açısından işlevsel çerçeveler sunarak, göçmenlerin entegrasyon pratiklerinin tek bir modele indirgenemeyecek kadar çok yönlü olduğunu göstermektedir.

Giddens'ın yapısalcı-işlevsel perspektifini temel alan kuramı, sosyal yapı ile bireysel eylem arasındaki diyalektiği anlamada önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Araştırmanın sonuçları, Giddens'ın kuramsal varsayımlarını hem desteklemek hem de bazı açılardan genişletmek üzere yorumlanmıştır.

Öncelikle, Giddens'ın 'yapı ve eylem arasındaki karşılıklı bağımlılık' anlayışına dair bulgular, toplumsal entegrasyon süreçlerinin dinamik ve çift yönlü bir etkileşim içerisinde gerçekleştiğini göstermiştir. Bu durum, bireylerin sosyal yapıyı şekillendirme kapasitesi ile yapıların bireysel davranışları yönlendirme işlevinin karşılıklı olarak birbirini etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Giddens'ın "yapılaşma kuramı" perspektifi, araştırmada gözlemlenen toplumsal süreçlerin açıklanmasında kuramsal bir rehberlik sağlamaktadır.

Ayrıca, Giddens'ın modernlik ve geleneksellik kavramlarına dair analizleri, çalışmada ele alınan sosyal entegrasyon modelleri bağlamında yeni boyutlar kazanmıştır. Araştırmada incelenen ''melting pot'' ve ''salad bowl'' yaklaşımları, Giddens'ın sosyal yapıların hem süreklilik hem de dönüşüm süreçlerine açıklık getiren teorik çerçevesiyle ilişkilendirilmiştir. Bu sayede, farklı kültürel grupların toplumsal uyum süreçlerindeki çeşitlilik ve çoklu aidiyet halleri, Giddens'ın kuramı üzerinden daha kapsamlı biçimde kavranabilmiştir.

Son olarak, araştırmanın ortaya koyduğu bulgular, Giddens'ın sosyal pratiklerin tekrarı yoluyla yapıların sürekliliğini vurgulayan perspektifini de desteklemektedir. Katılımcıların deneyimleri ve etkileşim biçimleri, sosyal yapıların değişim ve istikrarı arasındaki dengeyi anlamaya yönelik önemli ipuçları sağlamıştır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, bu tez çalışması Giddens'ın kuramına önemli teorik katkılar sunmakta; onun sosyal yapılar ve bireysel eylemler arasındaki ilişkinin karmaşıklığını, toplumsal entegrasyon bağlamında daha iyi açıklanabilir kılmaktadır. Bu bağlamda, kuramsal tartışmaların derinleşmesine ve sosyal bilimlerde yapı-aktör diyalektiğinin daha geniş bir perspektifle ele alınmasına olanak tanımaktadır.

Araştırmanın temel amacı, göçmenlerin ve yerleşiklerin karşılaştığı sosyal, kültürel ve yapısal engelleri anlamak ve bu engellerin aşılmasına katkı sağlayacak politika ve uygulama önerilerini ortaya koymaktır.

İlk olarak, göçmenlerin yerel topluma uyum süreçlerinin kolaylaştırılması için kültürel farkındalık artırıcı programların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu tür programlar, yerleşiklerin göçmenlerin kültürel değerlerini daha iyi anlamalarını sağlarken, göçmenlerin de yerel norm ve değerlerle etkileşim içinde bulunarak sosyal bağlarını güçlendirmelerine olanak tanıyacaktır. Böylece karşılıklı saygı ve anlayış ortamı yaratılarak, toplumsal uyumun desteklenmesi mümkün olacaktır.

Buna ek olarak, eğitim ve dil becerilerinin güçlendirilmesi, göçmenlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını artırmak açısından kritik öneme sahiptir. Özellikle yerel dil eğitimi programlarının erişilebilir ve esnek hale getirilmesi, göçmenlerin iş piyasasında ve toplumsal yaşamda daha aktif rol almalarını teşvik edecektir. Aynı zamanda, yerleşiklerin de çokkültürlü eğitim programlarına dahil edilmesi, önyargıların azaltılmasına ve kültürlerarası iletişimin geliştirilmesine katkı sunacaktır.

Sosyal hizmetlerin ve destek mekanizmalarının güçlendirilmesi de pratik öneriler arasında yer almaktadır. Göçmenlerin sağlık, konut, eğitim ve iş gibi temel ihtiyaçlarına yönelik erişimin kolaylaştırılması, hem bireysel refahı artıracak hem de toplumsal uyumu olumlu yönde etkileyecektir. Bu kapsamda, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği mekanizmalarının geliştirilmesi, hizmetlerin etkinliğini artıracaktır.

Ayrıca, yerleşik toplumun göçmenlere karşı tutumlarını olumlu yönde etkilemek amacıyla bilinçlendirme kampanyaları ve katılımcı toplumsal projeler teşvik edilmelidir. Bu tür girişimler, farklı sosyal gruplar arasında diyalog ve iş birliği olanaklarını genişleterek, sosyal dışlanmanın önüne geçilmesine yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak, bu tez çalışması kapsamında ortaya konan öneriler, göçmenler ile yerleşiklerin karşılıklı anlayış ve uyumunun artırılması yönünde atılacak adımların temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, hem politika yapıcılar hem de saha uygulayıcıları için yol gösterici nitelikte pratik katkılar sunmaktadır. Toplumsal entegrasyonun sürdürülebilirliği için çok boyutlu ve katılımcı yaklaşımların geliştirilmesi gerekliliği, bu çalışmanın önemli çıkarımlarından biri olarak ön plana çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Ahlén, A., & Boräng, F. (2018). Immigration Control In Disguise? *Nordic Journal Of Migration Research*, *8*(1), 3–14.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Journal Of International Social Research*, *5*(20).

Alba, R., & Foner, N. (2014). Comparing immigrant integration in North America and Western Europe: How much do the grand narratives tell us?. *International migration review*, *48*, S263-S291.

Alba, R. D., & Nee, V. (2003). *Remaking The American Mainstream: Assimilation And Contemporary Immigration*. Harvard University Press.

Allmark, P., Boote, J., Chambers, E., Clarke, A., Mcdonnell, A., Thompson, A., & Tod, A. M. (2009). Ethical Issues In The Use Of İn-Depth Interviews: Literature Review And Discussion. *Research Ethics*, *5*(2), 48-54.

Altıntaş, İ. N., & Erdem, C. C. (2021). Hermeneutik ve Nitel Araştırma İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, *6*(1), 37-45.

Arksey, H., & Knight, P. T. (1999). Interviewing For Social Scientists: An Introductory Resource With Examples.

Aydın, K., & Hanağası, U. B. (2017). Sosyoloji ve Siyasal Araştırmalarda Karşılaştırmalı Yöntem. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 57-86.

Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, *2*(2), 60-71.

Bakewell, O. (2010). Some Reflections On Structure And Agency In Migration Theory. *Journal Of Ethnic And Migration Studies*, *36*(10), 1689-1708.

Bakker, W., Van Der Zee, K., & Van Oudenhoven, J. P. (2006). Personality And Dutch Emigrants' Reactions To Acculturation Strategies. *Journal Of Applied Social Psychology*, *36*(12), 2864-2891.

Banks, J. A. (2015). *Cultural Diversity And Education: Foundations, Curriculum, And Teaching*. Routledge.

Berry, J. W. (1991). Understanding And Managing Multiculturalism: Some Possible Implications Of Research İn Canada. *Psychology And Developing Societies*, *3*(1), 17-49.

Berry, J. W. (1992). Acculturation And Adaptation In A New Society. *International Migration*, *30*, 69-69.

Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, And Adaptation. *Applied Psychology*, *46*(1), 5-34.

Berry, J. W. (2011). Integration And Multiculturalism: Ways Towards Social Solidarity. *Papers On Social Representations*, *20*(1), 2-1.

Berray, M. (2019). A Critical Literary Review Of The Melting Pot And Salad Bowl Assimilation And Integration Theories. *Journal Of Ethnic And Cultural Studies*, *6*(1), 142-151.

Bogdan, R., & Biklen, S. K. (1997). *Qualitative Research For Education* (Vol. 368). Boston, Ma: Allyn & Bacon.

Borjas, George J. (1994), "The Economics of Immigration", American Economic Assocation, Vol. 32, N.4, pp. 1667- 1717

Brown, S. K., & Bean, F. D. (2006). Assimilation Models, Old And New: Explaining A Long-Term Process: https://www.migrationpolicy.org/article/assimilation-models-old-and-new-explaining-long-term-process.

Berumen, F. C. (2019). Resisting Assimilation To The Melting Pot. *Journal Of Culture And Values In Education*, *2*(1), 81-95.

Canpolat, H., & Arıner, H. O. (2012). Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi. *Orsam Rapor*, *123*, 1-30.

Castles, S., Miller, M. J., Bal, B. U., & Akbulut, İ. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Cebeci, M. (2015). Sosyolojik Açıdan Göç ve Göçmenlerin Sosyal Kültürel Entegrasyonları: Kavramsal Bir Çalışma. *Disiplinler Arası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, Canatan K. Vd.(Ed.), İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları*, 135-158.

Cizreli, B. (2015). Dünya Sistemleri Kuramı Bağlamında Batının Göç Haritası. *Sosyoloji Divanı*, *6*, 33-42.

Cloke, P., Philo, C., & Sadler, D. (1991). Approaching Human Geography: An Introduction To Contemporary Theoretical Debates.

Coan, T. M. (1875). A New Country. *The Galaxy*, *19*(4), 463.

Cohen, I. J. (1989). *Structuration Theory: Anthony Giddens And The Constitution Of Social Life* (P. 17). London: Macmillan.

Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics Of Qualitative Research: Techniques And Procedures For Developing Grounded Theory*. Sage Publications.

Cornell, S., & Hartmann, D. (2006). *Ethnicity And Race: Making Identities In A Changing World*. Sage Publications.

Creswell, J. W. (1994). *Research Design: Qualitative & Quantative Approaches*. Sage.

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative Inquiry And Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications.

Czaika, M., & De Haas, H. (2014). The Globalization Of Migration: Has The World Become More Migratory?. *International Migration Review*, *48*(2), 283-323.

Çelik, F. (2000). İç Göçlerin Fayda-Maliyet Yaklaşımı ile Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (16), 231-245.

Çetin, İ. (2016). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, (34), 197-222.

Çevik, H. (2022). Toplumsal İlişkiler ve Göç Politikaları Bağlamında Sosyo-Kültürel Entegrasyon: Ankara'daki Suriyeli Mülteciler Örneği.

De Haas, H., Castles, S., & Miller, M. J. (2019). *The Age Of Migration: International Population Movements In The Modern World*. Bloomsbury Publishing.

Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sosyal dışlanma mekanizmaları. *Sosyal bilimler araştırma dergisi*, *14*(27), 17-40.

Deniz, A. Ç., Hülür, A. B., & Ekinci, Y. (2016). Göç, Strateji ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri. *Journal of International Social Research*, *9*(42).

Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(1), 23–62.

Deniz, O. (2009). Uluslararası Göçler ve Türkiye'ye Yansıması. *Çantay Kitabevi, İstanbul*.

Dönmez Kara, C. Ö. (2015). Göç Bağlamında Uluslararası İş birliği ve Türkiye'nin Politikaları.

Entzinger, H., & Biezeveld, R. (2003). Benchmarking In Immigrant İntegration.

Ertan, K. A., & Ertan, B. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. *Contemporary Research In Economics And Social Sciences*, *1*(2), 7–39.

Es, M., & Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. In *Journal Of Social Policy Conferences* (No. 48). Istanbul University.

Favell, A. (2016). *Philosophies Of Integration: Immigration And The Idea Of Citizenship In France And Britain*. Springer.

Giddens, A. (1976). Classical social theory and the origins of modern sociology. *American Journal of Sociology*, *81*(4), 703-729.

Giddens, A. (1979). *Central Problems In Social Theory: Action, Structure, And Contradiction In Social Analysis* (Vol. 241). Univ Of California Press.

Giddens, A. (1984). *The Constitution Of Society: Outline Of The Theory Of Structuration*. Univ Of California Press.

Giddens, A. (2012). Sosyoloji (1. Baskı). *İstanbul: Kırmızı Yayınları*.

Giddens, A. (2023). Modernity And Self-Identity. In *Social Theory Re-Wired* (Pp. 477-484). Routledge.

Glazer, N., & Moynihan, D. P. (1970). *Beyond The Melting Pot: The Negroes, Puerto Ricans, Jews, Italians, And Irish Of New York City* (Vol. 63). Cambridge, Ma: Mit Press.

Gloor, L. B. (2006). From The Melting Pot To The Tossed Salad Metaphor: Why Coercive Assimilation Lacks The Flavors Americans Crave. *Hohonu: A Journal Of Academic Writing*, *4*, 29-32.

Gordon, M. M. (1964). *Assimilation In American Life: The Role Of Race, Religion, And National Origins*. Oxford University Press.

Goss, J., & Lindquist, B. (1995). Conceptualizing International Labor Migration: A Structuration Perspective. *International Migration Review*, *29*(2), 317-351.

Goularas, G. B., & Sunata, U. (2015). Türk dış politikasında göç ve mülteci rejimi. *Moment Dergi*, *2*(1), 12-40.

Gregory, D. (1994). Geographical Imaginations.-Cambridge, Ma-Oxford: Blackwell.

Güllüpınar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(4).

Hagen-Zanker, J. (2008). Why Do People Migrate? A Review Of The Theoretical Literature. *A Review Of The Theoretical Literature (January 2008). Maastrcht Graduate School Of Governance Working Paper No*.

Haksever, A. (2014). Federal Almanya'da Göç ve Entegrasyon Politikaları. *Yurtdışı İşçi Hizmetleri Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara*.

Halfacree, K. H. (1995). Household Migration And The Structuration Of Patriarchy: Evidence From The Usa. *Progress In Human Geography*, *19*(2), 159-182.

Hall, S. (1997). The spectacle of the other. *Representation: Cultural representations and signifying practices*, *7*, 223-290.

Heckmann, F. (2005). Integration And Integration Policies: Imıscoe Network Feasibility Study.

İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2012). Türkiye'de Düzensiz Göç. *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye*.

İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. (2009). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923 2023 Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Ötesi Dönüşümlere.

İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri. *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, (S 252).

İçduygu, A., & Yükseker, D. (2012). Rethinking transit migration in Turkey: reality and re-presentation in the creation of a migratory phenomenon. *Population, Space and Place*, *18*(4), 441-456.

Joppke, C. (2004). The Retreat Of Multiculturalism In The Liberal State: Theory And Policy 1. *The British Journal Of Sociology*, *55*(2), 237-257.

Karakaya, H. (2020). Türkiye'de Göç ve Etkileri. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *4*(2), 93-130.

Karataş, K., & Ayyıldız, A. (2021). Bugünün Türkiye'sinde Göç Gerçeği: Küresel Hareketliliğin Neresindeyiz?. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(2).

Kaya, A. (2022). Türkiye'de Entegrasyon Tartışmaları: Aktörler ve Rolleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*(Özel Sayı), 335-359.

Kirman, M. A. (2017). Sosyal Bir Olgu Olarak Göç. *İslam Coğrafyasında Terör Göç ve Mültecilik*, 109-131.

Kivisto, P., & Faist, T. (2010). *Beyond A Border: The Causes And Consequences Of Contemporary Immigration*. Pine Forge Press.

Kivisto, P. (2004). What Is The Canonical Theory Of Assimilation?. *Journal Of The History Of The Behavioral Sciences*, *40*(2), 149-163.

Koyuncu, A. (2014). *Kentin yeni misafirleri Suriyeliler*. Çizgi Kitabevi.

Kukathas, C. (2002). Survey Article: Multiculturalism As Fairness: Will Kymlicka's Multicultural Citizenship. *Journal Of Political Philosophy*, *5*(4), 406.

Kurt, H. (2006). Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *4*(1), 135-160.

Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory Of Minority Rights*. Clarendon Press.

Leech, N. L., & Onwuegbuzie, A. J. (2007). An Array Of Qualitative Data Analysis Tools: A Call For Data Analysis Triangulation. *School Psychology Quarterly*, *22*(4), 557.

Li, P. S. (2008). World Migration In The Age Of Globalization: Policy Implications And Challenges. *New Zealand Population Review*, *33*(34), 1-22.

Marshall, M. N. (1996). The Key Informant Technique. *Family Practice*, *13*, 92-97.

Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories Of International Migration: A Review And Appraisal. *Population And Development Review*, 431-466.

Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach: An Interactive Approach*. Sage.

Meer, N., & Modood, T. (2013). Refutations Of Racism In The 'Muslim Question'. In *Anti-Muslim Prejudice* (Pp. 126-145). Routledge.

Miller, D. (2016). Citizenship And National Identity. In *Democracy: A Reader* (Pp. 447-449). Columbia University Press.

Miller, R. M., Chan, C. D., & Farmer, L. B. (2018). Interpretative Phenomenological Analysis: A Contemporary Qualitative Approach. *Counselor Education And Supervision*, *57*(4), 240-254.

Modood, T., & Ahmad, F. (2007). British Muslim perspectives on multiculturalism. *Theory, culture & society*, *24*(2), 187-213.

Moon, B. (1995). Paradigms In Migration Research: Exploring'moorings' As A Schema. *Progress In Human Geography*, *19*(4), 504-524.

Morawska, E. (2009). *A Sociology Of Immigration:(Re) Making Multifaceted America*. Springer.

Neuman, W. L. (2009). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar: 1. Cilt*. Yayınodası.

Neuman, W. L. (2012). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar (Cilt I-Iı). *Çev: Sedef Özge) İstanbul: Yayın Odası*.

Neuman, W. L. (2013). *Understanding Research: Pearson New International Edition*. Pearson Higher Ed.

O'reilly, K. (2012). Structuration, Practice Theory, Ethnography And Migration: Bringing It All Together.

Özdemir, M. (2008). *Türkiye'de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği* (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *11*(1), 323-343.

Özerim, M. G., & Tolay, J. (2021). Discussing the populist features of anti-refugee discourses on social media: an anti-Syrian hashtag in Turkish Twitter. *Journal of Refugee Studies*, *34*(1), 204-218.

Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*. Nobel.

Parekh, B. (2001). Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity And Political Theory. *Ethnicities*, *1*(1), 109-115.

Park, R. E., & Burgess, E. W. (1924). *Introduction To The Science Of Sociology* (Vol. 1). University Of Chicago Press.

Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(Özel Sayı 2), 161-182.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad)*, (5), 33-44.

Sağlam, E. (2017). Avusturya'daki Türk Göçmenlerin Entegrasyon Algıları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, *3*(1), 140-169.

Sallan Gül, S. (2002). Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Yardımlar. *İnsan Hakları Yıllığı*, *23*(24), 79-93.

Sassen, S. (2002). Globalization And Its Discontents. *The Blackwell City Reader*, 161-170.

Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc-Szanton, C. (1992). Transnationalism: A New Analytic Framework For Understanding Migration. *Annals Of The New York Academy Of Sciences*, *645*(1), 1-24.

Soysal, Y. N. (1994). *Limits Of Citizenship: Migrants And Postnational Membership In Europe*. University Of Chicago Press.

Swaidan, Z. (2018). Acculturation Strategies Of Asian-Americans. In *Competition Forum* (Vol. 16, No. 2, Pp. 39-45). American Society For Competitiveness.

Şahin, B. (2008). Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklararası Karşılaştırması: Kimlik ve Ait Hissetme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad)*, (8), 227-252.

Tammaru, T., & Sjöberg, Ö. (1999). On The Move: Explaining Migration Patterns In Estonia During The Transition Period. *International Journal Of Population Geography*, *5*(4), 241-260.

Tarman, B., & Gürel, D. (2017). Awareness Of Social Studies Teacher Candidates On Refugees In Turkey. *The Journal Of Social Studies Research*, *41*(3), 183-193.

Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Thapa, P., & Conway, D. (1983). Internal Migration In Contemporary Nepal: Models Which Internalize Development Policies. *Papers In Regional Science*, *53*(1), 27-42.

Thornton, B. (2012). Melting Pots And Salad Bowls. *Hoover Digest*, *4*.

Triadafilopoulos, T. (2011). Illiberal Means To Liberal Ends? Understanding Recent Immigrant Integration Policies In Europe. *Journal Of Ethnic And Migration Studies*, *37*(6), 861-880.

Tümtaş, M. S. (2020). *Nöbetleşe dışlanma: göç ve sosyal dışlanma döngüsü* (Vol. 477). İletişim Yayınları.

Tümtaş, M. S., & Köse, A. C. (2023). Yüz Yıllık Cumhuriyetin Göç Tarihi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *7*(Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı Özel Sayısı), 63-75.

Uluslararası, G. Ö. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. *İkinci Baskı*, (31).

Varışlı, B. Sosyal Değişim ve Göç: Türkiye'de Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış1. *The Different Approaches Of Academic Disciplines To The Phenomenon Of Migration*, 72.

Vasta, E. (2007). From Ethnic Minorities To Ethnic Majority Policy: Multiculturalism And The Shift To Assimilationism In The Netherlands. *Ethnic And Racial Studies*, *30*(5), 713-740.

Vertovec, S. (2007). Super-Diversity And Its İmplications. *Ethnic And Racial Studies*, *30*(6), 1024-1054.

Wagener, A. (2009). In The Melting Pot: Integration, Assimilation, And Uniform Societies. *Institute Of Social Policy Working Paper*.

Wolfel, R. L. (2005). Migration In The New World Order: Structuration Theory And Its Contribution To Explanations Of Migration. *Geography Online*, *5*(2), 2.

Wolpert, J. (1966). Migration as an adjustment to environmental stress. *Journal of social issues*, *22*(4).

Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *3*(3), 1-9.

Yıldırım, E. (1999). Anthony Giddens'ın Yapılanma Teorisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 25-44.

Yılmaz, E. A. (2019). Uyum Teorileri Çerçevesinde Suriyelilerin Türkiye'ye Entegrasyon Süreci. *Electronic Turkish Studies*, *14*(5).

Zafer, A. B. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak "Kültürleşme" Kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(30), 75-92.

EKLER

GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU

Araştırma Başlığı: Türkiye'de Kültürel Entegrasyon Kuramlarında ''Eritme Kazanı'' ve ''Salata Kasesi'' Modellerinin Karşılaştırılması

Araştırmacı /Araştırmacıların Adı Soyadı: Beyza ŞİMŞEK

Araştırmanın Amacı ve İçeriği: Bu araştırma, Keçiören'de yaşayan göçmenlerin topluma entegrasyon süreçlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, göçmenlerin toplumla ilişkilerini, kültürel uyumlarını ve ekonomik, sosyal durumlarını nasıl değerlendirdiklerini anlamaya yönelik olacaktır. Ayrıca, göçmenlerin yaşamlarını nasıl düzenledikleri ve entegrasyon süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar incelenecektir. Araştırma, özellikle "melting pot" (eritme kazanı) ve "salad bowl" (salata kasesi) yaklaşımlarını kullanarak, farklı kültürlerin topluma nasıl entegre olduğunu araştıracaktır.

Araştırmanın veri toplama süreci 1 Nisan 2025'te başlayacak ve 1 Ekim 2025'te sona erecektir**.** Bu süre zarfında, 15 göçmen ile yüz yüze görüşmeler yapılacaktır. Görüşmelerde, göçmenlerin toplumsal aidiyetleri, ekonomik fırsatlara erişimleri ve yerel topluma uyumları hakkında bilgi toplanacaktır.

Bu çalışmanın amacı, göçmenlerin yaşadıkları yerleşim yerlerinde daha iyi entegrasyon sağlanabilmesi için gerekli stratejilerin belirlenmesine katkıda bulunmaktır. Araştırma sonuçlarının, göçmenlerin entegrasyonunu destekleyecek politikalara ve uygulamalara rehberlik etmesi beklenmektedir.

Katılımcıların Yükümlülükleri: Araştırmaya katılacak gönüllülerden yüz yüze görüşmelere katılmaları beklenmektedir. Görüşmelerde, katılımcılara göçmenlik deneyimleri, topluma uyum süreçleri ve karşılaştıkları zorluklarla ilgili sorular sorulacaktır. Katılımcılar, görüşme sırasında rahat olmaları ve dürüst bir şekilde cevap vermeleri için teşvik edileceklerdir. Araştırmanın her aşamasında, katılımcıların yanıtları gizli tutulacak ve sadece araştırma amacıyla kullanılacaktır.

Katılımcılar, görüşmeler sırasında ayıracaklardır. Araştırma sürecinde, katılımcılardan herhangi bir şekilde zorlayıcı bir faaliyet istenmeyecek olup, tüm süreç gönüllülük esasına dayanacaktır. Katılımcıların, araştırma süresince her aşamaya katılım ve iş birliği yapmaları beklenmektedir. Araştırmanın her aşamasında, katılımcılara soru sorma hakkı tanınacak ve gerektiğinde herhangi bir bilgi veya açıklama sağlanacaktır.

Katılımcıların Hakları:

- ✓ Katılım tamamen gönüllüdür ve katılımcı istediği zaman araştırmadan çekilme hakkına sahiptir.
- ✓ Katılım reddedilebilir.
- ✓ Katılımcının verdiği bilgiler sadece araştırma amacıyla kullanılacak olup, katılımcıların gizliliği korunacaktır.
- ✓ Katılımcılar araştırmanın her aşamasında sorular sorabilir ve araştırmaya dair herhangi bir bilgi talep edebilirler.
- ✓ Katılımcının kimliği gizli tutulacak ve kişisel bilgiler anonimleştirilecektir.

Riskler ve Faydalar:

Bu araştırmaya katılmanın bilinen herhangi bir önemli riski yoktur. Katılımcılar, araştırmanın nasıl yapılacağı ve hangi aşamalardan geçileceği hakkında önceden bilgilendirilecektir. Araştırmaya katılmaları, göçmenlerin entegrasyon süreçlerine dair önemli verilerin elde edilmesine katkı sağlayacaktır. Bu süreç, göçmenlerin yerleşik toplumlarla uyum sağlama ve karşılaştıkları zorluklar hakkında daha fazla bilgi edinmemize yardımcı olacaktır. Ayrıca, araştırma, toplumsal uyum politikalarının geliştirilmesine ışık tutabilir ve ilgili kurumlar için değerli veriler sunabilir.

Katılımcılar, görüşmelere katılarak, toplumda daha geniş bir anlayışın ve çözüm önerilerinin şekillenmesine katkı sağlayabilirler. Katılım, yalnızca katılımcılar için değil, göçmen topluluğu için de

potansiyel olarak faydalı olacaktır çünkü araştırma, toplumsal entegrasyonun güçlendirilmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Araştırmaya katılan her birey, bu süreçle ilgili olarak gönüllü bir şekilde ve herhangi bir zorunluluk olmadan yer alacaktır.

Veri Toplama ve Gizlilik:

Araştırma sırasında toplanacak veriler yalnızca '' Türkiye'de Kültürel Entegrasyon Kuramlarında 'Eritme Kazanı' ve 'Salata Kasesi' Modellerinin Karşılaştırılması'' başlıklı çalışma için kullanılacak ve herhangi bir şekilde üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Katılımcıların kişisel bilgileri anonim hale getirilecektir. Veriler, yasal gereklilikler ve etik kurallara uygun olarak belirli süreler içerisinde silinecektir.

Onam Beyanı:

Bu belgeyi okuyarak, yukarıda belirtilen araştırma hakkında yeterli bilgi aldığımı onaylıyorum ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı açık rızam ile kabul ediyorum. Araştırmaya katılmamın tamamen gönüllü olduğu, istediğim zaman herhangi bir neden belirtmeden katılımımı sonlandırma hakkımın bulunduğu konusunda araştırmacı tarafından bilgilendirildim. Ayrıca, araştırmaya katılımım sırasında sağladığım bilgilerin gizli tutulacağı ve yalnızca bu araştırma amacıyla kullanılacağı konusunda bilgilendirildim.

Katılımcının Adı Soyadı:
Katılımcının İmzası:
Tarih:

Not: Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.
Varsa velayet veya vesayet altında bulunanlar için katılımcı bilgileri eklenmelidir.

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURUL KARARI

ARAŞTIRMA ETİK İZNİ İNCELEME VE KARAR FORMU	
Karar Numarası	7
Toplantı/Karar Tarihi	09.04.2025
İlgili Evrak No	1343843

Araştırmanın Başlığı:	Uluslararası Göçmenler ve Yerleşikler Bağlamında Kültürel Entegrasyon Kuramları: Keçiören Örneğinde "Eritme Kazanı" ve "Salata Kasesi" Yaklaşımları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma
Araştırmacı / Araştırmacılar:	Prof.Dr.Yıldız AKPOLAT, Beyza ŞİMŞEK

Değerlendirme

Kurul tarafından, yukarıda bilgileri yer alan başvuru dosyası ve ekli belgeler araştırmanın amacı, özeti, veri toplama araç ve yöntemleri, araştırmanın katılımcıları, katılımcıların bilgilendirilmesi, veri toplanacak Kurum/Kuruluşlar, veri yönetim planı, araştırmanın riskleri ve araştırmanın risklerine karşı alınan önlemler dikkate alınarak incelenmiş, yapılan değerlendirme sonucunda araştırmanın yürütülmesinin, "araştırmada kullanılacak anket/ölçek/görüşme vb. sorularının telif hakları ve lisans koşulları doğrultusunda izinli kullanımına ilişkin tüm hukuki, disiplin ve cezai sorumluluğun araştırmacılara ait olması, araştırmada verilerin toplanacağı kurumların adlarının çalışmanın içeriğinde kodlanarak yer alması ve sözlü/yazılı yayınlarda kurum adlarına yer verilmemesi, veri güvenliği ve gizliliği kapsamında kişisel verilerin korunması için ilgili yasal düzenlemelere uyulması, araştırmaya katılan kişilerin gizlilik ve anonimlik haklarının korunması, araştırmanın veri paylaşımına ilişkin etik ve gizlilik kurallarına uygun yürütülmesi, verilerin çevrim içi toplanması durumunda https://bayek.deu.edu.tr/ adresinde yer alan "çevrim içi çalışmalarda gönüllü katılımcı onam formu'nun kullanılması, risk değerlendirmesi ve güvenlik önlemleri kapsamında katılımcıların fiziksel, psikolojik veya sosyal açıdan zarar görmemesi için gereken tüm önlemlerin alınması (uzman desteği, uzman görüşü vb.)" koşulu/koşullarıyla Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesine ve Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler BAYEK Başvuru Esaslarına uygun bulunduğuna katılanların oybirliği ile karar verilmiştir.

Karar

[X] Etik Kurul izni verilmiştir. *

*Fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu araştırmacıya ait olmak üzere araştırmanın etik standartlara, etik davranış ilkelerine uygun yürütülmesi, veri toplama aşamasına Etik Kurul Kararından sonra başlanması, veri toplama araçlarının (anket, ölçek, görüşme vb.) uygulama izinlerinin ilgili Kurum/Kuruluşlardan alınması ve araştırmada herhangi bir değişiklik yapılması durumunda tekrar Etik Kurula başvurulması gerekmektedir.

Adı ve Soyadı	Görevi	İMZA TARİHİ / İMZALAR
Prof. Dr. Tuba GÜLTEKİN	Kurul Başkanı	09.04.2025
Prof. Dr. Mine AKKAN	Başkan Yardımcısı	09.04.2025
Prof. Dr. Bahar BARAN	Kurul Üyesi	09.04.2025 Mazeretli Katılamadı.
Prof. Dr. Melike YİĞİT KOYUNKAYA	Kurul Üyesi	09.04.2025
Prof. Dr. Raziye ÇAKICIOĞLU OBAN	Kurul Üyesi	09.04.2025
Prof. Dr. Erkan GÖKSU	Kurul Üyesi	09.04.2025 Katılmadı
Prof. Dr. Yaşar UYSAL	Kurul Üyesi	09.04.2025
Leyla ERTUNÇ	Sekretarya	09.04.2025

130125714 - 130125714 - 130125714

HİZMETE ÖZEL

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Başkanlığı
Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü

2025 AİLE YILI

DAĞITIMLI
07.07.2025

Sayı : E-62103649-000-378683
Konu : Araştırma İzni (Beyza ŞİMŞEK)

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğünün E87347630659136185 3 sayılı yazısı.
b) Ankara Valiliğinin (İl Göç İdaresi Müdürlüğü) 28.04.2025 tarihli ve 34648913000/432642 sayılı yazısı.

İlgi (a) ve ilgi (b) yazılar ile Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Beyza ŞİMŞEK'in, "Uluslararası Göçmenler ve Yerleşikler Bağlamında Kültürel Entegrasyon Kuramları: Keçiören Örneğinde Eritme Kazanı ve Salata Kasesi Yaklaşımları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma" konulu tezi için Ankara ili Keçiören ilçesinde Suriyeli yabancılarla görüşme talebi tarafımıza iletilmiştir.

Bu kapsamda araştırma iznine ilişkin olarak, sorularda yer alan "asimilasyon" ile "entegrasyon" kelimelerinin değiştirilmesi ve "Politik Katılım ve Haklar Üzerine Sorular" isimli bölümde yer alan 2 nci sorunun çıkartılması halinde bahsi geçen araştırmanın yapılmasında Genel Müdürlüğümüzce herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Bilgilerini ve gereğini arz/rica ederim.

Dr. Yaşar AKSANYAR
Bakan a.
Genel Müdür

Ek:
1- İlgi (a) Yazı Sureti (1 Sayfa)
2- İlgi (b) Yazı Sureti (2 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:
ANKARA VALİLİĞİNE
(İl Göç İdaresi Müdürlüğü)
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜNE

Bilgi:
ULUSLARARASI KORUMA GENEL
MÜDÜRLÜĞÜNE
UYUM DAİRE BAŞKANLIĞINA

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: j2yT3r-BBDOux-w3X3mo-cwllWX-BjBxB4z5 Doğrulama Linki: https://www.turkiye.gov.tr/icisleri-ebys

Lalegül Çamlıca Mahallesi 122.Sk. No: 4, 06370 Yenimahalle/ Ankara
Telefon No: (312)422 05 00 Faks No: (312)422 09 00
e-Posta: proje@goc.gov.tr İnternet Adresi: https://www.goc.gov.tr
Kep Adresi: icisleribakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Melih Furkan ÖNGE
Göç Uzmanı
Telefon No:0795